

มอริซ แครนสตั้น
ส. ศิวรักษ์

แต่ง
แปล

ปรัชญาการเมือง

บัญชีโครงการที่ใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓
๘๔๗/๖๓ บันทึกยอดรวมทั่วไปของบัญชี ภาค. ๑๔๙๙
ลงวันที่ ๑๖๘-๕๖๔

บัญชีโครงการที่ใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓
๘๔๗/๖๓ บันทึกยอดรวมทั่วไปของบัญชี ภาค. ๑๔๙๙
ลงวันที่ ๑๖๘-๕๖๔

ผู้แปลขออุทิศน้ำพักน้ำแรง

ถวาย

ม.จ. สิงห์พร ภฤดากร

นักปรัชญา นักปฏิรูป นักการเมือง และนักสังเคราะห์เพื่อนมนุษย์

ประชญาการเมือง

การแปลนี้ได้รับอนุญาตจาก British Broadcasting Corporation 1968 และ

Copyright © Maurice Cranston 1968

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๕

ลิขสิทธิ์ฉบับภาษาไทยเป็นของโครงการสำนักงานนழຍศาสตร์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

บริษัทสำนักพิมพ์ ไทรัตน์พาณิช จำกัด
๔๙๘ ถนนไม่กรีก พระนคร โทร. ๒๖๐๖๖๖ - ๒ - ๓ - ๔
เป็นผู้แทนจำหน่าย

ประชญาการเมือง

มอริซ แครนสตัน เต่ง

ส. ศิรัักษ์ แปล

โครงการต่อรา
สังคมศាសตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมสังคมศាសตร์แห่งประเทศไทย
กรุงเทพฯ ๒๕๓๔

รายงานคณะกรรมการบริหารโครงการต่างๆ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

นายป่วຍ อึ้งภากรณ์	ประธาน
นายกนล สมวิเชียร	กรรมการ
นางสาวกฤษณา สนิทวงศ์	กรรมการ
นายจิราภู มีศรีวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายเจตนา นาควัชระ	กรรมการ
นายนิพนธ์ กันธเสวี	กรรมการ
นายประชุม โฉมฉาย	กรรมการ
นายพัทธยา สายหู	กรรมการ
นายพันธุ์ ดิษย์มณฑล	กรรมการ
นายวีรยุทธ วิเชียรโยธิ	กรรมการ
นายสายหยุด จำปาทอง	กรรมการ
นายเสน่ห์ จำริก	กรรมการ
นายสั่งเวียน อินทรవิชัย	กรรมการและเหรัญญิก
นายสุลักษณ์ ศิริวัชร์	กรรมการและเลขานุการ

อนุกรรมการสาขาวิชาปรัชญาและจิตวิทยา

นายสุลักษณ์ ศิริวัชร์	ประธาน
นายวิทย์ วิศทเวทย์	คณะกรรมการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นายอำนวย ทะพิงค์แก	คณะกรรมการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นายพินิจ รัตนกุล	คณะกรรมการศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายปรีชา ช้างขวัญยืน	เลขานุการ

บรรณาธิการหนังสือเดือนนี้: นายวิทย์ วิศทเวทย์

คำແແລງຂອງໂຄຣກາຣຕ່າວາ ພ

ໂຄຣກາຣຕ່າວາ ປີ້ ກ່ອຕັ້ງຂຶ້ນດ້ວຍຄວາມຮ່ວມມືອັກເອງເປັນສ່ວນບຸກຄຸລ ໃນໜຶ່ງຜົນມືອົງປິດສອນແລະຜູ້ຮັກໝາງານຄຶກຂາຈາກສາບັນຕ່າງໆ ຈຸດມຸ່ງໝາຍເບັ້ງແຮກກີ່ເພື່ອສົ່ງເສົ່ມໃຫ້ມີໜັງສື່ອຕໍ່າງໆ ນາກຂຶ້ນໃນພາສາໄທ ໂດຍເລີ່ມພາສຸນໃນກາງວິຊາສັກຄາສັກສົກ ແລະມານຸ່ຍຄາສັກ ທັ້ນີ້ພະວະຕ່າງກີ່ເຫັນພັ້ນທຳກີ່ນັ້ນວ່າ ໜັງສື່ອຕໍ່າງໆ ພາສາໄທໃນຮະດັບຄຸນພາພັຍງົມໄມ່ເພື່ອພວກ ດັ່ງສົ່ມໃຫ້ມີໜັງສື່ອເຂົ່າໜີ້ເພີ່ມຂຶ້ນ ຍ່ອມເປັນການປຽບປຸງມາຕຽບງານການຄຶກຂາໃນຂຶ້ນໝາວິທີຢາລັ້ມປ້ອນໄດ້ພະວະຕໍ່າງໆ ທັ້ນກີ່ສົ່ງເສົ່ມດ້ານນີ້ຍ່ອມຈະມີຄຸນຄ່າກາງສ່ວັງສຽງຄົວປົ້ນຢູ່ມາ ຄວາມຄົດຮີເຮັມ ໃນເວັ້ງຮາວເກີຍກັບສັກຄົມ ວັດທະນາ ເກມ ເລັກ ແລະການເມື່ອງອົກດ້ວຍ

ພວກກັນນີ້ ໂຄຣກາຣຕ່າວາສັກຄາສັກສົກ ແລະມານຸ່ຍຄາສັກ ກີ່ມີເຈຕານຮມ່ວນທີ່ຈະທຳທັນໜ້າ ທີ່ເປັນແລ້ງຊຸມນຸ່ມງານເຂົ່າໝາຍຂອງນັກວິຊາການຈາກສາບັນຕ່າງໆ ທີ່ວ່າຍ ທັ້ນີ້ເພື່ອພົງລາຍການທຳກີ່ວິຊາການ ໄດ້ເປັນທີ່ຮູ້ຈັກແລະພົມແພວ່ວອກໄປໂດຍທົ່ວເລີນ ທັ້ນໃນດ້ານຜູ້ສອນແລະຜູ້ເຮົານ ການດຳເນີນງານຂອງໂຄຣກາຣຕ່າວາ ມຸ່ງຂໍ້າຍຄວາມເຂົ້າໃຈແລະຄວາມຮ່ວມມືອົງປ່ຽນດ້ານກວິຊາການອົກໄປໃນງາວັງຢູ່ນີ້ ທັ້ນໃນດ້ານການກຳທັນໂຍບາຍສ່ວັງຕໍ່າວາ ການເຂົ່າໝາຍ ແລະການໃຊ້ຕໍ່າວານີ້ ໂດຍ ເປັນທີ່ໜ້າວິວກີ່ຈົກກະຕົວຮ່ວມກັນດ້ານນີ້ ອັນເປັນກະຮະໜ້າທີ່ໂດຍກອງຂອງນັກວິຊາການ ຈະເປັນເກົ່າວິວສົ່ງເສົ່ມແລະກະຮະໜ້າຄວາມສັມພັນຮັ້ນພື້ນຖານໃນວິຊາເຊື້ອທີ່ເກີຍຂ້ອງສືບໄປ ວັດຖຸປະສົງກົດ ແລະຫລັກການດັ່ງລ່າຍນີ້ ເປັນຫລັກຍື້ດີລື້ອໃນການກ່ອຕັ້ງ ກາງແບບແຜນແລະຮະເບີຍດຳເນີນງານ ຕລອດຈົນແນວທາງແກ້ໄຂປຽບປຸງຕ່ອໄປໃນອານັດຕ

ໂຄຣກາຣຕ່າວາ ປີ້ ມີສູ່ານະເປັນໂຄຣກາຣຫົ່ງຂອງສາມາຄົມສັກຄາສັກສົກແຫ່ງປະເທດໄທ ຖັນຂຶ້ນເພື່ອດຳເນີນງານຈັດພິມໜັງສື່ອຕໍ່າວາໃນນາມຂອງສາມາຄານ ທັ້ນີ້ໂດຍມີຄະດີການບໍລິຫານທັນໜ້າທີ່ເປັນເອກເທດ ໃນຂຶ້ນນີ້ ໂຄຣກາຣຕ່າວາ ໄດ້ຈັກຮູ່ປັງນາມແບ່ງອອກເປັນສາຂາວິຊາ ຮວມ ۵ ສາຂາ ຄື່ອ ۱. ຖະໜົນຄາສັກສົກ ແລະປະວັດທິຄາສັກ ۲. ເສດຖະກິດຄາສັກສົກ ۳. ຮັບຄາສັກສົກ ۴. ສັກຄົມວິທີຢາລະນຸ່ຍ ແລະ ໫. ປັບປຸງນາມແລະຈົກວິທີຢາ ແຕ່ລະສາຂາວິຊາມີອຸນຸກຮົມການກຳທັນໜ້າທີ່ພິຈາລະນາວັງແນວໂຍບາຍການສ່ວັງຕໍ່າວາໃນສາຂາຂອງຕະຫຼານ ກຳທັນຂໍ້ວິທີແລະເວົ້ອງໜັງສື່ອ ຕລອດຈົນຈັດຫາແລະກຳທັນຕົວບຸກຄຸລຜູ້ເຂົ່າໝາຍ ເພື່ອນຳເສັນອົດຄະດີການບໍລິຫານທັນໜ້າ ອຸນຸກຮົມການສາຂາວິຊານີ້ ປະກອບດ້ວຍນັກວິຊາການໃນສາຂາທີ່ເກີຍຂ້ອງຈາກໝາວິທີຢາລັ້ມແລະສາບັນຕ່າງໆ ນອກເໜືອໄປຈາກດຳເນີນງານຈັດກຳທັນຕໍ່າວາແລ້ວ ອຸນຸກຮົມການສາຂາວິຊາເຫັນນີ້ ຍັງກຳທັນໜ້າທີ່ສົ່ງເສົ່ມໃຫ້ນັກວິຊາການໄດ້ເຂົ້າມາມີສ່ວນຮ່ວມໃນໂຄຣກາຣໃຫ້ນາກຂຶ້ນ ເຖິ່ງທີ່ຈະພຶກຮະທຳໄດ້

ໂຄຣກາຣຕ່າວາ ມີນໂຍບາຍສົ່ງເສົ່ມ ການແປລ ເຮັບເຮັງ ແລະວິຊາ ຈຸດປະສົງກົດ ກີ່ເພື່ອເວົ້ວດ້າວິກີ່ໄດ້ມີໜັງສື່ອຕໍ່າວາຈາກງານທຸກປະເທດ ອູ່ຢ່າງໄວ່ກີ່ ໃນຂຶ້ນແຮກຍ່ອມຈະຕົ້ນເນັ້ນທັ້ນໃນຂຶ້ນພື້ນສູງແລະຂຶ້ນສູງ

ใหม่ ๆ ให้มีนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป เป็นที่เชื่อแน่ว่าการส่งเสริมงานแปลจะเป็นทางหนึ่ง ซึ่งจะช่วยปูพื้นฐานสำหรับการริเริ่ม คิดค้น ขีดเขียน ทางด้านวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในวงกว้างต่อไป

ทางด้านทุนทรัพย์สำหรับจับจ่ายในขั้นดำเนินงานนั้น โครงการฯ ได้รับความช่วยเหลือในระดับต้นจากมูลนิธิรือคัฟเฟลเลอร์ ในระดับต่อไป โครงการดำเนิน มุ่งอาศัยกำลังทุนจากผลประโยชน์อันเพิ่งได้จากการจำหน่ายหนังสือที่โครงการนี้พิมพ์มาใช้เป็นทุนหมุนเวียนต่อไป แต่ในขณะเดียวกัน โครงการดำเนินวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ก็มิใช่เป็นกิจการแสวงหาผลกำไร หากมีความมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาได้มีโอกาสซื้อหนังสือที่ทำได้ในราคาย่อมเยาพอสมควร เพื่อจะนั่น รายได้จากการเผยแพร่จะเพียงกับรายจ่ายไม่ จึงต้องหวังเพื่อแหล่งการสนับสนุนทางด้านทุนทรัพย์ต่อไปอีก สิงที่คณะกรรมการโครงการดำเนิน หวังก็คือ ในขั้นต่อไป แหล่งตั้งกล่าววนั้นจักรภัยในประเทศไทยของเราเอง หากนักวิชาการได้รับความสนับสนุนให้ได้มีผลงานทางวิชาการปรากฏออกมานั่น ย่อมจะเป็นแบบอย่างอันดีงามสำหรับอนาคตของการศึกษาของประเทศไทยสืบไป

ประธานกรรมการ
โครงการดำเนินวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เมื่อข้าพเจ้าเรียนปรัชญาอยู่ที่มหาวิทยาลัย มอริช แครนสตัน ได้ตีพิมพ์ John Look: A Biography ออกมาก ปรากฏว่าเป็นที่กล่าวขวัญกันมาก และข้อเขียนของเขาก็มีอุ่นภาคทางวิทยุบีบีซี แล้วมักนำมาพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ Listener เมื่อ ๗ พฤศจิกายนที่เป็นนักเรียนมักฟังมักอ่านและครูอาจารย์ก็มักแนะนำให้ทำ เช่นนั้นด้วย บทสนทนากวนบางเรื่องที่นำมาเปลี่ยน ช่วยอย่างเจ้าจ่ายได้ยินมาแต่สมัยโน้นแล้วด้วยซ้ำ

ภายหลัง เมื่อข้าพเจ้ามีภาระสอนปรัชญาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ตี ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ตี ได้มองหาทำรับทำร่ายๆ ในภาษาอังกฤษ ให้ในสิ่นนักศึกษาอ่อนอยู่เสมอ ยังเมื่อตอนมารับสอนปรัชญา การเมืองสมัยใหม่ ที่คุณจะอภิปรัชญาได้เมื่อนาน ก็เผยแพร่โดยเคราะห์สัตห์ที่พิมพ์หนังสือออกมาใหม่ ให้เช่นว่า Political Dialogues พิจารณาดูแล้วเห็นว่าเหมาะสมแก่ภูมิปัญญาที่นิสิตจะพออ่านได้ จึงส่งมาไว้ใช้เป็นหนังสือ หลักสำหรับผู้ที่เรียนวิชาชีวานี้

นอกจากจะแสดงบรรยายตามหนังสือหลัก โดยใช้เล่มอื่นประกอบด้วยแล้ว ข้าพเจ้าได้แปลบางบท ให้นิสิตไปอ่านประกอบกับฉบับภาษาอังกฤษอีกด้วย และเมื่อเห็นว่าศิษย์เหล่านี้อินทรีย์แก่กล้าขึ้น ก็ได้ให้ช่วยแปลกันคนละตอนๆ แล้วข้าพเจ้านำมาราดำเนินงาน โดยควรจะบันทึณบันธึกที่ จึงนำไปตีพิมพ์ อัดโรมเนียว แรกไปปีที่อ่านประกอบอีกเรื่องกัน ยังต่อมา พากที่เรียนรู้ศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เกิดครัวธรา อย่างฝีกแปลและอย่างอ่านปรัชญาโดยวิธีนี้มั่ง ทั้งๆ ที่ข้าพเจ้าไม่ได้สอนเขายังก็ตาม แต่เขาก็มารับไปแปล กันคนละหลาย ๆ ตอน โดยเขาให้เหตุผลว่าเวลาตรวจสอบให้เข้าไป เขาก็ความรู้เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านงานแปล และในด้านความคิดอ่านทางปรัชญา เมื่อแปลแล้วเป็นตอนๆ ก็จะบรรยาย สารคามศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับบันทึกบ้าง ฉบับนิสิตนักศึกษาบ้าง มาขอไปลงพิมพ์ไว้ก์หลายตอน กว่าจะแปลได้แล้วเสร็จทั้งหมด กินเวลา หลายปีอยู่ โดยที่มีลูกศิษย์ลูกหาได้ให้ความร่วมมือมากันหลายรุ่น ด้วยเหตุผลคงกล่าว หนังสือเล่มนี้จึง มิได้เป็นผลิตผลของข้าพเจ้าแต่คิดเดียว เป็นแต่ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแก่ผู้เดียว เกี่ยวกับข้อบกพร่องและ ความผิดพลาดต่างๆ ถึงกระนั้น ในข้อนี้ บรรณาธิการและผู้ตรวจทานฉบับ ก็ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ถึงข้าพเจ้าได้แก้ไขถ้อยคำสำนวนตามข้อเสนอแนะของท่านนั้นๆ ด้วยแล้ว จึงขอขอบใจทุกคนที่ให้ความร่วมมือ มากเป็นนั้นๆ โดยเฉพาะกิจผู้ที่ช่วยแปลมาเต็มทัน ตลอดจนผู้ที่ช่วยคัดลอกตีพิมพ์ต้นฉบับ เรื่อยมาจนผู้ที่ ช่วยเอามาใส่ในตอนที่พิมพ์เป็นเล่มคราวนี้ อนึ่งถ้าทำผู้ใดทราบข้อบกพร่องตรงไหนในการแปล หากบอกมา ให้ทราบได้ ก็จะเป็นที่ขอบคุณ

โดยที่ผู้เรียนเรียนมุ่งส่วนนพุตในภาษาอังกฤษเป็นเกณฑ์ยิ่งกว่าที่จะรักษาพัญชนะของคิม การแปล ข้าพเจ้าจึงดำเนินรอยตาม แต่ก็ใช้ว่าจะทั้งอrrorรัสแห่งภาษาเดิมเสียไม่ ศัพท์ที่ใช้ ก็พยายามให้สมกับสมัยนั้นๆ ถ้าใช้คำว่าศิษย์ศาสตราจารย์ แต่เวลาลงบีบในคำอธิบายข้างต้น ได้ใช้ พ.ศ. เพื่อให้คนไทยได้รู้จักเทียบกับเหตุการณ์ ทางฝ่ายเรา เป็นทัน เล่มนี้ ไม่มีศัพท์ทางวิชาการมากนัก จึงเชื่อว่า แม้ผู้ที่ไม่เลือกเรียนวิชาปรัชญา ก็จะอ่าน ได้ความรู้ เป็นประโยชน์ในวงกว้างออกไป แต่ถ้าความคิดอ่านทางปรัชญาจากแก่การเข้าใจอยู่บ้าง ก็หวังว่าคง จะให้อภัย และขอให้อุดใจทันอ่อนด้วย เพราะจะให้เรื่องในทางวิชาการเข่นนั้น่าย้ายไปเสียหมด ย่อมเป็นไป ไม่ได้ สำหรับผู้ที่เลือกเรียนวิชาปรัชญาการเมืองอย่างจริงจัง หนังสือภาษาไทยเล่มนี้เป็นเพียงช่วยปั้นฐานให้ บ้างเท่านั้น ควรหาฉบับภาษาอังกฤษอ่านประกอบ และในท้ายเล่มภาษาอังกฤษนั้น มีรายชื่อหนังสือต่างๆ ให้อ่านพอกสมควรแก่ผู้ที่ห้องการจะค้นคว้าหาอ่านต่อไป

ส.ศ.น.

คำนำของผู้เขียน

บทสนทนาในหนังสือเล่มนี้ก็หมัด เดิมเขียนขึ้นเพื่อกระจายเสียง ระบบวิทยุแห่งรัฐบาลงานวรรณกรรม ประเพณี เพราหมุนเราะไม่ชอบฟังเสียงคนฯ เดียวนานเกินไปนัก มีคำตัดออกสดับบ้าง ย่อมากรส และเวลาหมุต้องการเสียงที่ແກอกอกไป สมองก็ต้องการรับรู้ความคิดเห็นที่แตกต่างออกไปด้วย ถ้าหากฯ เสียงเสนอความคิดอันอันเดียวกัน ถูกระลวางกว่าเสียงเดียวเสียอีก สิ่งซึ่งผู้ฟังต้องประสงค์อย่างยิ่งจากบทสนทนา ก็คือในรูปแบบของการอภิปราย หรือการโตัวที่ โดยที่คำพูดของแต่ละคนต้องไม่ยาวเกินไป หากไม่ก็ควรเป็น การตัดเย็บ ซึ่งใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ อีกที่หนึ่งก็คือเป็นแบบ “สุกรรมคำคม” จะอย่างไรก็ตาม การเลกเปลี่ยนความคิดทางปรัชญา โดยมีทัศนคิดและทัศนวิสัยต่างกันไปมากนั้น น่าสนใจ

การเขียนเป็นแบบวิธีสนทนานั้น นักปรัชญาในยุคโบราณแล้ว คง เช่น เปลโล ชุม และเบิกเลย์ ได้ใช้มารแล้วโดยได้วันความสำเร็จอย่างคงทน คนทั้งสามนี้ได้เป็นต้นนักปรัชญาท่านนั้น หากยังเป็นวรรณศิลป์อีกด้วย โดยที่ต่างก็มีลักษณะการเขียนเป็นแบบของตนเอง และที่ต่างก็ได้วันความสำเร็จนั้น เห็นจะเป็นพระเนื้อหาของวิชานั้นเอง คงเปลโลกล่าวว่า ปรัชญาไม่ใช่อะไรอื่น คือการสนทนาอย่างหนึ่ง ซึ่งจิตพุกดักทัวเรองนั้นแลนักปรัชญาสมัยใหม่ที่ต้องปรัชญาเป็น “วิธีแสดงหาสัจจะโดยเหตุผล” ก็คงจะเห็นพ้องต้องด้วยกับเปลโลอย่างแน่นอน คงนั้นการเสนอความคิดเห็นทางปรัชญาให้แนวโน้มและแบบ cavity หากใช้วิธีของบทสนทนา ก็จะเหมาะสมสมยิ่ง

แต่นักปรัชญาและนักอุดมการค่างๆ หลายคนที่ปราบภาระความคิดความอ่านอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ก็หาได้เคยเขียนโดยแบบสนทนาไม่ บทสนทนาค่างๆ ในหนังสือนี้เจึงแต่งขึ้นใหม่โดยข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่ผู้เดียว แต่การที่ข้าพเจ้าแต่งขึ้นใหม่ ก็มิได้ปลอมแปลงแต่เคนมีข้อความสำคัญไว้ หากเขียนขึ้นโดยอาศัยความเชื่อและถ้อยคำจริงๆ ของท่านผู้บูรณาจุณของบทสนทนานั้นๆ บางบทสนทนา น่าจะได้เกิดข้อเดงที่เขียนได้ด้วยข้า พเจ้า คู่สนทนาได้เคยพบกันจริงๆ และได้เคยพูดกันถึงเนื้อหาที่นำมาให้เดียงคังในเล่มนี้ แต่บางบทสนทนา ข้าพเจ้า แต่งขึ้นโดยที่เจ้าตัวไม่เคยพบกันเลยก็มี อย่างกรณีของวอลเดและเดวิด ชุม ซึ่งเคยแต่เขียนถึงกันและกันเท่านั้น

เอกสารหลักฐานค่างๆ ที่นำมาใช้ในการเตรียมบทสนทนาเหล่านี้ รวมตลอดถึงจากหมายและสมุดบันทึก ของนักปรัชญานั้นๆ ที่ยังไม่เคยพิมพ์มาก่อน กับรวมทั้งที่พิมพ์แล้วด้วย ข้าพเจ้าถือเอาเหล่านี้มาขึ้นทันที เป็นหลักสมอ โดยเฉพาะก็กรณีของล้อกและรัสโซ่ ถ่ายข้อเขียนที่เป็นลายมือ (ของล้อกอยู่ที่อกรฟอร์ด และที่อื่นๆ กับของรัสโซ่ที่นิวคาสเซลและเยนีว่า) นั้น ข้าพเจ้ามีโอกาสได้พิจารณาโดยใกล้ชิด ร่วมกับนักวิจัยอื่นๆ ที่เขียนร่วมกับสุกคิอบทสนทนาเรื่องเสียงภาพ ระหว่างจอน สจิวต มิลล์ และเจมส์ ฟิตช์เจมส์ สถาปัตย์ เพราะคุณทั้งสองนี้ ต่างก็ยันย่อความคิดเรื่องของอิสรภาพลงในหนังสือเล่มเดียวกัน โดยที่ข้อเขียนของสุกคิอบทสนทนาเรื่องความเจริญ ระหว่างคิโคโร่ และรัสโซ่ และบทสนทนาเรื่องจริยธรรม ระหว่างวอลเดและชุม เพราะความคิดของคนพวกนี้ จำเป็นในเรื่องที่ว่า นี้ มีอยู่grade จำกัดรายหัวไปหลายเล่ม และในแต่ละเล่มที่เตรียมไว้ให้พิมพ์ ก็มักไม่แสดงความคิดออกไปให้ กระจังโดยตลอด จดหมายและสมุดบันทึกในเรื่องนี้และในเรื่องอื่นๆ ได้ช่วยให้ข้าพเจ้าได้เข้าถึงเบื้องหลังมั่น ของสิ่งซึ่งแสดงออกสู่มหานอ่างไม้ข้าเจนนัก เช่นวิธีที่ข้าพเจ้านำเสนอให้ผู้อ่านฟัง ให้เราเข้าถึงประเด็นของเรื่อง ได้ใกล้เคียงกับสิ่งซึ่งนักปรัชญาท่านนั้นๆ ต้องประสงค์

ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าพอใจเป็นที่สุดที่ได้เขียนบทสนทนาต่าง ๆ เหล่านี้ เพราะได้ใช้สิทธิ บางทีก็ถาย เป็นอภิสิทธิ์ ซึ่งนักแปลธรรมค่า ๆ ไม่กล้าใช้ ค่ายต้องยกย้ายการเรียงลำดับถ้อยคำและความคิดให้เหมาะสม ส่วนข้อเขียนขององค์กฎหมายที่ร่วมในบทสนทนานั้น แม้ข้าพเจ้าจะได้รักษาถ้อยคำเดิมไว้ แต่บางครั้งก็ได้ช่วย ประโคนให้สันลง เพื่อจะมุงที่หูผู้ฟัง ยิ่งกว่ามุ่งที่ตาผู้อ่าน ในกรณีของวgoalแท้ รุสโซ ดิเกอร์ต์ มาคิอาเวลลี และ สาโนนาโรลา เวลาเปลี่ยน ข้าพเจ้าได้แก้ภาษาเขียนมาเป็นภาษาพูดเสีย ในการปรับลำดับถ้อยคำเหล่านี้ ข้าพเจ้า ก็อ่าวมีเสรี ให้ทำได้มากกว่าที่จะต้องขอความจำกัดทัวเองให้คงลง ตั้งในกรณีจัดพิมพ์ข้อเขียนของตน ลักษณะ เอคิมันต์ เปิด ที่แล้วมา

บทสนทนาหั้งแปดในหนังสือเล่มนี้ ล้วนว่าด้วยปัญหาทางการเมือง หรือพูดให้ตรงยิ่งกว่านี้ ก็คือว่าด้วย ปัญหาทางทฤษฎีการเมือง ในเรื่องเสรีภาพ ความเริ่ม ความมีใจกว้าง รัฐ ปฏิวัติ ประชาธิปไตย จริยธรรม และคุณธรรมสำหรับพลเมือง เรื่องดังกล่าวไม่เป็นเรื่องหลักทางทฤษฎีที่เกี่ยวกับรัฐบาลแต่สมัยเปลโตรหรือก่อน หน้านั้น และเป็นปัญหาที่น่าสนใจตลอดมาทุกๆ ทุกสมัย สำหรับหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้เรียงลำดับบทสนทนา โดยถือการเวลาเป็นเกณฑ์ โดยเริ่มที่สาโนนาโรลา กับมาคิอาเวลลีในปลายคริสตศตวรรษที่สิบห้า เรื่อยลงมาจน ถึงแมททิว อารอนล์ กับเชอเยนร์ เมน ในปลายคริสตศตวรรษที่สิบเก้า ข้าพเจ้าเอง เวลาอ่านเรื่องทั้งหมดนี้โดย ตลอดแล้ว รู้สึกว่าบทสนทนาตอนทัน ๆ มีชีวิตชีวา และมีความสดใส ยิ่งกว่าบทสนทนาต่าง ๆ ในคริสตศตวรรษ ที่สิบเก้า ทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะอุดมการเริ่มมีบทบาทในทางประวัติศาสตร์ โดยที่เข้าไปก้าวสำคัญในขอบเขตของ ปรัชญาอย่างมากทุกที่ ถ้าเบรียบเทียบดูแล้ว จะเห็นได้ว่ามีกับกันอยู่แบบอย่างของนักอุดมการฝ่ายอนุรักษ์นิยม ในขณะที่เพน (ในส่วนย่ออย) และมากร์ (ในส่วนใหญ่) มิได้เป็นนักอุดมการอีกแล้ว หากต้องประสงค์จะ เปลี่ยนแปลงโลก ยิ่งกว่าจะพยายามเข้าใจโลก

บทสนทนาเหล่านี้ ใช้เวลาเขียนกันทั้งหมดเป็นเวลาสิบห้าปี ในช่วงเวลาตั้งก้าวหน้า ข้าพเจ้าเป็นหนี้ผูก รายการวิทยุนี้เป็นอย่างมาก ที่ช่วยให้ข้อเขียนเหล่านี้ได้ออกจากอากาศ ท่านผู้นี้ก็คือคักลัส เคลเวอร์ดัน นักอ่าน และนักเรียน ผู้เริ่มความคิดเกี่ยวกับบทสนทนาที่ว่านี้ ทั้งยังได้ช่วยข้าพเจ้ามาทุกระยะแห่งการเตรียมงาน ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสกล่าวความสำนึกรับในบุญคุณไว้ให้ปรากฏ

น.ก.

คณะเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยลอนดอน

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

สารบัญ

บทสนทนาทางการเมืองเรื่องรัฐ	พน้า
ระหว่าง สาโวนาโรดา และ มากิอาเวลลี	๑
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องความมีใจกว้าง	๒๔
ระหว่าง จอน ล็อก และ ลดด ชาฟสเบอร์	๒๔
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องความเจริญ	๕๗
ระหว่าง คิดโรต์ กับ รุสโซ	๕๗
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องจริยธรรม	๗๗
ระหว่าง วอลแท และ ชุม	๗๗
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องการปฏิวัติ	๑๐๙
ระหว่าง เอ็ค้มันด์ เปิก ทอม เพน และ เมรี โกลสโตนกรอฟท์	๑๐๙
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องอนาคตไปด้วย	๑๔๑
ระหว่าง คาด มากซ์ และ ไมเกิล บาคุนิน	๑๔๑
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ	๑๖๙
ระหว่าง จอน สจวร นิลล์ และ เจนส์ พีกซ์เจนส์ สกีเฟ่น	๑๖๙
บทสนทนาทางการเมืองเรื่องประชาธิปไตย	๑๘๓
ระหว่าง เชอ เยนรี เมน แมทธิว อาร์โนลด์ และ จอน นอลเลย์	๑๘๓

บทสนทนากتابการเมืองเรื่องรัฐ

ระหว่าง สาโวนาโรลา และ มาคิอาเวลลี

กิโโ拉โน สาโวนาโรลา และนิกโคลา มาคิอาเวลลี เป็นคนร่วมสมัยกันในคริสตศตวรรษที่ ๑๕ สาโวนาโรลา เป็นบาทหลวงและรองเจ้าอวาสวัดเซนต์มาร์กส์ เมื่อมีอิทธิพลทางการเมืองในสาธารณรัฐแห่งฟลอเรนซ์นั้น มาคิอาเวลลี ซึ่งมีอายุอ่อนกว่า ๑๗ ปี เพียงจะเริ่มรับราชการในนครรัฐแห่งนั้น

มาคิอาเวลลีเป็นบุตรคนจนแต่มีตระ Lau เก่าแก่ในแคว้นทุกสานี ไม่เคยเป็นสมัครพรรคพหกท่านรองเจ้าจังหวัด เลย และได้มาเป็นเสนาบดี เมื่อสาโวนาโรลาสืบอำนาจแล้ว เช่นเดียวกับเดียวูปนี้เสียด้วยซ้ำ เมื่อแรกได้ยิน เทคนานี้ก็งับเขียนเล่าไปยังเพื่อนอย่างดูถูกดูแคลน แต่ต่อมากลับพูดและเขียนยกย่องมาก แม้จะยังคงวิพากษ์วิจารณ์ อญ্যบ้างในบางครั้งก็ตาม

บุคคลทั้งสองนี้จะได้พบกันในบันปลายแห่งชีวิตของสาโวนาโรลาหรือไม่ ไม่ทราบ จึงคาดภาพให้ได้พบประ และสนทนากันในที่นั่งขวางของสาโวนาโรลา ในปี พ.ศ. ๒๐๔๒ ทั้งนี้ก็เพราะท่านบาทหลวงวิวากับพระสันตะปาปา ทั้ง คู่รักก็ปลดออกจากอาณาจายทางการเมืองได้สำเร็จ จึงกำลังรกรากการประหารชีวิตอยู่

สาโวนาโรลา : อย่าให้เป็นพิธีการเลย ชินญูฯ มาคิอาเวลลี ข้าพเจ้าไม่เคยให้ความสำคัญแก่ พิธีรื่องเลย ที่น่าหัวเราะก็ทรงที่ข้าพเจ้ามาต้อนรับท่านอยู่ในสถานที่เช่นนี้

มาคิอาเวลลี : พระคุณเจ้า ที่ข้าพเจ้าขออนุญาตมาสัมภาษณ์ท่านนั้น ไม่มีความประสงค์อื่น ได้ยินไปกว่าความอยากรู้ของตนเอง ข้าพเจ้าไม่ได้มานิฐานะข้าราชการ หาก ในฐานะนักเรียนประวัติศาสตร์ นักเรียนรัฐศาสตร์ อย่างที่นักเขียนโบราณ กล่าวว่าเป็นศิลปะทางนิติบัญญัติ

สาโวนาโรลา : ข้าพเจ้าไม่มีความรู้เกี่ยวกับนักเขียนโบราณ ซึ่งท่านคงหมายถึงพากนิชา ทั้ง ข้าพเจ้าเห็นว่าการศึกษาพัฒนามีความสำคัญยิ่งกว่าอ่านงานของคน พากนั่นมากมายนัก

มาคิอาเวลลี : แต่พระคุณเจ้าเป็นหลักอันสำคัญในศาสตร์แห่งการปกครองรัฐ

สาโวนาโรลา : ข้าพเจ้าไม่เคยยุ่งกับการเมือง ข้าพเจ้าเป็นบาทหลวงนิกายโรมันิกันเล็ก ๆ คน หนึ่งเท่านั้น เอกลั่วหากันว่าข้าพเจ้ามักใหญ่ใจสูง ว่าข้าพเจ้ายากได้ส่วน หมายคือสมเด็จพระราชบุตรชั้นคาดินล เชื้อข้าพเจ้าเดิม ถ้าข้าพเจ้าต้องการ เช่นนั้นแล้ว คงไม่มาสวมเสื้อกลุมเก่าร้าวอยู่อย่างนี้เป็นแน่ เกร็งส่วน คีรษะที่ข้าพเจ้าต้องการ คือชนิดที่อาบเลือด ดังพระมหาเยซูคริสโตเจ้าได้รับ การสูญเสีย จะนั้น

มาคิอาเวลลี : ข้าพเจ้าย่อมจะไม่กล่าวหาว่าท่านยุ่งกับการเมืองโดยพระคุณเจ้า และข้าพเจ้า รู้ดีว่าท่านไม่เคยต้องประสงค์ยศศักดิ์ในการศาสนารืออาณาจักร แต่พูดกัน จริง ๆ แล้ว ถ้าท่านไม่เคยเป็นรัฐบุรุษเอง ท่านก็เป็นครูอาจารย์ของนักการ

เมือง ซึ่งทำการตามนโยบายของท่านอีกทีหนึ่ง

- สาโวนาโรดา** : ท่านนี่กว่าข้าพเจ้าจะสอนอะไรให้ท่านได้ ในเมื่อข้าพเจ้าก็ได้ถูกทอดทิ้งแล้ว เป็นผู้แพ้และถูกลงโทษให้ประหารชีวิต
- นาคิอาเวลลี่** : ท่านอาจสอนข้าพเจ้าได้ทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลวทางการเมือง สำหรับกปรัชญาศาสตร์ จะได้รับความรู้อื่นโดยง่ายไปกว่านี้เล่า
- สาโวนาโรดา** : และในฐานะข้าราชการ ท่านจะได้อะไร
- นาคิอาเวลลี่** : ขณะนี้ข้าพเจ้าเป็นแต่ข้าราชการชั้นผู้น้อยเท่านั้นเอง
- สาโวนาโรดา** : แต่ต่อไป ท่านก็หวังจะเป็นใหญ่ใช่ไหมล่ะ
- นาคิอาเวลลี่** : กิจการรับใช้ประชาชนและรัฐ ไม่ใช่อุตุมคติอันสูงสุดสำหรับมนุษย์ออกหรือ
- สาโวนาโรดา** : ไม่ใช่ การรับใช้พระเจ้าต่างหากคืออุตุมคติอันสูงสุด จริงอยู่ การรับใช้รัฐย่อม เป็นเกียรติอยู่ แต่คุณก็อ้างว่ารับใช้ประชาชน เพื่อแสวงหาอำนาจให้ตนเอง ต่างหาก
- นาคิอาเวลลี่** : ถ้าเข่นนั้น ขอให้ราคุยกันเรื่องแสวงหาอำนาจดีกว่า แม้ความมักใหญ่ไฟแรง ของข้าพเจ้าจะเป็นไปในทางนักบริหารยิ่งกว่ากิจการเมือง แต่ก็จะไม่ขอแสร้ง ว่าทำไปเพื่อหลักการในทางจริยธรรมเป็นใหญ่
- สาโวนาโรดา** : จะพูดเรื่องอำนาจโดยไม่พูดถึงจริยธรรมได้อย่างไร อำนาจจะดีหรือเลว ขึ้น อยู่กับคุณลักษณะของรัฐที่ใช้อำนาจนั้น
- นาคิอาเวลลี่** : ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่ารัฐใดบริสุทธิ์สมบูรณ์โดยสิ้นเชิง และไม่เชื่อว่ารัฐใดจะเป็น เช่นนั้นได้ด้วย เพราะเหตุนี้จะระมัง พระคุณเจ้าจึงต้องถอยหลัง
- สาโวนาโรดา** : อายุประหดถ้อยคำ ข้าพเจ้าไม่เต็อดอยหลังเท่านั้น กำลังจะถูกแขวนคอใน เร็วๆ นี้แล้ว และสรีระร่างจะถูกเผาให้สูญเสียไปด้วย
- นาคิอาเวลลี่** : ข้าพเจ้าหมายความว่า ที่ท่านรับชะตากรรมเช่นนี้ มีผลเนื่องมาจากการที่ท่าน พยายามจะให้ฟลอเรนซ์เป็นรัฐที่บริสุทธิ์สมบูรณ์โดยสิ้นเชิง
- สาโวนาโรดา** : ข้าพเจ้าไม่เคยเชื่อว่าฟลอเรนซ์หรือสาธารณรัฐแห่งโอบริสุทธิ์สมบูรณ์ได้ ข้าพเจ้าได้แต่หวังว่ารัฐของเราจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ยกต้นขึ้นเหนือ ความเลว ความเห็นแก่ตัว และลัทธิมิจนาทิชี ในสมัยการปกครองของพวก สกุลเมดิจี ฟลอเรนซ์ได้ Jamal ไปอยู่ได้ปลักแห่งความเลวเหล่านั้น แต่ข้าพเจ้า ก็ไม่เคยคิดว่า ฟลอเรนซ์จะเป็นสวาร์ค์บันพืนพิกพน์ได้
- นาคิอาเวลลี่** : จริง ไม่ใช่สวาร์ค์บันพืนพิกพ ก็เพราะเหตุว่าสวาร์คันนี้มีพระบิดาปกครอง อย่างพระมหาชนชัต里的 หาได้เป็นสาธารณะรัฐไม่

สาโโนโรลา : ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าท่านตีฝึกเพียงไหน แต่ที่ว่ามานั้นจริงที่เดียว ข้าพเจ้าถือ เสมอว่าพระธรรมนูญการปกครองในระบบสาธารณรัฐนี้อาจนำมาใช้ได้ อย่างดีที่สุด แต่จะให้บริสุทธิ์สมบูรณ์นั้นไม่ได้ รัฐที่บริสุทธิ์สมบูรณ์ จะต้อง ได้คนดีที่สุดปกครอง อย่างเด็ขาดที่สุด แต่พระฯไม่มีมนุษย์คนใดดีที่สุด ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ผู้ใดปกครองโดยเด็ขาดที่สุด หากยอมให้ใช้ระบบสาธารณรัฐ ปกครองกันแบบประชาธิปไตย

มาคิอาเวลลี : ข้าพเจ้าเห็นด้วยโดยตลอด รัฐบาลแบบสาธารณรัฐที่ใช้ระบบประชาธิปไตย ให้เสรีภาพและอื่น ๆ ต้องไม่ถือว่ามนุษย์บริสุทธิ์สมบูรณ์ หากถือว่ามนุษย์ ไม่บริสุทธิ์สมบูรณ์เป็นเกณฑ์ พระราชาและทูรราชโงง ได้ยังกว่าประชาชน สาธารณรัฐหรือประชาธิปไตยลดการโง่งลง โดยการกระจายอำนาจออกให้ ก้าวข้างหน้า และช่วยให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปโดยสันติวิธี ข้าพเจ้าเชื่อว่า การกำจัดการโงงให้หมดไปนั้น ย่อมเหลือวิสัย ข้อดีของระบบสาธารณรัฐคือ ให้มีการโงงได้น้อยที่สุด ทั้งการมีเสรีภาพก็เป็นสิ่งพึงปรารถนา มิใช่หรือ

สาโโนโรลา : ไม่จำเป็น ข้าพเจ้ามองส่งเสริมให้ชาวฟลอเรนซ์รักเสรีภาพ แต่ก็เพียงเพื่อให้ รู้จักใช้เสรีภาพเป็น ข้าพเจ้าพยายามแสดงให้เข้าใจ ว่าเสรีภาพที่ควรมี คือ เสรีภาพในการทำสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ใช่เสรีภาพในการทำตามใจตัวเอง ข้าพเจ้า ไม่ต้องประสงค์ให้ครรภ์เสรีภาพในฐานะที่เป็นเสรีภาพเท่านั้น

มาคิอาเวลลี : ถ้าเช่นนั้น พระคุณเจ้าก็เห็นด้วยกับเสรีภาพและประชาธิปไตยในฐานที่เป็น ผลกระทบจะนำไปสู่ผล คือศาสนาธรรม เท่านั้นเอง

สาโโนโรลา : ใช่

มาคิอาเวลลี : ข้าพเจ้าไม่คิดเช่นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าศาสนาธรรมเป็นมารค การเมืองเป็นผล ข้าพเจ้าเห็นประโยชน์ของลัทธิศาสนา ตรงที่เปิดทางให้เสรีภาพ แต่ก็หาได้ เป็นเช่นนั้นทุกศาสนาไม่

สาโโนโรลา : ไม่แสดงออกเช่นนั้นแน่

มาคิอาเวลลี : และทุกลัทธิศาสนาไม่ได้เปิดทางให้มีรัฐบาลแบบสาธารณรัฐที่ดีด้วย ทั้งนี้ รวมลัทธิศาสนาของท่านด้วย

สาโโนโรลา : ท่านหมายถึงพระศาสนาคริสต์ทั้งกรณั้นหรือ

มาคิอาเวลลี : ใช่ คริสต์ทั้งเป็นลัทธิศาสนาหนึ่ง ซึ่งให้ความพอใจได้น้อยมาก ประการแรก ไม่เปิดทางให้แก่คุณความดี ข้อพิสูจน์ในเรื่องนี้ ขอให้ดูที่โรมেวิโก บอเกีย พระสันตะปาปา อเล็กซานเดอร์ที่ ๖ หรือนั้นเององค์ประมุขของคริสต์จักร

สาโโนโรลา : ข้าพเจ้ายอมไม่สามารถแก้ต่างในเรื่องพระจิริยัต์ ถ้ายังพระสันตะปาปองค์

บ้ำจุบันได้ โดยที่ได้พูด programmes ความเลวของท่านมาต่อหน้าสาธารณะนั้น หนไม่ถ้วนแล้ว เต่าท่านจะตัดสินพระศาสนา โดยยึดเอกสารที่เป็นใหญ่ในศาสนา และทำความเลวในศาสนา หาได้ไม่

นาคีอาเวลลี่ : ความชั่วนิมิได้จำกัดวงอยู่เพียงจำเพาะพระราชาคนแห่งคริสต์จักร หากแฟ่ขยายหัวไปทั่วอิตาลี ท่านเองก็พูดเช่นนี้อยู่บ่อยๆ ข้าพเจ้ายอมรับว่าในบาง คณะ บางนิกาย ความชั่วร้ายดังกล่าวหาได้ขยายเข้าไปดึงไม่ แต่ทั่วอิตาลี กลายเป็นชาติที่ขาดคุณความดี ไม่มีศาสนาธรรม เพราะว่าลัทธิคริสต์ไม่ได้ ทำหน้าที่ประการแรกในฐานะศาสนา กล่าวคือมิได้สอนและมิได้ประพฤติ ปฏิบัติในเรื่องคุณงามความดี

สาวนารोล่า : ข้าพเจ้ายอมรับว่าในหลายท่อหล่ายทาง พระศาสนาได้กล่าวสภามาในทาง กีดขวางหนทางไปสู่ความดี นี้เป็นเรื่องที่ทำให้ข้าพเจ้าเครียดและอับอายมาก แต่พระศาสนาที่คงเป็นพระศาสนา พระศาสนาที่เที่ยงแท้เพียงศาสนาเดียว

นาคีอาเวลลี่ : ยังมีข้อที่ต้องทำหนอีก ว่าลัทธิคริสต์นี้แลกคืออุปสรรค อันเดียวที่ขวางกั้นการ รวมตัวกันในอิตาลี เพราะพระสันตะปาปาอ่อนแอกันไปที่จะเป็นผู้นำในการ รวมอิตาลีเข้าด้วยกันได้ แต่ก็แข็งแรงพอที่จะกันไม่ให้ผู้อื่นเป็นผู้นำด้วย

สาวนารอลา : อาจเป็นความประسنก์ของพระผู้เป็นเจ้าก็ได้ ที่อิตาลียังไม่ครรภ์กันได้ถังที่ เรายังคง เรายังคงอดทน

นาคีอาเวลลี่ : ท่านว่าการอดทนใช่ไหม ข้าพเจ้าคิดว่าท่านเข้าถึงหัวใจของเรื่องตรงนี้เอง ขอโดยยังกับลัทธิคริสต์ที่แข็งแกร่งที่สุด ก็คือลัทธิสอนคุณความดีผิดๆ ยกย่องคนถ่อมตัว และคนสงบเสงี่ยม ทำหนินิจนิโลภธรรม หากสรรเสริญ หลักแห่งการสละละเว้น ทั้งหมดนี้เป็นปฏิบัติที่օสรีภาพ เพราะว่าการรักษา รักษาอะไรได้ พระราษฎร์ต้องกล้าหาญและรักชาติ หยิ่งผยองในตนเอง และในสาธารณะ

สาวนารอลา : พระศาสนาคริสต์สอนว่าการอ่อนน้อมถ่อมตนสามารถเอาชนะความเย่อหยิ่ง ได้ และสอนให้เชื่อในชัยชนะแห่งไม่ถูกเยน

นาคีอาเวลลี่ : ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เลยว่าความถ่อมตนชนะความหยิ่งได้ ตรงกัน ข้าม มิตรที่เห็นการถ่อมตนของเรา ย่อมนึกว่าเราไร้ประสิทธิภาพ และก็ตี ตัวออกหากไป ยิ่งคัตรูด้วยแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการเชื้อเชิญให้บุกรุกเข้ามายเลย ที่เดียว พระคุณเจ้า ข้าพเจ้าขอบอกว่าข้อเสียของลัทธิคริสต์มีมากมายเหลือ กัน ลัทธิศาสนาเดิมของกรุงโรมคือว่าเป็นอันมาก เพราะสั่งสอนในเรื่องการ สร้างบุคลิกภาพจะให้พระราษฎร์เพื่อป้องกันรัฐ นับเป็นลัทธิศาสนาที่ว่า

ด้วยคุณงามความดีโดยแท้ เพราะว่าด้วยความกล้า ความแข็งแรง และการมีน้ำใจรับใช้ประชาชน ไม่เหมือนลักษณะที่ทำลายตัวเองอย่างของท่านที่สอนแต่เรื่องโลกหน้า

สาวนารดา : ท่านว่าดีกว่ามากกรณัห์หรือ คำถามของท่านทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจนึงเก็บจับประเด็นไม่ได้ ข้าพเจ้าได้แต่ตอบว่า มันไม่ใช่เรื่องของประวัติศาสตร์ จะอ้างตัวอย่างนี้คือว่ายังนั้นจากประวัติศาสตร์ไม่ได้ ต้องพูดถึงเรื่องความจริงแท้ พระศาสนาคริสต์ยังเป็นศาสนาแท้ ลักษณะของกรุงโรมสมัยโบราณเป็นศาสนาเทียม

มาคิอาเวลลี : ศาสนาที่แท้ได้แก่อีไร นอกเหนือไปจากลักษณะที่นำคนไปสู่คุณงามความดี ลักษณะของกรุงโรมสมัยโบราณทำได้เช่นนั้น แต่ลักษณะของคริสต์ไม่ได้ทำ

สาวนารดา : ศาสนาของพวกโรมันเป็นลักษณะบูชาเทพศักดิ์สิทธิ์อย่างหยาบ เดิมไปด้วยราศจริต และความกรุณโกรธร้าย นับว่าเป็นลักษณะของศาสนาแห่งความชั่วและเป็นลักษณะที่ไม่แท้จริงด้วย

มาคิอาเวลลี : ท่านจะพิสูจน์ได้อย่างไรว่าไม่แท้ และพิสูจน์ได้อย่างไรว่าลักษณะของคริสต์ยังเป็นศาสนาที่แท้ หลายต่อหลายคนไม่ยอมรับนับถือคริสต์

สาวนารดา : ความจริงแท้ของศาสนาคริสต์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำรับรองของคนทำบป สภาพที่น่ากลัวอย่างหนึ่งของบาปก็คือปิดบังความนุษย์ไม่ให้แลเห็นสักจำ พระศาสนาของเรายังอยู่บนเหตุผล ที่ให้หลักทางตรรกวิทยาพิสูจน์ได้ในหมู่ผู้ที่มีความคิดชัดแจ้งอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และก็คงอยู่บนรหัสยนัย อันพระผู้เป็นเจ้ายอมทรงเปิดเผยให้รู้ได้จำเพาะผู้ซึ่งสัมภัติมั่นคงต่อพระองค์

มาคิอาเวลลี : ข้าพเจ้ายังมิยินดีรับฟังการพิสูจน์โดยใช้เหตุผล แต่ถ้าข้าพเจ้าเข้าใจข้อเขียนของนักบุญทอมัส อีแควนัส ถูกต้อง ท่านว่าการใช้หลักเหตุผลก็เพียงเพื่อพิสูจน์ความมิอุ่นของพระเป็นเจ้าเท่านั้นเอง ข้าพเจ้าเองก็ไม่เคยปฏิเสธในเรื่องนี้ แต่ที่ไม่ได้พิสูจน์กัน ก็ตรงที่พระผู้เป็นเจ้าท่านนั้น จำเป็นด้วยหรือที่จะต้องเป็นพระเจ้าดังที่พวกคริสต์อ้างว่าเป็นเช่นนั้น และที่พระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าก็ต้องเป็นไปด้วยที่พวกคริสต์คิดว่าเป็นไปเช่นนั้น

สาวนารดา : ตรงนี้เองที่ต้องพึงรหัสยนัย อันพระองค์ทรงเปิดเผยให้ทราบ

มาคิอาเวลลี : แต่พระคุณเจ้า พากเราส่วนมากก็ไม่เคยได้ทราบรหัสยนัยดังว่านี้เลย พากเราไม่มีอภิสิทธิ์ดังกับท่าน ที่ได้สัมภากับพระผู้เป็นเจ้า เพาะท่านนั้นเป็นถึงศาสนาพยากรณ์

สาวนารดา : ข้าพเจ้าไม่ใช่ศาสนพยากรณ์ ข้าพเจ้าขอบอกท่านดังที่ได้ตอบพากที่พิพาก

เข้าพเจ้า ในข้อหาว่าเป็นศาสตราจารย์ปลอม ว่า “เข้าพเจ้าไม่ใช่ศาสตราจารย์ เข้าพเจ้าไม่เคยอ้างตนว่าเป็นศาสตราจารย์”

มาศิลป์ : แต่ท่านได้พยากรณ์ล่วงหน้า และพยากรณ์ถูกต้องด้วย คร.ฯ ก็รู้ว่าท่านได้บอกไว้ก่อนล่วงหน้าแล้ว ว่าพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๘ แห่งฝรั่งเศส จะกรีฑาทัพมาอิตาลีในปี พ.ศ. ๒๐๓๗ ความจริงข้อนี้อาจเป็นเหตุให้ท่านได้เริ่มเตลิงคำน้าในฟลอเรนซ์ก็เป็นได้ เพราะประชาชนไม่เคยนึกผันถอยข้อนี้ จนท่านไปเตือนเขา ครั้นหลังภัยมาถึง ถังที่ท่านบอกไว้ล่วงหน้า ประชาชนยอมหันมาขอให้ท่านนำเข้าอยู่เรื่อง

สาโวโนโรตา : มนุษย์นั้น บางครั้งก็สามารถพยากรณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้ แต่หากได้หมายความว่าเขากนนนั้นเป็นศาสตราจารย์ไม่ ถ้าท่านเคยอ่านพระคัมภีร์ใบเบิลอนนักต์สิทธิ์ ท่านจะจำได้ว่าท่านอามส ท่านมีคาร์ แม้จัน ท่านโยชัน ผู้ทำพิธีล้างบ้าป ต่างก็ปฏิเสธว่าไม่ใช่ศาสตราจารย์ด้วยกันทั้งสิ้น จะนั้น เมื่อเข้าพเจ้าปฎิเสธ ขณะเข้าข้อเข้าค่า ว่าเข้าพเจ้าไม่ใช่ศาสตราจารย์ ยอมมิได้หมายความว่าเข้าพเจ้ากลับคำในสิ่งซึ่งเข้าพเจ้าเคยพูด เดยกำก่อนแล้ว

มาศิลป์ : จะถูกหรือผิดอย่างไรก็ตาม ประชาชนพากันถือว่าท่านเป็นศาสตราจารย์ พากันเชื่อว่าท่านสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ เข้าพเจ้าเข้าใจว่าที่ประราษฎร์พากันมีปฏิริยาต่อท่านท่าน ก็เพราะเมื่อทำพิธีลุยไฟ ไม่ปรากฏปฏิหาริย์อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

สาโวโนโรตา : เหตุการณ์อันน่าเคร้านั้นเกิดขึ้น จากความกระตือรือร้นของมิตรสหายของเข้าพเจ้าเอง ขอให้เข้าพเจ้าได้อธิบายว่ามีอะไรเกิดขึ้น เรื่องมีอยู่ว่า โคลินิโก เดอ เปลซิอา นาทหลงในขณะของเข้าพเจ้า เกิดไปวิวาทกับพวคณะฟรานซิสกันขึ้น พวคบานทหลงคณัสน์เสนอว่าพวคเขานหนึ่งกวารเดินลุยไฟ ร่วมกับโคลินิโก การกระทำทั้งนั้นก็เพื่อที่จะพิสูจน์ว่าครรภาราปสาทะของเข้าพเจ้าในองค์พระผู้เป็นเจ้าจะคุ้มกันบริวารในครองได้หรือไม่ แม้จะเป็นเรื่องเหลวไหล อย่างไรก็ตาม แต่เข้าพเจ้าก็ยอมให้รับคำท่านี้ หลังจากที่ได้คิดแล้วอย่างรอบคอบ และสำคัญอันวอนมาแล้วด้วย ครั้นถึงกำหนด ไฟก็จุดขึ้นแล้ว และทุกอย่างก็พร้อมแล้ว พวคฟรานซิสกันกลับไม่ยอมให้โคลินิโกอัญเชิญขึ้นบังอัน ศักดิ์สิทธิ์ที่เสกงานเป็นพระกาจพระเยซูเจ้าแล้ว ไปลุยไฟด้วย และโคลินิโกก็ “ไม่ยอมลุยไฟ ถ้าไม่ได้เชิญพระกาจพระเยซูเจ้าแล้ว ไปลุยไฟด้วย และโคลินิโกก็เพียงเท่านี้เองที่ต้องเลิกพิธีลุยไฟไป ไม่มีเหตุอื่นอีกเลย

นาคิอาเวลลี่ : แม้กระนั้น ท่านก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามหานมาที่ตลาดวันนั้น เพื่อจะดูท่ามแสดง อภินิหาร เมื่อผิดหวัง พากเข้าก็ต้องเล่นงานท่าน สำหรับข้าพเจ้าเองนั้น ไม่ เอาใจใส่ในเรื่องนิดเดียว เพราะไม่เชื่อถือในเรื่องปาฏิหาริย์เหล่านี้

สาโโนโรลา : ข้าพเจ้าเองก็ไม่เชื่อว่ามนุษย์แสดงปาฏิหาริย์ได้ ข้าพเจ้ารับได้เฉพาะอภินิหาร ของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น

นาคิอาเวลลี่ : ถ้าเป็นปรากฏการณ์จากพระเจ้า ก็ไม่ใช่ปาฏิหาริย์ เพราะพระผู้สร้างจักรวาล ทรงฤทธิ์ศักดานุภาพทุกประการ จะเปลี่ยนแปลงระบบจักรวาลบ้าง จะอัด จarry อะไร จักรวาลที่ไม่เดินตามกฎเกณฑ์ ก็ไม่เห็นจะพิสดารไปจากจักรวาล ที่เดินตามกฎ แท้จริง ข้าพเจ้ากลับเห็นแปลกประหลาดน้อยไปกว่าที่เดินตาม กฎเสียอีก ที่น่ามหัศจรรย์ก็อยู่ตรงที่มนุษย์สามารถเปลี่ยนระบบของธรรมชาติ ได้ต่างหาก พระผู้สร้าง ชี้ทรงฤทธิ์ศักดานุภาพทุกประการ จักเปลี่ยนระบบ ของธรรมชาติบ้าง จะแปลกประหลาดอะไร จริงอยู่ ข้าพเจ้ายอมรับว่ามหาน ที่นีเคนกับสิ่งเชิงเข้าเรียกว่าปาฏิหาริย์ของพระผู้เป็นเจ้า ที่เข้าพากันแปลกใจ ก็ เพราะคิดอย่างง่าย ๆ ว่าพระเจ้าก็เหมือนดาวเทาเอง คือมีฤทธิ์เดชในวงจำกัด เท่านั้น

สาโโนโรลา : ถ้าท่านปฏิเสธปาฏิหาริย์ทั้งหมด ท่านต้องรับปาฏิหาริย์ที่ยังให้ยุ้งชิ้นไปกว่าันนั้น ขอให้นึกถึงอนันตคุณ อันองค์พระคริสโตเจ้าได้ประทานแก่โลก ที่ทรงกระทำ ทั้งหมด โดยไม่ใช่ปาฏิหาริย์เลยนั้น ไม่น่ามหัศจรรย์คอกหรือ เพราะผลงาน ของพระองค์เห็นอ่อนอาจของเทวดาเทียมทั้งหลายเป็นอันมาก ขอให้นึกถึงว่า คนที่ยินดีตายเพื่อพระองค์นั้น มีมากเพียงไร

นาคิอาเวลลี่ : ไม่เป็นคุณอะไรเลยที่ทำให้มนุษย์ยินดีตาย เว้นแต่จะให้เขารู้สึกในขณะเดียวกันนั้นว่า เขาตายเพื่อชาติ

สาโโนโรลา : ท่านพูดเสมอเป็นสาวกที่แท้ของลัทธิมิจฉาทิฐิ

นาคิอาเวลลี่ : สังคมการเมืองใดก็ตาม จะอยู่ในโลกนี้ต่อไปไม่ได้ ถ้าผลเมืองไม่พร้อมที่จะ กำจัดศัตรู การตั้งสาธารณชนรัฐขึ้นมาให้เป็นอิสระ และมีทรัพย์ศุจุการนั้น ไม่ยำาก แต่จะรักษาให้คงไว้ในสภาพเช่นนั้นลิลำบาก เมื่อห้าปีก่อน คนส่วนมากในนครรัฐแห่งนี้ พร้อมที่จะรับนับถือพระคุณเจ้า คุณเพริกลีสแห่งฟลอเรนซ์ เขาวันอยู่ เช่นนั้นได้ไม่นาน แล้วก็เปลี่ยนใจ

สาโโนโรลา : มหาชนนั้นเอาແນ່ໄມ່ได้ดูกอก

นาคิอาเวลลี่ : แต่ท่านต้องรู้ความจริงข้อนี้อยู่ก่อนแล้ว ทำไม่เจิงไม่ระวังไว้ล่ะ ท่านคิดใหม่ว่าตอนนั้น ท่านควรลงโทษปรับักษาให้หนักกว่าที่แล้วๆ มา

- สาโวนาโรดา** : ทรงกันข้าม ข้าพเจ้าถามตัวเองเสมอว่า “ได้ทำการรุนแรงไปหรือเปล่า
- มาคิอาเวลลี่** : ข้าพเจ้ายอมรับว่าท่านกระตุ้นให้ประชาชนจับเมียโร เดอ เมดิจี มาตัดหัวเสีย แต่แล้วท่านก็ขอให้อภัยไทยแก่พระครพากของเขารา
- สาโวนาโรดา** : นี้คือบทเรียนจากพระคริสโตเจ้า เรายังรักศรัทธา
- มาคิอาเวลลี่** : ไม่ใช่บทเรียนจากประวัติศาสตร์ บทเรียนจากประวัติศาสตร์ดูจะแจ่มชัดแก่ ข้าพเจ้ายิ่งขึ้นมากที่ หลังการปฏิวัติ เราต้องทำลายศัตรูของการปฏิวัติให้สิ้นไป หาไม่พากนี้จะยังคงมีชีวิตต่อไปในรัฐ ดูกันในมื้านี้ไม่ ที่ส่งไปในกรุง ทรอย ซึ่งค่อยออกมاسังหารเรา ไม่สมัยสาธารณรัฐแข็งแรงกว่าอะธิเนสสมัย นครรัฐ เพราชาโรมไม่ยอมทำผิดดังชาวอะธิเนส คือไม่ปรานีแก่ศัตรุภายใน เนื่องจาก พระราชมีชีวิตอยู่อย่างปลดปล่อยได้อย่างไร ในเมื่อผู้ที่มีอำนาจอยู่เดิม เพียงแต่ถูกถอดถอน และให้คงอยู่ในราชอาณาจักรนั้นเอง ประชาชน ในสาธารณรัฐก็จะสิ้นไป มีเสถียรภาพไม่ได้ ถ้าไม่กำจัดเชื้อวงศ์ของพวกเก่า ให้หมด
- สาโวนาโรดา** : ถ้าเชื้อวงศ์ของพวกเก่ามีมากนักแล้ว จะทำอย่างไร
- มาคิอาเวลลี่** : จำเป็นที่จะต้องฆ่าเสีย ยิ่งกว่าเอาไว้
- สาโวนาโรดา** : การฆ่าคนที่ลงมา ๆ เช่นนั้น นับว่าผิดพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า พระคริสต์ธรรมอนุญาตให้ทำสิ่งใด ให้ทำสิ่งใด ไม่ชี้ความยุติธรรม แม้กระนั้นก็ให้ฆ่าแต่ท่านที่มีอาวุธ และรุกรานเข้ามา หายนักให้ฆ่าแต่อาชญากรที่คด สติคุติธรรมได้ด้วยสินให้ประหารชีวิตแล้ว แต่ไม่อนุญาตให้ฆ่าฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมืองอย่างเลือดเย็น
- มาคิอาเวลลี่** : เมียโร เด เมดิจี ไม่ได้เป็นทหารที่ถืออาวุธ และก็ไม่ได้เป็นอาชญากรที่ถูกนำตัวไปพิพากษาตามกฎหมาย ก็ถ้าตัดหัวหมอนั้นได้ ข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่า ทำไม่เงื่นเป็นการผิด ที่จะตัดหัวคนอื่น ๆ เช่นเขาอีก เป็นเรื่องร้าย หรือว่า จำนวนทำให้หลักการผันแปรไป
- สาโวนาโรดา** : ข้อแตกต่างอันสำคัญ อยู่ที่คนแรกเป็นทรราช ไทยของเขานี้ได้ยังชั้ดมาก แต่คนอื่น ๆ นั้นยังหาได้ปราชญ์ความผิดของมาไม่ วิธีที่ท่านแนะนำนั้น ย่อม เป็นไปตามทำงของกลองธรรมแห่งวิถีทางอันดุร้ายและบ้าเบื่องของลัทธิศาสนา แห่งพวกโรมันโบราณ
- มาคิอาเวลลี่** : ข้าพเจ้ายอมรับว่ามีการรุนแรงอยู่ในลัทธิศาสนาของพวกโรมัน การฆ่าสัตว์เอาเลือดมาสังเวย ย่อมมีประโยชน์ในการกระตุ้นคน ให้เห็นคุณค่าของการ เป็นทหาร แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นว่าลัทธินั้นคุ้ร้ายยิ่งกว่าลัทธิคริสต์ ด้วยทั้งสอง

ลัพธินี้เชื่อในเรื่องการทบทุกข์กรรมอย่างแสนสาหัสในรกร การทรมานแบบโรมันนั้นน้อยกว่าในลัพธิของท่าน เพราะสัตว์นรกของท่านทบทุกข์อยู่ชั่วนิรันดร

สาโภนาโรลา : ไม่เห็นว่าการถูกลงโทษตามทราบเท่านิรันดรนั้นจะผิดหลักแห่งเหตุผลตรงไหนเลย มนุษย์แยกอาชญาการอกไปเป็นอกสังคมด้วยการทำคุกหรือเนรเทศ ฉันใดความยุติธรรมของพระผู้เป็นเจ้าก็แยกคนเลวไปเสียให้พ้นจากสวรรค์ ฉันนั้น

มาคิอาเวลลี่ : แต่มนุษย์ไม่ถูกลงโทษทั้งกับหัวกับลำปี โทษนำโทษย่อลงขั้นอยู่กับอาชญากรรมที่กระทำ จะให้เหมือนกันไปหมด ยอมผิดหลักแห่งความยุติธรรม

สาโภนาโรลา : การลงโทษของพระผู้เป็นเจ้า ไม่ได้อยู่ที่บาปกรรมที่กระทำในช่วงแห่งเวลา หากขั้นอยู่กับการที่คนใจบาปหมายหัวขัดขืนเทว่องการอย่าง ไม่รู้สั้นสุด ค้างหาก พระผู้เป็นเจ้าได้ส่งพระคริสโตเจ้าลงมาไถ่บาปมนุษย์ให้หมดสิ้นไปแล้ว แต่ถ้ายังปฏิเสธความรอดพันอยู่อีก ก็ต้องรับโทษกันไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

มาคิอาเวลลี่ : ในไฟนรกใช่ไหม

สาโภนาโรลา : ใช่ไฟที่ไม่มีวันดับ และจะจำไว้ด้วยว่า ร่างกายของสัตว์นรกจะไม่มีวันลายตัวไปได้เลย ไฟนรกระกรรมน แต่จะไม่ทำลายสรีระร่างนั้น เป็นอันต้องทนทุกข์กรรมอยู่ตลอดไป

มาคิอาเวลลี่ : พระคุณเจ้ากล่าวหาว่าข้อเสนอของข้าพเจ้าเป็นเดือน ในอันที่จะให้ฝ่าคัตtruของสาระนั้นว่า ข้าพเจ้ายอมรับว่าโนบายนี้ออกจะกราโวย แต่คุณเคราะห์ร้ายเหล่านั้น ก็ทนทุกข์เพียงเฉพาะตอนโคนขวาเนพซูลมาตเท่านั้น ที่ร้ายยังกว่านั้นก็ถูกเผาไฟ ซึ่งกรรมไปไม่นานเท่าไรคงกอก แต่แล้วท่านกลับเชื่อว่า การทรมานเพียงชั่วครู่เท่านั้นไม่พอ ต้องให้ทนทุกข์อยู่จนครบนิรันดร ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลยว่า ท่านจะหาว่าข้าพเจ้าโหรา้ายได้อย่างไร

สาโภนาโรลา : ความยุติธรรมของพระผู้เป็นเจ้าเหนือสึ่งอื่นใด ไม่มีใครไปนรกดอก เว้นแต่จะเข้าควรได้รับโทษยันสาหสนั้น

มาคิอาเวลลี่ : ก็ข้าพเจ้ายังได้ยินท่านเทศน์เรื่องบาปแต่บิดามารดาเดิมนี่นา ถ้าข้าพเจ้าจำไม่ผิด ท่านว่ามนุษย์จักไม่ถูกลงโทษจำเพาะแต่ที่ทนกระทำเท่านั้น แต่ต้องรับกรรมเดิมอันติดมาแต่บรรพบุรุษค้าย

สาโภนาโรลา : ก็ไม่เห็นมีอะไรเปลกประหลาดนี่ เมื่อบิดาคนแรกของเรามีได้รับจิตอันอิสระให้เลือกรห่วงดีและชั่ว ไปเลือกความชั่วเข้า จึงเป็นอันหมวดสิทธิจากสภาพจริยธรรมอันสูงส่งซึ่งมีมาแต่เดิม นาปกรรมอันนี้ย่อมมีมาถึงมนุษยชาติทั้ง

มวลด้วย เพราะโดยการร่วมอยู่ในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทั้งมวลย่อมถือได้ดุจคน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีอุดมเป็นปัญมบุรุษ และคนอื่น ๆ สืบเชื้อสายกันมา

มาคือเวลาลี่ : เรalign โภชนาถอย่างยุติธรรมได้ ก็แต่การกระทำที่คนหนึ่งคนใดเลือกกระทำเท่านั้น คนที่มีอายุอยู่ในเวลานี้ ไม่มีใครเลือกเป็นลูกหลานของอดีต และก็ไม่ต้องการร่วมอยู่ในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ด้วย แล้วจะว่าลูกท้องได้อาย่างไรที่คน ๆ หนึ่งต้องไปรัก เพราะอดีตเลือกทำความช้ำ

สาโภนาโรดา : ไม่มีใครออกที่ไปรักเพียงเพราะอดีตเลือกทำความช้ำ คนที่ไปรักนั้น ไป เพราะหันหลังให้พระผู้เป็นเจ้า และปฏิเสธการครอบพันไปสู่พระองค์ คนเข่นนี้ไม่ควรแต่ได้รับโภชนาถเท่านั้น หากเรายังควรยินดีที่เข้าถูกรบามอีกด้วย เพราะการที่คนช้ำลูกไฝนรักเพ้อญชั่วนิรันดรนั้น ย่อมเป็นเกียรติยศยิ่ง

มาคือเวลาลี่ : ข้าพเจ้าไม่เข้าใจเกียรติยศที่ว่านี้เลย

สาโภนาโรดา : จะอย่างไรก็ตาม การที่พระเจ้าทรงลงโภชนาถ ไม่ทำให้นโยบายของท่านในเรื่องม่ายฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมือง มีความเป็นธรรมชั้นมาเลย

มาคือเวลาลี่ : ข้าพเจ้ามิได้แสวงหาความเที่ยงธรรม นโยบายที่ว่านี้ดูจะมีสัมฤทธิผลต่างหาก ถ้าได้ผล ก็สมเหตุ

สาโภนาโรดา : ถ้ามารคผิด ก็ต้องถือว่าใช่ไม่ได้ เม้มิได้ผลดี หากมารคผิดเป็นไปในทางแห่งบากปรัก ผลก็ย่อมเป็นบาป และผลอยเป็นผลที่ผิดไปด้วย

มาคือเวลาลี่ : ท่านว่าทำสังคมได้มิใช่หรือ ถ้าเข่นนั้น ท่านก็ต้องรับว่าในการสังคม เราต้องฟ้าและกำราบไว้ทางกายเพื่อนมนุษย์ ถ้าทำเพื่อการยืน นอกรهنือ เป้ากสังคม นี้ย่อมถือว่าเป็นบาป ถ้าทำได้ในสังคม ย่อมแสดงว่าผลช่วยได้บานให้การกระทำดังกล่าวนั้น

สาโภนาโรดา : ข้าพเจ้ากล่าวว่าทำสังคมที่ยุติธรรมได้

มาคือเวลาลี่ : ก็สังคมอะไรเล่าที่ยุติธรรม มิใช่สังคมที่ทำให้เกิดผลดีก็อกหรือ เวลาท่านกล่าวว่าในสังคมเช่นนี้ ฝ่าคนได้ ท่านก็ยอมรับอยู่แล้วว่าผลย่อมสมควรแก่เหตุ

สาโภนาโรดา : เหตุที่เป็นบาป จะสมควรแก่ผลไม่ได้เลยเป็นอันขาด

มาคือเวลาลี่ : ข้าพเจ้าฝ่าคนเพื่อย่างชิงทรัพย์ ท่านย่อมกล่าวได้อย่างถูกต้องว่า ข้าพเจ้าทำบาน แต่ถ้าข้าพเจ้าฝ่าคนในสنانมรบเพื่อบังกับประเทศไทย ท่านย่อมกล่าวว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ทำบาน การกระทำทั้งสองนี้มีผลต่างกันใช่ไหมล่ะ

- สาโวนาโรดา** : เป็นการกระทำที่ต่างกัน รายแรกเป็นมาตรฐาน รายหลังไม่ใช่
- มาคิอาเวลลี่** : อริสโตเติลกล่าวไว้ไม่ใช่หรือ ทว่ามาตรฐานผิด เพราะคำจำกัดความทำให้ผิด ไม่เป็นบัญญาเลย ที่จะว่ามาตรฐานผิดหรือถูก เพราะคำว่า “มาตรฐาน” แปลว่า “ฝ่ายอย่างผิด” อญ্তแล้ว แต่ “ฝ่าย” เนยๆ ไม่จำเป็นต้องมีความผิดติดไปด้วย จึงถามต่อไปได้ว่าการฝ่านั้นผิดหรือถูก ข้าพเจ้าว่าไม่ผิด ถ้าจำเป็นต้องกระทำเพื่อรักษาสาธารณรัฐให้คงอยู่ การฝ่าในส่วนนับคือความจำเป็นเช่นว่านี้ ฉันใด การฝ่าศัตรุทางการเมืองที่จะล้มสาธารณรัฐ ก็คือความจำเป็นเช่นว่านี้อีกเมื่อนอกนั้น ฉันนั้น
- สาโวนาโรดา** : ท่านอาจรักษาสาธารณรัฐไว้ได้ แต่ในชาติน้ำของท่านนั้นแล้ว นโยบายการฝ่าก่อนอย่างทารุณของท่านอาจช่วยให้รุ่งเรืองในโลกนี้ชั่วขณะหนึ่ง แต่ในโลกหน้า ต้องถูกลงโทษแน่ ท่านต้องได้รับผลแห่งความยุติธรรมโดยการทนทุกข์ทรมานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว
- มาคิอาเวลลี่** : ท่านพูดถึงการฝ่าอย่างทารุณ ดังประหนึ่งว่าข้าพเจ้าซึ่งกับการกระทำเช่นนั้น ทั้งๆ ที่ท่านก็บอกแล้วว่าพวกคริสตังยินดีกับความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกร ข้าพเจ้าเอง หากคิดเช่นนั้นไม่ ข้าพเจ้าไม่ชอบนำความทุกข์ไปให้ใคร แต่บางครั้งก็จำเป็นต้องทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าเราต้องยอมรับความจริงข้อนี้ ที่ฟลอเรนซ์นี้ ผู้คนมักจะทำเป็นมองไม่เห็นสิ่งซึ่งไม่พึงประданา หรือหากไม่เก็บเรียกซื้อสิ่งต่างๆ เหล่านั้นให้ฟังคุณพิศมัย ท่านก็จำได้มิใช่หรือ ว่าเปลี่ยนชื่อสภากองสิบเพื่อสงเคราะห์ มาเป็นสภากองสิบเพื่อสนับ闺ภาพและเสรีภาพ
- สาโวนาโรดา** : ข้าพเจ้าเองเป็นผู้เสนอให้ปฏิรูปสภานั้น และมิได้ตั้งใจจะให้เปลี่ยนชื่อเท่านั้น หากต้องการให้เปลี่ยนความคิดและหลักการทั้งหมด
- มาคิอาเวลลี่** : แต่ก็หาได้เปลี่ยนแปลงหน้าที่การงานไม่ สภากองสิบคงทำหน้าที่ในทางสงบไม่ใช่ในทางสันติ และก็ยังคงเตรียมการด้านรบฟุ่มอญ្យ ข้าพเจ้ารังเกียจวิธีการหน้าที่หวาหลังหลอกเช่นนี้ เพราะทำให้ประชาชนหลอกตัวเอง ซึ่งเป็นภัยเสมอ แต่การหลอกคนอื่นนั้น บางทีก็เป็นวิธีที่ดีเดิครอยู่เหมือนกัน อย่างน้อยการหลอกลวงก็ดีกว่าการใช้กำลังบังคับ
- สาโวนาโรดา** : ท่านทำให้ข้าพเจ้าต้องแปลกใจอีกแล้ว การหลอกลวงย่อมเป็นบาปเสมอไป
- มาคิอาเวลลี่** : ท่านยินดีที่จะถูกฆ่า ยิ่งกว่าถูกลวง กระนั้นหรือ
- สาโวนาโรดา** : บัญชาไม่ได้อญ្យที่ว่าข้าพเจ้าอย่างรับเคราะห์กรรมอย่างไหน หากอญ្យที่ว่าข้าพเจ้าควรเลือกทำอย่างไหน ต่างหาก
- มาคิอาเวลลี่** : ถ้าเช่นนั้น พระคุณเจ้าก็คงเห็นว่าการใช้กำลังบังคับดีกว่าการหลอกลวง นะชี

สาโโนโรลา : บัญหานี้ย่อมาจากให้เกิดความเข้าใจผิด ท่านก็พูดเมื่อกันเอง ว่าตามที่ของ อริสโตเตลินั้น การกระทำบางอย่างย่อมนิยามได้เลยว่าเป็นความชั่ว การหลอกหลวงก็คุณภาพกรรมนั้นเอง จะนิยามไปในทางใดไม่ได้เลย ส่วนการใช้กำลังบังคับ ไม่จำต้องเป็นความชั่วได้ การใช้กำลังบังคับตามกฎหมาย อยู่ในขอบเขตของศีลธรรม ย่อมกระทำได้ หากใช้กำลังบังคับไปในทางเลวร้าย ย่อมเป็นการกระทำที่ผิด ในกรณีเช่นนี้ อาจเจริญกิจการหลอกหลวงเสียอีก บัญหานี้จึงอยู่ที่ว่าการใช้กำลังบังคับนั้น มีหลักการเป็นประการใด เวลาครุอยู่แล้ว ว่าบางครั้ง พระผู้เป็นเจ้าก็ทรงใช้กำลังบังคับเหมือนกัน แต่ เหลือวิสัยที่จะคิดว่าพระองค์ทรงหลอกหลวงได้

มาคิอาเวลลี : ข้าพเจ้าคิดแต่เรื่องมนุษย์เท่านั้น จึงแลเห็นว่าการลงให้ผลได้กิจการบังคับโดยเฉพาะกับคนที่อยากให้เต้าขึ้นไปสูงในทางโลก ใช้ได้กับคนฉันใด ก็ใช้ได้กับรัฐฉันนั้น รัฐที่แรกดัง ย่อมจะใช้กำลังอย่างเดียวไม่ได้ จึงต้องใช้การหลอกหลวงด้วย รวมไม่เกยล้มความข้อนี้เลย ดังจะเห็นได้ว่าลงรัฐข้างเคียงให้เป็นบริหาร ด้วยการเสนอสนธิสัญญาพันธ์ไมตรีอย่างไรความจริงใจ

สาโโนโรลา : นอกจากจะเลวร้ายในตัวของมันเองแล้ว ข้าพเจ้ายังยอมรับไม่ได้ว่าการหลอกหลวงเป็นอุบัติอนันใช้ได้ผล นักการเมืองอาจลงโทษได้สำเร็จเป็นครั้งคราว แต่จะใช้การเช่นนี้เกินกว่าครั้งหนึ่งหาได้ไม่ เพราะถ้ามีคราวบัดได้ ก็เป็นอันไม่มีคราเรื้อรังต้องคำขอของนักการเมืองคนนั้นอีกต่อไป ไม่มีอะไรเป็นภัยต่อกิจการสำคัญของคนยังไง ก็ต้องเสียเงินในทางหลอกหลวง

มาคิอาเวลลี : การลงย่อเมืองเลวอย่างไรประโยชน์ ถ้าให้คราวบัดได้ นักการเมืองย่อเมืองไม่ยอมให้คราวบัดได้ และต้องไม่มีชื่อเสียงดังที่ท่านว่า

สาโโนโรลา : ชื่อเสียงดังกล่าวเกิดขึ้นได้ย่างมาก ไม่ใช้พากรัฐสมัพนธรรมของรวมก็จะได้ ว่าพวกเขากลุ่มหลอก

มาคิอาเวลลี : แต่ถึงตอนนั้น ก็ช้าเกินกว่าจะทำอะไรได้แล้ว

สาโโนโรลา : พึงคุณท่านจะไม่เชื่อในคุณความดีของมนุษย์เลยเชี่ยววนะ

มาคิอาเวลลี : ที่ข้าพเจ้าพูดเข้าข้างการหลอกหลวง ไม่ใช่เพราข้าพเจ้าชอบ เป็นแต่ข้าพเจ้า เกลียดการใช้กำลังอย่างรุนแรง และการหลอกหลวงนั้นใช้แทนของการอันรุนแรงได้ อย่างน้อยก็ไม่ให้ร่างกายต้องทนทุกข์ทรมาน ทั้งยังมักใช้การได้ผลอีกด้วย ถ้าจะพูดกันจริง ๆ แล้ว ก็ต้องถามว่า ถ้าไม่ใช้หรือหลอกหลวงแล้ว จะมีการทุกเอาไว้ทำไม่กัน

สาโวนาโรดา : ข้าพเจ้ายอมรับว่าในวงการทูต ย่อมมีการเสแสร้งแสดงเพทุบາຍบ้าง อย่าลืม นะว่า แม้กันบุญทอมส์ อโศกนั้น ยังกล่าวว่าในบางสถานการณ์ ย่อมจำเป็นที่จะต้องพูดถ้อยคำที่กำกับอยู่ เมื่อตนกัน

มากิอาเวลลี่ : จะเสแสร้ง เพทุบາຍ หรือใช้คำกำกับ ภารกิจเดิม ข้าพเจ้าขอใช้คำง่าย ๆ ว่า หลอกลวงก็แล้วกัน

สาโวนาโรดา : คำต่าง ๆ ที่ว่า�ึ้น มีได้หมายถึงการลวง การปิดความจริงทั้งหมดคือเมื่อเป็น บ้าปเสมอ แต่ข้าพเจ้ายอมรับว่าข้อแตกต่างเหล่านี้อธิบายได้ยากมาก จะอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าคิดว่าเราจะแสวงหาความรุ่งโรจน์ในโลกนี้ โดยยอมเสี่ยงกับบ้าปบุญคุณໂທชัยในโลกหน้า หาได้ไม่

มากิอาเวลลี่ : การลวงหรือการบังคับเข้าญูก็เหมือนกันนั้นแล้ว มันขึ้นอยู่กับผลบันปลายท่าทาง ถ้าผลดี บรรὼก็พอใจดีไปด้วย

สาโวนาโรดา : ท่านพูดถึงผลอีกแล้ว ก็จะไรเล่าคือผลบันปลายของมนุษย์

มากิอาเวลลี่ : ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่เค้าได้ว่าท่านต้องเยี่ยงความรอดพ้น ซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่าความสุข

สาโวนาโรดา : ข้าพเจ้าก็จะเรียกว่าความสุขด้วย ความสุขที่แท้อยู่ที่ไหนแล้ว ความสุขที่แท้ย่อมปราศจากทุกข์โศก อยู่ในสภาพที่ปราศจากกิเลสตันหา แต่ในโลกนี้ ไม่มีใครออกที่ไม่ต้องการอะไรเลย เราจึงหาความสุขที่เราประสงค์ไม่ได้ในโลกนี้ ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องแสวงหาความสุขในโลกที่อยู่พ้นความทายอกไป ของขวัญคือการรอดพ้น ที่พระคริสตोเจ้าประทานนั้น จะเอาความสุขที่แท้หันให้ไปแลก หาได้ไม่ หากเราต้องรับของขวัญอันพระองค์ประทานแก่เรา และเราจะย่อ้มได้เสวยความสุขที่แท้

มากิอาเวลลี่ : พระคุณเจ้าเอง เคยพูดว่าหัวชี้ความสุขที่แท้ได้ ก็ด้วยการแลกเปลี่ยนกันกับความสนุกต่าง ๆ ในทางโลกนี่

สาโวนาโรดา : แลกได้ด้วยการละความสุขสำราญในทางโลกนั้นถูกต้องแล้ว ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงบอกคนในเมืองนี้ ให้ปิดโรงมหรสพ โรงผู้หญิงคนชั้น เลิกเล่นการพนันและเลิกการเล่นเต้นรำ เข้าทำงาน แต่ไม่ทำงานอย่างเต็มใจ เพราะว่า พากันติดอยู่ในโลกีย์สุข และความเลวร้ายต่าง ๆ เสียแล้ว ข้าพเจ้าบอกแล้ว บอกอีก ให้ “ໄล่ແມງຄາແລະຜູ້ຫົງກິນ ໄລ່ອກໄປໃຫ້ພັນນຳນັ້ນເມືອງ ທາໄໝ ຈຳຕົວລົງໂທປະຮາກ”

มากิอาเวลลี่ : แล้วการเล่นจุดไฟเล่า ถึงถูกกาลเล่นเช่นนี้ ท่านกลับส่งเด็กໄປเก็บสิ่งของต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสนุกสนานแก่เขา มาเผาไฟเสียสิ้น ที่กลางตลาด

ใช่หรือไม่

สาโวนาโรดา : ใช่ เรายาของพุ่มเพื่อยต่าง ๆ หมวด ลูกเต้า夷 ไฟ夷 กระดาษสกาเยย แล้วยังเครื่องประดับสำหรับผู้หญิงอีกมาก ไหนจะแบ่งผู้นี้ สีทางน้ำ ช่องลม ตลอดจนหนังสือตามก บทเพลงและเครื่องดนตรี แต่ ปี พิณ รวมหมัด

มาคิอาเวลลี่ : แม้กระทั้งพิณเจียวหรือ หั้งทับอกเล่ากันมาว่าเราจะได้ยินเสียงพิณบนสวรรค์

สาโวนาโรดา : บางคนเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้น

มาคิอาเวลลี่ : ถ้าเข่นนั้นพิณก็ไม่น่าจะเป็นต้นเหตุแห่งความสนุกที่เป็นบาน

สาโวนาโรดา : ในชีวิตนี้ คนตรีเข่นนั้นอาจพาใจมนุษย์ให้หันห่างไปจากสิ่งซึ่งสำคัญกว่าก็ได้ ไม่ว่าอะไรก็ได้ในชีวิตนี้ นอกไปเสียจากการภารණทึ่งพระคริสโตเจ้า

มาคิอาเวลลี่ : ข้าพเจ้ายอมรับ การกระทำเข่นนี้อาจเป็นความตือย่างเดียวสำหรับพระบาท หลวง และถ้าหากพระพากนี้จะจำกัดการกระทำอยู่เพียงในขอบเขตนี้ ก็จะดี ไม่น้อย แต่ที่จะให้ราษฎรประพฤติปฏิบัติเข่นนั้นด้วย จะมิเกินไปนัก กอกหรือ และพระจะมีความหมายอะไรเป็นพิเศษอย่างไรเล่า ท่านเริ่มด้วย การรังเกียจความสนุกสุขสำราญทางการงาน ซึ่งถือว่าเป็นบาน แล้วแล้วในที่ สุกถึงกับห้ามความสุขสำราญทุกชนิดที่จะมิได้ในชีวิตนี้ แม้ความสุขใจห้าม เพราะห้ามกระทั้งตนตรี กวนิพันธ์ และศิลปะ

สาโวนาโรดา : เดียวนี้ ที่ฟลอเรนซ์นี้ ยกย่องเบลโลถึงเที่ยมพ้า แต่เบลโลก็ประกาศว่าต้อง ไล่กิวและคิลปินออกปีปากกรัช มิใช่หรือ เขาทำหนินตรีและละคร มิใช่หรือ เขาว่าหนังสือที่ยอมให้อ่านได้ ก็เฉพาะเล่มที่จะนำไปสู่คุณความดีเท่านั้น

มาคิอาเวลลี่ : หั้ง ๆ ที่เบลโลก็เป็นกิว และพระคุณเจ้าเอง ก็คุ้มเหมือนเขียนกลอน

สาโวนาโรดา : ข้าพเจ้าไม่ได้มีเจตจำนงที่จะรังเกียจศิลปะการประพันธ์เลย เป็นแต่ต้องประ ณามเลี้ยงดูความของผู้ที่ได้รับความยกย่องว่าเป็นกิวเท่านั้น คนพากนี้ได้รับ เกียรติก็เพราะตัดสินกันว่า ใช้สัมผัสและทีฆะรัสสะได้อย่างวิเศษ ความ วิเศษเข่นนี้ไม่มีคุณค่าอะไร เวิ่งที่ตกแต่งแต้มสีอย่างสวยงามจะมีประโยชน์ อะไร ถ้าฝ่ากัลเพ่นพาผู้โดยสารไปไม่ได้ถึงท่า นั้นได้ ถ้อยคำที่เสนอจะแสดง แต่ทำให้ผู้ฟังลืมวิญญาณอันอมตะของตน ก็ฉันนั้น กวนิพันธ์ที่แท้คือสิ่งซึ่ง นำคนไปสู่พระคริสโตเจ้า กวนิพันธ์ชนิดนี้เท่านั้นที่ควรรักษาไว้

มาคิอาเวลลี่ : กิวโบราณไม่เคยได้ยินชื่อพระเยซูเลย

สาโวนาโรดา : ถ้าเข่นนั้นก็ไม่ควรอ่านงานนิพันธ์ของเข้า พุดกันอย่างตรงไปตรงมา กวนิพันธ์ ที่ใหญ่ยิ่งที่สุดย่อมหาได้แต่ในพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น อันเราจะพบ ความงามจากพระบัญญา และมหิทธานุภาพของพระผู้เป็นเจ้า แทนที่จะ

ประมวลถ้อยคำต่าง ๆ มาอ้อมนุษย์ พระคัมภีร์ให้ความรู้ในเรื่องสัจธรรมแสดงให้เห็นถึงแก่นของสรรพสิ่ง และหล่อเลี้ยงจิตใจให้เจริญงามกัน

ภาคอ่าวลี : เป็นอนันต์ท่านต้องการจะแบ่งชิงทุก ๆ สิ่งไปจากเรา ทั้ง ๆ ที่สิ่งเหล่านั้นย้อมช่วยให้ชีวิตนี้มีค่าเต็มเปี่ยม โดยให้ทุกคนเป็นบาทหลวงและยายชี ที่อ่านแต่คัมภีร์ไปเบิด

สาโภโนโรดา : ถ้าท่านเชื่อในหลักการของท่าน ที่ว่ามารคย่อມการแก่ผล ท่านต้องเห็นด้วยกับคำกล่าวของข้าพเจ้า บรรควัตินี้ยกลำบาก แต่ผลบั้นปลายย่อມหากำมาเปรียบมิได้ เพราะเป็นความสำเร็จสมบูรณ์ทุกประการ

ภาคอ่าวลี : แต่ท่านกับอกแล้วว่าความสมบูรณ์ทั่วไป เราเข้าไม่ถึง

สาโภโนโรดา : ในชีวิตนี้ เราเข้าไม่ถึง

ภาคอ่าวลี : และข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าบรรควัติทั่วไปจะส่งผลให้ได้ดังท่านว่า ท่านอาจออกกฎหมายไม่ให้มนุษย์มีวัฒนธรรม การบังคับເօາຄනตรี ศิลปะ วรรณคดี ตลอดจนความกินดีอยู่คือปางมนุษย์นั้น อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ แต่จะออกกฎหมายห้ามความรู้สึกในทางการไม่ได้ การเผาแห้งสื紹ของนักการจิโอ (ผู้แต่งเรื่องเดคา เมรอน) มิได้เก็ความใคร่ให้ผู้ชาย การເօາเครื่องประเทืองผิวทดลองจนแก้วแหวนเครื่องประดับต่าง ๆ ไปเสียจากผู้หญิง ก็ไม่ทำให้เจ้าหล่อนลดความเพ้อฝันลงได้

สาโภโนโรดา : ท่านลีบกรุงโรมสมัยโบราณแล้วหรือ ทั้ง ๆ ที่ท่านว่าเราต้องถือເօารโรมเป็นแบบอย่าง โรมมีกฎหมายห้ามการฟุ่มเฟือย มิใช่หรือ กฎหมายบังคับเรื่องการแต่งกายของสตรีอย่างกฎหมายที่ลงโทษในเรื่องคนชู้เอย ฯลฯ

ภาคอ่าวลี : บทเรียนจากกฎหมายต่าง ๆ นั้น ก็คือล้มเหลวมาแล้วทุกฉบับ ทุกฉบับออกมาในสมัยที่โรมต้องการปฏิรูปสถาบันในทางการเมือง แต่แทนที่จะปฏิรูปสถาบันต่าง ๆ พวกผู้บริหารประเทคโนโลยีจะปฏิรูปผลเมือง สถาบันที่มีอยู่ต่างหากคือเหล่งแห่งความเสื่อม กฎหมายแต่ละฉบับค่อย ๆ ทยอยออกตามความเสื่อมทรมานของประชาชนลงไปทุกที ๆ แต่กฎหมายเหล่านั้นจะห้ามความเสื่อมทรมานทางคีลธรรมหาได้ไม่ ยิ่งหวังให้กฎหมายช่วยทำให้ประชาชนภรรยาเป็นคนดีด้วยแล้ว อย่าได้พึงหวังเลย

สาโภโนโรดา : การปฏิรูปสถาบันและคีลธรรมของคนต้องไปด้วยกันนี้ คือบทเรียนจากความล้มเหลวของข้าพเจ้า เรายเปลี่ยนสถาบันกันง่าย ๆ เพราะผลกระทบนุญของเงินสมานไม่ยากอะไรเลย แต่จะเปลี่ยนหัวใจประชาชนสิิกันนัก พระเจ้าย่อມทรงทราบว่าข้าพเจ้าพยายามเพียงไร ข้าพเจ้าบอกประชาชนให้เข้าชาระชีวิต

จิตใจให้สะอุดบวิสุทธิ์ ให้คิดถึงแต่ความดีส่วนรวม อายุคิดถึงการหาผลประโยชน์เพื่อส่วนตัว ถ้าทำได้ดังนี้ เข้าจะได้รับความยิ่งใหญ่อันนครรัฐได้ในอดีตไม่เคยเข้าถึงเลย

นาคิอาเวลี่ : เราต้องอย่าหวังว่าจะเรียนได้มากจากประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์สอนให้เราเข้าถึงผลที่ต้องประسังค์ได้ที่ละเอียดท่านนั้น แต่จะให้ประวัติศาสตร์เตรียมผลบันปลายไว้ให้เรา ประวัติศาสตร์ทำไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ข้าพเจ้าถือว่าการปักกรองระบอบสาธารณรัฐดีกว่าระบอบราชินีป์ไทยมากmanyเพียงใดนักก็ตาม แต่ถ้าพระราชามาตามว่าจะปักกรองอำนาจจารอย่างไร ก็คงตอบได้โดยให้ถือเอาประวัติศาสตร์เป็นเกณฑ์ ข้าพเจ้ายอมแสดงให้เห็นได้ถึงวิธีที่จะต้องทำตนให้เป็นที่เกรงพนับถือภัยในอาณาจักร และให้เป็นที่เกรงกลัวภัยนอกอาณาเขต ทั้งยังแสดงให้ด้วยว่าการเอาชนะใจประชาชน ควรทำอย่างไร คำรามทั่วๆ แหล่งประวัติศาสตร์มีคำตอบ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบเขตแห่งวิถีทางที่จะให้บรรลุผลที่ต้องประสังค์ แต่ถ้าเข้ามาถึงเรื่องของผลบันปลายเองแล้ว ประวัติศาสตร์เรียบสนใจ

สาโโนราดา : เป็นอันว่าท่านเห็นด้วยกับข้าพเจ้า ว่ามีสิ่งสูงส่งยิ่งกว่าผลได้ที่มนุษย์เคยได้รับมาในอดีต

นาคิอาเวลี่ : ข้าพเจ้าไม่เคยอวุตว่าประวัติศาสตร์สอนได้ว่าเราควรต้องการอะไร สอนได้แต่ ว่าถ้าต้องการสิ่งนั้นๆ แล้วควรทำอย่างไร ในกรณีนี้ ท่านกับข้าพเจ้าต้องการต่างกัน ท่านต้องการความสุขในโลกหน้า ข้าพเจ้าต้องการความสุขในโลกนี้

สาโโนราดา : ไม่มีอะไรขัดแย้งกันเลย ระหว่างความสุขในปัจจุบันกับความสุขที่จะมาถึง

นาคิอาเวลี่ : ถ้าเข่นนั้น การปักกรองระบอบใหม่ให้ผลแก่เราทั้งสองได้เหมือนกัน อย่างน้อยก็เป็นได้ในทางทฤษฎี และเราจะเห็นจะทดลองกันได้แล้วว่าควรใช้ระบบสนับสนานรัฐ แต่ข้าพเจ้าว่าข้อทดลองนั้นต่ความได้มากmanyกว่าที่ยังนัก ด้วยสาธารณรัฐของท่านเป็นรัฐในทางศาสนา พระภารมีเสรีภาพเพียงเลือกทำได้ แต่จำเป็นในสิ่งที่ขาดภาระทำ กล่าวคือห้องปฏิเสธทั้งหมด เพื่อมุ่งหวังสวรรค์เป็นที่ตั้ง ส่วนในรัฐของข้าพเจ้า พระภาระจะเลือกทำอะไรก็ได้ ภายในขอบเขตของกฎหมาย

สาโโนราดา : เลือกปฏิบัติในตามมรณะกิเลสอย่างไรก็ได้ ใช่ไหม

นาคิอาเวลี่ : สาธารณรัฐคงไม่ตั้งมั่นอยู่ได้นาน ถ้าผลเมืองล้วนมีใจไฟต์ สาธารณรัฐจะตั้งอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีราชภูมิที่รักสิทธิเสรีภาพ กล่าวคือรู้ว่าอะไรคือหน้าที่ที่บุคคลพึงมีต่อรัฐ นี้แล้วคือคุณความดี สามัคคิในสังคมเมื่องจะทำต้องมีความ

ประสบก์ที่จะอยู่ร่วมกัน ให้เกียรติกันและกัน และท้องรักชาติ รักสถาบันต่าง ๆ ในชาติทั่วไป กับท้องประเทศปฏิบัติทันตามกฎหมาย ไม่ใช่ว่าจะเคยเลี่ยงกฎหมาย

สาโภนาโรดา : จะหาสภาวะเช่นนี้ได้บ่อยไหม

นาคิอาเวลลี่ : ไม่บ่อย คราวๆ ก็อยากได้เสรีภาพ แต่น้อยสักคนนักที่รู้จักรักษาเสรีภาพ ถ้าประชาชนไม่คุ้นกับเสรีภาพ แล้วอยู่ๆ ก็มีการปฏิวัติปลดแอกออก คนก็จะเป็นประชาธิสัตว์ป่าที่ถูกขังไว้นาน แล้วได้รับการปลดปล่อย ลืมเสียแล้วว่า เคยอยู่มาเมืองอย่างไร เลยกลายเป็นเหยื่อของคนๆ แรก ที่พยายามเข้ามาล่ามื้อเข้าไว้อีก

สาโภนาโรดา : ข้าพเจ้าคิดอยู่เสมอว่า สภาวะที่จะให้บังเกิดมีเสรีภาพได้นั้น ประชาชนจะต้องละกิเลสตันหาและความเห็นแก่ตัว เพื่อมุ่งสิงที่สูงกว่า โดยประสบก์จะทำการเพื่อคุณประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น

นาคิอาเวลลี่ : จริง แต่ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าเราจะเลี่ยงการขัดแย้งให้หมดสิ้นไปได้ ถึงทำได้ ก็ไม่ใช่ของดี ในทุกรัฐ ย่อมต้องมีข้อแตกต่าง ระหว่างชนชั้นปักษ์รองกับประชาชนส่วนใหญ่ที่ถูกปักษ์รอง และการที่จะออกกฎหมายให้บังเกิดมีเสรีภาพขึ้นได้ ก็โดยที่ชนชั้นทั้งสองนั้นมีข้อขัดแย้งกัน ประชาชนส่วนใหญ่อาจจะไม่ได้บังคับ เกร็งร้าวใจเป็นคราวใหญ่ ถ้าส่วนใหญ่หวังจะทำการเพื่อผลประโยชน์ของคนในชนชั้นตน ย่อมเรียกร้องต้องการสถาบันทางประชาริปปะไทย ที่ให้เสรีภาพชนิดที่จะเอาไปใช้พลิกแพลงเป็นประโยชน์ของใครเสีย มิได้ ในขณะเดียวกัน ชนชั้นปักษ์รองที่มีทั้งทรัพย์และอำนาจ ย่อมไม่ต้องการให้คนส่วนใหญ่ได้อำนาจโดยถือแท้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ จากการขัดแย้งคงกล่าว ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปได้อย่างช้าๆ พระคุณนี้ย่อมคงอยู่มาบริหารประเทศไทยอีกพระองค์หนึ่ง นับเป็นการบังกันมิให้เกิดระบบเผด็จการโดยพระองค์ของคนส่วนใหญ่แต่พระองค์เดียว

สาโภนาโรดา : ข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่าการขัดแย้งจะก่อให้เกิดความสมัครสมานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างไร

นาคิอาเวลลี่ : เกิดได้ด้วยการมีความสมดุลอย่างไรล่ะ การรักษาเสรีภาพไว้ได้ ย่อมขึ้นอยู่กับการรักษาตาเท็งไว้ได้นั่นเอง คืออย่าให้มีการนำอำนาจไปใช้ในทางที่ผิดได้เลยเป็นอันขาด การที่มีพระองค์นั้น ที่คอยขัดแย้งพระองค์ที่ทรงอำนาจ และพร้อมที่จะเข้ามาบริหารรัฐแทน ย่อมเป็นวิธีบังกันการใช้อำนาจในการผิดๆ อย่างที่ที่สุด เพราะแต่ละพระองค์ที่ทรงอำนาจต้องระวังกันๆ ไม่กล้าทำอะไรรุนแรง

ไป ไม่กล้าทำนองวิทนอย เพราะกลัวจะหลุดจากอำนาจฯ

สาโนราดา : เมื่อพากเมดิสันอำนาจฯ ได้มีการปฏิรูปรัฐบาลพลอเรนซ์ เพาะพากหนึ่งรายมาก อีกพากงานมาก ท่านก็รู้นโยบายของเจ้าอยู่แล้ว ด้วยเรารอออกกฎหมายห้ามการกุญแจเงินกันเป็นส่วนตัว หากให้รัฐตั้งธนาคารขึ้นเพื่อให้กู้เงิน โดยคิดดอกเบี้ยแต่พอกสถานะประมาณ ข้าพเจ้าขอให้เศรษฐีสละทรัพย์สิน เพาะข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับท่าน ที่ว่าต้องให้มีฝ่ายรายกับฝ่ายจนเอาไว้ เพื่อให้ขาดแย้งกัน รัฐจะได้เจริญ ที่น่าเกรงก็คือพระศาสนาก่อร้ายอยู่ไม่ใช่น้อย ทั้งๆ ที่พระเยซูเจ้ายากัน แล้วจะให้สาวกของพระองค์ไปสอนคุณวิเศษของความจนได้อย่างไร ถึงจะเทศน์อย่างไร ก็ไม่มีใครเข้าใจ

มาคิอาเวลลี่ : ข้าพเจ้ายอมรับว่าจะให้มีเสรีภาพได้นั้น จะต้องมีการเท่าเทียมกัน แต่เมื่อได้หมายความว่าจะต้องมีทรัพย์เท่ากัน หากต้องมีสิทธิทางการเมืองเท่ากัน ถ้าชุมชนสืบตระกูลมีปราสาท และทรัพย์ศักดิ์มาก ก็เห็นจะปัจจุบองระบบเศรษฐกิจได้ยาก

สาโนราดา : ในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านมาก แต่เราต้องไม่ลืมนะว่า เวลาเราปฏิรัติเรามักถือเงินสเป็นแบบอย่าง ทั้งๆ ที่เมืองนั้นเองก็มีประชาชนสองประเภทคือ ไพรและผู้ดี

มาคิอาเวลลี่ : แต่ผู้ดีเมืองนั้นเป็นผู้ดีแท้ในนาม ด้วยเป็นยศคักกี้ชนิดหนึ่ง และอาจมีผลดีในการสังคม แต่หากมีอภิสิทธิ์อย่างใดในทางรัฐธรรมนูญไม่ ผู้ดีที่เงินสูงมาก เพียงว่าคนพากนี้มีสมบัติพัสดุ ไม่ใช่ผู้ดีแคดสาแห่งที่สืบสกุล สืบสมบัติกันลงมา โดยมีปราสาทราชฐาน ดังที่ปรากฏในแคว้นลอมบาร์ดี และroma คนา กับในรัฐที่ขึ้นต่องค์พระสันตะปาปา เคราะห์ที่ที่ไม่มีปราสาทและผู้สืบสกุล เช่นว่านั้นในแคว้นทุสกานี เราจึงมีสาธารณรัฐได้ในฟลอเรนซ์ เลียนนา และลูกา กับในรัฐเล็กรัฐน้อยอื่นๆ อีก ถ้ามีพากผู้ดีที่สืบสกุลเช่นว่านั้น ก็เห็นจะต้องม่าเสียให้หมดก่อน จึงจะมีระบบสาธารณรัฐได้

สาโนราดา : พากนี้ก็เป็นศัตรุด้วยหรือ

มาคิอาเวลลี่ : เป็นแน่ แต่ข้าพเจ้ามิได้หมายความว่าต้องมาพากชุมชนสืบตระกูลให้หมดไป ในทันที โดยเฉพาะในขณะที่กำลังเปลี่ยนรูปสังคมจากระบอบศักดินาอันด้อยดิล มาเป็นสาธารณรัฐที่อิสริยะ ยังประชารัฐชาติ ตอนเปลี่ยนแปลงนั้น ต้องมีผู้เข้มแข็งคุ้มบังเหียนรัฐไว้ คนอย่างโมเสส และ ไลโอเตอิส และ โอลอน ตลอดจนคนที่สร้างราชอาณาจักร และสาธารณรัฐ แต่ล้วนคุณอำนาจเด็ดขาดอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งทั้งสิ้น หากไม่รัฐนั้นๆ จะคงสภาพอยู่ไม่ได้เลย

สาโวโนโรลา : ท่านบอกไม่ให้ทราบว่า ข้าพเจ้าคุณอำนวยหรือใช้อิทธิพลในการอำนวยอยู่แต่ผู้เดียวในฟลอเรนซ์ ใช่หรือไม่

มาคิอัวเวลลี : ข้าพเจ้าไม่ได้ติท่านในข้อนั้น เวลาตั้งรัฐชี้นใหม่ การคุณอำนวยไว้โดยเด็ดขาด นั้น จำเป็น ข้อสำคัญต้องทำเพียงในระยะเวลาชั่วคราว เพื่อเปิดทางให้เสรีภาพในระยะยาว ข้าพเจ้าไม่ได้ว่าท่านมีอำนาจมากเกินไป แต่ข้าพเจ้าว่าท่านเรียกวังจากประชาชนมากเกินไปต่างหาก

สาโวโนโรลา : ข้าพเจ้าเพียงต้องประสงค์ให้พวกเขาระบุตามบัญชาของพระเจ้าเท่านั้น

มาคิอัวเวลลี : จะเอาชีวิตทั้งหมดไปถูกไว้กับลัทธิศาสนาหรือกับการเมืองเท่านั้น หากเพียงพอไม่ ท่านให้คนทึ่งปรัชญา ศิลปะ คนตระ การไฟห้าความรู้ และภารณ์อื่นๆ สำหรับชีวิตของอารยชนเผด็จสัน

สาโวโนโรลา : สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีคุณค่าอะไร ஸละเสีย เพื่อความรอบพัน จะมีดีกว่าหรือ

มาคิอัวเวลลี : สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือเกียรติภูมิของมนุษยชาติ

สาโวโนโรลา : ถ้าเช่นนั้นท่านก็ต้องยกย่องว่าอุดมการของฟลอเรนซ์ ในสมัยของลอเรนโซ เด เมดิจี เป็นคุณความดี เพราะมีภารณ์แห่งชีวิตอารยธรรมมากมาย โดยที่ภารณ์นั้น ๆ เป็นจุดจบในตัวของมันเอง คนเลยไม่อาจประคัมภีร์ เพราะพระคัมภีร์ดีไม่เข้าขั้นงานของกวีโบราณ การอ่านพระคัมภีร์จะทำให้สำนวนการเขียนหนังสือต้องพลอยมัวหมองไปด้วย ที่ท่านเอ่ยมานั้นฉักรแล้ว ว่าสมัยลอเรนโซ เด เมดิจีนั้น ฟลอเรนซ์ทำผิดตรงไหน ผิดก็ตรงที่มีมนุษย์อยู่เพื่อศักดิ์ศรีของมนุษย์ มิได้อยู่เพื่อบูชาคุณพระผู้เป็นเจ้า

มาคิอัวเวลลี : ข้าพเจ้าขอแบ่งว่าความผิดพลาดของฟลอเรนซ์สมัยลอเรนโซ เด เมดิจี อยู่ที่ตัวลอเรนโซ เด เมดิจีเอง คือมีแต่มนุษยธรรมศาสตร์ โดยปราศจากเสรีภาพ

สาโวโนโรลา : ท่านก็รู้อยู่แล้วว่าเมื่อลอเรนโซจะตาย ได้มาขอมาบากบังข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารับจะทำพิธีให้ โดยมีข้อแม้สามประการ เขารับเพียงสองข้อ ข้อสามเรียกว่างให้เขากื่นเสรีภาพให้ฟลอเรนซ์ เข้าปฏิเสธ เข้าจึงต้องตายโดยมิได้รับการได้ถอนบาก สิ่งซึ่งเขามิยอมให้ ฟลอเรนซ์ก็ได้จากเขายังไงนั้นเอง

มาคิอัวเวลลี : ถ้าท่านจะมุ่งเพียงแต่เสรีภาพ ป้านี้พระคุณเจ้าก็คงยังเทศนาสั่งสอนได้อยู่ที่มหาวิหาร หรือที่วัดเซนต์มาร์กส์ ลงคิดย้อนหลังไปถูกடี ว่าถ้าท่านคิดจะช่วยดวงวิญญาณเด่นอย่าง ไปอย่างช้าๆ จะมีดีกว่าจะให้ผู้คนในครรภ์กล้ายเป็นเทวดาไปเสียทั้งหมดโดยรวดเร็วอกหื่อ

สาโวโนโรลา : ข้าพเจ้าไม่ต้องการจะทำฟลอเรนซ์ให้เป็นแคนนักบุญ ข้าพเจ้าต้องประสงค์ให้เป็นรัฐ สำหรับพากคริสตัง อย่าหาว่าข้าพเจ้าจะทำให้มนุษย์บริสุทธิ์สมบูรณ์

เลย เพราะข้าพเจ้าพูดแล้วพูดอีกถึงบากกรรมของมนุษย์ที่มีติดพันรูม่า แต่ เมื่อเข้าหาความบริสุทธิ์สมบูรณ์ไม่ได้ ก็มิได้หมายความว่าจะปล่อยตนให้อยู่ ในอำนาจของความชั่วช้าلامากเสียเลย

มาตรการลี : ก็เมื่อความชั่วยังไม่ถูกกำจัดให้หมดสิ้นไป เรายังต้องยอมรับว่าความชั่วยังมีอยู่

สาโภโนราดา : ถ้ายอมรับทัศนคติเช่นนี้ ความชั่วจะยังขยายตัวเร็วขึ้น เราจะต้องทำการบัญญัต์ ใจสู้กับความชั่วท่านั้นไม่พอ เพราะมีประคุณแห่งการรออดพันเป็นปีด้วยรับเราอยู่ด้วย และถ้าเราปรับการรออดพัน เราจะรู้ว่าเรา รอคนแน่แล้ว

มาตรการลี : จะรู้ได้อย่างไรว่ารอคแล้ว เราอาจเชื่อว่าเราอุดแล้ว แต่ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็น เลยว่าจะพิสูจน์ยืนยันความเชื่อที่ว่านี้ได้อย่างไร เพื่อจะให้ความเชื่อถือลายเป็น ความรู้ขึ้นมา

สาโภโนราดา : ความรออดพันนำความมั่นใจภายใต้มาให้

มาตรการลี : ความเชื่อผิด ๆ มากมายก่อให้เกิดความมั่นใจทำงานนี้ การเชื่อมากรเพียง ใด ไม่ได้พิสูจน์ว่าที่เราเชื่อนั้นเป็นความจริง

สาโภโนราดา : ความรู้ชนิดหนึ่ง พระเจ้าประทานมา ด้วยเหตุผลนี้จึงควรสร้างสรรค์สารณรู้ คริสตังที่แท้จริงขึ้นให้ได้ เพราะถ้าแต่ละคนแผลใจว่าชีวิตในโลกหน้าของเขารออดพันแน่ เขาย่อมยอมรับกฎข้อบังคับทุกชนิดที่จำเป็นสำหรับจะให้เข้าได้ เช่นสุเดนสวรรค์ ถ้ามนุษย์นึกเสียว่า โลกนี้ท่านั้นที่มีความหมาย เขาก็จะ กลับเป็นพลเมืองที่แล้ว เพราะต้องการแต่จะได้ในขณะที่ยังมีเวลาอยู่ ก็เลย เป็นศัตรูกัน ประหัตประหารกัน แข่งขันกัน หากไม่ก็ทำสิ่งกรรมกัน

มาตรการลี : การแข่งขัน กับการลงกรรมนั้น ต่างกันมาก ถ้าทำสิ่งกรรมกันเองภายใต้รู้ ย่อมหมายถึงความหายนะ เพราะการมีรู้บานขึ้น ก็เพื่อว่ามนุษย์จะได้ไม่ ต้องรบราfax พื้นกันเอง ถ้าในกรณีที่บ้านเมืองไม่มีชื่อไม่มีแปล ส่วนการ แข่งขันกัน ย่อมเป็นทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้แต่ละคนเก่งขึ้น รายขึ้น กล้าขึ้น เรียนรู้มากขึ้น เริ่มสนใจทางการยธรรมขึ้น เพื่อจะได้เป็นที่ยกย่องยิ่ง กว่าเพื่อนบ้าน การที่แต่ละคนถือตัวขึ้น เช่นนี้ เท่ากับเป็นการยกกระดับของ สังคมขึ้นด้วย

สาโภโนราดา : ที่ท่านว่ามานั้น แสดงให้เห็นแต่เพียงว่ามนุษย์อยู่เพื่อตัวเองเท่านั้น

มาตรการลี : มนุษย์แต่ละคนย่อมดำรงชีวิตเพื่อตัวเองทั้งสิ้น เราต้องสอนให้เขารักชาติเท่า กับรักตัวเอง บางครั้งต้องรักชาติยิ่งกว่าตนเอง แต่ก็ยังมีเนื้อที่เหลือไว้ให้

รักตัวเองอีกมาก ซึ่งก็เป็นของดี จะตัดขาดไม่ให้รักตัวเองนั้น ทำไม่ได้อก

สาโนนาโรลา : การรักพระเจ้ายอมເອາະນະการรักตัวเองได้ ในสังคมที่ข้าพเจ้าแเลเห็นภาพคือ สังคมคริสตัง แทนที่จะแข่งขันกัน กลับเป็นการร่วมมือกัน เพราะต่างก็รักเพื่อนบ้านเท่ากับรักตนเอง เมื่อตัดในเรื่องความหยิ่ง ความอยากได้ ความประسنก์ที่จะเป็นเจ้าของ ให้หมัดสัน្តิไป มนุษย์ก็ยอมเป็นพี่น้องกัน ต่างก็หวังดีเพื่อทุก ๆ คน ต้องการอะไร ก็หามาได้จากกองกลาง แล้วก็คืนให้ไปยังกองกลาง เท่าที่กำลังความสามารถจะมี ไม่มีใครอยากรายกว่า หรือมีอำนาจมากกว่าใคร

มาคิอาเวลลี่ : ไม่อยากทำถูกต้องยิ่งกว่าคนอื่นด้วยหรือเปล่า

สาโนนาโรลา : ไม่มีความต้องการสิทธิพิเศษจากพระเจ้า นี้เป็นของเเน่ด้วย แต่ละคนก็อยากให้ญาติมิตรทำสิ่งที่ถูกที่ควรเท่าที่ท่านกระทำอยู่

มาคิอาเวลลี่ : อุกอาจเป็นความประณานของพระมากไปสักหน่อยลงทะเบียน

สาโนนาโรลา : อย่าไปกลัวที่จะถูกหัวว่าเป็นพระ เมื่อข้าพเจ้าแรกมาฟลอเรนซ์ ลงเกตเห็นได้เลยว่า คนกว่าครึ่งกลัวจะถูกหัวว่าทำในสิ่งที่ถูกต้อง นี้คือผลได้ประการหนึ่งของชีวิตแบบอารยะ ที่เจริญเติบโตมากับระบบการปกครองของพวกเมดิจิ จนถือกันว่ามารยาทดำคัญกว่าจริยธรรม นับว่า่น่าอับอายหน้ามาก

มาคิอาเวลลี่ : การที่ตราไว้ว่ามารยาทไม่สำคัญไปกว่าจริยธรรมนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นด้วย แต่ขณะเดียวกัน ก็ต้องไม่มีทัศนรุณแรงจนเกินเลยไป เพราะมารยาทก็สำคัญอยู่ไม่น้อย

สาโนนาโรลา : ไม่มีความสำคัญต่อพระผู้เป็นเจ้าเลย

มาคิอาเวลลี่ : การที่ลัทธิคริสตังมากไปกวายพิธีริทโองนั้น จะนับว่านี่คือมารยาทสำหรับพระเป็นเจ้า ไม่ได้เชี่ยวหรือ

สาโนนาโรลา : ที่ท่านว่ามานั้นถูก เพราะเดียวันมีพิธีริทโองมากเสียเหลือเกิน สมัยหนึ่งพระศาสนาใช้มีเป็นเครื่องห่อหุ้ม แต่วิญญาณของพระเป็นท่อง เดียวันนี้เครื่องห่อหุ้มเป็นท่อง แต่วิญญาณของพระเป็นไม้ พระจะจากพระเจ้าเสียแล้ว กланคืนพระอยู่กับหมิงคนชัว กลางวันคุยกันในโรงสวต

มาคิอาเวลลี่ : ข้าพเจ้าจะไม่เดียงท่านในข้อนี้ แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับท่านในข้อที่ว่าพระ舅 จริย์เป็นคุณความดีที่สูงสุด แต่ก็เห็นด้วยกับท่านในข้อที่ว่าพระควรรักษาพระ舅จริย์

- สาโภโนโรลา** : เมื่อวินัยมีอยู่ มนุษย์ต้องการพ การที่พระราชาและรัฐบาลในอิทัลีไม่ควรพ กกฎหมายของบ้านเมืองนั้นเอง ที่ก่อให้เกิดความพินาศในหลายชั้น
- มาคิอาเวลลี** : ข้าพเจ้าได้ยินมาว่าพราชาที่มักมากในการคุณนั้นแล ที่ช่วยให้ได้มีสวีภพ ชั้น เพราะเจ้ามัวเพลิดเพลินอยู่กับความสุขสำราญส่วนตัว จนลืมเรื่องการ เมือง แต่นี่เป็นเพียงภาพลวง เพราะความสุขทางเนื้อหัวใจมั่งสันน ชั่วแล่น เท่านั้นเอง เจ้าที่มักมากในการนั้น พักเดียวกับเบื้อง แล้วเลยหันมาวุ่นวายกับ รัฐบาลในอิตาลี จนเกิดการวุ่นวายต่างๆ ข้าพเจ้าจึงเห็นด้วยกับท่านว่า พระราชาหรือครก็ตาม ที่ปกครองรัฐแล้วฟุ่มเฟือย และประปรอตัวเองมาก เกินไป ย่อมเป็นอันตราย ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับอิสโทเตล ว่าทางสายกลาง เป็นดีที่สุด
- สาโภโนโรลา** : ทางสายกลางไม่เคยช่วยวิญญาณใครให้รอดพ้นเลย สิงสำคัญที่สุดคงอยู่ที่ การเชื่อยิ่งไม่คลางแคลงในสัจจะ ที่ปรากฏในคำสั่งสอนของพระคริสโตเจ้า ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตที่บริสุทธิ์โดยสันเชิง
- มาคิอาเวลลี** : ท่านว่าครรภารสำคัญกว่าการกระทำใช่ไหม
- สาโภโนโรลา** : เป็นเช่นนั้น สำหรับการรอดพัน เพียงครรภารเท่านั้น มนุษย์กรอดพันได้แล้ว เพียงการกระทำอย่างเดียว หารอดพันได้ไม่
- มาคิอาเวลลี** : นี้เป็นเหตุผลอีกข้อหนึ่ง ซึ่งทำให้รับถังศรีษะสาขของท่านไม่ได้ สิงชี้มนุษย์ กระทำ มีความสำคัญต่อสังคมยิ่งกว่าความเชื่อของเขามากมายนัก เรากัดการ กระทำได้ สิงที่อยู่ในใจเขา เรัวด้วยไม่ได้ แม้พระบาทหลวงเองก็เดิม ที่เชื่อ อย่างไม่ส่งสัย ในสัจจะตามที่สอนกันในถังศรีษะตั้งนั้น มีกู้รูปเที่ยว
- สาโภโนโรลา** : ข้าพเจ้ามองก็พิเคราะห์ของเรามีน้อยไปกว่าท่าน พระศาสนาจึงต้องปฏิรูปให้ บริสุทธิ์ได้แล้ว
- มาคิอาเวลลี** : หรือหาก็ถังศรีษะสาขใหม่ขึ้นแทนที่
- สาโภโนโรลา** : จะมีศาสนาอื่นอีกไม่ได้ ท่านจะสร้างวัดให้เทพคอมปลอมที่พวากมิจชาทิฐิ เหล่านั้นเชือกได้ แต่พระศาสนาที่เที่ยงแท้มีเพียงหนึ่งเดียว ที่นักบุญเปโตร นำมาตั้งมั่นไว้ที่กรุงโรมนั้นแล้ว
- มาคิอาเวลลี** : ถังศรีษะของนักบุญเปโตรไม่สามารถสนองความต้องการทางด้านศาสนาของ ประชาชนในอิทัลี เรายังต้องมองหาถังศรีษะใหม่ เวลาหนึ่ง ก็เห็นกันอยู่แล้วว่า ถังศรีษะของนักบุญเปโตรกำลังเสื่อม จะให้พยากรณ์ไม่ได้เทียบหรือ ว่าถังศรี ศาสนาอื่นๆ กำลังพังทลายขึ้นใหม่

สาโวนาโรลา : ข้าพเจ้าไม่ยอมคิดในเรื่องนี้

มาคิอาเวลลี่ : แต่ท่านก็มองไปสู่อนาคต โดยบอกว่าอิตาลีจะถูกทำลาย

สาโวนาโรลา : นั้นเป็นคำเตือน ไม่ใช่คำทำนาย แต่อาจจะเป็นเช่นนั้นก็ได้ ข้าพเจ้าเคยมองเห็นการตายของข้าพเจ้ามาก่อนล่วงหน้าหลายครั้ง จะว่าเป็นการตายอย่างนักบุญที่เสียสละอย่างใหญ่เก่ง ได้ถูกกระ�ัง และความตายนั้นก็เป็นของแน่สำหรับข้าพเจ้าแล้ว

มาคิอาเวลลี่ : ท่านเพรียบความตายอย่างอาจหาญมาก พระคุณเจ้า

สาโวนาโรลา : มีอะไรจะให้กล่าวอีกเล่า ในเมื่อข้าพเจ้าเห็นอยู่แล้วว่าจะได้ใช้ชีวิตอันนิรันดร์ตามสัญญา ข้าพเจ้าห่วงแต่คนที่ตัดสินประหารข้าพเจ้า ห่วงฟลอเรนซ์ และอิตาลี การตายของข้าพเจ้าเท่ากับช่วยให้คนชั่วมีอำนาจมากขึ้น ผู้ที่ยังไม่ตายย่อมจะต้องเดือดร้อน ระบบการปกครองที่ Lewy ที่สุดคือระบบที่คนเลวที่สุดปกครองโดยกุมอำนาจไว้มากที่สุด ดังที่ระบบการปกครองชนิดที่สุด คือระบบที่คนที่สุดปกครองอย่างมีอำนาจมากที่สุด ที่น่าเสียดายก็คือคนที่สุดนั้นไม่มีบันพันพิภพนี้ แต่คนเลวที่สุดสิ่งใดก็มี

มาคิอาเวลลี่ : ข้าพเจ้าว่าคนเลวที่สุดก็เห็นจะมีน้อย คนถ้าเลวอย่างที่สุดจริงๆ อาจจะรวมขึ้นได้มากกว่า ที่เป็นอยู่นั้น มนุษย์มักพยายามทำอยู่แต่ตรงกลาง ระหว่างความดีกับความชั่ว บ่อยครั้งมนุษย์จะโยนผลให้อันเกิดจากการกระทำการชั่วทั้งเสีย เพื่อพยายามจะทำดี พระคุณเจ้าก็เห็นแล้วว่า ข้าพเจ้าไม่มองการเมืองดังที่ท่านมอง คือข้าพเจ้าไม่เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้จากพระราชที่ Lewy ไปสู่รัฐในอุดมคติที่ศิวิเศษ ข้าพเจ้าเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ โดยพยายามดันให้หลุดออกจากระบบราชการ ที่มีความชั่วอยู่บ้าง ข้าพเจ้าต้องการสถาบันการเมืองชนิดที่ขัดความชั่วให้ลดน้อยลง ยิ่งกว่าที่จะให้ได้มาซึ่งสถาบันชนิดที่มีให้แต่คุณความดีถ่ายเดียว ข้าพเจ้าไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับโลกหน้า จะมีหรือไม่มี ก็ไม่ทราบ แต่ชีวิตบนพื้นพิภพนี้ เรายาเรียนรู้ได้ ถ้าเราเข้าใจมองให้ถูกต้อง วิธีเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตนี้ ก็คือคึกข่ายประวัติศาสตร์ อย่าคันหาแต่สิ่งที่เราต้องการพบ เรากลัวคันหาเฉพาะสิ่งที่เราหาได้ และต้องรู้สึกไปว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดผลเช่นนั้นฯ หรือจะให้ถูกต้องยังไง ก็ต้องว่าการกระทำอย่างไรและนโยบายชนิดไร มักก่อให้เกิดอะไรขึ้น นี้แลกคือเครื่องบอกได้ว่ามนุษย์เป็นเช่นไร ชีวิตเป็นเช่นไร และอนาคตอาจจะเป็นไปในรูปใด การรู้เช่นนี้ก็เพื่อที่เราจะได้เข้าสู่เป้าหมายบันปลายของเราได้

สาโวโนโรลา : แต่ท่านก็ยอมรับแล้วว่า วิธีการทั้งกล่าวไม่บอกให้เรารู้ถึงผลบั้นปลาย

นาคิอาเวลลี่ : เราเลือกผลบั้นปลายของเรางง ถ้ามีสวีภพ เรายังเลือกได้เต็มที่ ถ้าเรารู้ ประวัติศาสตร์ เรายอมเลือกได้อย่างฉลาด

สาโวโนโรลา : ที่สำคัญก็คือ เราต้องเลือกอย่างฉลาด หมายความว่าเราต้องเลือกผลบั้นปลาย ที่พระผู้เป็นเจ้าเตรียมไว้ให้เรา โดยพระบัญญากุณอันนั้นนี่ ท่านพูดถึง คุณค่าของ การเรียนรู้ ท่านให้เราประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องนำทาง พระคริสโตเจ้าหาได้ทรงเห็นเช่นนี้ไม่ พระองค์ทรง สั่งสอนเราให้เป็นเด็กเล็กๆ จริงอยู่ นักปราชญ์ได้สรรเสริญพระเป็นเจ้า แต่ เขามิได้สรรเสริญพระองค์ดังเด็กเล็กๆ กะหากำ นักปราชญ์สรรเสริญพระองค์ ตามแสงสว่างในโลกนี้ แต่เด็กเล็กสรรเสริญพระองค์จากแสงสว่างแห่งสวรรค์ วิทยาศาสตร์จะมีอะไรดี ถ้าเราจะใช้อย่างง่ายๆ แบบเด็กๆ ของเรารสึ ยังไงเจริญขึ้นในทางวิชาการมากเท่าไร ก็คล้ายคนที่รวยมากขึ้นนั่นเอง หนทางของสวรรค์อาจจะหันออกจากจิตใจของคนพวงนี้ได้ง่ายขึ้น ท่านเป็นผู้รู้ ชินญู นาคิอาเวลลี่ แต่ความรู้นำอะไรมาให้ท่านในชีวิตนี้ ออกไปเสียจาก จะนำมาระแห่งอวิชาแห่งความสงบ มาสู่ใจท่าน พากมิจนาทิฐิที่ไม่เคยได้ยิน พระนามพระคริสโตเจ้ายังอาจารย์พันจากนรกได้ แต่มิจนาทิฐิที่ได้ยินพระ นามแล้ว หากยังปฏิเสธพระคริสต์ธรรมของพระองค์ เห็นจะรอคพันจาก นรกไปไม่ได้แน่

นาคิอาเวลลี่ : ข้าพเจ้าไม่เป็นผู้รู้ยังไปกว่าพระคุณเจ้าดอก เป็นแต่เราเป็นผู้รู้กันคนละทาง ท่านนั้นเอง

สาโวโนโรลา : ท่านลืมในเรื่องความง่ายๆ ของการเสียสันติแล้ว

นาคิอาเวลลี่ : ถ้าความง่ายหมายถึงการขาดความรู้ การมีความรู้ย่อมจะคงความง่ายไว้อีก ไม่ได้

สาโวโนโรลา : ความง่ายคือสมบัติที่หัวใจอันควรคงเอาไว้ ซึ่งท่านก็ทันไม่ได้ แต่นี่ก็ไม่ใช่ ข้อแตกต่างอย่างยิ่งระหว่างเรากับสอง ข้อสำคัญยังอยู่ที่ท่านไม่รักพระเจ้า ถึง ท่านจะรู้ประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ก็ตาม ท่านย่อมปราศจากความเข้าใจ ที่ถูกต้อง ท่านจะเข้าใจความเชื่อของข้าพเจ้าไม่ได้เลย

นาคิอาเวลลี่ : พระคุณเจ้านั้นเล่าก็ไม่รักโลกนี้ หรือชีวิตนี้ และอาจจะโดยนัยนี้เอง ที่ท่าน ไม่สามารถเข้าใจความเชื่อของข้าพเจ้าได้ ทั้งนี้ เราอาจต่างก็ถูกหลอกมาเพื่อ ไม่ให้เข้าใจกันและกันอยู่แล้วก็เป็นได้

บทสนทนาทางการเมืองเรื่องความมีใจกว้าง

ระหว่าง جون ล็อก และ ชาฟสเบอร์

กตุรุอันของปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ジョン ล็อก ได้ต้อนรับแขกรุ่นสุดท้ายในชีวิตของเขาก็คือหาสน์ ในมณฑลเอสเซ็กซ์ ที่เขาอาศัยอยู่ โดยจ่ายค่าเช่าและค่าอาหารด้วย ตอนนั้นล็อกมีอายุ ๗๙ ปี และเหลือเวลาที่จะมีชีวิตอีกเพียงไม่กี่เดือน สุขภาพทรุดโทรม ได้รับความทรมานจากโรคที่ดึงเก้าอี้ไว้เป็นวันโครบด และการที่ต้องอยู่อย่างไม่มีงานทำ ไม่เหมาะสมกับเขา โดยนิสัยแล้วล็อกไม่ใช่เป็นคนช่างนึกตรึกทรงดังนักประชญาณในสมัยโบราณ เขายังคงชอบทำการและเคยทำงานหลายอย่าง ตั้งแต่เป็นแพะย์ นักการทูต ข้าราชการ นักเศรษฐศาสตร์ และนักเขียนบทความ ในบัน្ត平原แห่งชีวิต เขายังมีความสามารถในการเมืองและการบริหารประเทศในหลายด้าน ล็อกเป็นประจำจนอังกฤษทั่วๆ ไป แต่เขาเป็นนักคิดที่ล้ำหน้าเกินสมัยของเขามาก เขายังถือคริสต์ ด้วยถือว่าคัมภีร์ใบเบิลันน์ โดยหลักสำคัญแล้วฟังสมเหตุสมผล เพราะสอนอย่างง่ายๆ เช่น “พระเยซูคริสต์เป็นพระผู้ช่วยมนุษย์ให้ardon” ล็อกคิดว่าสังคมลัทธิศาสนาซึ่งบีบเนื้อในอังกฤษและยุโรปหลายปีนั้น ก็ได้นำจากการปราศจากความคิดและความเชื่อที่คลอนแคลนอันไม่ใช่หลักการที่แท้จริงของคริสต์ศาสนา ถ้าเพียงแต่คนเหล่านั้นจะทำใจใจให้สงบ ถ้าคนเหล่านั้นจะเรียนรู้ที่จะแยกความจริงจากนิยายในพระคัมภีร์ หรือพากันใช้เหตุผลของตนเอง แทนฟังคำของบาทหลวง เขายังจะสามารถทำสิ่งที่พระเยซูสอนให้เขาทำนั้นได้ คือให้รักซึ่งกันและกัน ใน尼ยมชรา ล็อกต้องรู้สึกเสร็จสลดใจลงมาอีก ที่มีการรื้อฟื้นอาราธนาปกดซึ่งมีแรงมากให้กันในหมู่เพื่อนร่วมชาติของเขาวง แต่เขายังได้รับการปลูกปลูกใจจากพากหัวใจ เช่น เป็นพากหัวใจ ลูกศิษย์ของเขาวง คนหนึ่งชื่อแอนโธนี แอชเลีย คูป่อ ผู้เป็นเอล ชาฟสเบอร์ คันที่ ๓ ผู้ประพันธ์เรื่อง *Characteristics of Men* ล็อกเคยเป็นเพื่อนสนิทและที่ปรึกษาของ ล็อด ชาฟสเบอร์คันที่ ๑ ซึ่งเป็นบุญของคนนี้ และล็อกเคยเป็นผู้แนะนำการศึกษาของผู้เป็นหลานมาตั้งแต่เด็ก ล็อด ชาฟสเบอร์หันมุนผู้นี้ เมื่อได้ไปเยี่ยมล็อกครั้งสุดท้ายนั้น มีอายุ ๗๔ ปี และยังไม่ได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มใดที่ขัดแย้งอย่างรุนแรงกับความคิดเห็นของล็อก ทั้งสองคนยังพับปะกันในฐานะครุภัติศิษย์ ล็อด ชาฟสเบอร์ ใช้เวลาอยู่ที่วิลล์ด้าบีนเวลา ๑ ปี เพื่อสุขภาพของเขาวง หลังจากที่ได้เสวนากับพากดัชช์ ซึ่งเป็นพากหัวใจที่มีserviceman ขาดต้องกลับมาเผชิญกับบรรยากาศทางการเมืองของอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบการปกครองสมัยพระนางแอน อันเป็นยุคแห่งการขัดแย้งกับความคิดชนิดเสรีนิยม ทำให้เขาว้าวุ่นใจมาก

- ชาฟสเบอร์ :** ครู ข้าพเจ้าไม่ได้หวังที่จะได้เห็นว่าจะเกิดมีการใจคอคับแคบขึ้นมาอีกถึงเพียงนี้
- ジョン ล็อก :** ความใจแคบมิได้อยู่ลึกลงไปแก่ไหนเลย เจ้าคุณ
- ชาฟสเบอร์ :** เห็นได้ชัดมาก่อนแล้ว ว่าเมื่อพระนางแอนขึ้นเสวยราชย์ ย่อมจะช่วยพากหัวรุนแรงในนิกายอังกฤษให้มีสถานะเข้มแข็งขึ้น แต่ข้าพเจ้าไม่คิดว่าจะมีการโ久มที่คนที่ถือนิกายอื่นในฝ่ายโปรเตสแตนท์มากมายถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าได้ทราบมาว่าบีนได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภาสามัญ ให้พัฒนาการจำกัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์อีกด้วย
- ジョン ล็อก :** ใช่ แต่เคราะห์ที่ที่ของเราเอาชนะร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ จึงไม่ออกมานี่

ชาฟสเบอร์รี่	: และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็มีพากบาทหลวงที่โรมที่ท่านกันอีก ใช้ใหม่ครู
جون ล็อกก์	: มีโรมติใหม่ ๆ อีก แต่หารุนแรงไม่ คนที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางอันตราย ย่อมมีปรัชญาชีวิตไปในรูปที่เห็นความลำบากเป็นสิ่งดี โดยเฉพาะเมื่อเชิงชัยกับความรุนแรงของพากบาทหลวงนิกายอังกฤษ ข้าพเจ้ามีปรัชญาชีวิตเข่นนี้เท่านี้เอง จะว่าด้องว่าข้าพเจ้ามีความกล้า หาได้ไม่
ชาฟสเบอร์รี่	: ข้าพเจ้าได้ทราบว่า แม้กระหึ่งพวกราชการย์ในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ก็เล่นงานท่าน
جون ล็อกก์	: ท่านพูดคำว่า “แม้กระหึ่ง” ดังประหนึ่งว่าการลงโทษผู้ที่มีความเห็นตรงกัน ข้ามจะมีที่ออกซ์ฟอร์ดอยกว่าที่อื่น ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นคนออกซ์ฟอร์ด ขอบอกท่านได้ว่าข้าพเจ้าไม่ได้หวังเช่นนั้น ข้าพเจ้าเป็นอาจารย์อยู่ที่วิทยาลัยไครสต์เชิร์彻เชื่อม ๓๐ ปี พอมามีความสัมพันธ์กับบุตรของท่าน พวกรเพื่อนอาจารย์ของข้าพเจ้าก็เคยถูกดูดแน่ แล้วรายงานความเคลื่อนไหวไปยังราชสำนัก แล้วทางวิทยาลัยก็ໄลข้าพเจ้าในทันทีที่พระเจ้า查าร์ลส์ที่ ๒ มีพระราชประสงค์เช่นนั้น เพราะทรงเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนของลอดช้าฟสเบอร์รี่
ชาฟสเบอร์รี่	: เหตุการณ์ผ่านมาตั้งหลายปีแล้ว แต่มหาวิทยาลัยก็ไม่ยอมให้ครอ่านหนังสือของท่าน
جون ล็อกก์	: ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเรื่องนี้จะมีคนทราบกันทั่ว
ชาฟสเบอร์รี่	: ข้าพเจ้าได้ยินว่า เจ้าสำนักเรียนต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยถือว่าการอ่าน Essay Concerning Human Understanding ของท่าน เป็นการทำให้ปรัชญาของอริสโตเติลและของคณอาจารย์ในรัชสมัย ลดความสำคัญลงไป เขาจึงห้ามไม่ให้อ่านหนังสือของท่าน เพราะเกรงว่าจะไม่มีปรัชญาแบบเก่าเหลืออยู่ในออกซ์ฟอร์ด
جون ล็อกก์	: ข้าพเจ้าหวังว่าความกลัวของพวนี้จะเป็นจริง ข้าพเจ้าไม่เสียดายอะไรเท่ากับเวลาที่ข้าพเจ้าต้องสูญเสียไปเปล่า ๆ ในระยะ ๒—๓ ปีแรกที่ออกซ์ฟอร์ด เพื่อให้เดียงกันด้วยคำพูดที่ไม่มีแก่นสาร อันเป็นวิธีการของปรัชญาแบบเก่า ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะคิดว่าการอ่านหนังสือที่ข้าพเจ้าเขียนนี้ จะช่วยให้ความคิดของคนหนุ่มสมัยปัจจุบันมุ่งไปในทางแสวงหาความจริงอย่างเป็นมรรคเป็นผลมากกว่าแต่ก่อน
ชาฟสเบอร์รี่	: ข้าพเจ้าแน่ใจว่าจะเป็นไปได้เช่นนั้น ถ้าหนังสือเหล่านั้นไม่ถูกเผาเสียก่อน
جون ล็อกก์	: หนังสือข้าพเจ้าถูกห้ามเท่านั้น ไม่ถึงกับถูกเผา ข้าพเจ้าได้รับจากหมายจาก ดร. อัดสัน บรรณาธิการชั้นนำแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ขอให้ข้าพเจ้าส่ง

หนังสือที่ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้น ไปอภินันทนาการหอสมุดบอเดลีย์ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นคนออกแบบหนังสือ ทั้งๆ ที่เจ้าสำนักแห่งวิทยาลัยทั้งหลายได้พากันหัวมีให้นิสิตนักศึกษาอ่านหนังสือเหล่านี้

- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ในสถานการณ์นี้ ที่บรรณารักษ์ขอหนังสือมาก็օcasional เป็นการช่วงเวลาอญี่ปุ่น
: และข้าพเจ้าคิดว่า คนต้องการหนังสือของข้าพเจ้าในเอกสารฟอดชานะนี้ มีมากกว่าที่เคยมีมาแล้ว ก็จะไร้เล่าที่จะช่วยกระตุ้นมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์หนุ่มๆ ให้อ่านหนังสือ ยังไปกว่าการห้ามไม่ให้อ่าน เพาหนังสือนั้นผิด แต่ห้ามโดยไม่เพาสิบดังชน ดังนั้นข้าพเจ้าจึงส่งหนังสือไปให้เป็นอภินันทนาการตามคำขอ บรรณารักษ์บอกมาว่า ถ้าข้าพเจ้าจะส่งหนังสือไปให้เขารือก ๒-๓ เล่ม ก็จะ Jarvis ซื้อของข้าพเจ้าไว้ในรายนามผู้ที่มีอุปการคุณแก่หอสมุด
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าเข้าใจว่ามีผู้เขียนโจนที่ทำน้ำด้วยเหมือนกัน
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ในหนังสืออะไร
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า นายโพรสท์เงียบไปลิ่ง ๑๙ ปี แต่แล้วก็มาเขียนบทความโジョมตีทำน
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ไกรกันหมอนี่
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นอนุศาสนานักธรรมที่วิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด คุณเมื่อนั้นเข้าจะเป็นผู้เขียนคำโต้ตอบฉบับใหม่ต่อ Letters of Toleration
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ก็ทำไม่ท่านเจ็บอกกว่าเข้าเขียนโจนตีข้าพเจ้าเล่า เจ้าคุณ
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ก็ครูเป็นคนเขียน Letters of Toleration ไม่ใช่รี
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าทำไมท่านเจ็บอกสังสัยเช่นนั้น
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : นายเพอลีเป็นคนบอกข้าพเจ้า เมื่อตอนที่ข้าพเจ้าพักอยู่กับเขาก็เมื่อรอกรีด้ม
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : นายเพอลีควรจะหุบปากไว้ ลื้นของพากัดที่ มักจะกระดิ่งอย่างมีเสียงมากเกินไป เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าเป็นผู้ลี้ภัยทางการเมืองที่วิลนด้า และอาศัยให้เจ้าของบ้านเก็บความลับเกี่ยวกับตัวข้าพเจ้าไว้นั้น ไม่รู้สึกปลอดภัยเท่าไรเลย
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าได้อ่านบทความของนายโพรสท์แล้ว เขามีความเห็นว่ารัฐบาลของอาณาจักรคริสตเดียนมีภารกิจที่ศักดิ์สิทธิ์ ในอนาคตจะรักษาลัทธิศาสนาที่แท้จริงถึงแม้จะต้องใช้กำลังกีตام
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : แล้วเราจะรู้ได้อย่างไรล่ะ ว่าลัทธิศาสนาประจำชาติเป็นศาสนาที่แท้จริง ลัทธิศาสนาอื่นเป็นลัทธิศาสนาประจำชาติฝรั่งเศส โปรเตสแตนท์เป็นศาสนาประจำเย็นว่า อิสลามประจำทุรุกี ทั้งหมดนี้เป็นลัทธิศาสนาประจำชาตินั้นๆ แต่

คำสั่งสอนของแต่ละลักษณะสา หาเหมือนกันไม่ ลักษณะสาทั้งหมดนี้จะเป็นจริงไปด้วยกันทั้งหมด ย่อมาได้

- ชาฟสเนอร์** : แต่ท่านก็เป็นสมาชิกของนิเกียร์อังกฤษด้วยนี่ครับครู ท่านยอมแสดงว่า ตามความเห็นของท่านและของข้าพเจ้านั้น ลักษณะสาประจำชาตินี้ เป็นศาสนาที่เที่ยงแท้
- جون ล็อก** : ข้าพเจ้าคิดว่า尼เกียร์อังกฤษประกอบไปด้วยความจริง
- ชาฟสเนอร์** : ถ้าใช่นั้นรัฐบาลก็ควรที่จะรักษาลักษณะสาประจำชาติไว้ เมื่อจะด้วยการใช้กำลังอาวุธ มิใช่หรือ
- ジョン ล็อก** : หมายได้ เจ้าคุณ รัฐบาลมิได้ทำรองอยู่เพื่อบังกันลักษณะสา
- ชาฟสเนอร์** : บางรัฐบาลอ้างว่าจำต้องทำเช่นนั้น
- ジョン ล็อก** : ที่นำเครื่องคือ ผู้ปกครองประเทศก็อ้างถึงความรับผิดชอบเกินกว่าขอบเขต ที่ควร ทั้งนักเพื่อที่จะแสวงหาอำนาจเจ้าไว้เกินกว่าที่ควรนั้นเอง ข้าพเจ้านั้น นึกถึงการปกครองสังคมเมือง ในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งเท่านั้น เราย่าจะ ถามว่าทำไม่มนุษย์จึงสร้างสังคมเมืองขึ้นมา เป็นประการทัน แล้วแต่ตั้งผู้ ปกครองขึ้นมาคุ้มครอง
- ชาฟสเนอร์** : ที่เป็นเช่นนั้น ก็ เพราะถ้าอยู่ตามธรรมชาติ โดยปราศจากการปกครองที่มี ระเบียบรewire อีก ย่อมเป็นการลำบากยากเย็นเกินไปสำหรับมนุษย์
- ジョン ล็อก** : แต่การอยู่กับธรรมชาติมีประโยชน์มาก มนุษย์ย่อมได้เป็นอิสระจากสิ่งชั่วร้าย ทั้งหลายที่ล้อมรอบเรออยู่ทุกวันนี้ ไม่มีจักรพรรดิและสันตะปาปา ไม่มีทหาร ไม่มีราษฎร ไม่มีการต่อรองเสรีภาพ และไม่มีการเก็บภาษี ในขณะเดียวกัน มนก็มีผลเสียด้วย ทุกๆ คนจะต้องบังกันรักษาชีวิตและทรัพย์สมบัติของตน เอง เพราะว่าไม่มียานพาหนะใดๆ ที่สูงกว่า จะมาคายช่วยเหลือบังกันเข้าได้ ไม่ มีระบบกฎหมายทางสังคม ดังนั้น ทุกๆ คนก็จำเป็นจะต้องเป็นผู้พิพากษาใน คดีของตนเอง และคำสอนบัญชาของเรา ที่ว่าทำไม่มนุษย์จึงต้องก่อระบบการ ปกครองขึ้น ก็มีเพียงให้เกิดเลือยรภาระและความยุติธรรมเท่านั้นเอง แต่ละคน ก็เลยยอมยกสิทธิให้แก่การดำรงไว้ซึ่งกฎหมาย และสามารถบังคับใช้กฎหมาย นั้นได้ตามวิธีการปกครองที่ตนได้เลือกขึ้นมา สิทธิที่เสียไปย่อมได้กลับคืนมา ในรูปของผู้พิพากษาผู้ปราศจากอุดม เพื่อจะรักษากฎหมายไว้สำหรับทุกๆ คน มนุษย์มีสิทธิทางธรรมชาติต่อชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน และเขาย่อมได้รับ การปกครองต่างๆ ขึ้นในแผ่นดิน เพื่อที่จะเสริมสร้างและรักษาสิทธิของ เขายไว้ เขาไม่ได้ก่อตั้งรัฐบาลขึ้นเพื่อที่จะให้วิญญาณของเขารอดพ้นไปสู่สุคติ

- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : แต่การทำให้วิญญาณรอคพันไปสู่สุคติ ย่อมเป็นการกระทำที่วิเศษ มิใช่วรือ : ใช่ แต่นั่นไม่ใช่หน้าที่ที่แท้จริงของรัฐบาล การรักษาโรคภัยไข้เจ็บเป็นภารกิจ ที่ดีแท้ แต่ไม่ใช่ภารกิจของคนที่ไม่ได้เรียนมาทางแพทย์ การช่วยให้วิญญาณ รอคพันไม่ใช่เป็นภารกิจของรัฐบาล หากเป็นภารกิจของการฝ่ายลัทธิศาสนา
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : แต่รัฐมีอำนาจทางทหาร ที่จะบังคับใช้ได้ ในขณะที่ทางลัทธิศาสนาไม่มี นิเกียร์อังกฤษของเรามีอะไร ๆ ที่ควรแก่การยกย่องเป็นอันมาก เป็นกันว่า ประศากจากการเชื่อถือโศคลาที่เลวร้าย ความกระตือรือร้นที่น่ากลัว และความ หลงอันป่าเถื่อน ซึ่งปรากฏว่ามีอยู่ในคริสต์ศาสนา尼เกียร์ อันเป็นอันมาก พิธีกรรมประกอบขึ้นก็พอเหมาะสม บริสุทธิ์และมีส่ง่า หลักแห่งการทำบุญก็น่า นิยมชมชอบมากกว่านิเกียร์คาಥอลิกหรือโปรเตสแตนท์อื่นๆ อย่างนี้มีคุณธรรม รู้จักรับใช้ประเทศชาติและมนุษยชาติ และให้ร่วมพิธีกรรมอย่างพอ适สถาน ประณาน ที่ว่ามองหั้นหมดนั้น มิใช่ลักษณะอันวิเศษสุดสำหรับลัทธิศาสนาใด ก็ หรือ
- จอน ล็อก** : นิเกียร์อังกฤษของเรามีคุณธรรมต่าง ๆ ดังที่ท่านได้กล่าวมานี้จริง ทราบที่พวກ ที่มีหัวไม่รุนแรงมีอำนาจอยู่ในนิกายนั้น อนึ่ง อำนาจของพวกมีหัวไม่รุนแรง นั้น จะไม่สามารถตอกย้ำได้ ท่านก็เห็นแล้วว่าอำนาจของพวgnนี้ได้ลด น้อยลงไป
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าจะขอถามบัญหาในเรื่องหลักการ ดังที่เคยมีผู้ถามข้าพเจ้ามาแล้ว คือ ถ้าเราพอใจว่านิเกียร์อังกฤษจะคงอยู่อย่างที่คุณจะเป็น เมื่อเป็นเช่นนั้น เรา ควรอนุญาตให้รัฐบาลรักษาสถานะของลัทธิศาสนาประจำชาติไว้ แม้จะต้อง ใช้อาวุธ
- จอน ล็อก** : ท่านเชื่อหรือว่ามีคดีบางจะช่วยให้วิญญาณของมนุษย์รอคพันไปสู่สุคติได้ ท่าน อาจบังคับให้เขากูกเข่า ให้เขากล่าวคำสาดอ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้า คือเราอาจ เอาคดีไปจ่อบังคับเขา แต่ท่านยอมไม่สามารถที่จะให้เขาสมนต์ภารนา ออกมายกหัวใจเข้าเองดูจดเปลี่ยนความคิดภารนาในใจของเขากลับได้นั่นเอง
- ชาฟสเบอร์ จอน ล็อก** : ถ้าเข่นนั้น ทำไม่ผูกครองประเทศไทยต่อหล่ายคนเจึงผืนทำ พระเจ้าแห่งน ดินคาಥอลิกแห่งประเทศไทยรั่งเสณั้น ไม่โง่แน่ ๆ แต่ทำไม่เจิงทรงบังคับให้คน ถือลัทธิศาสนาของพระองค์ด้วยการใช้กำลัง
- จอน ล็อก ชาฟสเบอร์** : เห็นจะพอพระหัยอยู่กับอาภัปกรณ์ภัยนานอก
- : ข้าพเจ้าคิดว่าท่านประมาผลของอำนาจต่ำเกินไป ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่าน ที่ว่าเราไม่สามารถเปลี่ยนความคิดอันลึกซึ้งของคนได้ด้วยมีคดี แต่เราอาจ

ใช้กำลังบังคับครุและพระไടกทั่วประเทศ นี้แลกีการเปลี่ยนความคิดอันลึกซึ้งของประชาชนส่วนใหญ่ในทางอ้อม ด้วยการใช้อำนาจบังคับ

- ขอน ล้อก** : วิธีการเข่นน้ำใช้ได้กับการเผยแพร่คำสอนเที่ยม แต่ใช้ไม่ได้กับศาสนาที่เกี่ยงแก้ การที่จะให้สัจจะเข้าถึงจิตใจมนุษย์ ไม่จำเป็นต้องใช้กำลังบังคับ พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานเหตุผลให้มนุษย์สำหรับตัดสินได้ด้วยตนเอง ในเรื่องความจริง

- ชาฟสเบอร์รี่** : แต่เกื้อเห็นพ้องต้องกันทั่วไปว่าเร��ารต้องใช้กำลังอาชญา กล่าวคือต้องมีกองทัพสำหรับคุ้มกันอาณาจักร เพื่อช่วยให้ประชาชนรอดพ้นจากสิ่งเย้ายวนอันชั่วร้ายต่าง ๆ

- ขอน ล้อก** : ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าพากบีศาจจะยอมแพ้ได้远ๆ
- ชาฟสเบอร์รี่** : แต่ก็มีตัวอย่างมาก ที่แสดงให้เห็นว่า ใช้อำนาจได้ผล โรมโซเกณี โรมเหลา และโรมัลครที่ถูกปิดไปนั้น ก็ เพราะรัฐบาลใช้อำนาจบังคับ มิใช่หรือ ที่รัฐบาลทำเช่นนั้น ก็เพื่อลดสิ่งเย้ายวนใจให้น้อยลงนั้นเอง การที่ทำให้ประชาชนรอดพ้นจากสิ่งเย้ายวนด้วยวิธีการตั้งกล่าววนี้ ก็ไม่ห่างไกลไปจากการออกกฎหมายบังคับให้มากขึ้น เพื่อให้วินญาณของพระราชนูรุ่งได้รอดพ้นไปสู่สวรรค์อันนิรันดรเลยที่เดียว

- ขอน ล้อก** : ท่านว่าไม่ห่างไกลนักหรือเจ้าคุณ ข้าพเจ้าว่าเป็นการกระโดดก้าวจากการกระทำอย่างหนึ่งไปสู่อีกอย่างหนึ่งโดยที่เดียว นั่น การปิดโรมเหลาบางประเทศนั้น เป็นนโยบายที่สมควร ข้าพเจ้าไม่คัดค้าน ที่ว่าการกระทำการเช่นนั้นสมควร ก็ เพราะโรมโซเกณีและสถานที่ดังกล่าว เป็นสถาบันที่เป็นโทษและวุ่นวาย คุกคามต่อความสงบและความเรียบร้อยในสังคม เราไม่ได้ปิดสถานที่เหล่านั้น เพราะเห็นว่าเป็นสถานที่อันจะก่อให้เกิดความยั่วยวนในทางทำความชั่ว ถ้าโดยยกจะให้ช่องโรมโซเกณีเย้ายวนไปในทางทำความชั่ว ถึงสถานที่เช่นนั้นถูกปิดไปแล้ว ใช่ว่าคนเหล่านั้นจะปราศจากสิ่งเย้ายวนใจให้ทำความชั่ว ก็หาไม่ เพราะบีศาจก็จะมายั่วยวนเข้าในรูปของหญิงสาวที่ขายสัมหรือสาวใช้ที่ในเรือน

- ชาฟสเบอร์รี่** : ท่านเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ในสมัยที่ โอลิเวอ ครอมเวล เป็นใหญ่ในอังกฤษ เวลาหนึ่งโรมเหลาและโรมมารสพต่าง ๆ ถูกปิดหมด พากนักศึกษา ยอมจะใช้ความคิดไปแท้ในการการเรียน และการสาคัญต์ภารนา ยิ่งกว่าในสมัยที่พระเจ้า查尔斯ที่ ๒ กลับมาเสียราชย์ มิใช่หรือ เพราะตอนนี้ ที่ออกซ์ฟอร์ดมีร้านสุราสีงสามร้อยแห่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในสมัยที่ท่านเป็นตึก มีทางที่จะเป็นคนดีได้ง่ายกว่าสมัยหลัง เพราะมีสิ่งเย้ายวนน้อยกว่า ด้วย

สารณรัฐในสมัยนั้น ไม่ยอมให้มีสิ่งເຢ້າຍວຳຕ່າງ ແລະ

ຂອນ ລັກ : ຂ້າພເຈົ້າຈະຂອບກຳທ່ານວ່າເພື່ອນຮ່ວມສັນຍາຂອງຂ້າພເຈົ້າທີ່ຕ້ອງກະສົດກະສົດ
ໄປໄກລ ກວ່າຈະຫາຄວາມສຸກໃດ ຈຶ່ງຕັ້ງເສີ່ງເວລາມາກໄປກວ່າທີ່ຄວາມ ແຕ່ຂ້າພເຈົ້າ
ໂຄຣ່ຂອ່ເຖິ່ນຄວາມຈຳທ່ານວ່າ ຂ້າພເຈົ້າມີໄດ້ເປັນແຕ່ເພີ່ງນິສິຕິທີ່ມາວິທີຍາລັຍ
ອອກຊີ່ພອດ ແຕ່ໃນສັນຍາສາරຸວັດທ່ານັ້ນ ທາກແຕ່ຍິ່ງໄດ້ເປັນອາຈານໃນມາຫາ
ວິທີຍາລັຍ ສັນຍາເນື່ອຮາຊີປີໄທກລັບຄືນມາສູ່ອັກຖະອິກດ້ວຍ ຂ້າພເຈົ້າໄມ່ເຄຍ
ຮູ້ສຶກເລີຍວ່າສັນຍານີ້ມີຄຸນຮຽນປາກງູບຍູ່ທົ່ວໆ ໄປ ແລະອິກສັນຍານີ້ມີແຕ່
ຄວາມຊ້ວຮ້າຍ ຂ້າພເຈົ້າໄມ່ອາຈາກລ່າວໄດ້ວ່າໄດ້ສັງເກເທັນຂໍ້ອັກຕ່າງອ່າງໃໝ່
ຮລວງໃນສອງສັນຍັ້ນ

ໜາຟສເບອຣ໌ : ແຕ່ຄຽກູ້ເຄຍແນະນຳຜູ້ປັກຄອງ ໄນໄດ້ສັງລຸກໄປໂຮງເຮັດວຽກ ດັ່ງເຊິ່ງໄວ້ໃນ
ນບທຄວາມເຮື່ອງການສຶກຂາວ່າ ການໄສ່ສັງລຸກໄປໂຮງເຮັດວຽກລ່າວ ເປັນການປຶ້ອງກັນ
ໄທເຖິກພັນເສີ່ງຈາກຄວາມເສື່ອມເສີ່ງທາງຄືລ໌ຮຽນ

ຂອນ ລັກ : ຂ້າພເຈົ້າຫວັງໃຈວ່າຈະພູດໃຫ້ເຈົ້າຄຸນເຂົ້າໃຈໄດ້ ວ່າການເປົ້າມາໃຫຍ່
ກວ່າກັບປະເທດຫາຕິນີ້ ມີອັນຕາຍມາກ ອະໄໄທ່ເໜາະແກ່ຄວາມສັນພັນຮ່ວ່າງຫວ່າງ
ບົດກັບບຸຕົຮ ມີໄດ້ຈຳຈະຕ້ອງເໜາະແກ່ຄວາມສັນພັນຮ່ວ່າງຮູ້ບາລັກປະເທດ
ຮາຍງວຽກ ແຫຼຸດລ່າຍໆ ກີ່ຄົວ ຮາຍງວຽກໃຫ້ບຸຕົຮ ອີກປະເກົນທີ່ກີ່ຄົວ ຂໍ້ອັກຕ່າງ
ຕ່າງອັນສຳຄັນຮ່ວ່າງການບົດກັບປະເທດຫາຕິນີ້ ກັບການບົດກັບປະເທດຫາຕິນີ້
ເມື່ອຂ້າພເຈົ້າຂຶ້ນໄປອອກຊີ່ພອດ ຂ້າພເຈົ້າອໍາຍຸ່ສືບປີແລ້ວ ແຕ່ນິສິຕິຫາຍຕ່ອ່ຫລາຍ
ຄົນທີ່ສອບເຂົ້າໄປໄດ້ ມີອາຍຸເພີ່ງສົບສາມ ສືບສີ ສືບທ້າ ພວກນີ້ຈະໄດ້ເສີ່ງກາພ
ອ່າງຜູ້ໃໝ່ໄມ່ໄດ້ ເພຣະຍັງເປັນເດືອກຍູ່

ໜາຟສເບອຣ໌ : ຂ້າພເຈົ້າເຫັນວ່າມາວິທີຍາລັຍກັບອານາຈັກນີ້ ມີວ່າໄວ້ຕ່ອະໄວ້ທີ່ຄຳລ້າຍກັນອຸ່ນ່າກ
ວິທີຍາລັຍຕັ້ງຂຶ້ນມາໃນສຕານະເມື່ອສຕານັກການສຶກຂາທາງຝ່າຍຄວິສົດໜາສນາ ດ້ວຍ
ການນັກນັບນິສິຕິໃຫ້ເຂົ້າໂຮງສວກທຸກວັນ ໃຫ້ສວດຄວາມພຽງແຕງກ່ອນຮັບປະການ
ອາຫາຣ ກັ້ນໃຫ້ສົມເສື້ອຄຽນນັກພຣຕ ກັບອື່ນໆ ອີກ ທີ່ເປັນການນັກນັບນິສິຕິ
ຈັກກ່ອນທີ່ຕ້ອງກາຈະເປັນຄວິສົດໜາສນາ ກີ່ຍ່ອມທຳໄຫ້ເປັນການນັກນັບນິສິຕິ

ຂອນ ລັກ : ວິທີຍາລັຍໄລ່ນັກເຮັດວຽກທີ່ໄມ່ທຳມາຂ້ອນນັບນັບອອກເສີ່ງເມື່ອໄຮກ້ໄດ້ ປະເທດຫາຕິທຳ
ເຫັນນັ້ນໄມ່ໄດ້

ໜາຟສເບອຣ໌ : ແຕ່ກີ່ວາງນບທກໍາຫັດໂທຍຂອ່າງອື່ນໄວ້ໄດ້

ຂອນ ລັກ : ທ່ານໝາຍຄວາມວ່າ ຄົງກັບຈະໄຫ້ລົງໂທຍຄນທີ່ມີຄວາມເຫັນແຕກຕ່າງກັນໃນກາງລັກທີ່
ມາວິທີຍາລັຍທີ່ເຫັນວ່າ

ชาฟสเบอร์รี่	: จะเรียกอย่างนี้ก็ได้ ถ้าทำด้วยเหตุผล ในทางของพระผู้เป็นเจ้า ก็ย่อมเป็นการกระทำที่ดี
جون ล็อก	: ท่านลดชาฟสเบอร์รี่ ข้าพเจ้ามีอายุ ๗๒ ปีเข้าไปแล้ว ได้แลเห็นการลงโทษคนที่ถือลัทธิศาสนาต่างไปจากบ้านเมืองมาแล้ว หัวที่อังกฤษ ฝรั่งเศส และวิลันดา ข้าพเจ้าเคยเห็นการลงโทษของพวกที่ถือนิกายคาಥอลิก พากนิกายคัลเวน และนิกายอังกฤษมาแล้ว ข้าพเจ้าขออภัยยันให้ไว คนพากนิกายทำการไปเพราความใจแคบเป็นที่ทั้ง ต่างก็ว่าตนทำไปตามความประسنองค์อันสูงส่งของพระผู้เป็นเจ้า เพื่อสนองเทวบัญชา พากทรราชมักมีโนหนิชีวิตเช่นนี้เสมอ เข้าใจว่าพระผู้เป็นเจ้ากระตุ้นให้คนทำเช่นนั้น แต่ครั้นเมื่อเวลาข้าพเจ้าเปิดอ่านพระคัมภีร์คุณแห่งพระเยซุสคริสต์ ชั่งเดียวในข้าพเจ้ากระทำการอยู่ทุกวันและสิ่งที่ข้าพเจ้าพบก็คือถ้อยคำอันประภาคว่า stanuciy ที่เห็นของพระองค์ย่อมต้องทนทรมานจากการลงโทษของผู้อื่น ข้าพเจ้าไม่เคยพบเลยว่าศาสนาของพระเยซุสคริสต์ควรลงโทษผู้อื่น โดยใช้ไฟและปลายดาบบังคับให้ผู้อื่นยอมรับนับถือคริสต์ศาสนา
ชาฟสเบอร์รี่	: ข้าพเจ้าสังเกตว่า Letters of Toleration คูเหมือนจะมุ่งประสงค์ที่จะให้พากคริสเตียนมีใจคงกว้างขวางที่อ กันและกัน
جون ล็อก	: อาจเป็นได้ เพราะพากคริสเตียนนั้นมีใจคงคับแคบที่อ กันและกันเป็นอย่างยิ่ง
ชาฟสเบอร์รี่	: แล้วพากอิสลามกับพากยิ่วเล่า ควรที่เราจะมีใจกว้างขวางเพื่อແປไปด้วยหรือไม่
جون ล็อก	: เราได้แต่สอดอ้อนวอนทุกวัน ให้พากนั้นหันกลับมานับถือศาสนาที่เที่ยงแท้ ข้าพเจ้าคิดว่านี่เป็นหน้าที่ของเรา แต่ข้าพเจ้าเกรงว่าคำสอดอ้อนวอนของเราจะไม่ได้ผล ถ้าเราปีดหนทางไม่ให้คนพากนั้นมีโอกาสได้เดินเข้ามาสู่รักรวิถีของศาสนา คำยิริการอันปกติ และอย่างที่ควรจะเป็นไปได้ นั่นก็คือ มิใช่ว่าพอกคนพากนั้นมายุ่งกับเรา เราจะรีบขับไล่ใส่ส่งไปเสีย หรือถ้าคนพากนั้นมาอยู่กับเรา เราจะหาทางจับกุมลงโทษเสีย โทษฐานที่นับถือลัทธิศาสนาไม่เหมือนกับเรา
ชาฟสเบอร์รี่	: ท่านคิดว่าเรารควรที่จะมีใจกว้างขวางไปถึงนิกายต่าง ๆ ที่มีทัศนคติเปล่า ๆ จนใกล้บ้าเข้าไปทุกที่ด้วยหรือ นิกายที่วนก็ได้แก่พากที่ถึงกับยกม่าลูกบุช้ายัญ หรือประกอบการกรีฑากันอย่างสกปรกและน่าเกลียด
جون ล็อก	: แน่นอน เราไม่ควรจะมีใจกว้างขวางจนถึงกับยอมรับกลุ่มนชนที่ถือปฏิบัติลัทธิศาสนาอันผิดกฎหมายที่วางแผนไว้สำหรับการทำเนินชีวิตโดยปกติวิสัย เหตุผลที่

เราไม่ยอมรับการฆ่าลูกบุญชาญญ ก็ เพราะเราไม่สามารถยอมรับให้มีการฆ่าทารก กันได้ในบ้านเมือง พร้อมกันนั้น ข้าพเจ้าก็มองไม่เห็นข้อโต้แย้งในการที่จะ ฆ่าลูกกวัวเพื่อทำพิธีบูชาญญ ถ้าลูกกวัวนั้นเป็นของเขาเอง โดยที่เขานี้ได้ไป ขายมิโภรมาก

ชาฟสเบอร์ ชอน ล็อก : เรายังคงขยายความใจกว้างของเราไปให้ถึงพากที่ไม่นับถือพระเจ้าจัวยหรือ ไม่

ชาฟสเบอร์ ชอน ล็อก : ไม่ควร ความสัมพันธ์ทางการเมือง ทางสังคม ขึ้นอยู่กับความไว้เนื้อเชือใจ กันและกัน แต่เราไม่อาจไว้ใจคนที่ไม่นับถือพระผู้เป็นเจ้าได้ เพราะคนที่ไม่ นับถือพระผู้เป็นเจ้า ไม่อาจปฏิญาณตนเฉพาะพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ เราจึง ไม่อาจเชื่อถือถ้อยคำของเขาได้

ชาฟสเบอร์ ชอน ล็อก : ที่ครวญว่ามนนั้น พูดจากเหตุมาหาผล ในหนังสือ Essay ของท่าน อันมีชื่อเสียง อย่างสมควรยิ่งนั้น ท่านยืนยันว่า ความรู้ต่าง ๆ ในทางข้อเท็จจริง ล้วนเกิดขึ้น จากประสบการณ์ทั้งสั้น ถ้าเข่นนั้น ควรที่เราจะสังเกตความประพฤติปฏิบัติ ของพากที่ไม่นับถือพระเจ้าเสียก่อน ว่าไว้ใจได้หรือไม่ และอาจพิสูจน์ได้ว่า ไว้ใจเขาได้ดุจคนที่นับถือพระเจ้าเสียซ้ำ บางคนอาจจะบอกว่าคริสเตียน ทุกคนเป็นคนดี เพราะถือหลักจากเหตุมาหาผล (apriori) คือคนที่เป็น คริสเตียน (เหตุ) ต้องเป็นคนดี (ผล) แต่จากประสบการณ์แล้ว เราหา อาจกล่าวได้เข่นนั้นไม่ ในทางตรงกันข้าม พากที่ดำเนินชีวิตไปในทางชั่วร้าย ที่ใหญ่ยิ่งที่สุดนั้น กลับเป็นคนซึ่งรังสรรค์อย่างที่สุดในทางการประพฤติ ปฏิบัติภายนอกความความเชื่อทางฝ่ายลัทธิศาสนา

ชาฟสเบอร์ ชอน ล็อก : ที่น่าสังเกตึกว่า อาการปิริยาภัยของคนที่อยู่ในนิกายอังกฤษเป็นเข่นนั้น เพาะภูมิปัญญาในอาณาจักรนี้ช่วยให้อภิสิทธิ์แก่คนที่เข้ามานับถือลัทธิศาสนา ประจำชาติ โดยปิดทางต่าง ๆ เสียเป็นอันมากจากผู้ที่นับถือลัทธิโปรเตสแตนท์ นิกายอื่น มหาวิทยาลัยก็ตี อาศิพบงชนิดก็ตี ตลอดจนตำแหน่งข้าราชการก็ตี พวกรนี้หมายโอกาสที่จะเข้าไปร่วมค่วยไม่

ชาฟสเบอร์ ชอน ล็อก : ถ้าเข่นนั้น ครุภัยควรเสนอว่า นิกายอังกฤษไม่ควรให้อภิสิทธิ์ใด ๆ แก่สมาชิก เว้นไว้แต่หนทางแห่งความรอดพันไปสู่สวรรค์

ชาฟสเบอร์ ชอน ล็อก : ถ้าทำเข่นนั้น ก็เกรงว่า นิกายอังกฤษจะเป็นนิกายที่เล็กลงอย่างถนนดีใจ ที่ ข้าพเจ้าคัดค้านก็ เพราะข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการใช้อำนาจทางการเมืองบังคับ ให้คนถือนิกายนี้ จึงขอรับกับท่านอย่างเปิดเผย ทรงไปทรงมา ว่า ข้าพเจ้าเป็น คนเขียน Letters of Toleration เขียนมาหลายปีแล้ว ฉบับแรกเขียนที่วิลนดา

ที่สองเขียนเมื่อแรกกลับมายังลอนדון ฉบับที่สามเขียนที่นี่ ที่บ้าน เชอฟราน ซิมมาสเซ่น ฉบับที่สามขยายความออกไปจนข้าพเจ้าเกรงว่าคนอ่านน้อยคน นัก ที่จะอ่านได้ในจบ ดูเหมือนนายเพรสต์ก็ต้องใช้เวลาถึง ๑๙ ปี งานกว่าจะ อ่านได้จบ เวลาอีกข้าพเจ้าก็มีอยู่ที่นี่ ขณะเมื่อข้าพเจ้ากำลังจะตาย

- ชาฟสเบอร์** : ให้ครุวายั่งไว้นะ
- จอน ล็อก** : ท่านคงจะจำได้ว่าข้าพเจ้าเป็นแพทย์ ข้าพเจ้าได้ปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิต จากออกซ์ฟอร์ด แม้มหาวิทยาลัยนั้นจะได้แสดงความกรุณาปรานีต่อข้าพเจ้า มาก เป็นทันว่า ได้ปฏิเสธ ไม่ยอมให้ปริญญาดุษฎีบัณฑิตแก่ข้าพเจ้าก็ตาม แต่ข้าพเจ้าก็รู้ดีว่าข้าพเจ้ากำลังพูดอะไร ท่านก็เห็นแล้วว่าข้าพเจ้ากำลังจะตาย ขณะที่เขียน Letters of Toleration ฉบับที่ค้างอยู่
- ชาฟสเบอร์** : ขณะนี้มีความต้องการจดหมายเช่นนั้นมาก ทั้งที่วิลลันดา และที่องค์กรฯ นาย เพอร์บอกรข้าพเจ้าว่า พากผู้พิพากษานิกายคัลเวน ลงโทษพวกมิจฉาชีวิรุณ แรงยิ่งกว่าพวกคาดอลิกเสียอีก
- จอน ล็อก** : นายเพอร์บีเขียนมาลงข้าพเจ้าทำหนังเดียวกันนี้ นายวิลเลียม เพนน์ อีกคน หนึ่ง ซึ่งถือนิกายเคโกร เคยพูดเสมอว่า นิกายอังกฤษร้ายยิ่งกวานิกาย โรมันคาಥอลิก แต่ปัจจุบันเจ้าคุณ ไม่เคยทำผิดในเรื่องนี้ ไม่มีใครเข้าใจหลัก แห่งความมีไว้ก้าวที่เท่ากับท่านผู้นั้น
- ชาฟสเบอร์** : ข้าพเจ้าเข้าใจว่าปัจจุบันของข้าพเจ้าได้ความคิดในเรื่องนี้มากครับ เมื่อคุณปู่กำลัง เรื่องอำนาจ ข้าพเจ้าเพียงเป็นการก แต่เมื่อท่านตายจากไป ข้าพเจ้าเพียงจะมี อายุไม่ถึง ๓๓ ขวบดี เมื่อข้าพเจ้าไปอยู่ในเรียนวินเชสเตอร์ กลับไปได้ยิน ความผิดพลาด เสียชื่อเสียง ยิ่งกว่าความสำเร็จอันใหญ่หลวงของท่าน แต่ ข้าพเจ้าก็จำได้ว่าคุณปู่เป็นผู้สอนใจในวิชาความรู้ และท่านเห็นความเป็นนัก ประชญ้อนยิ่งใหญ่ที่มีอยู่ในตัวครู เมื่อครูอยู่ร่วมบ้านกับเรา
- จอน ล็อก** : ในระหว่างปีที่ข้าพเจ้าอยู่ในบริเวณคฤหาสน์ของบุญท่าน ข้าพเจ้าใกล้ชิดกับ ท่านผู้นั้นมาก เรามีความคิดคล้ายกันในหลายต่อหลายเรื่อง หลายเรื่องที่ ข้าพเจ้าเรียนรู้จากท่าน และท่านคงจะได้เรียนรู้จากข้าพเจ้าบ้างเช่นกัน แต่ว่า ปัจจุบันของท่านเป็นผู้นำทางความคิดที่เกี่ยวกับความมีไว้ก้าว มาตั้งแต่เมื่อทศวรรษ ข้าพเจ้าเป็นปฏิบัติชื่อยู่กับเรื่องนั้น ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าท่านจะจำได้หรือไม่ ถึงจะหมายเหตุเกี่ยวกับปัจจุบันของท่าน ที่พูดไว้ในรัฐสภา ในปีหลังจากที่พระเจ้า 查าร์ลส์ที่๒ ได้กลับมาเสวยราชย์ รัฐสภาเวลานั้นเต็มไปด้วยความรู้สึกที่ต่อต้าน พวกรหัสที่ถือนิกายอื่นๆ ปัจจุบันของท่านเป็นคนแรกที่ยืนหยัดขึ้นเพื่อเสริมภาพของคน

พวณนี้ ท่านคัดค้านกฎหมายเทศบาล ที่บังคับให้เจ้าพนักงานเทศบาลทุกคน รับศีลมหาสนิทตามลัทธินิกายอังกฤษ ท่านคัดค้านกฎหมายการรวมนิกาย ที่บังคับให้บาทหลวงทุกรูปยอมรับการบวชโดยนิกายอังกฤษเท่านั้น และท่านคัดค้านกฎหมายการประชุม ที่ห้ามไม่ให้คนถือนิกายอื่น ซึ่งจะบงเป็นเกินห้าคน และคัดค้านกฎหมายระยะทาง ๕ ไมล์ และมาตรการอื่น ๆ ซึ่งมุ่งประสงค์ที่จะให้พวกโปรเตสแตนท์ ที่ไม่ถือนิกายอังกฤษ เป็นผลเมื่อชั้นแล้วลงไป

ชาฟสเบอร์รี่

ジョン ロック

: ข้าพเจ้าภูมิใจที่คุณปฏิได้ทำเข่นนั้น

: แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถอวดอ้างเกียรติคุณได้ ว่าเป็นผู้ปลูกฝังหลักการต่าง ๆ เหล่านั้นเข้าไปในหัวอกของบุตรท่าน แท้ที่จริง ในปีสองปีแรก ที่ราชวงศ์สจวัตกลับมาเดลินอำนาจ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับความมีใจกว้าง

ชาฟสเบอร์รี่

ジョン ロック

: แต่ครูไม่ได้เป็นสมาชิกรัฐสภา

: จริง เวลาหนึ่งข้าพเจ้ายังเป็นอาจารย์อยู่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด แท้ที่มีความคิดในเรื่องเหล่านี้ ข้าพเจ้าถึงกับเขียนบทความ เตรียมจะตัดพิมพ์ แม้ในที่สุดจะไม่ได้ตัดพิมพ์ก็ตาม ข้าพเจ้ายังมีทั้งนับรวมอยู่ในบรรดาข้อเขียนของข้าพเจ้า ถ้าท่านได้อ่านคงจะแปลกใจมาก ข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นการเขียนตอบบทความของนายเอ็ดเวิร์ด แบดชอร์ ซึ่งให้เหตุผลว่า รัฐบาลไม่มีสิทธิที่จะบังคับราชฎรให้บุชาพระผู้เป็นเจ้าในที่สาธารณะตามแบบที่รัฐบาลประสงค์ ข้าพเจ้าคัดค้านเข้า ว่ารัฐบาลมีความจำเป็นที่จะต้องมีอำนาจอย่างสมบูรณ์ ที่จะเลือกบังคับใช้กับราชฎรอย่างเต็มที่

ชาฟสเบอร์รี่

ジョン ロック

: ถ้าเข่นนั้น ท่านก็เห็นด้วยกับเรื่อง Leviathan ของทอมัส ชอပ์ล์

: ข้าพเจ้าคิดของข้าพเจ้าเอง ท่านต้องตราเรื่องไว้ว่า ปีนั้นเป็น พ.ศ. ๒๒๐๔ ข้าพเจ้าเพิ่งจะอายุ ๒๙ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นอะไรอื่นเลย นอกจากการจราจรมีของข้าพเจ้าอายุได้ ๑๐ ขวบ อุปถัมภ์ของเมอเชก บิตาข้าพเจ้าไปรบ เข้าชั้นรัฐสภา เมื่อข้าพเจ้าอายุ ๑๖ เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนนวัตกรรมสหัสดิ์ พระเจ้า查尔斯ที่ ๑ ถูกตัดพระศีริ ที่ไอล์ด์ฯ กับคำสาบล่าวีท์ชอล พวกราทีโรงเรียนสวัสดิ์ ภานุภาพพระกุศล เพาะอาจารย์ใหญ่เป็นฝ่ายเจ้า เมื่ออายุ ๒๐ ข้าพเจ้าขึ้นไปออกซ์ฟอร์ด ข้าพเจ้าอยู่ในกรอบแห่งการปกครองของพวgnักบุญผู้บริสุทธิ์ ทั้งหลายเป็นเวลาถึง ๓ ปี เพราะฉะนั้น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินกลับมาเสวยราชย์ ข้าพเจ้าจึงไม่หวังอื่นใด ยังไปกว่าถวายพระราชอำนาจอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ข้าพเจ้าเบื้องหลังกับคำว่าเสรีภาพ เพาะคนประกาศใช้คำนี้ได้

ทำลายความหมายของคำนี้เสียแล้วโดยสันเชิง

- ชาฟสเนอร์ จอน ล็อก** : ตอนนั้นท่านพบปูของข้าพเจ้าหรือยัง
: ข้าพเจ้าเรกพบท่านเมื่อปี ๒๖๑๐ เวลาคนนั้นท่านยังเป็นลอดแอลเซเลร์อยู่ แต่เมื่อถึงตอนนั้น ข้าพเจ้าเปลี่ยนทัศนคติเสียแล้ว รู้สึกในบีแรกที่ราชวงศ์สัวตกลับมาเดลิร้าย ใจคงคับแคบอย่างที่สุด จนข้าพเจ้าเลิกกลัวว่าบ้านเมืองจะไร้ชื่อแบ็อก ข้าพเจ้าจึงเริ่มเห็นเช่นนั้นๆ อีกมากมายว่า แท้ที่จริง นายเอ็ดเวิต แบบดซอ เป็นฝ่ายถูก แต่บุคคลผู้นำส่วนนั้นได้ตายจากไปเสียแล้ว หลังจากที่ได้รับประทานตัวของมาจากการคุกนิวเกต ก่อนที่จะกระแสความคิดจะเปลี่ยนไปตามแนวทางของเข้า ฉะนั้นเพื่อความยุติธรรมแก่ปูของท่าน ท่านต้องอย่าคิดว่าปูของท่านได้รับความคิดในเรื่องเช่นนี้ไปจากข้าพเจ้า ที่แล้วๆ มา บูร์ของท่านถูกด่าว่ามาอย่างไม่ยุติธรรมเพียงพอแล้ว
- ชาฟสเนอร์ จอน ล็อก** : ชื่อที่ทุกๆคนค่า
“ เพราะคิดอย่างแคบและให้คำปรึกษาอย่างมีเลิ่ห์เหลี่ยม
เหมาะสำหรับท่าทีที่นั่นลาด กล้า และการเจรจาอันคมอย่างโง่ง芳
ไม่ยอมหยุดพัก ไม่มีหลักเกณฑ์ และไม่มีที่อันพึงยุติได้
ในการไต่ขึ้นไปสู่อำนาจ เมื่อยุ่งในอำนาจ ก็ไม่ยอมพอใจ
เมื่อหลุดจากอำนาจ ก็ทันไม่ได้
วิญญาณดื้ินเราร้อน จึงหาทางออกด้วยการทำงาน
ให้วิญญาณเป็นเครื่องประดับร่างกายอันค่าเที่ย เพื่อที่วิญญาณจะได้ค่อยๆ
ถลายตัวไป ”
- จอน ล็อก** : ได้เดินเข้าหน้าก็จริง แต่คุณอื่นๆ ที่คิดเช่นนี้ยังมีอีกมากเสียด้วย น่าเสียดายที่ปูท่านมีศัตรูมากเสียเหลือเกิน
- ชาฟสเนอร์ จอน ล็อก** : แปลกมากันนะ คนที่ใจกว้างไม่น่าจะมีศัตรูมาก
- ชาฟสเนอร์ จอน ล็อก** : ศัตรูของปูท่านเป็นพวกที่นับถือเป็นที่กรุ่นโรม
- ชาฟสเนอร์ จอน ล็อก** : ก็ เพราะบูร์ข้าพเจ้าไม่ยอมมีใจเพื่อແປไปถึงพวนบือเป็นนีเอง
- ชาฟสเนอร์ จอน ล็อก** : ข้าพเจ้าเองก็ไม่ต้องประสงค์ให้ปูท่านใจกว้างไปถึงพวนนั้น
- ชาฟสเนอร์** : ครู ข้าพเจ้าขอจะเห็นว่าเหตุพึงคูไม่สมผล ถ้าจะบอกว่าเรารู้ให้พวกโปรเตสแตนท์กิจยื่นๆ มีเสรีภาพ เพราะเราร้มีใจกว้างของทางศาสนา แต่พร้อมกันนั้น เรากลับไม่ยอมให้พวกโรมันคาಥอลิกมีเสรีภาพในกำหนดนั้นบ้าง

- جون ล็อก** : ดูท่านจะมีเหตุผลคล้าย ๆ พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๒
- ชาฟเฟนอร์** : ในหลายกรณี พระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๒ ก็ทรงมีพระทัยกว้างขวาง
- ジョン ล็อก** : ทรงเป็นคนประ英特ามใจ
- ชาฟเฟนอร์** : ความใจกว้างกับการตามใจ มีอะไรต่างกันมากนักเชียวหรือ
- ジョン ล็อก** : ต่างกันมาก ความใจกว้างเป็นเครื่องหมายของความเข้มแข็ง การตามใจ เป็นเครื่องหมายของความอ่อนแอก
- ชาฟเฟนอร์** : ถ้าตามใจตัวเองสิ ข้าพเจ้าเห็นด้วย แต่ครู การตามใจผู้อื่น ก็เหมือนกับความ มีใจกว้างท่องผู้อื่นนั่นเอง
- ジョン ล็อก** : ไม่เหมือนกันเลย เจ้าคุณ เรากำใจคนอื่นและสิ่งอื่นที่เราชอบ แต่ความมีใจ กว้าง หมายถึงเราต้องทนต่อคนอื่นและสิ่งอื่นที่เราไม่ชอบ
- ชาฟเฟนอร์** : (หัวเราะ) ข้าพเจ้าใจกว้างอย่างมากต่อคนและของที่ข้าพเจ้าชอบ
- ジョン ล็อก** : คำของท่าน เป็นเหมือนกับจะคัดค้านข้าพเจ้า แต่การที่ท่านหัวเราะ ก็แสดง แล้วว่าท่านยืนยันมีข้าพเจ้า
- ชาฟเฟนอร์** : ที่พูดเมื่อครั้งกี้ ข้าพเจ้าหมายใจว่าจะให้อภิสสันตุกันเท่านั้นเอง
- ジョン ล็อก** : นั่นนะซี อะไรเล่าที่ทำให้คำพูดอวราส นำไปเบี่ยงจากการเล่นคำ คือใช้คำว่า ใจกว้างไปอย่างผิด ๆ เชอฟرانซิส มาสเซ่น มีเพื่อนอยู่คนหนึ่ง ซึ่งชอบการ เล่นสนุกเช่นนี้ หนอนนีนักไปตักเหล้าอยู่อย่างที่ของเชอฟرانซิส มาสเซ่น มาคุ้ม โดยไม่ได้รับการเชื้อเชิญ แล้วกล่าวคำสรราเสริญว่าสิ่งที่เขายอมรับ มาคุ้มนั้นคืนก้า ข้าพเจ้าขอสารภาพว่าคำพูดของหมอนี่ ทำให้ข้าพเจ้าหัวเราะ ได้เสมอ
- ชาฟเฟนอร์** : ถ้าเหล้าอยู่อย่างคืนนั้นเป็นของท่าน แทนที่จะเป็นของเชอฟرانซิส มาสเซ่น ท่านคงหัวเราะไม่ออกแน่
- ジョン ล็อก** : แต่คำพูดนั้นก็คงน่าขันอยู่นั่นเอง เพราะเขาว่าเขายอมรับในสิ่งซึ่งไม่มีใครให้ เขายา
- ชาฟเฟนอร์** : และก็น่าขันเท่า ๆ กันใช่ไหม ถ้าจะบอกว่าเรามีใจกว้างโดยยอมรับในสิ่งซึ่งเรา ชอบ
- ジョン ล็อก** : ใช่ เจ้าคุณ ในกรณีใด ๆ ก็ตาม ข้าพเจ้าโครงร้องให้ท่านทราบไว้ว่า ต้องใช้ ถ้อยคำตามที่เคยใช้กันมาอย่างถูกที่สุด จะใช้คำว่าใจกว้างไม่ได้ ถ้ามันนุชย์ไม่ รังเกียจสิ่งใดเลย

ชาฟสเบอร์รี่	: ถ้าไม่ยินดียินร้ายเลยเล่า จะดีอ่าวคนๆ นั้นเป็นแบบอย่างของคนใจกว้าง ได้ไหม
جون ล็อกก์	: คนที่ไม่ยินดียินร้าย ก็ย่อมไม่มีโอกาสจะได้แสดงความใจกว้าง เพราะโดยคำนิยาม คนที่ไม่ยินดียินร้ายก็คือคนที่ไม่วังเกียจอะไรเลย
ชาฟสเบอร์รี่	แต่ใน Letters of Toleration ของท่าน ท่านไม่แต่เรียกร้องผู้คนให้มีใจกว้าง ต่อสิ่งเชิงเข้าไม่ชอบ แต่ให้ใจกว้างต่อสิ่งเชิงเขารับไม่ได้ด้วย
جون ล็อกก์	: ข้าพเจ้าใช้คำว่า “ไม่ชอบ” อย่างกว้าง ๆ ซึ่งกินความคลอดถึงสิ่งเชิง “รับไม่ได้” ด้วย แม้ในสิ่งเชิง “กลัว” ก็รวมอยู่ด้วย คนใจกว้างยอมทนในสิ่งเชิงเรา กลัว นี้ติยกากที่สุด
ชาฟสเบอร์รี่	: เห็นจะเป็นเพราะความกลัวเป็นอารมณ์ที่รุนแรงที่สุดของเรา
جون ล็อกก์	: ใช่ แต่ก็จะหาเหตุผลอะไรยังไงกวนี้เล่า ความมีเหตุผลกับความมีใจกว้าง คุณจะมีการแสดงออกที่เกี่ยวเนื่องกันอยู่เสมอ
ชาฟสเบอร์รี่	: และครูก์เสนอว่า ความมีใจกว้างมิใช่การตามใจ แต่มิใช่การไม่ยินดียินร้าย ด้วย
جون ล็อกก์	: คำทั้งสามมีความต่างกันนะ เจ้าคุณ นี้เป็นข้อเท็จจริงทางภาษา หายลังซึ่ง ข้าพเจ้าเสนอขึ้นไม่
ชาฟสเบอร์รี่	: เราก็สัม戕กันด้วยการกระทำของเขา ไม่ใช่ด้วยคำพูดของเขานะ ครู ขอให้ข้าพเจ้าได้ถามท่านสักปัญหาหนึ่งเดียว นับว่าเป็นปัญหาที่ปวดร้าวสำหรับเรางังสอง กล่าวคือ เวลาคนเข้าได้ยินคำว่าชาฟสเบอร์รี่ เขาก็ถึงความใจกว้างและสุนทรพจน์อันวิเศษต่างๆ ที่บุ๊ข้าพเจ้าพูดสนับสนุนคุณธรรมข้อนี้ หรือเปล่า หรือเขาก็ถึงสิ่งเชิงเกิดขึ้นเมื่อบุ๊ข้าพเจ้าครองอำนาจอยู่ในอาณาจักรนี้ ตอนมีการลงโทษพวกที่นับถือลัทธิศาสนาต่างกันข้าม ท่านจำคนเหล่านี้ได้ไหม ทั้งคนใหญ่คุณโต เช่น สตัฟฟอดและพลังเตค และคนเล็กคนน้อย เช่น สเตนเลย์ และโคลเมน ซึ่งต่างก็ถูกกลงโทษประหารชีวิต ยังคนอื่นเป็นเรื่องร้าย ๆ ที่ถูกเข้าคุก บุ๊ข้าพเจ้าต้องทำเช่นนั้น เพื่อมิให้เกิดการกลับไปรับลัพธินับถือใบปีบเข้ามาอีก
جون ล็อกก์	: มีหลักฐานการวางแผนกบฏของคนเหล่านี้อยู่นะ
ชาฟสเบอร์รี่	: ไทด์ส ไอต์ส เล่า มีหลักฐานอะไร
جون ล็อกก์	: ไทด์ส ไอต์ส นั้น เป็นนักゴหกตัวยัง เดียวันนี้เรารู้ดีว่าครัวฟร์งะไรที่ดีกว่าจากปากของคนพวกนั้น แต่เจ้าคุณก็รู้อยู่แล้วว่า เดียวันนี้เข้าอยู่ในสมัยที่มีเสถียรภาพดีกว่าแต่ก่อน ที่เราได้เสถียรภาพมากนั้น ก็ เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน

พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่ทำให้พระเจ้าวิลเดอym ได้ขึ้นครองราชย์ ก่อนการปฏิวัติกรีนัน อังกฤษไม่สงบและไม่ปลอดภัยเลย ฝรั่งเศสกล้ายมาเป็นชาติที่มักใหญ่ไฟแรง และเคยฉวยโอกาสที่จะแย่งชิงสมบัติไปจากเรา ความจริงข้อนี้มีมากเพียงไร ข้าพเจ้าได้ประจักษ์มาด้วยตนเอง เมื่อไปอ่าอยู่ที่ประเทศนั้น พระเจ้า แผ่นดินฝรั่งเศสส่งตัวแทนไปทุกแห่งหนึ่ง ตัวแทนของพระองค์ในอังกฤษและไอร์แลนด์ ล้วนเป็นคนนับถือนิกายโรมันคาทอลิก จึงเป็นหน้าที่ของคนรักชาติ ที่จะต้องเฝ้าดูคนพากันนี้ และทำลายคนพากันลงด้วย

- ชาฟเบอร์** : จะนับว่าเป็นนโยบายอันฉลาดได้ลงทะเบียน แต่แล้วบุปผาเจ้าก็ทรงมาศึกษาด้วยการอ้างว่ามีแผนของฝ่ายพวกโน้มน้าว หลังจากนั้นต่อมาไม่กี่ปี พากศึกษาด้วยทรงท่าน โดยอ้างว่ามีแผนของพวกโปรเตสแตนท์ ถ้าบุปผาเจ้าใจ กว้างถึงพวกคาทอลิกด้วย ท่านก็คงยังไม่ต้องตายที่ในประเทศวิลลันดา ในฐานะผู้ลี้ภัยการเมือง ครูเอ็งก็คงไม่ต้องตามบุปผาเจ้าไปอยู่ที่นั่น
- جون ล็อกก์** : ที่เราร้องทกอับลงนั้น เป็นการชี้คราว แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เคยละไปจากความ สำเร็จขั้นสุดท้ายของเรา
- ชาฟเบอร์** : ท่านเห็นว่าการลงโทษพวกคาทอลิก สมควรเหตุผล และเหมาะสมแล้วระ นั้นหรือ
- جون ล็อกก์** : เจ้าคุณ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าท่านเข้าใจศักดิ์สิทธิ์โดยตลอดหรือเปล่า ทั้งๆ ที่ท่านจะขอข้าพเจ้านี้ก็คุณเที่ยวกับของบุปผาเจ้า ข้าพเจ้าไม่เคยกล่าวว่าพวก คาทอลิกไม่ควรมีสิทธิ เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในการบูชาพระผู้เป็นเจ้าตาม ความปรารถนา ข้าพเจ้าไม่เคยต้องประஸงค์จะลงโทษมนุษย์ที่เชื่อว่าตนบัง ศักดิ์สิทธิ์ที่เสกแล้ว กล้ายเป็นเนื้อของพระเยซูเจ้าขึ้นมาจิริ หรือที่ว่าตุ ชาตุอันศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นั้น ล้วนเป็นของจริงแท้ทั้งสิ้น หรือที่ว่าพระสันตะ ปปาทำผิดอะไรไม่ได้ในทางศาสนา แม้ข้าพเจ้าจะเห็นว่าความเชื่อถูกกล่าว ไม่เหมาะสมกับภูมิปัญญาของมนุษย์ ข้าพเจ้าไม่เคยประஸงค์จะห้ามพิธีกรรม ทางศาสนา อย่างจะถวายมิซากันกีรัง กีตามใจ ข้าพเจ้าไม่ห้ามคนที่ยึด ถือชาศพว่าศักดิ์สิทธิ์ แต่พวgniny โน้มน้าวได้จำกัดอยู่แต่ในทางประพุทธิ ปฏิบัติตามทางลัทธิศาสนา หากพากันนี้เกี่ยวข้องอยู่กับการวางแผนทางการ เมือง เพื่อมาอำนาจต่างประเทศเสียด้วย พระสันตะปปาที่เป็นประมุขของ พากเขา ก็เป็นชาวต่างประเทศ ยังเจ้าแผ่นดินที่ร่วมลัทธิกับพากันนี้ ที่เรียก ร้องให้พากันนี้สนับสนุน ก็ล้วนเป็นชาวต่างประเทศ มีพระเจ้าแผ่นดินฝรั่ง เศสและสเปนเป็นตัวการสำคัญ ถ้าคุณที่ถือนิกายใดในฝ่ายโปรเตสแตนท์

มีความสมพันธ์กับมหาอำนาจอกรในทำนองเดียวกัน ข้าพเจ้าคิดว่าเราควรทำเช่นเดียวกับที่ทำมาแล้วกับพวากาñoลิก คือไม่ให้พวานี้มีเสรีภาพนิ่งไว้เรื่องของความใจกว้างที่มีต่อคนอื่น หากเป็นเรื่องของความใจกว้างทางการเมือง

ชาฟสเนอร์ : ถ้าเข่นนั้น ครุภัณฑ์ให้คนมีใจกว้างทางลัทธิศาสนา แต่ไม่ให้ใจกว้างทางการเมือง ข้อแตกต่างอย่างนี้ พึงคุย়ังกับสิ่งที่พวากันจะเบชูอิตพยาามอธิบายให้เห็นความแตกต่าง ทั้งๆ ที่แลเห็นข้อแตกต่างไม่ได้

جون ล็อกก์ : เจ้าคุณ ท่านทำให้ข้าพเจ้า爽ใจ ข้าพเจ้าแนะนำให้มีใจกว้างทางการเมืองอย่างแน่นอน ข้อแตกต่างอยู่ตรงที่ ในทางลัทธิศาสนานั้น เราอาจแล้วการที่จะขยายความนี้ใจกว้างไปอย่างไม่จำกัด แต่ในทางการเมือง ต้องมีขอบเขตในการสร้างสรรค์สังคมการเมืองขึ้นมา เราจำเป็นต้องสร้างเสรีภาพบางประการ และรัฐบาลก็จำเป็นต้องมีจุดประสงค์ในการใช้กำลังอาวุธด้วย ไหนๆ ท่านก็ว่าแล้วว่าข้าพเจ้าเป็นผู้แต่ง Two Treatises on Government ที่พิมพ์มา ๑๒ ปีแล้ว ในที่นั้น ข้าพเจ้าแสดงความเชื่อไว้ว่า ราชภูมิควรมีเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างมากที่สุดเท่าที่จะมีได้ในสังคม และรัฐบาลควรใช้กำลังบังคับอย่างน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แม้กระนั้นก็ต้องมีดูงจำกัดความมีใจกว้างไว้ด้วยเหมือนกัน

ชาฟสเนอร์ : ไว้ครับ ไหน

جون ล็อกก์ : ปัญหาทั้งหมดของเรื่องเสรีภาพอยู่ตรงนี้เอง เจ้าคุณเล่า เห็นว่าควรอยู่ตรงไหน

ชาฟสเนอร์ : ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีรัฐบาลไหนยอมให้มีมาตรการเหล่านี้โดยอยู่ได้ในรัฐ

ジョン ล็อกก์ : นี่ท่านมีตัวอย่างวิเศษถึงสองประการ แต่เราต้องหาหลักมาใช้ได้ ข้าพเจ้าคิดว่าเราจะกลับไปหารือที่เราเคยเยี่ยงมานะแล้ว กล่าวคือจุดประสงค์ทั้งเดิมของรัฐบาล อันเราเห็นว่ามีขึ้น เพื่อรักษาชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สมบัติ ของราชภูมิ ที่ท่านว่าอยู่ในมีใจกว้างกับโจรสั่งและมาตรการไม่ได้ ก็ เพราะคนพวานี้ทำลายสิทธิทางธรรมชาติของมนุษย์ ตรงนี้แหล่ะ ที่ความสามารถจะออกได้ว่า ความใจกว้างมีขอบเขตแค่ไหน ก็คือตรงที่สิทธิทางธรรมชาติของคนอื่นถูกกรุกรานหรือสูญหายไป

ชาฟสเนอร์ : ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าข้าพเจ้าตามครุฑ์ได้ทันทั้งหมด ข้าพเจ้าพอจะเห็นว่า มีรัฐบาลขึ้นนั้นเพื่อบังกันสิทธิอันเกี่ยวด้วยชีวิตและทรัพย์สมบัติ แต่จะมีรัฐบาลขึ้นเพื่อบังกันสิทธิทางเสรีภาพได้อย่างไร ในเมื่อเสรีภาพต้องถูกตัวไปในทันทีที่เรามีรัฐบาลขึ้น มนุษย์จะปกครองพร้อมๆ กับถูกปกครองได้ลงทะเบียนหรือ

- جون ล็อก** : แหล่ง เสรีภาพบางประเภทย่อ嘴จะหมกไป เมื่อมนุษย์ละความเมื่นอยู่อย่างธรรมชาติ มาอยู่ในสังคมเมือง แต่ก็ต้องจำไว้ว่า แม้การดำรงชีพอยู่อย่างธรรมชาติ โดยปราศจากกฎหมายที่ตั้ง ๆ นั้น โดยหลักการ มนุษย์มีเสรีภาพอยู่อย่างเต็มที่จริง แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ขอบเขตแห่งเสรีภาพของมนุษย์ก็ถูกจำกัดลง เพราะภัยันตรายอันเกิดจากวิธีชีวิตที่ปราศจากกฎหมายนั้นเอง ในสังคมเมือง เสรีภาพของคน ๆ หนึ่งจะถูกจำกัดลง ณ ที่ที่จะไปรังควานเสรีภาพของอีกคนหนึ่ง โดยขอบเขตอันสมเหตุสมผลเหล่านี้ คนที่อยู่ในสังคมย่อมมีทางได้ล้มรสแห่งเสรีภาพมากกว่าคนที่อยู่ตามสภาพของธรรมชาติ ทั้ง ๆ ที่คนพากันนั้นมีเสรีภาพอย่างไม่มีขอบเขตใด ๆ ตาม ด้วยครกือการทำลายเสรีภาพของเข้าได้ในทันที ถึงกับทำให้เข้าเลือดตกยางออกจนถึงตายก็ได้
- ชาฟสเนอร์** : ด้วยเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่าเสรีภาพคือจังหวัดความใจกว้าง จะมีอย่างสมบูรณ์ได้เมื่อ หาได้ไม่
- جون ล็อก** : ประราษฎรจะมีเสรีภาพได้เพียงใด ขึ้นอยู่กับว่ารัฐบาล มีใจกว้างเพียงไหน นั่นเอง ข้าพเจ้าชอบที่จะให้มีหมายกำหนดที่สุดทั้งสองท่าน เท่าที่จะไปกันได้ ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของรัฐไว้ได้
- ชาฟสเนอร์** : ก็แค่ไหนแล้ว ที่พอจะไปกันได้กับความปลอดภัยของรัฐ ท่านเอี่ยดึงนายชอปส์
- ジョン ล็อก** : เป็นต่อ ก็เจ้าคุณ ท่านเองต่างหากที่เป็นคนเอี่ยดึงนายชอปส์
- ชาฟสเนอร์** : ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นด้วยกับนายชอปส์ต่อ ก็เห็นว่า Leviathan ของเขามาไม่ได้เสียช้ำ แต่ข้าพเจ้าว่านาที่จะเป็นหนังสือเล่มนั้นมากกว่าเรื่อง Patriarcha ของเซอ ทอมัส พีลเมอร์ ที่ท่านใช้เวลาหลายปีเพื่อเขียนต่อทัน
- جون ล็อก** : ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าได้เคยอ่าน Leviathan หรือไม่ อาจจะดีกว่า Patriarcha ก็ได้ ข้าพเจ้าไม่ได้พยายามคัดค้าน Patriarcha เพราะว่าเป็นหนังสือที่ แต่จะเป็นหนังสือที่มีอิทธิพล นโยบายของหนังสือนี้ก็จะเดี่ยวกับนโยบายพวกข้าราชการสำนักในวงการเมืองของชาติเราทุกวันนี้ จึงกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการเสียงทางการเมืองของพระรัชกา หนึ่ง ส่วนนายชอปส์นั้น จะว่ากระไรก็ตาม ก็คงพูดแทนตัวเขาเองเพียงคนเดียว
- ชาฟสเนอร์** : ท่านรู้หรือไม่เล่าว่าเข้าพูดว่ากระไร
- ジョン ล็อก** : เตือนความจำให้ข้าพเจ้าหน่อย เพราะคุณเจ้าคุณอุகอาจเป็นผู้ทรงความรู้ในเรื่องนี้ ขอได้แบ่งความรู้มาให้ข้าพเจ้าบ้างเด็ด
- ชาฟสเนอร์** : นายชอปส์เชื่อว่าอำนาจที่มีอยู่แล้ว หากเกิดการแบ่งแยกอำนาจอาจนำไปสู่ไทยอุก

		ไป เกิดมีไก่วังท่อฝ่ายตรงกันข้าม ย้อมทำให้มีอันตรายแก่รัฐ
ジョン ルック ชาฟสเนอร์	：	ถ้านายขอบส์เชื่อเช่นนั้น ก็ไม่เสียดาย ด้วยไม่ใช่เขาคนเดียวที่มีหักคนคดิเช่นนี้
	：	เขารู้ถึงเช่นนี้ เพราะเขาก็ว่ามนุษย์นั้น โดยธรรมชาติแล้ว ย่อมเป็นไปในทางเลว ถ้าอำนาจของสูงสุดของอธิปไตยขาดหายไปเมื่อไร เราก็จะกลับไปอยู่ในสภาพที่วุ่นวายได้เช่นเดิม
ジョン ルック ชาฟสเนอร์	：	สำหรับข้าพเจ้า ทักษะเช่นนี้ถูกจัดເວາມมาก ๆ ข้าพเจ้าไม่คิดว่ามนุษย์นั้นวิเศษโดยธรรมชาติ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่คิดว่าผู้ปักครองประเทศมีความวิเศษมากไปกว่าคนธรรมดากัน ทั้ง ๆ ที่เจ้าคุณก็เป็นผู้ดีมีสกุล แต่ข้าพเจ้าไม่รู้ขอเรียนให้ทราบว่าผู้ปักครองประเทศนั้น ว่าโดยสมุหนามแล้ว ขาดความวิเศษมากกว่าคนธรรมดากันที่อยู่ใต้การปกครองของพวกเขามาเสียอีก จะนั้น การที่จะให้คนส่วนน้อยที่มีคุณงามความดีน้อยกว่าพวกเรา ต้องมาปกครองเรารอย่างสมบูรณ์ภูษา ลิทธิ์ เพื่อบังกับเราปกรุณของพวกเรางั้นหมด ก็อาจจะฟังไม่เข้า
ชาฟสเนอร์	：	นายขอบส์ไม่ได้บอกว่าชนชั้นปักครองดีกว่าราชภูมิ เขาเพียงแต่ว่ามีรัฐบาลเลວกว่าไม่มีเสียเลย
ジョン ルック ชาฟสเนอร์	：	เจ้าคุณล่ะ ก็เช่นนั้นหรือเปล่า
	：	ในเมื่อเรามีเมืองสารที่จะบอกให้ไว้ก่อนมีการปักครองชั้นนั้น ชีวิตความเป็นอยู่เป็นไปอย่างไร จึงเป็นการยากมากที่จะออกความเห็นได้ในเรื่องนี้
ジョン ルック ชาฟสเนอร์	：	แต่ท่านก็ได้อ่านข้อเรียนของนักเดินทางท่องเที่ยว มิใช่หรือ ว่านั้นเรื่อไปจนไกลสุดโพ้น บนพื้นพิภพนั้น ที่ที่ไม่รู้จักเกี่ยวกับการปักครองเลย มนุษย์ยังอยู่ในลักษณะธรรมชาติ นักเดินทางเหล่านี้บอกไว้ให้เรารู้ ว่าส่วนใหญ่แล้วมนุษย์มีความสุขและพอใจในสิ่งที่มีอยู่ หาได้เป้าเตือนเจริญคงที่นายขอบส์เสนอไม่ ท่านคงจะไม่บอกข้าพเจ้าว่าคนพวงนั้นเลวร้ายกว่าคนที่อยู่ภายใต้พระราชชั่ว ทั้ง ๆ ที่คุณประเภทหลังนี้ได้ชื่อว่าอยู่ในสภาพที่เรียกกันเอามองว่าเครวิลล์
ชาฟสเนอร์	：	ถ้าไกรมาตามครุ ว่าทำไม่ท่านจึงเห็นควรให้มีเสรีภาพและความมีไกวัง ท่านเห็นจะตอบว่าท่านไม่ไวใจชนชั้นปักครอง แต่ท่านศรัทธาต่อมนุษยชาติทั้งมวลใช่ไหม
ジョン ルック	：	คำตอบของข้าพเจ้าคงเป็นไปในรูปนี้มากกว่า คือ ไม่ไว้ใจสถาบันทางโลก แต่เชื่อมั่นในสิ่งซึ่งพระเจ้าทรงสร้างสรรค์ขึ้นมา รัฐบาลเป็นสถาบันทางโลกที่มนุษย์ตั้งขึ้น แต่มนุษย์นั้นพระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างขึ้น ดังพระคัมภีร์กล่าวว่า ทรงสร้างจากภาพของพระองค์เอง

ชาฟสเบอร์	: บางคนย่อมาถ้วนว่ารัฐบาลเป็นสถาบันอันสวรรค์ได้สร้างสรรค์ไว้ หรืออย่างน้อยสถาบันกษัตริย์ก็เป็นเช่นนั้น
جون ล็อก	: กนหาดายคนพูดเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่าจะมีอะไรที่เห็นผิดไปยังกว่า คำกล่าววนี้อีกเล่า ที่ในพระคัมภีร์ ไม่มีที่ไหนเอ่ยถึงเลยว่าพระผู้เป็นเจ้าสถาปนาสังคมเมืองขึ้น หรือว่าได้โปรดให้กษัตริย์องค์ไหนประทับบนบัลลังก์ได้
ชาฟสเบอร์	: ท่านลีมพากยิวไปแล้วหรือ
جون ล็อก	: พระเจ้าเลือกพากยิวให้เป็นประชาราชของพระองค์ แต่ไม่ได้ทรงสถาปนาพระมหากษัตริย์ไว้ให้คนพากยิว ยิ่งราชวงศ์สิ้นจักรก็ตามแล้ว พระผู้เป็นเจ้าไม่ได้สถาปนาธิปไตยให้อย่างแน่นอน
ชาฟสเบอร์	: ใจเล่าที่สถาปนาอำนาจจากธิปไตยให้ราชวงศ์สิ้นจักร
جون ล็อก	: โดยความยินยอมของคนอังกฤษและคนสกอตเท่านั้น ที่ราชวงศ์สิ้นจักรมีสิทธิปกครองพากเรา สิทธิของพระราชาในการปกครองขึ้นอยู่กับความไว้เนื้อเชื่อใจและการหนึ่ง หากทำลายล้างความไว้เนื้อเชื่อใจอันนั้นเสีย ดังในกรณีของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ของสกอตแลนด์ ก็เป็นอันว่าพระราชาหมดสิทธิที่จะปกครองเพลเมือง ย่อมถือเป็นหน้าที่จะต้องปลดพระองค์เสีย
ชาฟสเบอร์	: ที่ครุ่นนีออกจะขัดกันอยุนั่น เพราะครุ่นอกรว่าผู้ซึ่งปกครองประเทศต้องมีใจกว้างต่อประชาชนพลเมือง แต่ประชาชนกลับไม่ต้องมีใจกว้างต่อผู้ปกครองประเทศ
جون ล็อก	: ขอเจ้าคุณได้โปรดเข้าใจเดิมว่า ข้าพเจ้าเชื่อยังว่าจริงใจในข้อที่ว่า ราชฎร์ท้องมีใจกว้างต่อผู้ที่ปกครองพากเรา แต่ความใจกว้างนั้นก็มีขอบเขต ดังที่ข้าพเจ้าพูดมาแล้วว่าความใจกว้างของพระราชาที่มีเขตจำกัดเช่นกัน
ชาฟสเบอร์	: ครุ่นว่า พระราชาไม่ควรยอมผ่อนปรนให้ราชฎร์ผู้ทำผิดกฎหมาย
ジョン ล็อก	: และข้าพเจ้าก็ยืนยันว่าราชฎร์ไม่ควรยอมผ่อนปรนให้พระราชาที่ทำผิดกฎหมาย เช่นกัน ไม่มีอะไรขัดแย้งกันมิใช่หรือ เพรากฎหมายต้องอยู่เหนือทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ทำผิด อีกฝ่ายต้องเล่นงาน พระราชนมีสิทธิขัดขืน เท่ากับที่พระราชามีสิทธิลงโทษ
ชาฟสเบอร์	: ข้าพเจ้าเกรงไปว่าสิทธิในการต่อต้าน ออกจะเป็นอันตรายสำหรับมนุษย์
جون ล็อก	: แน่นอน แต่เจ้าคุณต้องทราบว่ามันนุษย์ไม่ใช่ทหาร
ชาฟสเบอร์	: ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะท่านเชื่อว่ามนุษย์นั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว เป็นผู้มีเหตุผลและมีนิสัยดี จึงเต็มใจที่จะไว้วางใจมนุษย์ โดยชอบให้มนุษย์มีเสรีภาพ

ジョン ロック	: ใช้แล้ว
ชาฟเฟอร์	: กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือท่านคิดว่ามนุษย์นั้นดีโดยธรรมชาติ
ジョン ロック	: ถ้าท่านชอบที่จะพูดเช่นนั้น ก็ได้
ชาฟเฟอร์	: คำสั่งสอนทางศาสนาคริสต์ที่กล่าวถึงความเลวของมนุษย์แต่ด้วยเดิมันนั้น ถ้าเรา คิดถึงเรื่องนี้ และคิดถึงความชั่วแทบที่จะไปคิดถึงความดีของมนุษย์ จักไม่ มาลดความยืดหยุ่นของเรารีมีต่อเสรีภาพของมนุษย์ล่ะหรือ จักไม่ชวนให้เรา หันมาคิดถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระเบียบวินัยและรัฐบาลเพื่อการปกครองหรือ
ジョン ロック	: ความชั่วร้ายของมนุษย์แต่ด้วยเดิมเป็นข้อโต้แย้งอันหนึ่ง ที่จะให้มีรัฐบาลเพื่อจัดการได้ ถ้าหากผู้ปกครองประเทศไม่ได้รับบาปด้วยเดิมันติดมาด้วยเช่นคนอื่นๆ และถ้าเจ้าคุณคิดว่าพวกที่ปกครองประเทศไม่ได้รับบาป อันติดมาแต่บิดามารดาเดิม ข้าพเจ้าก็จะต้องถามถึงความรู้ทางคริสต์ศาสนาของท่าน
ชาฟเฟอร์	: ข้าพเจ้าเพียงเสนออย่างธรรมชาติ ว่าเราไม่สามารถสร้างการปกครองของเรา ขึ้นมาโดยการสันนิษฐานว่ามนุษย์นั้นดีตามธรรมชาติ แต่ทรงกันข้าม คริสต์ศาสนาได้สอนให้เรารู้ว่า มนุษย์นั้นมีความชั่วตามธรรมชาติ ถ้าไม่มี ความชั่วร้ายในตัวมนุษย์ ข้าพเจ้าก็คิดว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีสถาบัน เช่นรัฐบาลเลย เรายังได้ใหม่ว่า รัฐบาลเป็นวิถีทางกำจัดอันตรายที่ความชั่ว ของมนุษย์อาจก่อขึ้นมาได้
ジョン ロック	: เรากลับเดิมันได้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าข้าพเจ้าได้พูดไปแล้วในหนังสือ Second Treatise on Government แต่ก็มิได้หมายความว่า ยังรัฐบาลเข้ามแข็งเท่าไร อันตรายที่จะเกิดจากความชั่วของมนุษย์ก็จะน้อยลงเท่านั้น ยกเว้นข่าวผ่อน อันตรายที่เข้าบั้นสั่นก่อให้เกิดแก่ร่างกายก็จริงอยู่ แต่ก็มิได้หมายความว่าถึง รับประทานยาคืนนมากเท่าไร อันตรายจากไข้ก็จะลดลงเท่านั้น เหตุผลซึ่งให้ เห็นว่า ประโยชน์จะเกิดเมื่อ ถ้ารับประทานยาคืนนมากแค่ใด และก็คงหยุด รับประทานเพียงแค่นั้น เหตุผลซึ่งอีกด้วยว่า การใช้อำนาจในการปกครอง ควรจะมีได้มากแค่ไหน และก็ควรจะพอเพียงแค่นั้น
ชาฟเฟอร์	: ครู ท่านพูดถึงกฎหมาย อะไรคือกฎหมายเล่า ถ้าไม่ใช่สิ่งที่นักปกครองสร้าง ขึ้น ถ้าเช่นนั้น นักปกครองอยู่ได้กฎหมายได้อย่างไร เขาสามารถออกกฎหมาย ใหม่เสมอๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการกระทำของเข้า ถ้าการกระทำการของเขาระบก ข้ามหรือแย้งกับกฎหมายเก่า
ジョン ロック	: กฎหมายของพระผู้เป็นเจ้าย่อมอยู่เหนือกฎหมายของพากเจ้านาย กฎหมายของ ธรรมชาติย่อมอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ

- ชาฟสเบอร์** : ท่านจะรู้กูญที่ว่าตนได้อย่างไร
- جون ล็อก** : กูญของธรรมชาติเห็นได้จาก “ตาแห่งเหตุผล”
- ชาฟสเบอร์** : ตาแห่งเหตุผล เป็นคำอุปมาณะครู ในหนังสือ Essay on Human Understanding ท่านแสดงให้เห็นว่าความรู้ทุกชนิดได้จากประสบการณ์ คือได้จากผัสสะ ในหนังสือนั้น ท่านพูดถึงอย่างหนักแน่น การดู การฟัง เท่านั้น ถ้าหากมีความรู้ทางศีลธรรม ก็ต้องมีอย่างหนักแน่นที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางศีลธรรมในตัวเรา ซึ่งทำให้สามารถมองเห็นภารศีลธรรมเหล่านั้น ซึ่งอยู่สูงกว่ากูญหมายของพระราชา
- جون ล็อก** : เราไม่จำเป็นต้องมีอย่างหนักแน่นที่ศีลธรรม เพราะเรามีโนธรรมอยู่แล้ว
- ชาฟสเบอร์** : มโนธรรม ถูกออกแบบเป็นคำธรรมคำเกินไป
- جون ล็อก** : ไม่มีคำที่ธรรมคำเกินไปหรอก ถ้าคำว่า “ธรรมคำ” นั้น ท่านหมายถึงคำที่รู้และเข้าใจกันโดยทั่วไป เราควรจะเลี่ยงคำพิเศษที่ไม่ได้ใช้กัน หาไม่เราอาจเอากูญหมายของเรามาใช้กับคำเช่นนั้น โดยทึกทักเอาว่าที่เราเชื่อเช่นนั้นถูกต้องแล้ว คำอธิบายที่เราเข้าใจนั้น แม้ตัวเราเข้าใจ คนอื่นๆ จะไม่สามารถเข้าใจ เลยไม่มีใครคนอื่นใดเข้าใจด้วย ขอท่านได้ทราบไว้ว่า ประชาชนมักไม่ยอมรับว่าคำๆ นั้น เช่นไม่เข้าใจ นอกจากนักปรัชญาเสียแล้ว คนส่วนมากแกลงทำเป็นเข้าใจในสิ่งที่พูดเข้าไม่เข้าใจเลย
- ชาฟสเบอร์** : และถ้าเป็นนักปรัชญา เขาแกลงทำเป็นไม่เข้าใจในสิ่งที่เขาเข้าใจ
- جون ล็อก** : นักปรัชญาอย่างเรา อาจเป็นได้ เราต้องอย่าเพิ่งสรุปว่าอายุของปรัชญาประเภททำนายทายทักได้สิ้นสุดไปแล้ว
- ชาฟสเบอร์** : ข้าพเจ้าจำได้ว่า คราวหนึ่งท่านหมายใจจะเขียนหนังสือว่าด้วยปรัชญาทางจริยธรรม เพื่อเปรียบกับสิ่งที่ท่านเขียนเรียนเรียบร้อยแล้วในเรื่องปรัชญาแห่งความรู้ ท่านได้เขียนหรือเปล่า
- جون ล็อก** : เปลาเลย ข้าพเจ้าไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้ว และสรุปได้ว่า ไม่ต้องเขียนเกี่ยวกับปรัชญาทางจริยธรรมหรอก เพราะมีเล่มหนึ่ง อย่างหาที่เปรียบมิได้อยู่แล้ว
- ชาฟสเบอร์** : ที่ว่านั้นอะไรล่ะ
- ジョン ล็อก** : พระคัมภีร์ใหม่ ไม่ลงทะเบียน พระคริสต์ธรรมคัมภีร์นี้ ขอให้ท่านอ่านอย่างใช้เหตุผลและอย่างมีสามัญสำนึกเดิม วิเศษนេះ
- ชาฟสเบอร์** : มีฉะนั้นก็อ่านอย่างใช้ความรู้สึกทางจริยธรรม

- ขอน ล้อก** : ชี้งข้าพเจ้าเข้าใจเอาว่าท่านถือว่าเหมือนสามัญสำนึก คือมีอยู่ในตัวเราแต่ละคนใช้ใน
- ชาฟเบอร์** : มันยากอยู่ ที่คุณเราต่างก็มีการกระทุนทางศีลธรรมต่างกันไป สิ่งที่คุณหนึ่งเห็นว่าถูก อีกคนอาจรู้สึกว่าผิด พระคัมภีร์ไม่มีให้ใช่สิ่งที่จะชี้ทางให้เห็นอย่างแจ่มแจ้ง เพราะคนสองคนที่มีความเห็นตรงกันข้าม ต่างก็สามารถอ้างอิงคัมภีร์ใบเบิลสำหรับสนับสนุนความเห็นของตนได้ เหตุผลทางสามัญสำนึกก็ เช่นกัน ถ้าหากส่องความสว่างโดยเจ้าจ่ายแบ่งบันกันไปได้อย่างทั่วถึง ก็คงไม่มีใครอ้างว่าเขามีสามัญสำนึกมากกว่าคนอื่น
- ขอน ล้อก** : ความแตกต่างย่อมเกิดขึ้นได้แน่ และเหตุการณ์ทำนองนี้แล้วที่เป็นเหตุผลให้ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น ถ้าไม่มีทางจะรู้ได้ถึงความถูกผิดของทั้งคู่ก็ ทั้งสองฝ่าย ซึ่งต่างก็คิดโดยสุจริต แต่ผิดกันจากคำเป็นข้า เราถ้าจะยอมให้ทั้งสองฝ่ายแสดงทัศนะของเข้าได้โดยเสรี
- ชาฟเบอร์** : ปัญหาไม่ได้ยุติลงที่การแสดงออก หากมันเป็นบัญหาเรื่องการกระทำด้วยตัวอย่างเช่น พวนนิกายເກோປු ເສේඛ ທີ່ຈະພກອາວຸຫຼາມ ເພຣະຄວາມເຊື່ອນັ້ນໃນທາງສຶກສາດົມຂອງພວກເຂົາເປັນເຊັ່ນນັ້ນ ໃນຂະທິພວກເຮົາສ່ວນມາກົດຕິວ່າເປັນຫນ້າທີ່ຈະຕັ້ງມີອາວຸຫຼາມໄວ້ນັ້ນກັນອານາຈັກ ໂດຍໄໝ່ຕັ້ງເອີ່ນເຖິງຂ້ອໍທີ່ມີອາວຸຫຼາມໄວ້ນັ້ນກັນຕ້ວເຮັງ
- ขอน ล้อก** : ความใจกว้างมีจุดจบเป็นอย่างเดียวเสมอ คือถ้าความใจกว้างนั้นเป็นอันตราย ต่อความสุขของมวลชน เราถึงยอมໄໝໄດ້ ถ้าເກோຄົນหนີ່ເດືອນໄປໂດຍໄໝມີອາວຸຫຼາມສຸຂສົງບ ແລ້ວถูกຂໍໂມຍທໍາຮ້າຍ ອ່າຍັງກັນທີ່ข้าพเจ้าໂດຍທໍາຮ້າຍບ່ອຍໆໃນປ່າເຂົນປົ້ງ ເຊົາເພີ່ງແຕ່ດາມທັງເອງວ່າຈະຍອມເສີຍກະເປົ້າເງິນຫວີ່ເສີຍຫົວໜາດ ແຕ່ຄ່າປະເທດຫາຕຸກບຸກຮຸກ ເຮົາຈາກຕັ້ງມັກັບທຸກຄົນໃຫ້ຈັບອາວຸຫຼາມເພື່ອນັ້ນກັນປະເທດເພື່ອສ່ວນຮຸມ
- ชาฟเบอร์** : ในกรณีເຊັ່ນນີ້ ถ้าພວກເເກෝອຳງວ່າຈະເຖິງເຫຼຸດຜູ້ຂອງທ່ານ ວ່າກວ່າທາງສຶກສາດົມຍູ້ເຫັນອົກງານຫາຍຂອງບ້ານເນື່ອງ ທ່ານຈະວ່າອ່າຍ່າໄຮ
- ขอน ล้อก** : ข้าพเจ้าเกรงว่าเขาจะพูดໄໝ່ແໜ່ງແກ້ໄວກາສ
- ชาฟเบอร์** : ແຕ່ກຸດຕາມຫລັກຕະກາສຕົວ ໂດຍນ້ອຍອືບາຍຂອງທ່ານ
- ขอน ล้อก** : ຫລັກຊື່ໃຊ້ສໍາຫັບເປັນແນວທາງທົ່ວ່າ ໄປນັ້ນ ຈະນຳມາເປັນເຫຼຸດຜູ້ຂອງເຕີໄປຫາໄດ້ໄໝ່ ຂ້ອນກັບເກີ່ວກັບຄວາມປະເພຸດຕິປົງປົກຕິ ຍ່ອມມີກາຍກວ່າເວັ້ນເສັອ ແລະເກົ່າງໝາຍຂອງຄົນທີ່ເດືອນທາງສາຍກລາງ ກີ່ຄ້ອງຮູ້ຈັກຍົມຮັບຂ້ອຍກວ່າ ອ່າຍັງນັ້ນ ບັນຫຼຸດທີ ១០ ປະກາຣາ ໄນໃຫ້ພຸດເທິງ ໄນໃຫ້ມ່າຜູ້ຄົນ ພລາ ແຕ່ເຮົາກີ່

สามารถคาดภาพถึงพฤติกรรม หรือโอกาสที่การให้โภภหรือการซ่า ไม่ผิดแต่โอกาสที่ว่านั้นผิดปกติ ซึ่งมีได้หมายความว่าการเดินบัญชี ๑๐ ประการของพระเจ้าเป็นอนันต์ไม่ได้

หาฟสเนอร์	: ถึงแม้ครูจะไม่ชอบอวิสโตรเติล ครูก็จะต้องเห็นด้วยกับเขาว่า การเดินสายกลางเป็นกฎอันประเสริฐ
جون ล็อก	: ถ้าอวิสโตรเติลคิดเห็นนั้น ก็เห็นจะถูกต้อง ข้าพเจ้าคิดว่าจิตที่มีเหตุผล ย่อมเห็นด้วยกับข้อนี้ และถ้าจิตของคนเราไม่ถูกหลักปรัชญาพิถฯ และอคติปิดบังเสียแล้ว เชื่อแน่ได้ว่าจะต้องไม่คัดค้านกฎที่ว่านี้
หาฟสเนอร์	: ในกรณีของบ้ำเจกบุคคลแล้ว ความมีใจกว้างและความรู้จักระมาน ไปด้วยกันได้ นั่นได้ รู้สึกและลักษณะกันจะเป็นเช่นนั้น มีความเชื่อย่างพอประมาณเพียงไร ก็จะมีใจกว้างขวางทางการเมืองมากเพียงนั้น ความมีใจกว้างเป็นสิ่งสำคัญสำหรับรู้สึกและลักษณะสนานมากกว่าสำหรับบ้ำเจกบุคคล ด้วย
หาฟสเนอร์	: ถึงกรณีนักทาม อะไรซึ่งเป็นส่วนคุณความดีในสาธารณะนั้น ย่อมจะต้องเป็นคุณความดีในส่วนบ้ำเจกบุคคลด้วย
جون ล็อก	: เจ้าคุณ ข้าพเจ้าไม่ได้พูดว่าความใจกว้างไม่ใช่คุณความดีในส่วนบ้ำเจกบุคคล ข้าพเจ้าเพียงแต่พูดว่า สำหรับบ้ำเจกบุคคลแล้ว ความใจกว้างเป็นคุณความดีที่มีความสำคัญน้อยลง ทั้น เพราะสถาบันสาธารณะมีอำนาจ ในขณะที่บ้ำเจกบุคคลส่วนมากอ่อนแอก บ้ำเจกบุคคลซึ่งไม่มีอำนาจนั้น แม้มีใจคอที่ไม่กว้างขวาง ก็ย่อมทำอันตรายได้เพียงเล็กน้อย
หาฟสเนอร์	: แต่ท่านก็จะยอมรับแล้วว่า ความมีใจกว้างขวางและความพอประมาณ ไปด้วยกันได้ ไม่ใช่หรือ
جون ล็อก	: ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่มีใครที่จะปฏิเสธความข้อนี้ เราได้เห็นกันมาแล้วว่าความใจแคบอาจจะเกิดจากแรงผลักดันหลายอย่าง บางที่ก็เกิดจากอวิเศษถึงความฉลาดของเขา เช่น ในกรณีของผู้ปกครองประเทศที่ไม่สามารถต่อการถูกซักถามได้ บางที่ก็เกิดจากความร้อนใจ ตั้งเช่นกรณีของพากทรราชที่ได้รับความทรมานจากความคิดของพากเขาเอง ว่าเขายังคงยึดอำนาจและถูกแบ่งแยกออกจากบ้านคู่ไป นอกจากนั้น ความใจแคบยังเกิดจากภพหลวง ในข้อที่ถือว่าใจตนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างและถี่เลิศ เช่น ในกรณีของพากโรมันคาಥอลิกคริสต์นั่น ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้รู้จักกับบทหลวงเยซูอิคผู้รอบรู้รูปหนึ่ง และท่านรู้นั้นพูกับข้าพเจ้าว่า “ความมีใจกว้างขวางเป็นคำที่จำเป็น แต่ถ้า

		เรามีไจกวังช่วงต่อความผิดแล้ว จะเป็นการผิดอย่างมาก”
ชาฟสเบอร์ ジョン ルック	: คำว่าความผิดนี้ เขามายถึงอะไร	
	: อวยความเชื่อของข้าพเจ้านี้ เขาถือว่าผิดให้แล้ว หรือพูดกันตามจริงแล้ว ความเชื่อทั้งหมดที่แตกต่างไปจากความเชื่อของเขาก็ผิดทั้งนั้น เพราะเขามีความเชื่อมั่นในความจริงของหลักปรัชญาอันคุณตลอดทางของเขายังมานายเกินไปนั้นเอง ท่านพูดถูกที่ว่าความมีไจกวังไปพร้อมกับความคิดที่ไม่รุนแรง คนเรายังอุดอាំที่จะรู้อะไรมั้ยลงเท่าได และยึดมั่นถือมั่นน้อยลงเท่าไร เขาก็จะมีความมีไจกวังมากขึ้นเท่านั้น ความเชื่อแน่นเป็นศัตรุที่ยิ่งใหญ่ของความมีไจกวัง ข้าพเจ้าไม่ได้หมายความว่าคนเราไม่ควรจะมีความเชื่อที่จะจะลงไป ข้าพเจ้ามีความประราธนาเพียงที่จะให้คนเรารับรู้ถึงความเข้าใจอย่างเพียงพอ ที่จะยอมรับความเป็นไปได้ที่ว่าเขาหั้งหลายอาจจะผิดได้ความมีไจกวังมาพร้อมกับความรู้ว่าความรู้ของเรากลับจำกัดอย่างไร	
ชาฟสเบอร์ ジョン ルック	: อวยไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่าความใจแคบนั้น บางทีก็เกิดจากความตั้งใจที่ดี บทหลวงเยชูอิคผู้ซึ่งคิดว่าเป็นความคิดที่ผิด ที่จะยอมใจกว้างกับความผิดนั้น ไม่ได้อยู่ในขั้นเดียวกันกับทรราชผู้ไม่ยอมให้มีการคัดค้านใดๆ ทั้งสิ้น	
ชาฟสเบอร์ ジョン ルック	: เจ้าคุณ ข้าพเจ้าสามารถจะทำให้ท่านมั่นใจจากประสบการณ์ได้ว่า เป็นการปลองใจเพียงเล็กน้อยต่อกันซึ่งถูกประหารชีวิต ผู้ซึ่งรู้ว่าเพชรฆาตมีความเชื่อว่า เจตนาของเขานั้นดี มีบางสิ่งที่จะพูดให้เกียรติแก่พวกสกุลบอกิอัส ด้วยข้าพเจ้าแน่ใจว่าพวกนี้มีทางทำผิดได้ไม่น้อยไปกว่าผู้ที่รับคำแนะนำจากเขานี้ ที่กำรงำนแห่งพระสังฆราชแห่งกรุงโรม แต่พวกในสกุลนี้ไม่ได้หลอกลวง ทัวเองในความเชื่อที่ว่า เข้าหั้งหลายได้เป็นเครื่องมือของความเที่ยงธรรม	
ชาฟสเบอร์ ジョン ルック	: ข้าพเจ้ากำลังจะพูดต่อไปว่า ความใจแคบก็ยังคงเป็นความใจแคบอยู่นั่นเอง ไม่ว่าความทั้งใจจะดีหรือเลว	
	: ความทั้งใจนั้น เป็นสิ่งที่มักจะประปนกับความทั้งใจเลว ๆ ขอเจ้าคุณได้บอกรข้าพเจ้าที่ชิว่า ท่านมีความคิดอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการใช้กำลังอำนาจอันร้ายแรงที่บันทอนหลักเกณฑ์ของความมีไจกวัง ซึ่งความสามารถสั่งเกตได้ในประวัติศาสตร์เมื่อเร็ว ๆ นี้	
ชาฟสเบอร์ ジョン ルック	: ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าควรจะกล่าวถึงการเลิกถอนพระราชฤษฎีกาที่เมืองนังเกส์ (Edict of Nantes)	
ชาฟสเบอร์ ジョン ルック	: ท่านสามารถเลือกทัวอย่างที่ข้าพเจ้าคิด ว่าเราจะกล่าวว่าการเลิกถอนพระราชฤษฎีกาที่เมืองนังเกส์นี้ เกิดจากแรงกระตุ้นสองแรง คือ ประการแรก	

เกิดจากแรงกระตุ้นทางลักษณะ โดยมีความประณาน่าที่จะช่วยเหลือชาวฝรั่งเศส ให้รอดพ้นจากความเห็นผิดที่น่าบังสี โดยไปหล่อเชื่อความครัวธรรมของพวกรโพรเตสแตนท์ และประการที่สอง เกิดจากแรงกระตุ้นทางการเมืองด้วยโดยยกษัตริย์ฝรั่งเศสประธานาจฉะแห่งชาติของพระองค์ และจำกัดเสรีภาพของประชาชนญี่ปุ่น แล้วอะไรได้เกิดขึ้นในสถานการณ์เช่นนี้ ผลทางฝ่ายโลกนั้นประสบความสำเร็จ ส่วนผลกระทบฝ่ายธรรมไม่ประสบความสำเร็จเลย การถอนพระราชบัญญัติการเมืองนั้นได้ทำให้อำนาจของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสแข็งแรงขึ้น แต่การถอนพระราชบัญญัติการรั่นนี้ไม่ได้ช่วยขัดมลทินให้ลักษณะทางลิขิ งานของพระเจ้าไม่สามารถทำได้โดยวิถีทางแบบนี้แต่งานของพระองค์จะทำได้ก็แต่โดยการอธิบาย ชักชวน และสภาพภูมิปัญญาไม่ใช่ว่าทำโดยการบีบบังคับ ขับไล่

ชาฟสเนอร์ : ครู เรายอมรับกันแล้วว่าความจริงไม่จำเป็นต้องใช้วิธีบังคับโดยการใช้กำลังเรายอมรับกันแล้วว่ากำลังนั้น รัฐบาลควรใช้ ต่อเมื่อออยู่ในนามที่จะบังคับกันอาจจาก และเพื่อวัสดุเชิงเส้นภาพและสมบัติของประชาชน เราได้ยอมรับด้วยว่า คำสอนของพวกรหินอกศรีตนอกรอยนั้น ไม่ว่าลักษณะจะเหลวไหล น่าหัวเราะเยาะเพียงไรก็ตาม ก็ควรจะได้รับการผ่อนปรน มีใจกว้างท่อ เพราะว่าคำสอนเกี่ยวกับความเชื่อเช่นนี้ ไม่ทำอันตรายให้แก่สังคม และ เพราะว่าเส้นภาพของเราแต่ละบุคคลนั้น มีได้ ก็เพราะว่าทุกคนมีเส้นภาพ ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่าน ที่ว่าพวกคหบดีลิกสเลสิทธิ์ที่เข้าครรัชได้รับความไว้วางใจจากเรา เพราะเขาได้พยายามรักษาด้วยความจงรักภักดีจากการบลังก์องค์กฤษ ไปยังเจ้าต่างประเทศ แต่คุณเหมือนว่าท่านจะไม่ยอมรับคำเสนอของข้าพเจ้าที่ว่าความมีใจกว้างนั้น เป็นคุณสมบัติอันหนึ่งของจิตใจหรืออุปนิสัย ดูดังความอดทนและความทรหด และถ้าจะให้มีนโยบายในด้านสร้างความมีใจกว้างของทางการเมือง ก็ย่อมต้องปลูกฝังคุณสมบัติแห่งความมีใจกว้างนั้นลงบุคคลแต่ละคน

جون ล็อก : เจ้าคุณย่อมทำให้ข้าพเจ้าเชื่อได้ง่าย ๆ ว่า นายขันพันธุ์ฐานเกี่ยวกับความมีใจกว้างของชาตินั้น คือ คุณสมบัติของบ้ำเจกบุคคลแต่ละคนที่มีใจกว้าง ข้าพเจ้าเชื่อว่าถ้าความรู้เริญขึ้นอย่างกว้างขวางมากเพียงไร และความเชื่อในโชคดังลดน้อยลงมากเพียงไร ประเทศไทยก็จะมีใจกว้างขวางขึ้นเพียงนั้น แต่เราต้องไม่ทำให้นโยบายเกี่ยวกับความไว้วางเป็นอุดมการสูงสุดของรัฐ ซึ่งโดยเหตุผลทางธรรมชาติแล้ว ไม่สามารถจะเป็นไปได้ นโยบายเรื่องความใจ

กว้างไม่ได้เป็นส่วนรวมของความอดทน ความมั่นคง มั่นคงยั่งยืน และความฉลาด หากเป็นสิ่งที่ง่ายกว่าหนึ่งและใกล้กันนั้น การเรียกร้องหาความใจกว้าง เป็นเพียงแต่ต้องบากบานกับปีกรองของโลกนี้ว่า “จะปล่อยให้เราอยู่ตามประสาเรา ให้เราพูด ให้เราพิมพ์ ให้เราเทคโนโลยี พับปะและนับถือสิ่งที่เราพ่อใจ ไม่ใช่การอันใดของนักปีกรองทางการเมือง ที่จะเข้ามาย่างแย้ง ในกิจกรรมเหล่านี้ จงทำหน้าที่ที่ท่านได้รับความไว้วางใจจากบรรพบุรุษของเรา เมื่อตอนที่เข้าได้ถึงรัฐบาลขึ้น และไม่ต้องทำอะไรมากไปกว่านั้น”

- ชาฟสเนอร์ :** ข้าพเจ้ารู้สึกใจที่ได้ยินท่านกล่าวเช่นนั้น แต่ข้าพเจ้าต้องขอสารภาพกับท่านว่า ข้าพเจ้าเห็นตามและเห็นชอบด้วยกับนโยบายในด้านความมีใจกว้าง แต่ข้าพเจ้ารู้ดีอยู่ในใจว่า ข้าพเจ้านั้น ไม่ได้เป็นคนใจกว้างเลย
- جون สล็อก :** ท่านไม่จำเป็นต้องปล่อยให้ความคิดเช่นนั้นรบกวนท่านหรอก โดยชีวิตส่วนตัวแล้ว บุตรของท่านก็ไม่ใช่เป็นคนที่มีใจกว้าง
- ชาฟสเนอร์ :** ครู ตอนนั้นข้าพเจ้าโtopoที่จะสังเกตเห็นได้แล้ว
- جون สล็อก :** ข้าพเจ้าก็ต้องขอพูดต่อไปว่า โดยส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เป็นคนใจกว้างอะไร แต่โปรดอย่าได้บอกข้าพเจ้า ว่าท่านก็topoที่จะสังเกตเห็นแล้วเช่นกัน

บทสนทนากลางการเมืองเรื่องความเจริญ

ระหว่าง ดีเดโกร์ กับ รุสโซ

ในเรื่อง Confessions อันเลือดขึ้นของเขานั้น นาง ณัคส์ รัสโซซึ่งอ้างว่าขาต้นได้รับท้ายน้อันพิเศษระหว่างที่เดินทางไปสู่เมืองแวงแซนน์ เพื่อไปเยือนเดนิส ดีเดโกร์ ซึ่งถูกจำนำอยู่ที่นั่น โทษฐานเขียนหนังสืออย่างนักคิดอิสระ จนไม่เป็นที่พอใจของผู้ที่ยึดถือแบบแผนตามลัทธิศาสนา รุสโซพบประการประภาครเรืองความในนี้ยุหที่ว่า “ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์เป็นเหตุให้ศิลธรรมบรรยายของมนุษย์บวสุทธิ์ผุดผ่องขึ้น หรือว่าเป็นเหตุให้ระดับจริยธรรมของมนุษย์เสื่อมลง” เขาอ้างว่าขาตอกใจมากที่สำนึกได้ว่าความเจริญเป็นเหตุให้ศิลธรรมแล้วลง เมื่อดีเดโกร์ พับกับรุสโซที่เมืองแวงแซนน์ ได้สนับสนุนให้เขายืนยันความคิดที่ว่า “น้ออกมาเป็นความเรียงเพื่อประภาครเรืองเพื่อประภาครเรือง” ดีเดโกร์เป็นนักหนังสือพิมพ์โดยกำกับก็ว่าได้ อนุสรณ์สำหรับเขาก็คือสารานุกรมฝรั่งเศสที่เขามีเป็นบรรณาธิการ เขายืนยันว่าความคิดอย่างรุสโซนั้นผิดกับของใครๆ หมด กรรมการอ่านแล้วย่อมจะต้องให้รางวัล ที่เขากลายร่วมไว้นั้นถูกต้อง ด้วยรุสโซได้รางวัลชนะเลิศจริงๆ

แต่ดีเดโกร์ หรือรุสโซเอง เมื่อได้เติมที่แล้ว คิดเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าได้พยายามเรียนรู้เรื่องบทสนทนากดังต่อไปนี้ โดยขาดภาพให้นักปรัชญาสองคนนี้ได้พบกัน ณ บ้านปลายแท่งมิตรภาพของเขางหังส่องคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ขณะที่เมื่อรุสโซอายุได้ ๔๕ ปี และดีเดโกร์อายุ ๔๔ ปี

พูดกันอย่างก้าวที่สุดนั่น ดีเดโกร์เชื่อในความเจริญ แต่รุสโซไม่เชื่อ ดีเดโกร์คุยกับภรรยาที่ชื่นชมอยู่ชานของฝรั่งเศสในสมัยนั้น ที่คิดเช่นเดียวกับฟرانซิส เมคอน ของอังกฤษ คือ เชื่อว่าวิทยาศาสตร์จะช่วยให้เรารอดพัน “ได้จากภัยนันตราย ประการแรก วิทยาศาสตร์ควรช่วยแก้ความชื้อในเรื่องกฎฟิล์และโชคถ่อง ซึ่งมักรวมอยู่ในความเชื่อทางลัทธิศาสนา ประการต่อมา ก็ควรรวมวิทยาศาสตร์ต่างๆ เข้าเป็นหมวดหมู่ ดังเกิดเป็น สารานุกรม ขึ้น ส่วนรุสโซนั้น เป็นผลิตผลของลัทธินิยมคลั่งแคลงแห่งนគเรย์นา ซึ่งเห็นว่าครรภ์ล่อโลกให้มนุษย์ไปหลาอยู่ตามธรรมชาติ ดีกว่าจะให้ฉลาดขึ้น โดยที่แท้แล้ว ก็ยังคงความสงสัยในสิ่งต่างๆ มากขึ้น เขายื่นอ้างว่าสังคมอาจทำให้มนุษย์ดีขึ้นหรือเจริญก้าวไป แต่สังคมที่เจริญต่างๆ นั้น ล้วนทำให้มนุษย์เจริญลงที่สิ้น มนุษย์จะหลุดพันจากภัยพิบัติได้ ก็ต่อเมื่อความง่ายๆ แต่สมัยดีเดิมไว ไห้แต่บุคคลทั้งสองจะแตกต่างกันทางภูมิปัญญาเท่านั้น ก็หาไม่ หากอารมณ์ของคนทั้งสองก็ไม่เหมือนกัน เมื่อรู้ว่าไม่สามารถเห็นพ้องต้องกันได้ มิตรภาพก็เลยถึงช่วงกล่าวสารลงด้วย

ดีเดโกร์	: ช่างดีอะไรเช่นนี้ที่นานๆ ที่จึงจะได้เจอะท่านในปารีส呢 ท่านราษฎรที่รัก
รุสโซ	: ท่านกำลังอยู่ในอารมณ์อะไรหรือ ดีเดโกร์ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าข้าพเจ้าจะยอมรับคำเย้ยหยันเช่นนั้นได้
ดีเดโกร์	: เย็บหยันอะไรกัน
รุสโซ	: ก็ “ท่านราษฎรที่รัก” อย่างไรเล่า
ดีเดโกร์	: ท่านลงชื่อในงานเขียนของท่านเข่นนั้นเสมอมาใช่หรือว่า “นาง ณัคส์ รุสโซ ราษฎรแห่งนគเรย์นา”
รุสโซ	: ส่วนท่านนั้น เวลาเขียนหนังสือราชการ ท่านเรียกตัวเองว่า “เดนิส ดีเดโกร์ ภรรยาที่แห่งปารีส” คราวใหม่ที่ข้าพเจ้าจะเรียกท่านว่า “ภรรยาที่”

- ดิเดโรต์** : คำนี้ไม่น่าพึงเหมือนที่ข้าพเจ้าเรียกท่านคอก
รุสโซ : ถ้าใช่นั้นท่านก็ยอมให้เราชาวเย็นว่า ว่ามีดีกว่าท่านชาวฝรั่งเศส เราเป็นชาติที่มีราชภูร ส่วนท่านเป็นชาติที่มีกระภูมพี
- ดิเดโรต์** : ในนครรัสที่ปราศจากเจ้านายหรือผู้มีบรรดาศักดิ์ จะเป็นราษฎรหรือกระภูมพีก็เหมือนกัน ถ้ายังนิ่วาริญชื่นพันสภาพชนบทสวีส มาเป็นแบบสังคมที่สลับซับซ้อน มีการสืบเชื้อสายวงศ์สกุล
- รุสโซ** : ท่านกล้าพูดกับข้าพเจ้าเชี่ยวหรือว่า นั่นคือความจริง
ดิเดโรต์ : อาจเป็น เพราะไม่สามารถหาคำอื่นแทนก็ได้
- รุสโซ** : บางครั้งข้าพเจ้าไม่แน่ใจในมิตรภาพของท่าน ดิเดโรต์ แต่ข้าพเจ้าแน่ใจตลอดเวลาว่าท่านเข้าใจความคิดของข้าพเจ้า
- ดิเดโรต์** : ข้าพเจ้าเพียงแต่ต้องการจะเสนอว่าบ้านเกิดเมืองนอนของท่านนั้น แม้จะเจริญในหลายท่อหลายด้าน แต่ก็ยังมีบางประการที่ยังไม่สู้จะเจริญ
- รุสโซ** : บางครั้งข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนว่าท่านต้องการทำร้ายข้าพเจ้า
- ดิเดโรต์** : ธรรมชาติของข้าพเจ้าร่าเริงกว่าที่จะหาความสำราญจากการกระทำเหล่านั้น
- รุสโซ** : ก็จะคราวที่ท่านแต่งนั่นไปเล่า เรื่อง Le Fils Naturel แต่อย่าเลย ข้าพเจ้าไม่อยากจะคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ออก
- ดิเดโรต์** : ข้าพเจ้ารู้ว่าลักษณะเรื่องนั้นทำให้ท่านหัว疼
- รุสโซ** : หัว疼ไข้เชี่ยวหรือ ไม่เป็นการพຽณาที่ไข้ร้าวไปสักหน่อยคงหรือ ที่จะว่าข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกเช่นนั้น ตอนที่ได้อ่านข้อเขียนของท่านที่ว่า “คนต้องอยู่ในสังคม จำเปาะคนเลวเท่านั้นที่อยู่คนเดียว” ท่านนี้กว่าข้าพเจ้ามองไม่เห็นดูกหรือว่า ถ้อยคำที่ว่านี้เจาจะมาถึงข้าพเจ้าโดยตรง และที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือผู้อ่านคนอื่นๆ ก็เห็นเป็นเช่นนี้ด้วยเหมือนกัน
- ดิเดโรต์** : มิตรที่รัก เราทั้งหลายรู้ดีว่าท่านละสังคมที่สุภาพ ไปอยู่กับคนใช้สองคน คือนางเลอวาเสอและลูกสาวของหล่อน จนเรียกว่าท่านอยู่คนเดียวกว่าได้ แต่ข้าพเจ้ามิได้คิดถึงท่านเลย เมื่อข้าพเจ้าเอດถ้อยคำที่ว่านั้นไปในปากทั้งคู่ ทั้งหนึ่งของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าหมายเพียงแต่จะเสนอว่า มนุษย์จำกัดทั้งอยู่ในสังคมที่เจริญ ท่านเองก็เคยพูดในทำนองนี้มาก่อนอยู่
- รุสโซ** : ที่ข้าพเจ้าอยู่คนเดียว ก็ เพราะต้องทำเช่นนั้น เพื่อจะหารายได้จากการเขียน การคิด ใครๆ ก็รู้ว่าข้าพเจ้าหนักแน่น เมื่อข้าพเจ้าแรกได้รับความสำเร็จในปารีส ข้าพเจ้าอยู่ต่อสังคมอันสุภาพ เพราะข้าพเจ้ามิได้เจริญเดิบโตขึ้นมาใน

- สังคมตั้งวันนี้ เวลาท่านเอ่ยถึงชนบทแบบสวีส ข้าพเจ้ารู้สึกวุ่นไปกระนั้น เอง เพราะข้าพเจ้าเต็มใจหนีจากสังคมผู้ดีของปารีส
- ดิเดโรต์** : ท่านหนีจากพระเจ้าแผ่นดินค้าย เมื่อพระองค์ทรงพระทัยจะประทานบ้านญี่แก่ท่าน
- รุสโซ** : ยิ่งข้าพเจ้าพยายามที่จะหนีเท่าไหร่ เขาเกียงตามข้าพเจ้ามากขึ้นเท่านั้น เมื่อเป็นที่รู้ๆ กันว่าข้าพเจ้าปฏิเสธคำเชิญ ข้าพเจ้าถูกลายเป็นสิ่งหายากไป พวกผู้หญิงแข่งขันกันมาเชิญไปเลี้ยง ข้าพเจ้าต้องคืนรถ่อสู้เพื่อความสงบ เพราะมนุษย์ต้องการความสงบ และว่าจะให้ข้าพเจ้าลืมคำของท่านได้อย่างไร ดิเดโรต์ เมื่อท่านว่า “คนเดว่าท่านนี้ท้อญัติคนเดียว”
- ดิเดโรต์** : ท่านควรจะอ่อนช้อความนั้นโดยตลอด
- รุสโซ** : ข้าพเจ้าไม่ต้องการอ่อนเลียด้วยซ้ำ แต่ข้าพเจ้าพบบางสิ่งในพระคัมภีร์ว่า “เจ้าได้ซักถามเพื่อทำร้ายต่อเพื่อนของเจ้าหรือ จงสถาบายนี้ไว้เด็ด ทุกอย่างอาจจะเป็นอย่างเดิม เจ้าพูดจาฐานแรงกับเพื่อนเจ้าหรือ แล้วเจ้าอาจจะต้องคืนกีกัน”
- ดิเดโรต์** : ข้าพเจ้าสียใจที่ล่ะครเรื่องนั้นให้โกรหളายอย่าง ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงทราบแล้วว่า ข้าพเจ้าถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้นิยมการผิดกฎหมาย มีการชุมชนกีว กับเรื่อง Le Fils Naturel กันทั่วปารีส ว่าเลียนแบบ II Vers Amico ของโกลโคนี
- รุสโซ** : ข้าพเจ้าได้ยินคำนินทาอยู่เหมือนกัน และได้อ่านโกลโคนีด้วย จึงรู้ว่าไม่มีความเป็นจริงในคำกล่าวหาเหล่านี้เลย II Vers Amico เป็นเรื่องมิตรภาพที่แท้ ข้าพเจ้าพูดกับตัวเองว่า เราเป็นเพื่อนแท้ของ เทนีส์ ดิเดโรต์ เขายำร้ายเรา แต่เราจะไม่ปล่อยให้เขาถูกกล่าวหาอย่างไรความยุติธรรม ถ้าเราไม่ไปหาเข้า คนอื่นก็จะหาว่าเขาผิด ดังนั้นเราควรจะไปเยี่ยมเขาที่ปารีส เพื่อแสดงว่าเราคิดอย่างไร
- ดิเดโรต์** : ข้าพเจ้ารู้สึกในบุญคุณนี้มาก เมว่าข้าพเจ้าจะดีใจที่จะไปมองต้มเรนซี เมื่อตอนอย่างที่เคยไปมาบ่อยๆ ถึงค่ารถรับจ้างจะแพงมากเพียงไรก็ตาม
- รุสโซ** : ท่านโชคดีที่สามารถเสียค่าโดยสารรถรับจ้างได้ เมื่อตอนที่ข้าพเจ้าไปเยี่ยมท่านที่แวงเซนส์ ข้าพเจ้าต้องเดินไป ท่านยังจำได้ไหม เดินไป ๖ ไมล์ เดินมา ๖ ไมล์ ท่ามกลางความร้อนอันแสนสาหัสในฤดูร้อน
- ดิเดโรต์** : ภัยในคุก เราไม่รู้สึกถึงความร้อนเท่าไรหรอก แต่ข้าพเจ้าก็ชาบชี้อย่างมาก เมื่อท่านไปเยี่ยม
- รุสโซ** : คงแต่ฤดูร้อนนั้นมา สุขภาพของข้าพเจ้าไม่เหมือนก่อนอีกเลย คุณตอนนั้นจะ

เป็นจุดเปลี่ยนแปลงในชีวิต ตั้งแต่นั้น กระแสบลสสาระไม่เคยหยุดทรมาน ข้าพเจ้าเลย

ดิเดโรต์

- ข้าพเจ้าลืมเรื่องกระแสบลสสาระของท่านเสียแล้ว แต่ก็จำได้ว่าปืนนั้นเป็นจุดเปลี่ยนแปลงของท่าน ถ้าร้อนนั้นเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความมีชื่อเสียงของท่าน
- นั่นก็จริง แปดปีมาแล้วนั้น ตอนนั้นข้าพเจ้าอายุ ๓๙ ข้าพเจ้าจะไม่มีวันลืม เมื่อตอนที่ข้าพเจ้าพักอยู่ใต้ต้นไม้ ระหว่างทางไปเยี่ยมท่าน ข้าพเจ้าเบิดหนังสือพิมพ์ Macur de France และพบประกาศแจ้งขันประมวลเรื่องความซึ่งบันทึกย划สภาก่อนเมืองคิชองเป็นผู้จัด

ดิเดโรต์

- “ความเริ่มทางวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ทำให้ศิลธรรมเสื่อมลง หรือทำให้ศิลธรรมบวสุธีขึ้น”

รุสโซ

- ใช่ เมื่อข้าพเจ้าอ่านหัวข้อ กิรุติงคำตอบทันที ข้าพเจ้าได้เห็นอีกจักรวาลหนึ่ง และกล้ายเป็นอีกคนหนึ่งไป

ดิเดโรต์

- ข้าพเจ้ารู้สึกว่าท่านโนโ-No เมื่อท่านมาถึงแวงแซนส์ คุณท่านจะพลุ่งพล่านมาก แต่จำไม่ได้ว่าท่านได้ทดสอบใจแล้วที่จะเขียนว่า ความเริ่ม ได้ทำให้ศิลธรรมเสื่อม ข้าพเจ้าเป็นผู้สนับสนุนให้ท่านเขียนต่างหาก ท่านกล่าวว่าจะเป็นการทำให้สถาปัฐไม่พอใจ เมื่อถูกบอกว่า ความก้าวหน้าทางวิชาการทำให้ศิลธรรมหย่อนสมรรถภาพลง แต่ข้าพเจ้าจำได้ว่าได้นอกท่าน ว่าถ้าท่านจะได้รางวัลลงทะเบีย ท่านควรจะเขียนอะไรที่แปลกและใหม่

รุสโซ

- แต่ดิเดโรต์ ข้าพเจ้าได้เห็นความจริงแล้ว ข้าพเจ้าจะไปสนใจทำไม่กับรางวัล ข้าพเจ้าไม่หวังที่จะชนะด้วยซ้ำ สำคัญอยู่ที่ว่าข้าพเจ้าได้กระหนกตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมาว่า อารยธรรมไม่ได้ทำให้คนดีขึ้น แต่ทำให้เลวลง

ดิเดโรต์

- ก็จริง แต่จริงครึ่งเดียว แต่ก็หมายที่จะพูด เพราะเป็นคำพูดที่คนชอบฟัง

รุสโซ

- ท่านอาจจะคิดเหมือนนักปรัชญา ดิเดโรต์ แต่ท่านพูดเหมือนนักหนังสือพิมพ์

ดิเดโรต์

- ข้าพเจ้าเป็นนักหนังสือพิมพ์ ข้าพเจ้าอย่างจะเป็นนักเขียนบทละคร เป็นโนลิแยในสมัยคริสตศตวรรษที่ ๑๙ แต่ท่านเห็นแล้วว่าข้าพเจ้าไม่ใช่ครุฑากองละคร ความสำเร็จของข้าพเจ้าคือสารานุกรม ถ้าต่อไปเราจะจำข้าพเจ้าได้ ก็คงจะเป็นเพราะในฐานะนักเขียน ผู้ร่วบรวมสารานุกรม

รุสโซ

- ข้าพเจ้าไม่เคยเข้าใจความมุ่งหมายอันแท้จริงของสารานุกรม

ดิเดโรต์

- แต่ท่านก็ได้เขียนบางส่วน และเป็นบางส่วนที่คิดสุดเสียด้วย ถ้าท่านจะอนุญาตให้ข้าพเจ้ากล่าวเช่นนั้น

- รุสโซ่** : ข้าพเจ้าหมายถึงจุดมุ่งหมายสุดท้ายนั้นเพื่ออะไรกัน
ดีเดโรต์ : เพื่อขยายกรอบแห่งวิชาความรู้
รุสโซ่ : โดยทำให้คนมีศรัทธาน้อยลงใช่ไหม โดยเปลี่ยนให้ผู้อ่านกลับเป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ไม่เชื่ออะไรเลยใช่ไหม
ดีเดโรต์ : ดังที่ล็อก นักปรัชญาองค์ตุช กล่าว คือเราต้องขอจัดความเหลวใหelnangอย่างให้หมดไปจากหนทางแห่งวิชาความรู้
รุสโซ่ : ข้าพเจ้ายอมรับว่าท่านอยู่ร่วมกับแนวโน้มทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งนำคนออกจากความไม่รู้โดยธรรมชาติ ไปสู่ความสงสัยในสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ
ดีเดโรต์ : ถ้าแรงกระตุ้นเรื่องการทำ สารนุกรม มาจากไหนละก็ ตอบได้ว่า ฝรั่นซิสเบคอน ประธานศาลฎีกาขององค์ตุช ซึ่งท่านก็เคยเขียนเกี่ยวกับท่านผู้นี้มาก กว่าครึ่งหนึ่ง ท่านเป็นนักคิดสมัยใหม่ที่ยังใหม่ที่สุด ท่านจะว่าเบคอนยังไหอยู่ได้อย่างไร ถ้าท่านปฏิเสธข้อแรกแห่งการสอนของเข้า ที่ว่าความรู้ยุ่งพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ และความจริงยุ่งก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์อาจจะปรับปรุงชีวิตมนุษย์บนโลกได้อย่างเหลือล้นพั่นคงนา
รุสโซ่ : ข้าพเจ้าชัมขอบตุชภีของเบคอนที่ว่าค้ายศีลธรรมและกฎหมาย แต่ท่านก็รู้แล้วว่าข้าพเจ้าไม่ยอมรับคำสอนเรื่องความก้าวหน้าของเข้า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะทำให้ชีวิตมนุษย์ดีขึ้นได้อย่างไร ในเมื่อมันได้ทำให้ความเป็นอยู่ของมนุษย์เลวลงไปมากแล้ว
ดีเดโรต์ : ข้าพเจ้ายอมรับว่ามีความผิดพลาดอยู่มากในวัฒนธรรมสมัยใหม่ของเรา และเบคอนก็คิดเช่นนี้ด้วย เขายังเคยกล่าวแล้วไม่ใช่หรือ ว่าնักปรัชญาสมัยใหม่นี้รู้อยกว่าพวกกรีกโบราณ แต่นั่นเป็นเพระวัฒนธรรมของเรากลุ่มหลักที่ศึกษาครอบคลุมหลายศิลปะรวมมาแล้ว การเรียนรู้คือการเรียนเมตافيสิกส์ ความรู้อ่อนแอลงเพระลักษณะศึกษา ซึ่งคงอยู่บนหลักของความเชื่ออย่างมงาย ยัง เป็นศัตรุของวิทยาศาสตร์
รุสโซ่ : ถูกแล้วที่เป็นศัตรุกัน วิทยาการเริญขึ้นด้วยความช่วยของมนุษย์ จริง ๆ นะ วิทยาการทุกสาขาที่ท่านจากล่าวชื่อมา มีรากฐานอยู่บนความบกพร่องทางศีลธรรม เลขคณิตเกิดขึ้นมาจากความงามของเงิน พลิกส์เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นอย่างไรผล กลศาสตร์เกิดจากความทะเยอทะยาน แล้วสาเหตุที่ช่วยเหล่านี้จะพบได้อีก ในจุดประสงค์ของวิชาดังต่อไปนี้ คือ ถ้ามนุษย์เรายุติธรรมจริง เขาจะได้ประโยชน์อะไรจากธรรมศาสตร์ และประวัติศาสตร์จะสอนอะไรให้เรา ถ้าไม่เคยมีสังคมหรือการควบคุมกันทำผิดหรือร่วมกันปกครองอย่างกดซี

- ดีเดอร์** : เปค่อน ให้อธิบายคุณค่าของวิทยาการไว้อย่างแจ่มชัดแล้ว ว่าไม่ได้เป็นแต่เพียงเรื่องของความมหัศจรรย์อภิภาคเท่านั้น ในความลึกซึ้งของธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของการศึกษาที่จะควบคุมธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพื่อชักดึงความสนใจให้หมดไปจากชีวิตนุ่ยๆ ในโลก โดยการสร้างความอุดมสมบูรณ์ขึ้นใหม่
- รุสโซ** : ความสมบูรณ์เป็นไปเพื่อทำให้สิ่งต่างๆ เลවลง ความพุ่มเพือยเป็นความชั่วร้ายในตัวของมันเอง และคนที่นิลดาที่สุดก็ล้วนรับกันว่าความพุ่มเพือยมีผลเสียในการทำลายสิ่งอื่นอีกด้วย ความมัธยัสถ์จำเป็นสำหรับชีวิตที่ดีและชื่อตระของแท่นคน และหมายความสำหรับรัฐที่เข้มแข็งและสมบูรณ์ ความพุ่มเพือยทำลายชาติ เมื่อนอกบันทึกทำลายคน เพียงเบรียบเทียบโชคชะตาของชาวไซบารีสกับชาวสปานา ก็จะเห็นได้ชัด ชาวนาเพียงกลุ่มเดียวที่อาจพิชิตพากไซบารีสได้ ในขณะที่ชาวสปานาถูกไล่เป็นความน่ากลัวของทวีปเอเชีย
- ดีเดอร์** : ท่านใช้คำว่า “พุ่มเพือย” เองนะ ข้าพเจ้าไม่ได้ใช้คำนี้ และเบค่อนก็ไม่ได้ใช้คำนี้ เขายังคงหวังแต่จะปลดปล่อยให้คนพ้นจากความเป็นทาสของความทิ่มและโรคภัยไข้เจ็บ นี่ไม่ใช่เรื่องของความพุ่มเพือย แม้ข้าพเจ้าจะกล้ากล่าวว่า คนๆ แรกซึ่งสมควรอยู่ที่ข้า อาจถูกคนอื่นๆ ที่เดินเท้าเปล่าหาว่าเป็นคนชอบพุงเพ้อก์ได้ ข้าพเจ้าไม่อยากระบุเห็นเมืองเช่นไซบารีสอีกต่อหากพบเมืองเช่นนະเดนส์ลิก
- รุสโซ** : อะเดนส์ไม่ได้ไปกว่าเมืองไซบารีส เพราะทำตัวเป็นที่ตั้งของความสุภาพและรสนิยม เป็นเมืองของกวีและสุนบรรทัด ตึกของเมืองนี้ส่วนมากพอดี กับวรรณคดีของเมือง เป็นตัวอย่างที่สมบูรณ์แบบของวัฒนธรรม แต่ก็เป็นตัวอย่างของความชั่วร้ายและความเลว
- ดีเดอร์** : แล้วนักประชัญของอะเดนส์ล่า อย่าง索กราตีสและเปลโล
- รุสโซ** : จริงอยู่ มีคนฉลาดหลายคนในอะเดนส์ ซึ่งต่อต้านกระแสน้ำเชี่ยว แต่สถานะของเขามีอย่างไร สocrateส์สูญเสียตั้งแต่เด็ก เปลโลวิจารณ์คุณค่าของชาواجهนส์อย่างช่มชื่น เขากล่าวโดยเฉพาะเจ้าของว่า กวีและศิลปินควรถูกขับไล่ไปจากอุตมรัฐ และสิ่งที่ท่านเรียกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้น เปลาโลไม่ถือว่าเป็นความรู้อะไรเลย
- ดีเดอร์** : แต่คุณไม่มีใครจำกัดอะเดนส์ได้ ถ้าเมืองนี้ไม่ว่าวรรณคดี ศิลปวิทยาการ ไม่มีนักประวัติศาสตร์และสุนบรรทัด ความยิ่งใหญ่และความรุ่งเรืองของกรุง

อะเรนส์ที่เราพูดถึงทุกวันนี้ ออยู่ที่วัฒนธรรมของเมือง

รุสโซ

: แล้วก็รุ่งอะเรนส์สำคัญพอที่จะระลึกถึงหรือ เพื่อจะทำพิธีลงกระนั้นหรือ แน่นอน การเป็นคนอย่างชาวสปาดาที่มีคุณธรรมความดีและมีความสุข เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าไม่ใช่หรือ ดิเดโรต์ ที่รัก ขอให้นึกภาพว่าท่านกำลังกล่าวสุนทรพจน์ในที่ชุมนุมของสปาดา ท่านคงกล่าวว่า “ลีมชาตินเดิค ประชานแห่งหลาย ท่านจะยกย่อให้ไม่ว่าจะอุทิศชีวิตของท่านทั้งหมดต่อหน้าที่ ของการแสดงความกล้าหาญ และการบังเกิดเสรีภาพ ท่านกำลังลืมความต้องการอันสูงส่งที่จะให้ได้มาซึ่งความรุ่งเรือง ท่านไม่ได้เขียนกวีนิพนธ์ ไม่ได้แกะสลักรูปปั้น ไม่คิดระบบปรัชญา ซึ่งจะเรียกร้องให้คนรุ่นหลังมาเอาใจใส่ ชาวสปาดาแห่งหลาย จงเลิกวิธีชีวิตแบบนี้ที่ทำให้พวกท่านมีคุณงามความดีและมีความสุขเดิค และจะเลียนแบบคนอื่น ที่จะทำให้ท่านนี้ชื่อเสียง เช่นพวกชาวอะเรนส์” เป็นอย่างไร ดิเดโรต์ ท่านคิดว่าจะมีสิ่งใดน่าขับขันกว่าสิ่งอื่นใหม่

ดิเดโรต์

: ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าอะไรจะผิดพลาดยังไงกว่านี้หรอก ไม่มีเหตุผลที่จะคิดว่าชาวสปาดา มีความสุขยังไงกว่าชาวอะเรนส์ ความสำเร็จในการสังคมร่วมไม่อ่าจเทียบได้กับความสุข แท้ที่จริง อาจสรุปได้ด้วยซ้ำว่า คนซึ่งชอบสังคมร่วมมากที่สุด มากเป็นผู้ซึ่งชอบชีวิตคนอื่นที่สุด

รุสโซ

: ท่านไม่เห็นด้วยหรือว่า พากษาสปาดา มีคุณงามความดี

ดิเดโรต์

: เปลาเลย พากษ์รวมหัวกันม้วนสุมอย่างชั่ว ráy ลองพิจารณาถึงสิ่งที่พากษาปฏิบัติต่อทางสังคม พากษาให้พากันนั้นทำงานหนัก ไม่ให้พากันนั้นมีสมบัติ ไม่ให้อยู่ในความคุ้มครองของกฎหมาย พากษาใช้แสต็คทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเพศและอายุ บางทีก็ฆ่าคนเหล่านี้มากมาย โอ้ รุสโซที่รัก พากษาเป็นคนโหคร้ายพอๆ กับที่เป็นคนคับแคบเลยทีเดียว

รุสโซ

: ถ้าท่านไม่ยอมรับบทเรียนจากกรีก ก็จงดูที่โรม ในทันทีที่โรมมีผู้รู้และสุนทรรวง วิทยาทางทหารก็ถูกละทิ้ง การศึกกรรมได้รับการถูก แต่สังคมก็แตกแยกออกในสภาพที่ขัดแย้งชิงดีกัน ความรักการเป็นอยู่ที่ดีเข้ามานแทนที่ความรักหน้าที่ ชาวโรมันที่ยังไงให้เองก็ประกาศว่า ตั้งแต่มีผู้รู้ปรากฏขึ้นในหมู่พากษา คนที่ซื้อสัตย์หายไป ก่อนหน้านั้น ชาวโรมันพ้อใจอยู่กับการปฏิบัติคุณความดี เขาถูกทำลาย

ดิเดโรต์

: การเรียนรู้ทั่งหากที่ทำให้ชาวโรมันดีกว่าพากโกรและพากแวนดอล

รุสโซ

: พากโรมไม่ดีขึ้นหรอก และต่อมากลับเลวลงเสียด้วยซ้ำไป ดวงวิญญาณ

อันยิ่งใหญ่ของพานบริคิอสจะรู้สึกอย่างไร ถ้าหากลับมาเมืองวิทอยู่ในกรุงโรมสมัยหลัง เขาจะสามารถเกิดอะไรขึ้นกับหลังคามุงจากและเตาไฟแบบชนบทซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นที่อาศัยของคนที่มีความเป็นอยู่อย่างพอสมควร และมีลักษณะสมเป็นชาย ความยิ่งใหญ่อย่างที่หานอที่มาทำลายความเป็นอยู่ชนิดง่าย ๆ ของชาวโรมันโบราณ อะไรคือความหมายของรูปปั้นและสิ่งก่อสร้างที่เป็น Hindoan เหล่านี้ อะไรคือภารยาท่าทางที่ดัดจิตทั้งหมดเหล่านี้ ท่านผู้ซึ่งเป็นผู้ปกครองประเทศ ได้ทำตัวของท่านเองให้เป็นท่าทางของประเทศที่เหล่าแห่ง ซึ่งท่านเคยรับได้ชัยชนะมาแล้ว

ดีเดโรต์

: ก็จะอะไรคือคำพูดเหล่านั้นเล่า ถ้าไม่ใช่วาทศิลป์ กระนั้นท่านก็ใช้วาทศิลป์เพื่อโน้มตีว่าทศิลป์ เมื่อยังกับที่ท่านใช้ปรัชญาโอมตีปรัชญา และวิชาความรู้โอมตีวิชาความรู้

รุสโซ

: แน่นอน ปรัชญาจะต้องช่วยแก้ความช้ำร้ายซึ่งทัวลงเป็นสาเหตุให้เกิดขึ้น วัฒนธรรมซึ่งได้สูญเสียความง่ายของมันไป จะต้องถูกกวิจารณ์ด้วยภาษาของมันเอง

ดีเดโรต์

: วิจารณ์ได้ และไม่มีใครที่จะวิจารณ์อารยธรรมของฝรั่งเศสเหมือนอย่างที่เรารู้จักกันทุกวันนี้ มากไปกว่าข้าพเจ้า แต่รุสโซที่รัก ท่านไม่ได้วิจารณ์ ท่านโอมตี วิธีการของท่านเหมือนกับของชาสวปตาที่ท่านรัก เป็นการรวมรวมกันคือขอบเขตกรรม

รุสโซ

: จำต้องต่อสู้เพื่อต้านความช้ำ

ดีเดโรต์

: แต่ไม่ใช่เพื่อก่อ คำตอบที่มีเหตุผลสำหรับวัฒนธรรมที่บกพร่อง คือ วัฒนธรรมที่ถือว่าไม่ดี แต่ไม่ว่าวัฒนธรรมอยู่ในคำตอบของท่านเลย

รุสโซ

: ท่านที่ความหมายของข้าพเจ้าผิด คำตอบของข้าพเจ้าคือวัฒนธรรมที่ง่ายและเป็นธรรมชาติ

ดีเดโรต์

: ท่านจะให้เรากลับไปเป็นประชาชาติที่เป็นทหารและคนตัดไม้อีกกระนั้นหรือ

รุสโซ

: ทำไม่ได้ เป็นอย่างนั้นที่กว่าเป็นประเทศของคนขายเครื่องเพชรพลอย และคนบึงชนบงบง

ดีเดโรต์

: ถ้าท่านปฏิเสธว่าความเจริญทำให้ศิลธรรมดีขึ้น ท่านก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความเจริญปรับปรุงกิริยาและช่วยให้คนสุภาพขึ้น

รุสโซ

: ความสุภาพไม่ได้เป็นคุณความดีเสมอไป เพราะอาจกลับเป็นความอ่อน懦 หรือความอ่อนแอบีก้าดี คุณความดีไม่ใช่อยู่ที่สุภาพ แต่ต้องรู้วิธีที่จะต่อต้านความช้ำและวิธีที่จะลงโทษเมื่อมีการกระทำการผิด

ดีเดอร์ต์	: แต่คุณความดีไม่ใช่การทำสิ่งใดๆ คุณความดีหมายถึงการรู้จักวิธีที่จะปฏิบัติให้ดี วัฒนธรรมสอนความสุภาพให้แก่คน
รุสโซ	: ก็ความสุภาพนั้นคืออะไรเล่า ถ้าไม่ใช่เป็นเพียงแค่การเล่นละครเท่านั้นเอง อารยชนรู้วิธีที่จะปกปิดความรู้สึกที่แท้จริงด้วยลักษณะทางทางที่ตอบตา เข้ารู้วิธีที่จะทำให้ดูเหมือนกับว่ามีคุณความดีโดยปราศจากคุณความดีที่มีอยู่จริงๆ เลย
ดีเดอร์ต์	: แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาที่เรียนด้วย ก็จะเรียนรู้วิธีที่จะเข้าใจลักษณะทางทางเช่นนั้น ว่ากิริยาทางนั้นๆ มีความหมายที่แท้จริงอย่างไร
รุสโซ	: ท่านกำลังพูดว่าความสัมพันธ์ระหว่างอารยชนคือการเสแสร้ง และรู้เท่ากุร เสแสร้ง อย่างนั้นหรือ ไม่เช่นนั้น ข้าพเจ้าก็เชื่อท่าน ว่าสิ่งสังคมก้าวหน้ามาก เท่าไร การเสแสร้งก็จะทำได้มากขึ้นเท่านั้น ในกรุงปารีส จะยกเว้นอยู่ก็แต่ ข้าพเจ้าเท่านั้น หาไม่แล้ว สังคมได้ขึ้นไปถึงขั้นที่ไม่มีใครเคยพูดในสิ่งที่เข้าคิดจริงๆ เลย
ดีเดอร์ต์	: แต่ท่านได้เริ่มทำให้ความจริงใจเป็นสมัยนิยมขึ้นมาแล้ว ทุกวันนี้ ที่โรงละคร พากผู้หญิงต้องแสดงความสะดึงตกใจต่อความไม่เหมาะสมที่เล็กน้อยที่สุด ออกมาก โดยที่หล่อนจะไม่ทำเช่นนี้เลย ในสมัยของโมลิเย
รุสโซ	: นั่นเป็น เพราะว่าเจ้าหล่อนสนใจเสียงน้อยลง ยิ่งเจ้าหล่อนแสดงอาการปั๊กิริยา ภายนอกมากเท่าไร ความช้ำที่อยู่ภายใต้มีมากเท่านั้น
ดีเดอร์ต์	: แต่ท่านได้สอนให้สุภาพสตรีร้องไห้คั้ยน้ำตาที่ไหลออกมากจริงๆ เมื่อเกิดความรัก ก็จงกอดคลุกโดยใจจริง หรือเมื่อรู้สึกรักหมาย ก็เล่นกับมันด้วยความจริงใจ โดยไม่ต้องยั่บยั่ง สมัยนี้ สุภาพสตรีที่นำสมัยถือกันว่าต้องควบคุมอารมณ์ไว้ นี่ท่านได้สอนเข้าเหล่านี้ให้แสดงอารมณ์ออกมาก
รุสโซ	: ข้าพเจ้าเกลียดโลกของสมัยนิยม
ดีเดอร์ต์	: แต่โลกในสมัยนิยมไม่ได้ทำให้ท่านเกลียด ท่านลืมเสียแล้วหรือ ถึงความพยายามที่ท่านและข้าพเจ้าเคยสนับสนุนอุปการอิตาเลียนให้แก่สังคมที่สุภาพ ท่านเคยแม้แต่เขียนเรื่องอุปการแบบของอิตาเลียนด้วยตัวของท่านเอง นั่น แทนจะไม่บอกถึงความเป็นศัตรู หรือความไม่เอาใจใส่ต่อโลกแห่งสมัยนิยม เลย
รุสโซ	: เราอาจใช้ศิลปะโฉมศิลปะ อย่างที่ข้าพเจ้าได้พูดแล้ว แต่โรงละครทั้งหมด เป็นสถาบันที่มีพิษ ด้วยเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่สามารถที่จะให้อภัยแก่ท่านที่ตีพิมพ์บทความในสารานุกรม เสนอว่าควรสร้างโรงละครในเยนิว่า
ดีเดอร์ต์	: ก็อย่างที่น่าประданาอยู่นี่

- รุสโซ** : ประธานาเพื่อไคร เพื่อนายวอลแท๊ ซึ่งไม่กล้ากลับมาอยู่ปารีส หากชุมชนน้อยอยู่อย่างสนั่นจังจากที่ชายเด่นของเยนิวาร์นังซี ข้าพเจ้าเชื่อแน่เลยว่าตัวคลอกที่นำสังเวชนเน้นเบื้อชีวิตชนบทเต็มที่แล้ว และต้องการที่จะดูแลคน เพื่อหย่อนใจบ้าง
- ดีเดโรต์**
- รุสโซ** : วอลแท๊ไม่ได้เขียนบทความนั้น ท่านก็รู้ว่าค่าล้มเบต์เขียนบทความนั้น
- รุสโซ** : วอลแท๊เป็นคนบอกให้เขียน ค่าล้มเบต์รู้ว่าไรบ้างเกี่ยวกับเยนิวาร์ ท่านควรจะเชิญนักเขียนที่มีความสามารถถือกว่าผู้มาเขียนให้ท่าน
- ดีเดโรต์** :
- ข้าพเจ้าไม่ใช่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับบทความนี้ และถ้าข้าพเจ้าจะเชิญไครให้เขียนสักคนหนึ่งละก็ คนนั้นก็คือท่านนั่นเอง แต่ท่านก็รู้อยู่แล้วว่าค่าล้มเบต์ ก็เป็นบรรณาธิการรวมอยู่ด้วยคนหนึ่งในการทำสารานุกรม แม้เขาจะทำงานน้อย แต่เขาก็มีอำนาจที่จะเขียนสิ่งที่เขาพอใจ ข้าพเจ้ามองก็ไม่ชอบบทความ เกี่ยวกับเยนิวาร์ และก็หวังว่าบทความนั้นจะไม่ควรจะได้ตีพิมพ์อภิมหาด้วยซ้ำ แต่ข้าพเจ้าก็ต้องบอกท่านด้วยว่า ความไม่ชอบของข้าพเจ้านั้น ไม่ได้มีผลอะไรเลยที่เกี่ยวกับข้อเสนอเรื่องโรงละครที่เยนิวาร์ แท้ที่จริง ข้าพเจ้ากลับเห็นว่าข้อเสนอแนะเป็นความคิดที่ดีเลิศเสียด้วย
- รุสโซ** :
- ดีเดโรต์** :
- ท่านคงจะยินดีที่ได้เห็นชาวเยนิวาร์หันมองโลกในกรุงโซล เพื่อว่าวอลแท๊ได้พอกใจ
 - ข้าพเจ้าไม่คิดว่าโรงละครจะนำสิ่งชั่วร้ายมาให้ ในทางตรงกันข้าม ข้าพเจ้ากลับเห็นว่าโรงละครเป็นประดิษฐ์สถานอบรมศีลธรรม สมัยกีกิ婆ราณก็เป็นเช่นนั้น และฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ก็เป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่า จะเป็นเช่นนั้นได้อีก
- รุสโซ** :
- ดีเดโรต์** :
- ท่านพูดได้อย่างไรนะ ว่าโรงละครของกรีกเป็นสถานอบรมศีลธรรม เราได้อะไรบ้างจากเรื่องของโอดิปุสและเฟดราก นอกจากบทเรียนที่ว่าคนไม่มีอิสรภาพ และส่วนร่องโถหกคนที่ทำชั่ว ตามบัญชาของสวรรค์นั่นเอง
 - จุดมุ่งหมายของละครโบราณนั้นก็คือให้ผู้ดูได้ระนาຍอารมณ์ที่ชั่วร้ายของมาจะได้ลองใจ
- รุสโซ** :
- ดีเดโรต์** :
- ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็นเลยว่า จะสามารถทำลายตัวตันหาได้ด้วยการทำให้เกิดความตื่นเต้น สิ่งที่ละครทำนั้น คือก่อให้มนุษย์เกิดตัณหาชนิดที่ยังไม่มีในตัวตน และก็ปลูกกิเลสที่มีอยู่แล้วให้กำเริบขึ้นด้วย
 - โศกนาฏกรรมแสดงให้เห็นว่าคนชั่วร้ายจะต้องทนทุกข์กรรม
- รุสโซ** :
- แต่ก็แสดงให้เห็นว่าคนที่ชั่วร้ายได้รับความสุขมากเพียงใด ก่อนที่จะไปรับ

ทุกข์ คนจะจำได้แต่ความสนุกสนาน แต่ก็ลืมnickถึงตอนที่ถูกลงโทษ ซึ่งเข้าไม่เคยได้พูมมาด้วยตนเอง

ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: โศกนาฏกรรมเรียกร้องความเห็นอกเห็นใจด้วย
: ความเมตตาสงสารนั้นจะเกิดขึ้นครู่เดียวและหายไปอย่างรวดเร็ว
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ข้าพเจ้าหมายถึงความเห็นอกเห็นใจในแท้ที่เป็นความรู้สึกอันลึกซึ้งที่ความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น แม้แต่กับคนที่ยังใหม่ที่สุด
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ละครโศกนาฏกรรมนั้นมักสนใจแต่ในคนสำคัญ คนมีชื่อเสียง หรืออาชญากรรมที่ยังใหญ่มากเกินไป
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: นั่นอาจจะจริงในละครสมัยโบราณ ละครสมัยใหม่พยายามหันมาใช้แบบอย่างของโศกนาฏกรรมในการวิเคราะห์ธรรมชาติ
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ละครสมัยใหม่กลับแล้วปีอีก เต็มไปด้วยความรัก ซึ่งอย่างน้อยพากรีกก์ไม่ยอมให้มามีบทบาทบนเวที
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ละครสมัยใหม่แสดงให้เห็นถึงความทุกข์อันเกิดจากความรัก
: ถ้าหากว่าเราจะแสดงถึงความรักบนเวทีตามสภาพที่แท้จริงแล้วละก็ จะล่อลงให้ผู้ชมหลงใหลจนເຂອຍ่างไปตาม โชคร้ายในเรื่องรัก กลับจะทำให้อยากลองมากขึ้น คนๆจะเริ่มด้วยการชื่นชมในความรักที่ชื่อสัตย์ อันได้จากสิ่งที่เขาเห็นบนเวทีละกัน แท้ในที่สุดจะลงเอยในชีวิตจริงของเขารักด้วยความรัก อันไม่บริสุทธิ์
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: เมื่อท่านไม่เห็นด้วยกับโศกนาฏกรรมจะช่วยสอนศีลธรรมจารยาให้ได้ ท่านก็ย้อมตัวงเห็นว่าหัสนาฏกรรมย่อมช่วยสอนจารยธรรมได้
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยอยู่ดีนั่นแหล่ะ หัสนาฏกรรมนั้นเขียนขึ้นเพื่อยาวยี้ และการเยาวย่นั่นก็คือเพื่อนที่ก็ที่สุดของความชั่ว ráy หรือเป็นแขนขัวของความชั่ว ráy นั่นเอง
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ข้าพเจ้าหมายถึงหัสนาฏกรรมที่ดีที่สุด นะท่าน
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: ข้าพเจ้าก็คิดเช่นนั้น ข้าพเจ้ากำลังนึกถึงโมลิเย อะไรที่เกิดขึ้นในบทละครของโมลิเยเกือบทุกเรื่อง ถ้าไม่ใช่คนโน้ที่เป็นเพียงเหยื่อของพากาย ráy ก็คง
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: แต่สิ่งนี้ก็เกิดขึ้นในชีวิตจริงนะ บทละครของโมลิเยเป็นกระจายเสาะท่อน สภาพของชีวิตจริง
ดีเดอร์รี่
รุสโซ	: แต่โมลิเยต้องเห็นด้วยที่คนโน้ที่เป็นเพลคนโง ถูกระจายกย่องคนที่น่าตาที่สุด ที่

เก่งกาจที่สุด แต่ไม่ได้ยกย่องคนผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างเช่นในเรื่อง Le Misanthrope อัลเตอร์ชีนเป็นคนที่มีคุณค่าอันสมบูรณ์ กลับเป็นที่ขึ้นของคนอื่นไป ยังที่จริงแล้ว บทเรียนในละครของโมลิเยร์นี้ก็จะเดียวกัน คือการที่เป็นคนชื่อสัตย์นั้น เพียงแต่อ่ายโงงานตลาดก็พอ

ดีเดรอต

: ข้าพเจ้าคิดว่ามีอะไรบางอย่างที่เป็นจริงตามที่ท่านพูด เรื่องของโมลิเยร์นี้ล้ำสมัยไปเสียแล้ว เพราะสะท้อนคุณค่าของสภาพสังคมในสมัยกริสตศตวรรษที่ ๑๗ ข้าพเจ้าคิดว่าบ้ำจุบันเราต้องการละครใหม่ ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์จริง ๆ ของสังคมสมัยเรา แม้ขอเรื่อง เช่น Le Bourgeois Gentilhomme ก็พังคูไม่ไหวในสมัยนี้เสียแล้ว แต่ในสมัยของโมลิเยร์ ที่ตั้งชื่อเช่นนั้น ก็ เพราะเป็นไปไม่ได้ ที่กรีกตาม จะเป็นผู้ดีและเป็นทึ่งพ่อค้าด้วย แทบปัจจุบัน อาจเป็นไปได้แล้ว ครั้งหนึ่งสามารถสกاختันนางในอังกฤษถือกำเนิดมาจากพ่อค้า อะไรที่เกิดขึ้นที่นั่น ก็จะเกิดขึ้นที่นี่ได้ด้วยเหมือนกัน

รุสโซ

ดีเดรอต

: ข้าพเจ้ารู้สึกว่าพวกพ่อค้าที่ไปปลุกละคร จะไม่พอใจแน่ ที่จะถูกเยาะเย้ยเช่นนั้น : ไม่ใช่ปัญหาในเรื่องนั้นหรอกท่าน งานและชีวิตประจำวันของพวกพ่อค้ามีความภูมิฐานและมีคุณค่าในตัวของมันเอง จนสมควรจะนำมาแสดงบนเวทีนั่น ละครของข้าพเจ้า ตั้งใจจะแสดงออกเช่นนั้น และท่านอาจจะสังเกตได้ในเรื่อง Le Fils Natural ถ้าหากว่าท่านจะไม่มีคตินิยมก็ไม่ได้ ในข้อที่บางบรรทัดออกจะฟังขัดหูท่านอยู่สักหน่อย ในเรื่องนั้น ข้าพเจ้าได้ให้ตัวละครทั้งหนึ่งพูดพยายามยกย่องเกียรตินี้เรื่องการค้า โดยให้เหตุผลว่า การค้าขายเป็นอาชีพเดียวที่จะนำความร่ำรวยมาให้ หากที่พ่อค้ามีความพยายาม มีความขยัน และยอมอดทน จนได้มามากถึงนั้น ถ้าละครจะเป็นสถานอบรมทางศีลธรรม จะต้องสะท้อนภาพทางด้านความยุติธรรมอย่างแบบถูกต้อง

รุสโซ

: แล้วนั่นช่วยให้ขึ้นได้หรือ อย่างน้อยที่สุดบทละครของโมลิเยร์ก็พูดถึงจริยธรรมและเกียรติยศ ของท่านพูดถึงการค้าและเงินเท่านั้น เนื่องจากนักการเมืองปัจจุบันนี้ แต่แท้ที่จริงแล้ว บทละครจะไร้ก تمامที่ท่านเขียน ท่านไม่สามารถทำให้โรงละครเป็นโรงเรียนสอนศีลธรรมขึ้นมาได้ โดยเหตุผลธรรมชาติ ของโรงละครเป็นส่วนที่ให้ความเพลิดเพลิน ซึ่งหมายความว่าักเขียนบทละคร ต้องประับนิยม ขับธรรมเนียมและอคติอันคงที่ของผู้ชุมชนของเข้า เมื่อเข้าพูดถึงตัวหาก็เช่นเดียวกับความเย่อหยิ่ง ความหลงรัก ความโกรธ ผู้ชุมชนของเข้าจะมีความที่เด่นอยู่ภายใน แต่เมื่อเข้าแสดงถึงหลักการที่สูงส่ง พวกผู้ชุมชนจะรู้สึกระคายเหยียบนอกเท่านั้น เขาจะประการคุณสมบัติของเขาก็โดย

การตอบมือให้สิ่งที่คึกคิว แต่ในใจของแต่ละคน จะหล่อเลี้ยงด้วยสิ่งที่เลวกว่าข้อเสนอหั้งหมัดของท่านนั้นเป็นไปไม่ได้ เหตุผลเท่านั้นที่สามารถชนะต้นเหาและเหตุผลไม่ก่อผลอะไรเลยบนเวทีลักษณะ

ดีเดอร์ต์

: ถ้าท่านสมมุติว่าเหตุผลเท่านั้นที่สามารถเอาชนะต้นเหาได้ ท่านก็ต้องหันไปมองข้อเขียนของท่านเองอีกรังหนึ่ง แท้ที่จริงนั้น นักเขียนบทละครมิได้สั่งสอนโดยใช้ล้อคำสำนวนแต่อย่างเดียว หากโรงละครยังเป็นสถานที่เดียวที่น้ำตาของคนดีให้ลับนกบัน้ำตาของคนเลว คนเลวภัยเป็นคนที่เดือดดาลต่อต้านความอยุติธรรม ที่ตัวเขาเองเป็นผู้ก่อ และขัดเคืองต่อบุคลิกของตัวเขาเอง เขาออกจากโรงละครอย่างไม่สบายใจในเรื่องของความช้ำ ซึ่งจะไม่เป็นเช่นนี้ ถ้าเขากลุกประจานโดยผู้พากษาหรือถูกติเตียนโดยผู้แสดงสุนทรพจน์ เขาตีขึ้น เพราะรู้จักตัวเองดีขึ้น ชาวกรีกยกให้โรงละครเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ กีเพราเหตุนี้ และมันไม่ใช่เหตุผลบังเอิญใดกันนะ ที่บก部落ตอนแรกๆ ของชาวยโรปเป็นจุดบันนี้เป็นบทละครทางศาสนา

รุสโซ

: ข้าพเจ้ายอมรับว่าครั้งหนึ่งเคยนำเอกสารไปแสดงในวัสดุริสตัง นั้นก็เป็นเรื่องดีอยู่ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมแบบง่ายๆ นั้นบริสุทธิ์ การพัฒนาความก้าวหน้าของสิ่งเหล่านี้ต่างหากที่กล่าวสภาพจากการช่วยให้เป็นไปในทางดีงาม มาสู่ความเป็นเครื่องขัดขวาง วัฒนธรรมให้ไทยเมื่อขาดความสัมพันธ์กับธรรมชาติ

ดีเดอร์ต์

: ในทางหนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่าน แต่เราจะพบสังคมที่ยึดรักษาความสมพันธ์กับธรรมชาติได้ที่ไหน

รุสโซ

: ข้าพเจ้าจำได้ว่าในวัยรุ่น ได้เห็นที่ลาดตรางซึ่งเขาใกล้ที่เหล่านางชาติด

ดีเดอร์ต์

: ข้าพเจ้าคิดว่าคงเป็นสิ่ง

รุสโซ

: ลاتفاقหั้งหมัดปักลุมด้วยเรือนไม้เล็กๆ แต่ละหลังตั้งอยู่กลางพื้นที่แปลงหนึ่ง แต่ละบ้านมีขนาดเดียวกัน เป็นชุมชนนุชนหนึ่งที่มีครอบครัวเสنمอกันและกันนั่น พวกราษฎรเป็นชาวนาที่มีความสุข ไม่มีภาระเกี่ยวกับภาษีของรัฐ หรือของวัด เลี้ยงชีพด้วยการงานของเข้าเอง ทุกคนช่วยงานที่ต่างๆ กัน ที่นั่นไม่มีช่างทำตู้ ช่างทำกุญแจ ช่างทำการหน้าต่าง แม้ช่างไม้ก็ไม่มีอยู่ในระหว่างพวกราษฎร เขากลุ่มนี้สร้างและบ่มกันรักษาบ้านเรือนของเข้าเอง และชีวิตของเขามิได้สั่งให้งานเพียงอย่างเดียว พวกราษฎรกลุ่มนี้สามารถเล่นชู้ย เท้นรำและร้องเพลง ซึ่งปกติออกกันมาทางบรรพบุรุษ สนิมของพวกราษฎรที่เสียด้วย สิ่งที่เขากำชั้นกับมือนั้น เป็นของง่ายๆ แต่สำหรับชั้นชุม คุณควรขอ

พวากเข้ากี๊เข่นกัน ชันเหล่านี้ไม่ต้องการกวี ผู้คงแก่เรียน นักปรัชญาหรือนักเเขียนบทละคร พวากเข้าท้องบึงกันการติดต่ออย่างช้าร้ายกับสังคมที่ก้าวหน้ากว่า อย่างสังคมของท่านเท่านั้น

ดีเดอร์

: ท่านอาจจะต้องประหลาดใจ ถ้าข้าพเจ้าคิดว่าเรื่องนี้อาจจะจริง ข้าพเจ้าไม่รู้สึกถึงเสน่ห์ชีวิตแบบสวิสดงของท่าน ก็อย่างที่ท่านรู้นั้นแหละ ว่าข้าพเจ้าเติบโตในແບບลังเกรส ซึ่งไม่ไกลจากเทือกภูเขาอย่างมากนัก ข้าพเจ้าเคยได้ยินเสียงอันเต็มไปด้วยความเคราะโศกของป่าเขา และเคยรู้สึกถึงผัสสะอันเยือกเย็นของhimะ แต่เมื่อก็มีสังคมอื่นที่ข้าพเจ้าได้อ่านเกี่ยวกับสิ่งที่สำหรับข้าพเจ้าแล้ว ถ้ามันดี มีความสุขตามธรรมชาติ ที่พอมารู้ตัวว่ากับพวากเราแล้ว ก็เป็นอันถูกทำลายไป

รุสโซ

: เป็นอันท่านเห็นด้วยกับข้าพเจ้า

ดีเดอร์

: หมายได้ ผู้ทำให้ข้าพเจ้าเห็นด้วย คือ บุณakenวีส์ล ข้าพเจ้าได้อ่านเรื่อง Voyages ของเข้า และคิดเกี่ยวกับพาอิทธิ ชาวเกาะเหล่านั้นมีความสุขแค่ไหนหนอ มีชีวิตอยู่อย่างที่คนน้อยคนนักจะทำได้ ในที่ที่มีธรรมชาติอย่างเต็มที่ ที่ซึ่งดวงอาทิตย์อบอุ่นอยู่เสมอ ลมหายใจดีๆ ฯ และร่วงที่เปลี่ยนแปลงของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับเทพาและนางฟ้าของพวากอกาสนา ความวินิจฉัยที่สำคัญที่สุด ไม่มีสถาบันทางการเมือง หรือทรัพย์สมบัติส่วนตัว ไม่มีความรู้สึกว่า “เป็นของฉัน เป็นของท่าน” ลูก ๆ เมีย ๆ ก็จะเป็นของกลุ่มสำหรับทุกคน ไม่มีการห้ามถึงการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับญาติที่ใกล้ชิด ความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมก็ไม่รู้จักกันในหมู่พวากเข้า แต่แล้วลูกเรือของเราก็ชักนำพวากเข้าให้มีมโนภาพเรื่องงบาน เรื่องความโลภ เรื่องพรหมจรรย์ และความริชยา ทรัพย์สมบัติส่วนตัวก่อให้เกิดการแกร่งแย่งคีกัน การแข่งขันกันนำไปสู่การองเลือด และถ้าไม่นองเลือด เลือดก็เสียโดยเชื้อโรคที่นำ来自จากโรงส์เกลล์ในยุโรป

รุสโซ

: ชุมชนที่ท่านพูดแนะนำ ถูกเหมือนจะสร้างขึ้นจากโนภาพ มากกว่าไม่ในประวัติศาสตร์ แต่ข้าพเจ้าก็ได้ใจที่พบว่าในที่สุดเราก็เห็นพ้องต้องกัน ในการชอบสิ่งง่าย ๆ มากกว่าสิ่งซับซ้อน

ดีเดอร์

: แต่ข้าพเจ้าคิดว่า การทดลองเห็นด้วยของเรายังมีข้อแม้อยู่ เราร่วมกันเสียใจที่สังคมง่าย ๆ อย่างธรรมชาติได้สูญเสียความบริสุทธิ์ไป และในการคิดว่าวัฒ-

ธรรมผึ่งเศษของเราเลวร้ายลงทุกทีๆ แต่ท่านก็อย่างได้ความง่ายๆ นั้นอีก ข้าพเจ้าจำได้ว่าพวกรามไม่สามารถคันพบความบริสุทธิ์ใจแห่งวัยหนุ่ม ไม่ว่า พวกรามในยุโรปจะเคยมีความบริสุทธินั้นหรือไม่ก็ตาม พวกรามต้องแก้ไขใน สิ่งที่เรามี โดยไม่คร่าความอย่างได้ของที่ไม่สามารถเป็นของเรา

รุสโซ ดิเดโรต์

- : ถ้าท่านอยาจจะแก้ไขให้ถูกต้อง ท่านต้องมองเห็นสิ่งที่ผิดก่อน
- : ข้าพเจ้ามองเห็นสิ่งที่ผิด แต่ท่าน มิตรที่รัก ข้าพเจ้าเสียใจที่จะกล่าวว่า ท่าน ไม่เห็นสิ่งที่ผิดคนนั้น เหตุผลที่ว่าทำไม่อาจยัธรรมของยุโรปแล้วก่าว่า อารยธรรม ของพวกรากชิตินั้น ไม่ใช่ เพราะว่าทวีปยุโรปมีความรุ่มรุ่ง มีวิทยาศาสตร์และ ศิลปะ แต่ เพราะว่าทวีปยุโรปมีคุณค่าทางศิลธรรมแล้วก่าว่า และมีความเชื่อ ทางศาสนาที่แล้วก่าว่าพวกรากชิต ลัทธิศาสนา ก็ยังสั่งสอนชาวยุโรปเป็นเวลา หลายศตวรรษเรื่อยมา ว่าความสุขที่แท้จริงรออยู่ภายหลังชีวิตนี้ และชาว ยุโรปส่วนมากไม่รู้ว่าทำอย่างไรจึงจะมีความสุขในโลกนี้ได้ บัญชาแรกที่เรา จะต้องแก้ไขก็คือยกเลิกลัทธิศาสนาให้พ้นๆ ไปเสีย

รุสโซ

- : ศาสนจารอาจะต้องการปฏิรูป แต่ท่านไม่สามารถที่จะยกเลิกลัทธิศาสนาได้ เพราะว่าศาสนาเป็นความต้องการของมนุษย์เรา และเป็นความต้องการทาง สังคมที่ยังใหญ่

ดิเดโรต์

- : ข้าพเจ้าไม่เคยรู้ว่า ความคิดทางศาสนาของท่านเป็นเช่นใด รุสโซ นอกจากว่า ท่านถือนิเกียรคาทอลิกในชានอย และถือนิเกียรคัลเวนในเยนีว่า

รุสโซ

- : นั้นเป็นเรื่องทางการเมือง ข้าพเจ้าก็เหมือนกับพระเจ้ายอชที่สาม ผู้ซึ่งถือ นิเกียรอังกฤษในอิงแลนด์ ถือนิเกียรเฟรสนีเทเรียนในสกอตแลนด์ และถือ นิเกียรลูเธอร์ในเยนโนเวอ แต่ละรัฐต้องคงพิธีปฏิบัติทางศาสนาของตนขึ้นเอง เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองประเทศที่จะต้องเลือกพิธีการทางศาสนา และเป็น หน้าที่ของคนให้มั่งคับบัญชาที่จะรับพิธีการทางลัทธิศาสนามาปฏิบัติ

ดิเดโรต์

- : ดูเหมือนว่าท่านจะไม่มีความรังเกียจว่าพิธีการในทางลัทธิศาสนาที่ตั้งกันขึ้นมา นั้น เป็นไปเพื่อความจริง หรือไม่

รุสโซ

- : ลัทธิศาสนาประจำบ้านประจำเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคม โดยพวกร สอนถึงความรู้สึกทางความรักชาติ และการนำเอาความประพฤติทางค่านิจิตใจ มากระทำให้เป็นประโยชน์แก่รัฐ ความสำคัญอยู่ตรงนี้ คือ ลัทธิศาสนาที่ ประจำบ้านเมืองนั้น สนองความต้องการทางสังคมได้หรือไม่

ดิเดโรต์

- : ข้าพเจ้าเห็นว่าสักจะเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อเล็กๆ ข้าพเจ้าทั้ง ใจจะบวชก็ได้ ข้าพเจ้าจึงได้ยินเรื่องสักจะมากมาก เป็นแต่ข้าพเจ้าได้ยินได้ฟัง

เรื่องสัจจะ ทั้งจากพวกเจนเสนิตและพวกเยชูอิต ข้าพเจ้ามีความประทับใจ
เหลือเกินในการวิจารณ์กันไปมาระหว่างสองคณะ ในไม่ช้าข้าพเจ้าก็เลยเลิก
เชือคำบอกเล่าของคนทั้งสองคณะนี้ ทั้ง ๆ ที่ต่างก็มีศรัทธาอยู่ในนิภัยคาดอ-
ลิก แท้จริง ข้าพเจ้าได้ลงทะเบียนหลักเกณฑ์ทางลัทธิศาสนาโดยไม่มีข้อพิสูจน์
แน่น ๆ หมวด ข้าพเจ้ายังคงมีแต่ความเชื่อแบบง่าย ๆ ว่าพระเจ้ามี ต่ำนข้าพเจ้า
ก็ถึงกับคิดว่า การเชื่อว่าพระเจ้าจะมีหรือไม่มี ก็จะไม่มีความจำเป็นอะไรเลย

รุสโซ^ช ดีเดโรต์

- : ใช่ ข้าพเจ้ารู้แล้วว่าท่านกลยุทธ์เป็นบุคคลที่สังสัยทุกสิ่งทุกอย่าง
- : ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่า จะมีสิ่งหนึ่งที่เป็นความสงสัยทั้งหมด ข้าพเจ้าคิดว่าเราควร
จะมีพื้นฐานที่ดีสำหรับสิ่งใดก็ตามที่เรายอมรับว่าเป็นจริง แม้แต่ป่าสักลังพูด
ถึงเรื่องพระเจ้าว่า “ไม่มีใครรู้ว่าพระองค์คืออะไร” และทรงสภากะอย่างไร
รุสโซ เพื่อนรักของข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าไม่ใช่คนที่ไม่นับถือพระเจ้า เวลาอยู่
ในหมู่ของคนพวknนั้น ข้าพเจ้าพยายามหาเหตุผลเพื่อพิสูจน์ว่ามีพระเจ้า และ
เมื่อข้าพเจ้าอยู่กับผู้ที่มีความเชื่อในพระเจ้า ข้าพเจ้าก็ครุ่นคิดถึงเหตุผลที่
ปฏิเสธความมือญของพระองค์

รุสโซ^ช ดีเดโรต์

- : ถ้าเข่นนั้นท่านจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ท่านมีความขัดแย้งทางค่านิจิคิจใจ
- : ความขัดแย้งหรือการไม่ตกลงกันนั้น เป็นเครื่องประดับและเครื่องชูรสของ
การสนทนา

รุสโซ^ช ดีเดโรต์

- : ใช่ ถ้าหยุดเพียงแค่คุยกันเท่านั้น
- : นี่ก็เป็นเหตุผลที่เลิกประการหนึ่งแล้วสำหรับการคุยกัน การคุยก็คือการคิด
ออกมากดัง ๆ เท่านั้นเอง ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงยังไปไม่ถึงขั้นที่ว่า ความคิด
ในคัวของมนุษย์นั้นก็เป็นสิ่งที่มีอันตราย

รุสโซ^ช ดีเดโรต์

- : ข้าพเจ้าไม่ชอบการขัดแย้งทางคิตใจเสมอมา
- : สำหรับข้าพเจ้า การที่เราสามารถที่จะมองเห็นปัญหาในสองค้าน ย่อมเป็นคุณ
แก่คิตใจ นอกไปจากนั้น ทุก ๆ อย่าง อย่างน้อยก็จะต้องมีปัญหาสองค้าน
ยกเว้นแต่ในทางตรรกวิทยาและวิชาคณิตศาสตร์

รุสโซ^ช ดีเดโรต์

- : ปัญหาทางลัทธิศาสนานั้น มองได้สองค้านแล้ว มีสองลัทธิศาสนาที่ได้ ถ้าชอบ
เช่น ลัทธิศาสนาส่วนตัวเป็นเรื่องเกี่ยวกับคิตใจภายใน เป็นเรื่องระหว่างคน
และพระผู้สร้าง นอกจากนี้ก็มีลัทธิศาสนาประจำบ้านเมือง พร้อมด้วยวัสดุ
อารามและคณะสงฆ์ ตลอดจนพิธีกรรมภายนอก นี่คือสถาบันทางสังคม และ
รัฐมิลิติที่จะควบคุมสถาบันด้านนี้ได้โดยชอบธรรม
- : ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าลัทธิศาสนาเป็นสิ่งสำคัญ

- รุสโซ่ ดิเดโรต์** : ลักษณะเป็นสีงั่นๆ เนื่องจากส่วนคนให้ทำดี มีลักษณะน้อมมากที่สอนคนให้ทำดี พระของเรางมักพูดว่าผู้ที่ไม่เชื่อในพระเจ้าเป็นคนเลวร้าย แต่พวกที่ไม่เชื่อพระเจ้าทั้งหมด ที่ข้าพเจ้าได้รู้จักมา นั้น ส่วนมากเป็นคนที่มีความชื่อสัตย์และมีธรรมะ ในขณะที่ประวัติของลักษณะคริสต์เปรอะเบ่อนไปด้วยเลือด
- รุสโซ่** : นักประชัญญ์ที่ไม่นับถือศาสนาของคน อาจจะเป็นคนที่มีความชื่อสัตย์ แต่เราจะสามารถห่วงกันได้อย่างไร ว่าคนธรรมชาติจะมีศีลธรรม ถ้าปราศจากการเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโภช
- ดิเดโรต์** : ถ้าคุณที่เพรากลัวบาปหรือเห็นแก่บุญ ความประพฤติของเขาก็ไม่เป็นสีงั่นๆ คุณค่าทางศีลธรรม กรรมดีคือการกระทำที่ทำไปเพื่อยืนยันการกระทำดี คุณดีคือคนที่มีชีวิตมุ่งไปในทางรักความดี ถ้าเข้าทำดี เพรากลัวตกงานหรือหัวรำวลจากสวรรค์ เขาก็ทำไปเพื่อความชราด หรือด้วยความโลภ ทั้งความชราดและความโลภเป็นแรงจูงใจที่เลว และการกระทำอันเกิดจากแรงจูงใจที่ผิด หาใช่การกระทำที่ดีไม่
- รุสโซ่** : แน่แล้ว มันเป็นสีงั่นธรรมชาติ ดิเดโรต์ ท่านได้เคยถูกอบรมมาสำหรับให้เป็นพระ ท่านได้รับการฝึกฝนทางทฤษฎีศาสนามาก จนกระทั่งท่านไม่สามารถเข้าใจว่า ศาสนาที่แท้จริงเป็นเช่นไร พากษานาที่ไม่สามารถอ่านออกเสียงได้ในภาษาอังกฤษ มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องพระเจ้าดีกว่าครูทางเทววิทยาของท่านบางคนในมหาวิทยาลัยขอบอน และนี่เป็นเพราะว่าพระเจ้าสถิตอยู่ในหัวใจของคน ไม่ใช่ในสมองของเขารุสโซ่ ดิเดโรต์
- : ข้าพเจ้าก็ไม่ปฏิเสธในข้อนี้ ข้าพเจ้าไม่ประณามจากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเทพนิยายของชวนนาในภาษาอังกฤษ ข้าพเจ้าประณามจากครูทางเทววิทยาออกไป และหากครูทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและทางเครื่องจักรกล มาแทนครูทางเทววิทยาท่านนั้น
- รุสโซ่ ดิเดโรต์** : ท่านคิดหรือว่ากลศาสตร์จะประสบความสำเร็จ ในขณะที่ศาสนาเสื่อมลง
- : จะเป็นเช่นนั้น เพราะว่ากลศาสตร์สามารถสร้างคล่องแคล่วได้ในเขตแห่งนั้น ทำให้ปลูกข้าวสาลีได้ในที่ที่ไม่เคยทำได้มาก่อน และเลี้ยงคุกคุกที่แตกก่อนนั้นมีเด็กความทิฐิ กลศาสตร์ทำสิ่งที่ควรยึดถือ ให้มากกว่าที่พวงนกบุญเคยเชื่อถือ
- รุสโซ่** : ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าคนเราจะสามารถอยู่ได้อย่างไร ถ้าปราศจากครูท่าน ข้าพเจ้าเองไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ ข้าพเจ้าหลงอยู่ในความสงสัยเช่นเดียวกับท่านเป็น

เวลาหลายปี แต่ครัวเรือนของข้าพเจ้าไม่เคยหวนไหว ดิเดโรต์ ท่านก็คงรู้อยู่แล้ว ว่าข้าพเจ้านั้นรักใคร่ชื่อบอกกับท่านอย่างลึกซึ้ง แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะทนต่อความปราศจากครัวเรือนในสถานะของท่าน ข้าพเจ้ายอมรับว่าไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยการให้แย้งอย่างมีเหตุผล นั่นเพียงแต่หมายความว่าที่ที่ศาสนากล่าวขึ้นแล้ว ข้าพเจ้าชอบธรรมชาติมากกว่าเหตุผล ข้าพเจ้าเชื่อในพระเจ้า และพระเจ้าจะไม่ยุติธรรม ถ้าวิญญาณของข้าพเจ้าไม่ได้เป็นอมตะ

ดิเดโรต์

: ดังนั้นท่านก็เชื่อยิ่งจริงใจในเรื่องชีวิตหน้า

รุสโซ

: ใช่แล้ว

ดิเดโรต์

: ท่านเชื่อหรือ ในเรื่องการลงโทษคนเลวอย่างนิรันดร โดยที่วิญญาณหง້ายจะถูกเผาผลลัพธ์ในนรกตลอดกาล

รุสโซ

: ไม่เชื่อ แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่ามีอีกหลายวิญญาณที่ไม่เคยลืมรสของความสุขนิรันดร ข้าพเจ้าเพิ่มความเชื่อว่าวิญญาณของคนเลวร้ายนั้น ถูกทำลายลงโดยลื้นเชิง เมื่อตาย และความรู้สึกที่ดำเนินไปเรื่อยๆ นั้นเป็นเรวงวัลของคนดี แต่นั่นเพียงพอสำหรับข้าพเจ้า เดียวข้าพเจ้าได้กำลังเข้าใกล้จุดของชีวิต และรู้ว่าข้าพเจ้าสามารถที่จะหวังได้ถึงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในโลกหน้า

ดิเดโรต์

: แต่ท่านก็ไม่ได้แก่มากไปกว่าข้าพเจ้า อายุท่านคงไม่เกิน ๔๕ หรือ ก รุสโซ แล้วท่านพูดได้อย่างไรนะ ว่าท่านอยู่ใกล้กับความตาย

รุสโซ

: ข้าพเจ้าไม่คิดว่าคุณจะมีชีวิตอยู่อีกนาน ข้าพเจ้าได้รับความทรมานมาก พอกแล้ว แต่ครัวเรือนในเรื่องโลกหน้าช่วยให้ข้าพเจ้าสามารถที่จะทนต่อความทรมานในโลกนี้ได่ง่ายขึ้น

ดิเดโรต์

: ไม่ใช่หน้าที่ของข้าพเจ้า ที่จะตามถึงคุณค่าแห่งการปลอบประโลมใจของท่าน ถ้าคุณรู้สึกดีขึ้นหลังจากที่ได้ยาของหมอ ก็ไม่มีประโยชน์อันใดที่จะไปบอกเขาว่าจากนั้นเป็นเพียงแต่น้ำใส่สี หง້ายหมดที่ข้าพเจ้าต้องการจะพูดก็คือ เรื่องที่เราสามารถทำให้ชีวิตในโลกนี้ดีขึ้นสำหรับมนุษยชาติทั้งหมด มีคนน้อยคนนัก ที่ต้องการหาความสุขสบายจากเรื่องของโลกหน้า

รุสโซ

: แล้วท่านเชื่อจริง ๆ หรือว่า ท่านสามารถทำให้ชีวิตดีขึ้นสำหรับมนุษยชาติโดยวิธีง่าย ๆ คือขยายความรู้ให้กว้างขวางขึ้น

ดิเดโรต์

: ท่านอาจจะจำได้ถึงสิ่งที่ข้าพเจ้าเขียนในเล่มแรกของสารานุกรม ที่ว่า “จุดมุ่งหวังของเราก็เพื่อรวมความรู้เข้าด้วยกัน เพื่อที่จะให้ลูกหลานของเราได้เรียนรู้ดีขึ้น และเมื่อเรียนรู้มากขึ้น อาจจะหาความสุขได้มากขึ้น และเป็นคนดีได้ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เท่ากับว่าก่อนตายจากไป เราได้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสม

สำหรับมนุษยชาติ” และนั่นแหลก วิตรที่รัก คือความเป็นอมตะที่ข้าพเจ้า ประถนา

รุสโซ

: ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีทางใดที่จะทำให้แน่ใจว่า เรากำลังก้าวเข้าสู่ความผิดพลาดมากกว่าการพยายามที่จะรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าคนเรามิอ้างว่าโลกอยู่กับที่แล้ว เขาก็คงไม่กล่าวหาภารกิจเลโอง์ในการที่บ่นอกว่าโลกเคลื่อนที่ ถ้าคำว่าวนัปปัชญาใช้เฉพาะคนที่เป็นนักปรัชญาจริง ๆ แล้ว สารานุกรมของท่านก็คงจะไม่ถูกโใจที่ ความล่วงร้ายของมนุษย์ทุกวันนี้มิได้เกิดจากความโง่ หากเกิดแต่ความผิดพลาด สิ่งที่ทำร้ายเรา ไม่ใช่สิ่งที่เราไม่รู้ แต่จากสิ่งที่เราคิดผิด ๆ ว่าเรารู้ ต่างหาก

ดิเดโรต์

: ท่านอาจจะถูก และท่านก็ได้รับประโยชน์จริง ๆ จากการเป็นคนที่ศึกษาด้วยตนเอง เพราะจิตใจของท่านไม่ได้บรรจุด้วยเรื่องที่ได้รับจากโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เช่นข้าพเจ้า ซึ่งสับสนไปด้วยระบบของสิ่งที่ผิด ๆ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าความผิดพลาดนั้นแก้ไขได้ เช่นเรามีทฤษฎีของเบคอน ซึ่งได้สะสมความรู้โดยการสังเกต และเราก็มีทฤษฎีของเดสกัต ที่ทดลองความรู้โดยขบวนการของความสังสัยอย่างเป็นระบบ

รุสโซ

: ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่าหงส์เดสกัตและเบคอนเป็นอัจฉริยะ แต่โลกอาจจะตีกวนี ถ้าหงส์สองคนไม่ได้เขียนอะไรเลย เขาก็สองเป็นผู้นำของปรัชญาสมัยใหม่ ผิดกับในสมัยของเซนต์ทอมัส อ็อกเวนัส (ระยะในประวัติศาสตร์ที่มนุษย์มีความสุขกว่านี้) ด้วยว่านั้นปรัชญาเป็นเพียงเครื่องมือของครวัตธรรม ปรัชญาสมัยใหม่ของท่านพยายามที่จะเข้ามายแทนที่ของครวัตธรรม โดยสร้างสัญญาที่ผิด ๆ ให้ในเรื่องของความรู้ ความตကต่ำของกรีกเริ่มขึ้นเมื่อลัทธิศาสนาของกรีกได้ถูกเปลี่ยนไปสู่ปรัชญา และเราก็กำลังได้เห็นประจักษ์พยานของความตကต่ำที่เหมือนกันขึ้นอีกแล้วในยุโรป

ดิเดโรต์

: เราไม่ได้เป็นพยานของความตคติ ความตคติได้เริ่มขึ้นหลังศตวรรษมาแล้ว พร้อมกับความสื้นสุกของสมัยคลาสสิกโบราณ เรากำลังเป็นพยานของการเกิดใหม่บางสิ่งก็เกิดขึ้นในอิตาลี เมื่อคริสตศตวรรษที่ ๑๓ คริสต์ศาสนจักรที่นั่น กดดันความเริ่ญไว้ จึงย้ายมาเกิดขึ้นในฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเป็นคนที่มองโลกในแง่ที่น(TM) ถึงแม้ว่าศาสนาจักรจะกระทำการในฝรั่งเศสได้สำเร็จ เช่นเดียวกับที่ได้ประสบผลในอิตาลีมาแล้ว แต่วิทยาศาสตร์ก็จะก้าวหน้าต่อไปในอังกฤษ ซึ่งเป็นราชอาณาจักรที่ยังใหม่และกำลังพัฒนา ที่ซึ่งความคิดเห็นทางศาสนา สับสน จนประชาชนตระหนักในที่สุดแล้วว่า ลัทธิศาสนาไม่ได้เป็นสิ่งที่สำคัญ

จริง ๆ เลย และสังฆราชที่นั่งกัลยาณพothีจะอุทิศชีวิตตนให้กับการล่าสัตว์ และการคุ้ม ความเป็นอิสระของคนอังกฤษเจริญขึ้น ในขณะที่ความกระตือรือร้นทางลัทธิศาสนาเริ่มเย็นลง

- รุสโซ ดิเดโรต์** : มีความเป็นอิสระเพียงเล็กน้อยในอังกฤษ หรือภายในระบบราชบิปปี้ไทยได้ฯ
: มีสิ่งเรียกว่าร้องมาจากห่านที่เป็นราษฎร์อย่างแล้ว แต่ควรจะกล่าวว่าเมื่องสารณรัฐเข่นเนินว่า จะสอนพากเรชาฟรังเศสให้เพียงเล็กน้อย ฝรั่งเศสเป็นชาติใหญ่ และทำนึกได้พูดว่าประเทศที่ใหญ่นั้น ต้องการให้มีพระราชบัญญัติของ
รุสโซ ดิเดโรต์ : ข้าพเจ้าเพียงแต่พูดว่า ชาติที่เล็ก ๆ จึงจะเป็นสารณรัฐประชาบิปปี้ไทยได้
: การปกครองแบบราชบิปปี้ไทยมีข้อได้เปรียบอยู่บางประการ เพราะว่าอำนาจนั้นจะไปรวมอยู่ที่คนเพียงคนเดียว และถ้าทำให้คน ๆ นั้นล่าด้วยกัน ก็จะนำอำนาจไปใช้ในทางที่น่าลากต่าง ๆ เช่น จัดตั้งราชบัณฑิตยสภา ห้องทดลองวิทยาลัย และสมาคมทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในการวิทยาศาสตร์
รุสโซ ดิเดโรต์ : ระบบสมบูรณ์นาฏศิลป์ราชานั้น แม้พระราชาจะฉลาดอย่างไร ก็อาจทำได้ แต่กับระบบการปกครองแบบอื่น ๆ
: แต่ก็ยังคงไว้ว่าระบบประชาบิปปี้ไทยที่มีแต่คนโน่นเขนฯ ความยุ่งยากในรูปแบบของรัฐบาลสวิส คือทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปอย่างเรื่อยๆ เรารู้ได้จากข้อเขียนของแทรกกิตส์เป็นที่น่าหวั่นไหว การนิติบัญญัติโดยรัฐสภาที่ประชุมกันโดยมีผลเมื่อห้าหมื่นค ไม่ใช่เป็นแต่เพียงพากເຍօรมນ້າທີ່ນັ້ນ หากຍັງເປັນສຕາບນັ້ນພື້ນຖານນຳກີດຕໍ່ວ່າ ຮູ້ຕ່າງ ๆ ໃນປະເທດສວິສຂອງທ່ານຍັງຄົງເປັນປະເທດປີ້ໄດ້ນັ້ນ ກໍພະປະຊາຊານໃນຮູ້ໄມ່ເຄຍຸ້ມາໃຫ້ການປັກປະງອງຫຼືອື່ນໆ ກ້າວໜ້າເລີຍ ຊີວິຫອງໝາວສົວສົກເອງຈະໄມ່ເປົ້າລື່ອນແປລັງເລີຍ ນັບຕັ້ງແຕ່ສົມຢັດແຕກກິຕັສ ເປັນທັນນາ ຕຽບໜ້າມກັນກັບປະເທດຝຣັ່ງເທັສ ຊຶ່ງໄດ້ກ້າວມາສູ່ໂລກສົມຍໍໃໝ່ ໂກແໜ່ງການສໍາຮັງ ການອຸດສາຫກຮັມ ວິຊາກໍຣມ ແລະວິທີຍາຄາສຕົກ ຮັບໂປຣານທີ່ທົກທອດມາດຶງປະເທດສວິສໃນນັ້ນ ໄມ່ໄດ້ເປັນທັວຍ່າງສໍາຮັບຮູ້ສົມຍໍໃໝ່
รุสโซ ดิเดโรต์ : ປະເທດປີ້ໄດ້ຂອງປະເທດສວິສຢັງໂປຣານອູ້ກີຈິງ ແຕ່ເສີ່ງກາພສໍາຫັກທ່ານໃນປະເທດຝຣັ່ງເທັສກີ່ອບານສົ່ງນາງຍ່າງທີ່ກັນຜົນຄົງວ່າຈະໄໝມີໃນອານາຄ ແມ່ແຕ່ມອງເຕັກສິເອກົງຍັງໄໝພວກທີ່ຈະຄົດວ່າ ຄວາມໄດ້ມາໂດຍກາເລີຍແບບສຕາບນາທາກາເນື່ອງຈາກອັກຖຸ ແຕ່ໝາວສົວສົກໄມ່ມີໂຄກສົກທີ່ຈະຕ້ອງເຮັດວຽກຂອງເອາເສີ່ງກາພ ເພຣະເຂາໄດ້ມີເສີ່ງກາພມາແລ້ວ ນັບເປັນເລາຫາລາຍຄວາມຮັບຮັກ ແລະປົ້ນຫາອູ້ກີວ່າ ຈະຕ້ອງຮັກໝາເສີ່ງກາພໄວ້ທ່ານັ້ນ ຄ້າໝາວສົວສົກຈະຮັກໝາເສີ່ງກາພໄວ້ໄດ້ ຕ້ອງຮັວງ

- การเปลี่ยนแปลง ชีวิทยานในทางความก้าวหน้า**
- ดีเดอร์รุสโซ่**
- : ถ้าเข่นนั่นชาวอังกฤษก็ทิกว่า เพราะได้รับหั้นเสรีภาพและความก้าวหน้า
 - : ชาวอังกฤษไม่รู้ว่าเสรีภาพคืออะไร เมื่อท่านอยู่ชื่อแท็กกิตต์ ท่านก็ควรเอี่ยชื่อชาโรมันคนอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ซิเชโร่ เข้าได้กล่าวไว้ว่า เสรีภาพไม่ได้มีเพียงด้านเดียว เสรีภาพส่วนน้อย ควรจะยอมให้ท่านได้ทำการสืบที่ท่านชอบ ในเมื่อเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนใหญ่ของเสรีภาพคือ ควรให้มหาชนมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตทางการเมืองด้วย ชาวอังกฤษชาติได้เสรีภาพแต่เพียงส่วนน้อย คือ ไม่ต้องถูกจำกัดเสรีภาพในการพิมพ์หนังสือเมื่อกับประเทศฝรั่งเศส แต่ก็ไม่มีโอกาสได้รับเสรีภาพส่วนใหญ่ คือการร่วมมือกับรัฐบาล ดังที่ซิเชโร่กล่าวไว้
- ดีเดอร์รุสโซ่**
- : ชาวอังกฤษมีสิทธิลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกคนเข้าสู่รัฐสภา และรู้ได้ว่าอังกฤษสามารถให้พระมหากษัตริย์อยู่ได้อำนาจของรัฐสภาได้เพียงใด
 - : มีอะไรวิเศษในเรื่องนี้ ชาวอังกฤษหรือพวกเศรษฐีที่คิดเป็นผู้มีสิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งจากบัญชีรายชื่อทางการเมือง ถ้าสิ่งนี้เป็นตัวแทน และเป็นเสรีภาพ ชาวอังกฤษก็ได้เสรีภาพเฉพาะแต่เพียง ๒ หรือ ๓ สัปดาห์จากทุกๆ ระยะ ๓—๔ ปีที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น
 - : เมื่อท่านนิวาร์น์ส์วิชีที่ชาวโรมันพัฒนามาแล้ว ท่านก็เห็นจะทำหนินิชาวอังกฤษไม่ได้เลย ที่เลือกแบบนี้
- รุสโซ่**
- : ข้าพเจ้าไม่ได้ทำหนิน เพียงแต่พูดว่าเข้าไม่รู้จักเสรีภาพหรือความเสมอภาค
- ดีเดอร์รุสโซ่**
- : ประชาธิปไตยในประเทศไทยของท่านมีความเสมอภาคกันหรือ แต่คงจะไม่ใช่ความเสมอภาคแบบที่เปล่าใช่
- รุสโซ่**
- : ผู้หญิงสวิสมีความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ ชาวสวิสนิยมผู้หญิงที่มีความถ่อง通 ในปารีส นิยมผู้หญิงที่แสดงอารมณ์อ่อนโยน นิปากมีเสียง มีท่าทางอ่อนอุด ผู้หญิงสวิสจะขยายเขินเมื่อพบผู้ชาย แต่สำหรับผู้หญิงชาวปารีส เห็นว่าเป็นเรื่องน่าละอายที่จะขยายเขิน การถ่อมตนก็อ้วรเป็นเรื่องด้วยหลังและได้รับการอบรมมาไม่ตี
- ดีเดอร์รุสโซ่**
- : ข้าพเจ้ายอมรับว่า ผู้หญิงชาวฝรั่งเศสต่างจากผู้หญิงสวิส และบางทีก็ทำให้เราต้องยอมแพ้บ่อย ๆ แต่ท่านเก็บใจพูดไม่ได้เลยว่าท่านเชื่อในเรื่องเสรีภาพแล้วก็ปฏิเสธที่จะให้เสรีภาพแก่ผู้หญิง
 - : ผู้หญิงความมีเสรีภาพ แต่ก็ไม่ใช่เกินขอบเขต คนรุ่นก่อนมีความคิดเข้มงวดมากเกี่ยวกับเรื่องความประพฤติของผู้หญิง เข้าหากันรู้สึกว่าบ้านที่ปราสาจาก

แม่บ้าน เปรียบเหมือนร่างกายที่ปราศจากวิญญาณ ผู้หญิงที่อยู่นอกบ้านเป็นคนที่ไม่มีความรุ่งโรจน์และไม่มีค่า ในที่สาธารณะ ผู้หญิงจะไม่มีความสำคัญ ชาโรมันมีความรู้สึกเช่นนี้เมื่อначาวกรีก แต่เมื่อถูกของพากอนารยชนยกเข้ามา มาตรฐานเหล่านี้ถูกกลืนไป พวน์นำเอาคุณค่าทางกองทัพเข้ามาด้วย ทหารผู้ที่จะลักพาตัวผู้หญิงออกไป และพากผู้หญิงก็ชอบผู้ใดสักตัวเองที่ถูกอศักดิ์รูปงามลักษณะไป ทั้งหมดนี้เป็นต้นกำเนิดของความคิดในเรื่องความเห้อผู้คนของความรัก ซึ่งเป็นแบบฉบับของผู้หญิงฝรั่งเศสมายให้ผู้หญิงชาวฝรั่งเศสไม่ได้ถือแบบฉบับตามตัวอย่างของหญิงชาวโรมัน แต่ว่าได้รับแบบมาจากพากอนารยชนทางภาคเหนือ

ดีเดรอต์	: ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเพระ渺อได้รับการศึกษานั่นเอง จึงทำให้สตรีในเมืองที่ทันสมัยหัวใจจะมีความเสมอภาคเท่าผู้ชาย
รุสโซ	: ข้าพเจ้าไม่ได้สองสัญ และนั่นก็เป็นข้อแยกอีกอย่างหนึ่งคือสีซึ่งเรียกว่าการศึกษา ธรรมชาติได้ทำให้ผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชาย เพื่อว่าจะได้ช่วยเหลือกันและกัน แน่นอนละ ข้าพเจ้าชอบความเสมอภาคเหมือนๆ กับกฎหมายที่ทางการเมืองและทางกฎหมาย แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเรารู้จะเมินเฉยต่อความแตกต่างทางธรรมชาติ เราต้องตามธรรมชาติ ไม่ควรไปแก้ไขมัน
ดีเดรอต์	: ความแตกต่างระหว่างเพศ ส่วนมากก็จะคิดกันขึ้นมาเอง ไม่ได้เป็นธรรมชาติอะไร
รุสโซ	: เรื่องหลังนี้แหลกสำคัญกว่า ในฝรั่งเศส บรรดาสตรีตามสมัยนิยมของท่านมักจะเห็นกระหึ่มกระหึ่มหือหือที่จะทำทุกสิ่งที่ผู้ชายเราทำกัน ดังนั้นความบริสุทธิ์ของพระราชนิรจิ้งไม่มีค่าอีกต่อไป
ดีเดรอต์	: ก็ทำไม่นะถึงจะต้องมีค่าด้วยเล่า ท่านก็พูดอยู่แล้วว่าเรารู้จะตามธรรมชาติ และอย่าไปแก้ไขมัน กฎของธรรมชาติทำให้ผู้ชายรวมเข้ากับเพศตรงกันข้าม และจุดประสงค์นั่นก็เห็นได้ชัด ทั้งนี้ก็เพื่อขยายพืชพันธุ์และรักษามนุษยชาติ ไว้ ซึ่งก็เป็นจุดสุดท้ายของธรรมชาติ แต่กลับมีสิ่งที่ไม่เป็นธรรมชาติอย่างแท้จริงในกฎหมายที่คนเราสร้างขึ้น ดังได้กำหนดว่าพระองค์ไม่แต่งงาน และคนธรรมชาต้องมีความบริสุทธิ์ทางพระมหาธรรม
รุสโซ	: ข้าพเจ้าไม่มีความประณาน้ำที่จะรักษาพระมหาธรรมเจริญ แต่ความบริสุทธิ์ก็เป็นคุณธรรมที่ปรากฏตัวแล้ว และทุกสังคมได้สร้างเสริมความบริสุทธิ์ ยกเว้นสังคมที่คิดโง่ที่สุดเท่านั้น และก็นับว่าได้ทำถูกแล้ว เพราะว่าความบริสุทธินั้นคง

	อยู่บนชั้นระแห่งเหตุผล เหนือตั้งเหตุต่าง ๆ หรือคงอยู่บนชั้นระแห่งความรู้สึกขั้นสูง เหนือสัญชาตญาณที่ป้าເດືອນ
ดีเดรอต්	: เห็นจะไม่ใช่เรื่องของข้าพเจ้าที่จะพูดว่าอะไรได้ทำให้กันร่วมสมพงับ เทเรซเลอ วาสเซอ ແຕ່ບອກໄດ້ວ่าສິງທີກະຕຸນໃຫ້ข้าพเจ้าเข້າໄປອູ່ໃນອັມແຂນຂອງໂສີ່ ກົກຂອງข้าพเจ້ານັ້ນ ໄນໃຊ້ສັນຍາຕາມານຸ່າເດືອນເລີຍ
รุสโซ	: ໄມ່ມີບໍ່ຢ່າເລີຍ ທ່ານຍ່ອມຍິນດີໃນຄວາມວິນຮົມຍົກຖາກ
ดีเดรอต්	: ແຕ່ມີກະຕຸກ ຂາວສປາຕາທີ່ກ່າວຍໜັກຫາກີ່ມີເພື່ອຜູ້ໝາຍ ແລ້ວກໍາໄມ່ເວົ້າຈີ່ມີເພື່ອຜູ້ໝາຍໃໝ່ທີ່ນອກໄປຈາກເມື່ອ ກັນບ້າງເລ້າ ອົບທ່ານຈະແນະນໍາວ່າເຖິກຜູ້ໝາຍເປັນຄຸ້ທຳຮຽນຫາຕິດກີ່ກ່າວຜູ້ໝາຍ
รุสโซ	: ທ່ານຄວາມເກັບຄຳແນະນໍາອັນສກປຽກໂສົມນີ້ໄວ້ໃນນົວນິຍາຍຂອງທ່ານເດອະ ດັ່ງທ່ານຈະຕ້ອງຢ້າດີ່ຄວາມສໍາເລົງຂອງເວົ້າ Les Bijoux Indiscrets ແລ້ວອ່ານາເສີຍຄວາມບັນຫຼືທີ່ຂອງທ່ານກັນຂ້າພເຈ້າເລີຍ
ดีเดรอต්	: ອູ້ທ່ານຈະຕກອກຕກໃຈ ທ່ານຈໍາໄດ້ໃໝ່ວ່າໄດ້ພຸດວ່າກະໄວເກີຍກັບສຕຣີ໌ທີ່ກໍາເປັນຕົກໃຈທີ່ໂຮງລະຄຣ
รุสโซ	: ข້າພເຈ້າເພີ່ຍແຕ່ວິຈາຮົນກາຮແສດງຂອງຄວາມຮູ້ສຶກທີ່ດັດຈິນທ່ານນັ້ນ ຄວາມຮູ້ສຶກຂອງข້າພເຈ້າຈິງຈັງນັກ ພ້າພເຈ້າຍອນຮັບວ່າຂ້າພເຈ້າຕົກໃຈງ່າຍ ແລະຂ້າພເຈ້າແນ່ຈ່າວ່າທ່ານຄຈະນອກກັບຂ້າພເຈ້າວ່ານັ້ນແສດງສົ່ງຄວາມເປັນໜາວ່ານັບທາງຂ້າພເຈ້າ
ดีเดรอต්	: ຂ້າພເຈ້າເພີ່ຍແຕ່ຈະກ່າວວ່າທ່ານນະຄູກທີ່ໄດ້ກັບໃຈໂດຍສິ່ງທີ່ຜິດ ຖ້າຖຸກຄນົກຕ້ອງຕົກໃຈບ້າງບ້າງຄົງ ພ້າພເຈ້າຕົກໃຈເມື່ອທ່ານບອກວ່າທ່ານໄດ້ເອົາລູກຂອງທ່ານໄປໄວ້ໃນໂຮງເລີ່ຍເຖິກກຳພວັນ
รุสโซ	: ພ້າພເຈ້າກໍາໄປເພື່ອປະໂຍ່ນຂອງເຖິກເອັນ ເຖິກແລ່ານີ້ເປັນເຖິກນອກກູ້ໝາຍຂ້າພເຈ້າຮູ້ຈັກຕົວເອງດີ ແລະຮູ້ຈັກແມ່ຂອງເຖິກດີ ແລະຂ້າພເຈ້າກີ່ດີວ່າເຮືອເປັນກວາຍໝາຍຂອງຂ້າພເຈ້າ ແຕ່ທັງຂ້າພເຈ້າແລະເຮືອຕ່າງກີ່ໄມ່ອ່າຈະຫາສປາພແວດລ້ອມ ຜົ່ງເຖິກຈະສນມູຽນໄດ້ ດັ່ມືກົນຮູ້ວ່າເຖິກແລ່ານີ້ເປັນລູກຂ້າພເຈ້າ ເຖິກຈະເປັນຖຸກ໌ຈາກພຸດແທ່ງຄວາມນີ້ຂໍ້ອ່າສີຍຂອງຂ້າພເຈ້າເອງ ແລະກາຮປັນເຖິກກຳພວັນ ຜົ່ງໄນ້ຮູ້ວ່າພ່ອແມ່ຂອງຄນົກໄປນີ້ໃກນັ້ນ ຈະກໍາໄຫ້ເຖິກພວກນີ້ເຮັມຕົ້ນຫີ່ວິດຕ້າຍໂຄກສອນດີ ທ່ານຄວາມໄວ່ວ່າ ເປົລໂຕໄດ້ເສັນວ່າລູກ ຂອງນັກປັບປຸງ ຄວາມຄູກອບຮມອຍ່າງຮວມ ບໍ່ໄດ້ໃຫ້ວ່າໂຄກເປັນພ່ອ
ดีเดรอต්	: ແຕ່ເປົລໂຕພຸດສົງຮູ້ໃນອຸຄມຄົດ ເວົ້າຕ້ອງປັບຕົວຂອງເວົ້າໃຫ້ເກັນໂລກປ່າຈຸບັນ
รุสโซ	: ພ້າພເຈ້າຈະຍອມທີ່ໄປຄາມລມໄມ່ໄດ້ເລີຍ
ดีเดรอต්	: ຮຸສົໂຈ ກົກທ່ານຈະຍົກຄວາມຄົດຂອງທ່ານໄປຢັງຄົດທາງຄິລ່ອຮຽນລະກີ່ ທ່ານກີ່

อาจจะอ้างเอออย่างถูกต้องตามเหตุผลว่า ความจำเป็นของท่านนั้นถูกร่วงโดยความไม่แน่นอนของมโนธรรม ถ้ามโนธรรมจะหมายถึงอะไรลักษ์ ท้องมีความหมายมากหมายไปกว่าหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้าเขียนข้อความในหนังสือชื่อ Le Fils Naturel ว่า “คนเด้อศักดิ์อยู่ในสังคม” ข้าพเจ้าไม่ได้พูดเล่น ข้าพเจ้าคิดว่า อริสโตเตลถูก ที่ว่าคนเรานั้น ตามธรรมชาติแล้ว เป็นสัตว์สังคม และนั่น แหล่งที่ทำให้เขาเหล่านั้นต้องเกี่ยวข้องอยู่กับคนอื่น และแรงผลักดันทางเพศ เป็นพลังทางธรรมชาติที่ทำให้เราแสวงหาเพื่อนหญิง แรงขับของความเป็นพ่อ นั่นเป็นพลังทางธรรมชาติ ซึ่งทำให้เราซึ่งบุตรและปกบุ่งเลือดเนื้อเชือไข่ของ เรา ธรรมชาติไม่ได้วางแบบเอาไว้ให้อาศัยอยู่อย่างถูกต้อง แต่ให้อาศัยอยู่โดย พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

รุสโซ

: เห็นจะผิดเสียแล้ว สังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ แต่ขึ้นอยู่กับข้อตกลง หรือ ไม่ก็สัญญาพื้นฐาน สัญญาทางสังคม

ดีเดโรต์

: ถูกชนีเรื่องพันธสัญญาทางสังคมนั้น ไม่ได้เป็นประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้าไม่ เชื่อว่า ครั้งหนึ่งคนเราราอาศัยอยู่ในสภาพแห่งการเรื่อๆ ไร้เปล แล้วก็รวมกันเข้า เพื่อจะได้สร้างสังคมที่เจริญขึ้น ข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงรูปแบบ ของความเจริญเท่านั้น จากการรวมกันครั้งแรก ๆ ทางสังคม ในครอบครัว แล้วก็มีการติดต่อกับเพื่อนบ้านมากขึ้น จนซับซ้อนกันหนักขึ้น จากกลุ่มชน เลื่อนไปเป็นอาณาจักร จากอาณาจักรเป็นประชาชาติ ทั้งนี้อาจจะมีตัวการที่ สำคัญของการติดต่อหรือทำสัญญาในระบบต่อ ๆ มา แต่ครั้งแรก ๆ นั้น ต้อง ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ

รุสโซ

: ความแตกต่างระหว่างรัฐที่ไม่มีระเบียบและกฎหมาย กับสังคมที่เจริญแล้วนั้น ไม่ได้อยู่ในระดับเดียวกัน มันเป็นคนละชนิด ในชนิดแรกนั้น มีแต่เพียงพลัง ในอิทธิพลนั้นมีกฎหมาย ดังนั้นจึงไม่มีประยุษ์ที่จะพูดถึงความเจริญตาม ระดับ สถาบันของสังคมที่เจริญแล้วนี้เองที่พาไปสู่การเปลี่ยนอย่างรุนแรง หรือไม่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงมนุษยชาติ เอกกฎหมายซึ่งสังคมที่เจริญสร้างขึ้น ออกไปเสีย คนเราก็จะเป็นสัตว์ที่ปาเลือน แต่ครั้นคนเราราอาศัยอยู่ภายใต้กฎหมาย คุณก็เปลี่ยนเป็นสิ่งที่มีศีลธรรมและฉลาดเฉลี่ยว ผลงานนี้ก็เป็นครั้งแรก ที่เราจะเรียกคนว่าเป็นมนุษย์ที่แท้

ดีเดโรต์

: ถ้าอย่างนั้น ท่านก็คิดใช่ไหมว่าการเอกกฎหมายมาใช้ันแล ที่เปลี่ยน มนุษย์ที่โครายโดยธรรมชาติ มาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่นั่นก็คือการกล่าว เลียงไปอีกทางหนึ่ง ว่าภัยธรรมทำให้คนเป็นคนดี โดยที่ธรรมชาติไม่ได้ทำ ให้คนเป็นคนดี แล้วเข่นั้นมันจะไม่ขัดกับทุกสิ่งที่ท่านกล่าวต่อท่านวัฒน

ธรรมและยกย่องธรรมชาติมาแล้วหรือหิว

รุสโซ

: ธรรมชาติมีสองแบบ วัฒนธรรมก็เข่นกัน ธรรมชาติฝั่งลับสัญชาตญาณหลายอย่าง ไว้ในมนุษย์ ที่อาจดึงมนุษย์ให้ค้ำลง ไปอยู่ร่วงดับสัตว์ป่า แต่ก็ผิดความประณาน อันแรงกล้าเข้าไว้ตัวยัง ที่จะผลักดันมนุษย์ไปสู่มนุษยธรรมอันสมบูรณ์ นั่น หมายถึงมนุษย์เป็นสัตว์โลกอีกพวกหนึ่งค่าทาง วัฒนธรรมอาจช่วยมนุษย์ ได้บ้าง ใน การดันรันเพื่อความสมบูรณ์ หรืออาจจะข่มพระเพื่อถ่วงมนุษย์ก็ได้ กือ ไม่พยุงขึ้น ก็คงลง กือไม่ปล่อยให้มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง วัฒนธรรม ต่าง ๆ ของโลกสมัยใหม่นั่น ส่วนมากเลว และในเมื่อไม่ช่วยให้มนุษย์ดีขึ้น ก็แน่ละ ไม่มีทางอื่นนอกจากทำให้เลวลง

ดีเดอร์

: รุสโซ ธรรมชาติอันสูงส่งที่ท่านเช่อนะ ไม่ใช่ธรรมชาติที่แท้จริง แต่เป็น ธรรมชาติในความคิด ไม่ใช่บ่อเกิดแห่งความรักตัวเอง หรือความรู้สึกทาง สังคมมนุษย์ แต่เป็นบางสิ่งที่ตอบรับอารมณ์ของท่านในรูปแบบธรรม มิน่า เล่าท่านจึงเคร่งศาสนา มิน่าเล่าท่านเจ็บพระเจ้า ก็ เพราะท่านไม่ได้รักมนุษย์ ท่านไม่ยอมปล่อยให้แรงกระตุนทางธรรมชาติกระตุนท่านให้มีความสัมพันธ์รัก โครงการกับสตรีสวยงามที่น่าชื่นชม ท่านไม่ยอมปล่อยให้แรงกระตุนทางธรรมชาติ พาท่านเข้าร่วมรื่นเริงทางครอบครัวกับเด็กๆ ก็เป็นเลือดเนื้อเชือข้อของท่าน เอง ท่านไม่ได้เป็นมนุษย์ที่มีแรงกระตุนเลย แทนที่แรงผลักดันในตัวท่านจะ ปรากฏออกมายตามธรรมชาติ ท่านกลับเปลี่ยนไปเป็นความมีใจจากจิตอย่างแข็ง ขันในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ พรหมจรรย์ ความบริสุทธิ์ใจ และความ ยุติธรรม และความมีใจคิดค้านที่รุนแรงพอ ๆ กัน ต่อความสำราญ ศิลปะ ความสุภาพอ่อนโยน วิทยาการ และสิ่งตกแต่งประดับประดาทางวัสดุแห่งชีวิต ทางโลกภายนอก ท่านทำถูกที่เดียวที่ทำให้เรานึกขึ้นได้ว่าท่านเป็นชาวเมืองเยนิว่า ไม่ใช่ว่าทำแน่นั่นจะโกหกว่าเมื่อท่านเป็นสีสันโภคิ่งโรมโบราณหรือ แต่ท่านเป็นชาวเยนิว่า เป็นตัวอย่างอันเลิศของนิเกียกัดเวง

รุสโซ

: เหลวไหล พวกคัลແວแก้ ๆ เป็นพวกผู้ประหัตประหารตัวคัญที่สุดของ ข้าพเจ้าละ

ดีเดอร์

: ข้าพเจ้าไม่ได้หมายความถึงข้อปลีกย่อยทางเทววิทยา ข้าพเจ้าหมายถึงนิสัย และลักษณะจิตใจ นักศิลธรรมนิยมในคริสตศาสนา มีหลายคน เช่นตัวอักษรศิโน สาโวนาโรตาและคัลແວ รุสโซ ท่านก็เป็นพวกนี้ค่ายอย่างไม่ต้องสงสัย บุคคลทั้งหลายเหล่านี้ก็เข่นเดียวกับท่านนั้นแหล่ กือเพ้อฝันถึงพวกคริสเตียน แบบสปาดา สารณรัฐแห่งคุณธรรม ซึ่งรักษาไว้โดยการควบคุมชีวิตส่วนตัว ของเอกชนอย่างโทรศัยและเคร่งครัดพอ ๆ กับควบคุมชีวิตในสารณะ นัก

คือธรรมนิยมเหล่านี้กระทำการเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพื่อจะให้เกิดความเจริญก้าวหน้าด้านมนุษยธรรม ความจริงแล้ว ก่อให้เกิดผลร้ายมาก ท่านก็ทำองเดียว กัน สาย การที่จะก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกแรงกล้า เช่นนั้น มีเบื้องหลังจากนานมธรรมแห่งความสัมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งผิดธรรมชาติและเป็นจริงไปไม่ได้ และไม่ทำให้มีคุณธรรมเพิ่มขึ้นในโลกเลย แต่ก่อให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นอย่างฉกาจ นั่นน่าหื่นคือสิ่งที่ท่านประณญาที่จะฝ่าให้ไว้กับอนุชนรุนแรง

รุสโซ

: ถูกะเป็นท่านเสียแล้วที่มีอารมณ์รุนแรง ดีเดร็ต แต่ข้าพเจ้าไม่พယายมแก้ไข ท่านละ ข้าพเจ้าจะขอเพียงหยิบยกส่วนที่เหลือจากบทประพันธ์ที่ข้าพเจ้าเพียงอ้างถึงเมื่อไหร่ ก็อ ใจพาร์คัมวีร์ ซึ่งไม่ได้จบหัวข้อความที่ว่า “เจ้ายังป่อง คงกันได้” ถ้อยคำที่กล่าวด้วยความโกรธ สามารถแก้ไขได้ แต่บทคากา ต่อไปกล่าวว่า “ว่าจางหนึบแนม การทำหนนิติเตียนอย่างดูดูก การหักล้างอย่างลับ ๆ การโจนศีลับหลัง เหล่านี้แหลกที่ทำให้เสียเพื่อน”

ดีเดร็ต

: ท่านหมายความว่าท่านจะไม่คล้อยตามเลย

รุสโซ

: ข้าพเจ้าหมายความว่า เม้าะอยู่ฟัง ก็ไม่

บทสนทนากำกับการเมืองเรื่องจริยธรรม

ระหว่าง วอlotเต และ ชุม

หลายปีมาแล้วที่วอlotเตและเดวิด ชุม หวังใจว่าอาจจะได้พบกันในวันใดวันหนึ่ง แต่แล้วก็หาได้พบกันไม่ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ เดวิด ชุม ผู้ซึ่งอ่อนกว่าวอlotเต ๗๙ ปี ได้ถึงแก่กรรมในเมืองเดินเบอเรอ สิริรวมอายุ ๗๕ ปี บทสนทนานี้จึงถูกจัดทำเป็นหนังสือ ข้อสร้างให้เกิดขึ้นที่บ้านของวอlotเต ดำเนลเพอเนีย ใกล้นครเยนิว่า เมื่อคุณทั้งสองกำลังอยู่ในบ้านปลายของชีวิตแล้ว

วอlotเต	: นายชุม ในที่สุด.....
ชุม	: นายวอlotเต นานเท่าไหร่แล้วนะที่ข้าพเจ้าเคยมีความสุขที่จะได้พบกันอย่างนี้
วอlotเต	: ขอให้ข้าพเจ้าได้ต้อนรับท่านในฐานะที่เป็นนักบุญเดวิดของข้าพเจ้าเด็ด ด้วย ข้าพเจ้าคิดถึงท่านเช่นนี้เสมอ
ชุม	: ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติ ทั้งๆที่ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าท่านเอาใจใส่กับพวงกุญแจ
วอlotเต	: นอกจากท่านแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่เคยคิดถึงนักบุญอื่นเลย ท่านจะสังเกตได้ว่า โรงสวัสดิ์ที่ข้าพเจ้าได้สร้างขึ้นที่เพอเนีย ไม่ได้อุทิศให้นักบุญองค์หนึ่งองค์ใด
ชุม	: พวงกุญแจลักษณะนี้มาก
วอlotเต	: ข้าพเจ้ามุ่งหมายเช่นนั้น ข้าพเจ้าบอกให้รู้ไว้ว่า นี่เป็นวัดเดียวในฝรั่งเศส ซึ่งอุทิศเฉพาะพระเจ้าเท่านั้น
ชุม	: นับว่าเป็นภูมิศาสตร์ชาติของเราอนุโมทนาบดี
วอlotเต	: ไม่มีความสามารถจะทักท้วง ในการสร้างวัด ที่อุทิศให้พระเจ้า ไม่ใช่หรือ
ชุม	: เขาควรจะรู้คุณ ที่จะได้เห็นวัด ที่วอlotเตสร้างขึ้น พากเพียรในสถาปัตยกรรม คงจะไม่มีโอกาสได้พอยู่ที่จะได้เห็นเดวิด ชุม สร้างวัดที่นี่แน่นอน
วอlotเต	: สาย ท่านอยู่ในประเทศที่เสรี ท่านสามารถจะแสดงความคิดเห็นของท่านได้
ชุม	: บางทีท่านคงจะประหลาดใจที่รู้ว่าข้าพเจ้าต้องเป็นทุกข์เพียงใดในการทำเช่นนั้น แม้จะระมัดระวังในการพิมพ์งานของข้าพเจ้าแล้วก็ตาม ตัวอย่างเช่น เขาไม่ยอมให้ข้าพเจ้าเป็นศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย พระหัวใจข้าพเจ้าไม่นับถือพระเจ้า
วอlotเต	: ทุกมหาวิทยาลัยบัดซบกันนั้น มหาวิทยาลัยไม่ใช่ที่สำหรับนักปรัชญา แต่ท่านก็ต้องมีชื่อเสียงดีในสายตาของทางราชการ หาไม่หนาแน่นเข้าจะให้ท่าน

ได้เป็นถึงเอกอัครราชทูตอังกฤษในปารีส

- ญี่ปุ่น : เป็นแท่ๆอุปทูตคงท่าน
- วอลเตอร์ : แต่นั่นก็หน้าที่สำคัญ สายในอังกฤษและสกอตแลนด์ ไม่ว่ากันหรือกว่าการใส่ร้ายทำความนั้นหมายถึงอะไร ในฝรั่งเศสนี้ ไม่มีกังอิสรภาพในการพูดหรือแม้มแต่ อิสรภาพในการกระทำ คนไม่ได้รับอนุญาตให้อยู่อย่างที่เขาประณาน แม้จะตาย ก็ถูกตามที่ตนประณานไม่ได้ ต้องมีพระเข้ามาข้างที่อนคนจะตายจนได้
- ญี่ปุ่น : ข้าพเจ้าได้ยินว่าท่านมีบทหลวงมาร่วมโถัวอาหารกับท่าน
- วอลเตอร์ : นั่นคุณพ่ออาทัย ท่านเป็นพระประจำบ้านของข้าพเจ้า และท่านก็ไม่เพียงแต่ manganese กับเราเท่านั้น คังพวงพระชอบทำกัน ท่านเล่นหมากรุกับข้าพเจ้า และถึงแม้ว่าท่านจะเล่นเก่งกว่าข้าพเจ้า แต่ท่านก็อนุญาตให้ข้าพเจ้าชนะท่านเสมอ ๆ
- ญี่ปุ่น : คนนั่นตาดอย่างนี้ เห็นจะต้องอยู่ในนิกรายเบซูอิค
- วอลเตอร์ : ใช่ ท่านถูกตามล่าโดยพวงนิกรายเจนเซนิสต์ ดังนั้นจึงคุ้มกันจากการถูกต้องที่ท่านจะมาหาข้าพเจ้า พวงที่ถูกกล่าวหา ยอมได้รับความเห็นใจจากข้าพเจ้า แม้ข้าพเจ้าจะทนทักทะของคนพวงนี้ไม่ได้ก็ตามที่
- ญี่ปุ่น : ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นหนึ่งในบุญคุณพวงเบซูอิคอยู่บ้าง เพราะข้าพเจ้าใช้ห้องสมุดในวิทยาลัยเก่าของคณะเบซูอิคที่เมืองลา แฟลช เป็นที่เขียนหนังสือเล่มแรก
- วอลเตอร์ : ถูกแล้ว พวงเบซูอิคไม่เส้นห์ พวงนี้รักความรู้และวัฒนธรรม น่าเสียดายที่แท่ที่พวงนี้ไม่รักสักจะ
- ญี่ปุ่น : อันตรายอยู่ตรงที่พวงนี้เอวิชาความรู้มาร่วมเข้ากับความเชื่อถือโซคกลาง พวงนี้ตรวจสอบว่าพวงเจนเซนิสต์
- วอลเตอร์ : ไม่มีใครเลวไปกว่าพวงเจนเซนิสต์ได้ เพราะพวงนี้ไม่เชื่อแม้ในเหตุผล
- ญี่ปุ่น : พวงนี้กระตือรือร้นเหมือนพวงโปรเตสแตนท์หัวรุนแรงในอังกฤษ แต่ เพราะเชื่อถือในอารมณ์ทางลัทธิศาสนามากกว่าเหตุผล จึงน่ากลัวไม่น้อยกว่าพวงเบซูอิค เพราะพวงนี้สนใจในการอุดพันส่วนตัวของปัจเจกบุคคล พวงนี้จึงลอกสำเนาของพวงพระและระบบของพระลง นอกเหนือนี้แล้ว ความกระตือรือร้นทางลัทธิศาสนา ย่อมจะเยือกเย็นลงและนับวันก็จะไม่มีผลร้ายอะไรในขณะที่การเชื่อถือโซคกลางย้อมมนคงแข็งแรงอยู่ได้โดยไม่ยอมอ่อนช่องเลย

วอเดเต ฐุม	: ที่ว่าความเชื่อในโซคلاحเป็นเครื่องหมายของพวากษูอิคันน์ เห็นจะไม่มีใครปฏิเสธได้
	: ใช่ ความเชื่อมงายนี้กระตุ้นให้พวากษาเพิ่มพูนอำนาจของพวากพระ และเน้นหนักกับแบบแผนภัยนอกและพิธีกรรมต่าง ๆ สิ่งที่ร้ายยิ่งไปกว่านั้นก็คือผลทางการเมือง ความงมงายทำให้พวากษูอิคันน์หันมาส่องราชสำนัก และเป็นผู้กดซึ่งประชาชนในเวลาเดียวกัน
วอเดเต ฐุม	: นั่นแม้เป็นความจริง ข้าพเจ้าเห็นด้วย เคราะห์ดีที่คุณฟ้อ academia อยู่ที่นี่ในฐานะของความเป็นกาลสماกกว่าความเป็นผู้กดซึ่ง
	: หน้าที่ของท่านผู้นั้นมีอะไรบ้าง ข้าพเจ้าโครงขอตามจะได้ไหม
วอเดเต ฐุม	: ประกอบพิธีเสกศีลมหาสนิทให้ข้าพเจ้า
	: ข้าพเจ้าคิดว่า่นั่นไม่ใช่งานยากเข็ญอะไร เมื่อเปรียบเทียบกับการเล่นหมากรุกโดยต้องยอมแพ้เสมอๆ
วอเดเต ฐุม	: เราโน้วว่าไม่สำคัญ ข้าพเจ้ามักจะเล่าให้คุณฟ้อ academia พัง เกี่ยวกับพระอีกรูปหนึ่งที่ข้าพเจ้ารู้จัก ท่านรูปนี้ใช้เวลาหังหมัดในการเล่นสกา และครั้งหนึ่งได้ถูกเรียกจากโต๊ะเล่นให้ไปประกอบพิธีเสกศีลมหาสนิท ท่านแพลง ถึงกับเสียสกาใส่บนลิ้นของหญิงคนนั้น แทนที่จะเป็นขันเมบัง (ศีล) หญิงผู้นั้นได้ประท้วงขึ้นว่า “คุณฟ่อ ท่านได้มอบพระบิชาเจ้าแก่คิดัน (แทนพระจิตเจ้า) เพราะเก่าและแข็งเหนียว”
	: ท่านทำให้ข้าพเจ้ารำลึกถึงเรื่องๆ หนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้ฟังมาในปารีส เกี่ยวกับหนุ่มอินเดียที่เคยนับถือพระเจ้าหลายองค์ แล้วมาเข้ารีตในลัทธิคาทอลิก หลังจากที่เขาได้รับศีลมหาสนิทครั้งแรก ครูผู้สอนได้ถามเขาว่า พระเจ้ามีกี่องค์ เขายตอบว่า “ไม่มี” และเมื่อทุกๆ คนมองอย่างฉงน เขาถือธิบายว่า “ท่านได้บอกแก่กระผมว่า มีพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น และกระผมได้รับประทานองค์นั้นเข้าไปแล้ว”
วอเดเต ฐุม	: ข้าพเจ้าจำต้องเล่าเรื่องนี้ให้คุณฟ้อ academia พัง
	: ท่านจะอย่าทำให้คุณฟ่อต้องอับอายขนาดหน้า
วอเดเต ฐุม	: เปล่าเลย ท่านเป็นคนโลกๆ ที่สุคุณหนึ่งเท่าที่ข้าพเจ้ารู้จัก
	: เป็นอันคุณฟ่อคงไม่ได้ถูกถ่วงความพร้อมของท่านก่อนทำพิธีรับศีล
วอเดเต ฐุม	: ที่ข้าพเจ้ายอมรับศีลต่างหากเล่าที่สำคัญ
	: ข้าพเจ้าก็ได้แต่สันนิษฐานว่าท่านยอมรับเหตุผลของป่าสกาล ที่ว่าถ้าหากว่า

ไม่มีพระเจ้า เรายังไม่เห็นเสียอะไรในการรับศีลมหาสนิท แต่ถ้ามีพระเจ้า เราจะได้ทุกสิ่งทุกอย่าง

วอเลต

: เปล่าหรอก นั่นไม่ใช่เหตุผลของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ได้รับศีล เพราะหวังผลในโลกหน้า หากเพียงแต่ว่าเพื่อปกป้องตนให้พ้นภัยในโลกนี้ ข้าพเจ้าได้ระมัดระวังอยู่เสมอ ในอันที่จะบนบองค์ค่าสนใจ ท่านทราบไหมว่า ข้าพเจ้าได้ทูลถวายเรื่องโศกนาฏกรรมที่ดีที่สุดเรื่องหนึ่งแล้วสั่งปาป่า

ชุม

: เรื่องอะไร

วอเลต

: เรื่อง Mahomet ข้าพเจ้าเลิกคิดแล้วว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุด

ชุม

: ข้าพเจ้ารู้จักบทละครเรื่องนี้ เนื่องจากว่าเป็นเรื่องที่เกือบจะเป็นการโใจศักดิ์ศรัทธา ศานาทที่อ้างว่าได้ความสัตย์มาโดยตรงจากพระเจ้า ข้าพเจ้าจึงนึกไม่ออกว่า การทูลถวายดังกล่าวจะเป็นที่ยืนดีรับ

วอเลต

: ท่านอย่างนั้นสันเทห์เลย สหาย พระสั่งตะป้าทรงรับคำอุทิศถวายโดยความเต็มใจ ทั้งยังประทานพรมายังข้าพเจ้าผู้เป็นบุตรสุดที่รักของพระองค์อีกด้วย

ชุม

: ถ้าเข่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็สันนิษฐานได้ว่า พระสั่งตะป้าป่าวิไถทรงอ่านงานชั้นนั้น

วอเลต

: ไม่ได้ทรงอ่านระหว่างบรรทัด ท่านเป็นคนเฉลี่ยวฉลาดเกินกว่าที่จะทำเข่นั้น

ชุม

: พระที่มีสมณศักดิ์ตั่งมาก ไม่ทำเข่นั้นแน่

วอเลต

: กับพระรองฯ ลงมา ข้าพเจ้าห่วงเช่นนี้ไม่ได้ แต่พระพวนั้นก็ไม่ควรที่จะกล่าวหาผู้ใดว่าเป็นคนไม่เชื่อพระเจ้า ถ้าเขานั้นสร้างโรงสวัสดิ์ด้วยเงินของเขามอง ว่าจ้างบาทหลวงเยซูอิตให้เป็นอนุศาสนารายส่วนตัว และรับศีลมหาสนิทในท่ามกลางสาธารณะ

ชุม

: ยังไม่เป็นไร ตราบเท่าที่ท่านยังมิได้ถูกกันพบว่าทำการพ่ออนกบุญ เดวิด ชุม

วอเลต

: นักบุญ เดวิด นั้น เป็นเพียงเรื่องลับส่วนน้อยเท่านั้น หรือว่าข้าพเจ้าควรจะบอกว่าเป็นความลับที่ยังไม่ถูกแกะได้ เพราะข้าพเจ้าเห็นท่านเป็นคนกว้างขวาง ยิ่งในดินแดนแห่งเสรีภาพ ชุม สหายรัก ในขณะที่ข้าพเจ้าได้หดตัวลงจนเหลือแต่เนื้อและกระดูก หลังจากที่ได้ถูกกล่าวว่าร้ายบ้ายสีมาตลอดชีวิต คงที่ท่านก็เห็นอยู่แล้วในขณะนั้น

ชุม

: วอเลต ที่รัก ท่านทรงไว้ซึ่งแบบฉบับของนักปรัชญา ที่ต้องชูบพอมอยู่อย่างนี้แหละ ในขณะที่ข้าพเจ้าจะเป็นที่รู้จักไปชักลปาวسان ด้วยคำพูดที่ว่า “อ้ายหมูอ้วนในเล้าที่กินดีอยู่ดี” ข้าพเจ้าต่างหากเล่าที่ควรริษยาท่าน

- วอลเตอร์** : ข้าพเจ้าเกรงว่าท่านคงไม่เห็นด้วยกับโรงสวัสดิ์ของข้าพเจ้า
- ชุม** : ข้าพเจ้าพิจารณาดูอาการเช่นนี้จากคุณค่าทางสถาบันที่กรรมการแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น
- วอลเตอร์** : แต่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าท่านด่าข้าพเจ้าในเรื่องความไม่จริงใจของข้าพเจ้า
- ชุม** : ข้าพเจ้าไม่ทำหนนิความไม่จริงใจเป็นอันขาด โดยเฉพาะในกรณีของลัทธิศาสนา เพราะการกระทำการอย่างจะเป็นการให้ความยกย่องแก่ความน่ารังเกียจมาก เกินไป และให้ความยกย่องในเรื่องของโศคลาภมากเกินไป เพียงเพื่อที่จะทำให้ทัวเร็งได้เชื่อว่ามีความจริงใจ ยังไงกว่านั้น การกระทำเกี่ยวกับการปิดบังบางอย่าง หรือการเสแสร้ง เป็นส่วนที่จำเป็นในชีวิตที่อารยะ เราจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหกไม่ได้ ถ้าเราสั่นคนใช้ให้บอกว่าเราไม่อยู่บ้าน เวลาที่เราไม่มีความประณาน่าจะพบปะเพื่อนฝูง
- วอลเตอร์** : ท่านพูดอย่างนักการทูตโดยกำเนิด
- ชุม** : แน่นอน อาจจะกล่าวได้ว่า ถ้าผู้มีอำนาจสามารถนำเอาวอลเตอร์ไปรับศีลมหาสนิกได้โดยการใช้กำลังซุ่มเข้า พวกนั้นก็คงมีทางที่จะคิดว่า การซุ่มเข้าเป็นวิธีที่ได้ผลในการป้องกันพระศาสนา
- วอลเตอร์** : ชูมที่รัก ถ้าหากข้าพเจ้าคิดว่าท่านเป็นนักบุญ ข้าพเจ้าก็ไม่คิดว่าทัวเร็งเป็นผู้ที่ยินดีเสียสละชีวิตเพื่อลัทธิศาสนาแน่
- ชุม** : แต่สิ่งทั้งหลายก็ไม่เลวเหมือนกับที่เคยเป็นมาต่อหน้า เรายังสามารถเป็นผู้ที่อาจหาญมากกว่าที่แล้ว ๆ มา
- วอลเตอร์** : ไม่เลวเท่าเก่ารี แล้วกรณีของเซอวาเลีย เดอ ลาร์วี เล่า
- ชุม** : ข้าพเจ้าไม่ทราบเรื่องนี้ดีพอ
- วอลเตอร์** : เรื่องนั้นธรรมชาติเหลือเกิน ลาร์วี เด็กหนุ่มผู้เต็มไปด้วยชีวิตจิตใจจนนั้นถูกกล่าวหาว่าอ้างเพลงต่อพระเจ้าและดูหมิ่นไม่ทางเขน บนสะพานที่อับเบวีล บนถนนจาก ปารีสไปคาแลส์ ผู้พิพากษาที่นั้นได้ตัดสินให้เข้าถูกรบmn ความน่ากลัวของการธรรมนัสอาจทำความหวาดหวั่นให้แม้กระทั่งนุญย์กินคน เข้าถูกตัดลิ้น ตัดหู และจึงจับเขวนคอ การตัดสินได้รับความเห็นชอบจากสังฆราชบาทหลวงเมืองอาเมียงส์ และดำเนินการตามคำพิพากษา ณ วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๐๙
- ชุม** : เด็กคนนี้เป็นเด็กคนเดียวกับที่ว่าได้ศึกษางานของวอลเตอร์ใช่ไหม
- วอลเตอร์** : ใช่ และหนังสือถูกโยนเผาไฟตอนที่พวkmั่นตัดเชือกเขวนคอให้หล่นลงในกองไฟนั้นแหลกเพื่อนอ้าย นี่คือวิธีที่คริสต์เตียนในฝรั่งเศสกระทำไปเกี่ยวกับ

- การที่มีการลบหลู่คุณพระเจ้า แล้วท่านยังแบปลกใจอีกหรือที่ข้าพเจ้าต้องระวัง ความมาก ลามาร์เป็นเด็กหนุ่มคระกูลดี อายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี แล้วท่านคิดว่าเข้า จะยอมผ่อนปรนให้ละหรือ กับคนเยี่ยนหนังสืออายุมาก ซึ่งไม่ได้อยู่ในคระกูล ผู้ที่แล้วมีชื่อเสียงันเป็นที่น่าสงสัยอีกด้วย
- ญูม**
- : ไม่มีอะไร่น่าสงสัยเกี่ยวกับการมีชื่อเสียงของท่านเลย วอลเตอร์รัก ข้าพเจ้า ไม่เห็นจะมีนักเขียนคนไหนในยุคนี้ที่จะมีเกียรติสูงและมั่งคั่งไปกว่าท่าน ทุกวันนี้ท่านอยู่ในท่ามกลางมหาสมบัติอันเลิศลอย พร้อมด้วยคฤหาสน์ในชนบท โรงละครส่วนตัวและวนอุทยาน โดยไม่ต้องเอยถึงโรงสวัสดิ์ส่วนตัวก็ได้ ท่าน เป็นเจ้าชายในหมู่กวีทั้งหลายเลยที่เดียว
- วอลเตอร์**
- : บางที่อาจจะใช่ แต่ข้าพเจ้าใช้ชีวิตส่วนใหญ่โดยการเป็นกวีในท่ามกลางเจ้าชาย ทั้งหลาย ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ต่างไปจากนี้มาก และเป็นวิธีที่ต่อต้านมากด้วย อย่างไรก็ตาม ที่ท่านว่าก็ถูก เพราะเงินเป็นเครื่องปลอบใจอันยิ่งใหญ่ต่อผู้ที่ กำลังได้รับความทรมาน อย่างน้อยเงินก็ตอบสนองได้มากกว่าการสวัดอ้อน วอนที่พวงนับถือลัทธิศาสนาเช่น ว่าจะตอบสนองความประسنก์ของพวกราได้ ข้าพเจ้ามิได้เกิดมา=r>ร้าย เมื่อเป็นเด็ก ข้าพเจ้าไม่ได้นึกถึงทรัพย์สมบัติ อย่างไรเลย แต่เมื่อได้เห็นคนมีความรู้หลายต่อหลายคนจน และเป็นที่ รังเกียจ ข้าพเจ้าจึงไม่ต้องการจะเพิ่มจำนวนให้อีก จึงตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่า จะพยายามหาทางร่ำรวย
- ญูม**
- : ข้าพเจ้าเกิดในคระกูลของชาวสกอตอันสูง แต่ในสาขาที่ยากจนลงแล้ว เขา เลี้ยงดูให้เชื่ออย่างผึ้งหัวว่า การสืบทอดความมั่งคั่งทางมรดกเท่านั้นเป็นสิ่ง ที่มีค่า แต่แล้วเขาก็ไม่ได้ให้มรดกอะไรแก่ข้าพเจ้าเลย จะนั้น ข้าพเจ้าก็เข่น กัน ที่ต้องเลือกทางเดินของชีวิตในโลกนี้เอาเอง
- วอลเตอร์**
- : ในประเทศฝรั่งเศส ทุกคน ถ้าไม่เป็นค้อน ก็ต้องเป็นหงั อย่างโดยอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าพยายามสร้างตัวเองให้เป็นค้อน เพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นหงั การพยายามหาเงินครั้งแรกนั้น แสนจะลำบากยากแย่ แต่ในไม่ช้ามักจะกลับเป็น ความภาคภูมิใจที่ได้มองเห็นทรัพย์สมบัติของเรามีขึ้น ๆ และเมื่อเราแก่ เงินจะเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด จึงเก็บจะเป็นหน้าที่ที่เดียว ที่จะต้องร่ำรวย
- ญูม**
- : โดยเฉพาะคนอย่างท่าน อย่างข้าพเจ้า พวกริสตี้ยนนั้น เขายอมรับงาน รอรับสิ่งตอบแทนของเขางานสวรรค์ แต่เราซึ่งรู้ว่าเมื่อตายไปแล้ว จะไม่มี ชีวิตอย่างไรอีก จะต้องหากความสนุกสนานร่าเริงในโลกนี้ให้เต็มที่
- วอลเตอร์**
- : ใช่แล้ว และความยินดีปรีดาในการมีทรัพย์สมบัติ จักยิ่งใหญ่ขึ้น เมื่อเขารู้สึก

		ว่าเข้าได้สร้างตัวขึ้นด้วยตัวของเขาร่อง
อุปนัย	เอ้อ ครอ ก็หวังว่าข้าพเจ้าคงต้องรู้ร่วยวจาก การเป็นทนายความ แต่แล้ว วรรณคดีก็มาครอบงำเสีย ข้าพเจ้าเลยทิ้งกฎหมาย ทุ่มใจให้กับงานเขียน จึง ละความประราณในทรัพย์สมบัติเสียสิ้น เลยต้องอดออมอย่างเข้มงวด เมื่อง จากความขาดแคลนทาง โภคทรัพย์ และมีชีวิตอยู่อย่างยากในหมู่ผู้คนแก่ เรียนอื่น ๆ	
วอคแต	แต่นั่นก็มิได้เป็นอุปสรรคในการที่ท่านจะก้าวไปสู่สถานเอกอัครราชทูตใน ปารีส	
อุปนัย	ก่อนหน้านั้น ข้าพเจ้าทำงานอยู่ห้ายชนิด หนังสือเล่มแรกของข้าพเจ้า Treatise of Human Nature ซึ่งแต่งที่ ลา แฟลช นั้น ได้ตีพิมพ์ในลอนดอน เมื่ออายุ ๒๗ แต่ไม่ได้รับความสนใจเลย ข้าพเจ้าจึงทรงนักกว่า คงจะไม่ สามารถหาเลี้ยงชีวิต ได้จากการเป็นนักเขียน	
วอคแต	ข้าพเจ้าไม่มีความสัญญาณว่าท่านถูกโกรธ ไกรก็ตามที่จะเป็นนักเขียน จะต้อง มีการต่อรองกันอย่างหนัก กับผู้ตีพิมพ์และผู้จำหน่าย ถ้าครกนั้นต้องการ ที่จะได้เงินจากการเป็นนักเขียน	
อุปนัย	ข้าพเจ้าหาเงินได้มากขึ้นเล็กน้อย เมื่อเปลี่ยนจากปรัชญา มาเป็นประวัติ- ศาสตร์ แต่นั่นก็หายไปต่อมา คราวหนึ่งข้าพเจ้าเคยเป็นอาจารย์สอนพิเศษให้ แก่ผู้ศึกษาปัลลาด แล้วก็เป็นทหาร และก็เป็นนักการทูตดังที่ท่านรู้อยู่แล้วนั่น แหลก นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังเคยเป็นบรรณาธิการรักษ์และเป็นรองปลัดกระทรวง อีกด้วย แต่ก่อนที่จะหาเงินได้บีบพลันปอนด์นั่นหายไปที่เดียว แม้ข้าพเจ้า จะคงไว้นั่นไว้รายแล้ว แต่เพื่อนห้ายคนก็อกร่างขึ้นเมายาความคิดที่ว่า นี้ จะอย่างไรมาก ข้าพเจ้าไม่เคยยอมให้หน้าที่การงานต่างๆ เหล่านี้เข้ามาขัด ขวางความสนใจที่ข้าพเจ้ามีต่อวรรณคดีได้เลย สิ่งสำคัญสำหรับข้าพเจ้าคือ ความเป็นเอกสาร หรือจะเรียกว่า เสาร์ภาพก็ได้	
วอคแต	และท่านก็ไม่เคยหาภาระเรื่องภาระและครอบครัวมาให้ทัว	
อุปนัย	ไม่เลย	
วอคแต	หรือสิ่งที่น่าพิศมัยกว่า คือได้ล้มรสโดยไม่ต้องมีภาระผูกพัน ดังกรณีที่ข้าพ- เจ้าได้รับความสำราญจากมาดามเตอชาตาเลต์และมาดามเดนีส์	
อุปนัย	ท่านก็รู้อยู่แล้ว ว่าข้าพเจ้าเคยลงรักਮากาดามเตอบูเพโลส์สมัยเมื่ออยู่ปารีส แต่แล้วชายเจ้าชายเดอกองทีก็ถึงแก่กรรมลง คุรักของข้าพเจ้าเขาเลยคิดมัก ใหญ่ไฟ้สูงที่จะเป็นเมียเจ้า ข้าพเจ้าจึงถูกทอดทิ้ง แต่นั่นก็เหมือนการตกยาก	

	ในสมัยแรก ๆ ก็อช่วยให้ข้าพเจ้าเข้าใจมากขึ้นว่าการเผยแพร่ความยากลำบาก เป็นสิ่งที่สำหรับการดำเนินชีวิต
วอเดต ภูม	: นั่นนัลทิสโติกินี้ แหล่ง ลักษณ์ก็มีอะไรดียุ่เมื่อนกัน อย่างน้อยก็มี จริยธรรมดีกว่าลักษณ์คริสตัง เพราะช่วยสร้างบุคลิกของคนได้ดีกว่า พากสโต อิกต้องดำเนินชีวิตได้ดีจึงจะถึงความรอบคอบ โดยที่พากสโตังนั้น เพียงขอ หมายเหตุ หลังจากทำช่วมสามสิบปี ก็ขึ้นสวรรค์ได้ชั่วันรัตน์คร แต่ชุมที่รัก ข้าพเจ้าขอสารภาพว่าข้าพเจ้าไม่ใช่พากสโติก ข้าพเจ้าเป็นพากເອີເຄີວ ข้าพเจ้าไม่เชื่อในข้อที่ต้องทนทุกข์ทรมานในการดำเนินชีวิต ข้าพเจ้าเห็นว่าเรา ควรทำความสุขกับการกินเนื้อ ต้มเหล้า และการแต่งตัวงาม ๆ อย่างฟุ่มเฟือย
วอเดต ภูม	: ข้าพเจ้าก็ไม่เคยรังเกียจความเจ้าสำราญ แต่ชาวสกอตผู้เป็นเพื่อนร่วมชาติ ของข้าพเจ้าเขารังเกียจข้อห้ามกัน
วอเดต ภูม	: นั่นนั่นเป็นความคิดโน่ ๆ ของพากนิเกียร์คลัว
วอเดต ภูม	: ใช่ ลักษณ์คานทำให้พากนี้มีจิตใจไว้เข้าไปหมด พากนี้เห็นเป็นนาไป ในการ ที่จะหาความสุขกับการกินเนื้อ ต้มเหล้า และการแต่งตัวงาม ๆ
วอเดต ภูม	: ชาวเย็นว่าก็เข่นกัน ท่านก็รู้อยู่แล้ว ที่ข้าพเจ้ามาอยู่ น ขายเดนพากนี้ก็เพื่อ หนีฝรั่งเศส เมื่อจะมาจับข้าพเจ้ากันอีก แต่เย็นวันนั้นมันแสลงบ้านอก และไม่มีชีวิตชีวาอะไรเลย เพราะความสนุกสุขสำราญเป็นนาไปหมด เมื่อ เราเสนอให้เข้าปรับปรุงบ้านเมืองให้น่าอยู่ยิ่งขึ้นด้วยการสร้างโรงอุปรากร พาก นี้พากันตกอกตกใจ ด้วยเห็นเป็นความผิดอย่างร้ายแรง แต่ถ้าใครได้รับเชิญ ให้มาดูผลกระทบโรงละครเล็ก ๆ ของข้าพเจ้าที่นี่ ต่างก็พากันพอกพอใจ
วอเดต ภูม	: แล้วท่านไม่เชิญให้พากนี้มายังโรงสวัดของท่านด้วยหรือ
วอเดต ภูม	: ไม่หรอ ก พากโปรเตสแทนท์ทันดูวอเดตคุกเข่าไม่ได้หรอ ก พากนี้เห็นว่า น่าหัวเราะเกินไป
วอเดต ภูม	: ทำไม่ถึงน่าหัวเราะ ท่านก็นับถือพระเจ้ามิใช่หรอ
วอเดต ภูม	: มีพระอาทิตย์ดาว ๑ ก็มีพระเจ้าองค์ ๑ ถ้ามีลักษณ์คานหนึ่งเดียว คนก็จะ อยู่ร่วมกันได้โดยสันติ นี้คือความเชื่อของข้าพเจ้า
	: ท่านออกจะมีทัศนะที่ต้องลักษณ์คานยิ่งกว่าข้าพเจ้า จริงอยู่ ข้าพเจ้ายอมรับ ว่าคนนับถือศาสนาบางคนนั้นมีคุณลักษณะอันประเสริฐที่เดียว แต่โดยทั่ว ไปแล้ว ลักษณ์คานเป็นภัยต่อจริยธรรม

วอlotແຕ	: ญูมที่รัก ท่านช่างไม่นับถือศึกษาอะไรเช่นนั้น ที่เป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าว่ามาจากรูปร่างลักษณะของท่าน คังแสดงให้เห็นได้ชัดจากใบหน้าอันเปล่งปลั่งน่อง
ญูม	: ข้าพเจ้าถูกทนทุกข์มาจากการสมัยเป็นหนุ่ม ด้วยคิดลงสัยในเรื่องลักษณะศึกษา มาโดยตลอด ทั้งนี้ เพราะข้าพเจ้าเติบโตขึ้นมากภายในบ้านของชาวสกอตที่นับถือนิกายเพรสบิเตอร์ียน ท่านคงเดาไม่ออกถูกกว่านักการยืนถือเครื่องครัวอย่างล้าหลังเพียงใด เดียวนี้ ข้าพเจ้าจะทั้งความเชื่อพากันแน่แล้ว
วอlotແຕ	: บางครั้งข้าพเจ้าทั้งเง็บและทั้งกลัว ข้าพเจ้าจึงท้องสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับพระเจ้าขึ้นมา
ญูม	: แต่ละ ความรู้สึกอย่างนี้เองที่เป็นทันต่อของลักษณะศึกษา ความเชื่อเรื่องพระเจ้าไม่มีอะไรเกี่ยวกับเหตุผลเลย
วอlotແຕ	: ถ้าข้าพเจ้ามีความเข้มแข็งอย่างท่าน ก็จะดีที่เดียว คราวหน้า เวลาข้าพเจ้าถูกเข้าลงทรงหน้าฐานซุกซะ ข้าพเจ้าจะสวตอ้อนหวานตรึงท่าน “ขอนักบุญเดวิด ญูม จงช่วยในความไม่นับถือศึกษาของข้าพเจ้า ขอให้รีบะของข้าพเจ้าตั้งอยู่บนหมอนแห่งความสงบสย อย่างมีสมมีชาติมากขึ้นด้วยเด็ด”
ญูม	: ท่านต้องอย่าให้บทหลวงนิกายเยชูอิต ที่เป็นอนุคตานารย์ของท่าน ได้ยินคำสาคนี้
วอlotແຕ	: ข้าพเจ้าสวตเงียบ ๆ เสมอ นอกจากนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังพูดกับพระเจ้าเป็นภาษาอังกฤษอีกด้วย ไม่มีใครเข้าใจภาษาที่นี่นอกจาก ข้าพเจ้าอย่างเห็นด้วยกับพวณนิกายอังกฤษที่ว่าพระเจ้าเป็นชาวอังกฤษ เพราะอังกฤษเป็นประเทศเดียวที่มีการกราบไหว้บูชาพระเจ้าอย่างถูกต้อง
ญูม	: มีลักษณะมากกว่าหนึ่งในอังกฤษ
วอlotແຕ	: ใช่ อย่างน้อยที่สุดก็เห็นจะมีถึงสามสิบ แต่ที่สำคัญก็คือ แต่ละลักษณะศึกษา ต่างก็เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในอังกฤษ ทุกคนได้รับอนุญาตให้ไปสำรวจตามวิถีทางของตน เป็นอย่างที่ท่านน่าอิจฉาที่สุด ถ้าเราไม่สามารถจะมีลักษณะศึกษาเดียวได้ บางทีที่ที่สุด ก็ควรจะมีลักษณะหลาย ๆ ลักษณะ ซึ่งต่างก็มีใจกว้างต่อกัน
ญูม	: ไม่ เช่นนั้นก็ไม่มีลักษณะศึกษาเสียเลย
วอlotແຕ	: ไม่ใช่เช่นนั้น นายญูม ความคิดลงสัยในลักษณะนั้น หมายความว่าเฉพาะนักประชญา ส่วนคนธรรมชาติสามัญนั้น ต้องการความเชื่อในสิ่งที่เห็นหรือธรรมชาติ
ญูม	: มีไว้ทำไว้ ถ้าลักษณะศึกษากำรดูแลคนให้ทราบและเขียนคอกคนอย่างเช่นอาเลี่ย

เคอ ล่าบาร์ ในข้อหาที่ว่าแห่ค่าพระเจ้า

- วอดแต่ : เราก็ต้องมีลักษณะนี้ที่ดี เพื่อแทนลักษณะที่เลว ซึ่งรวมกันลักษณะคริสตังค์ด้วย
- ญูน : ความตีของลักษณะนั้น จะคันหาได้อย่างไร
- วอดแต่ : โดยความสามารถของลักษณะนี้ ที่จะทำให้เกิดคุณความดีและความรักใน
ความจริง
- ญูน : ไม่มีลักษณะใดที่เป็นเช่นนั้น
- วอดแต่ : นั่นคือเหตุผลที่ว่าทำไมเราจึงต้องการลักษณะนี้ที่ใหม่และมีเหตุผล
- ญูน : ไม่มีลักษณะใดที่จะมีเหตุผล แล้วทำไม่เราจึงมองหาลักษณะใหม่
ประโยชน์อย่างเดียวของลักษณะนี้มีอยู่คือเป็นของเก่า มุษย์เป็นสัตว์ที่
ชอบความเคยชินและระเบียบประเพณี และก็เป็นการที่มีนุษย์เป็นเช่นนี้
 เพราะประเพณีเป็นพื้นฐานสำคัญของศีลธรรมบรรยาย ลักษณะใหม่อาจจะสัญญา
ว่าดีกว่าเก่า แต่ก็มีโอกาสอย่างยิ่งด้วย ที่จะเหลวไหลและใจแคบลงที่จะ
เล็กลงน้อย แล้วก็จะเหมือนกับลักษณะเก่าที่เข้ามาแทนที่นั่นเอง ที่จริงแล้ว
ข้าพเจ้ามีความคิดว่า ลักษณะนี้ที่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติคือ
ลักษณะแรกที่สุด ซึ่งนับถือเทพเจ้าหลายองค์
- วอดแต่ : ท่านเอาอย่างไรตัดสินประโยชน์ของลักษณะนี้
- ญูน : ประการแรกคือความมีใจกว้าง เพราะมีพระเจ้าหลายองค์ คุณจึงไม่ยอมบังคับ
ความเชื่อของเรากับเพื่อนบ้านให้ต้องถือพระเจ้าองค์เดียวตามเขา ความมี
ใจแคบและการบังคับให้คนเข้ารีต เริ่มต้นด้วยความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว
ประการต่อไปคือบัญชาทางศีลธรรม ลักษณะนี้มีเทพเจ้าหลายองค์ส่งเสริม
ความเป็นมนุษย์ ความกล้าหาญ และจิตใจเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ความเชื่อ
พระเจ้าองค์เดียวสนับสนุนการทรมานร่างกาย และการบูชาต่อความดีแบบ
สม lokale อย่างพระ
- วอดแต่ : อย่างไรก็ต้องมีความเชื่อพระเจ้าองค์เดียวมีเหตุผลมากกว่า แม้เราจะไม่เห็นด้วย
กับแบบแผนของลักษณะดังกล่าวก็ตาม
- ญูน : นี่ล่ะคือสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับท่าน ลักษณะนี้ทั้งหมดไม่มีเหตุผลเลย
- วอดแต่ : แต่เหตุผลในเรื่องความมีอยู่ของพระเจ้า เป็นการต้องแย้งสำหรับความมีอยู่ของ
ของสิ่งซึ่งสำคัญที่สุด
- ญูน : ท่านเคยเห็นคุณค่าของข้อโต้แย้งเหล่านั้นบ้างไหม ระเบียบและแบบแผนที่
เรามองเห็นในจักรวาลนั้น กล่าวกันว่าเป็นข้อพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของผู้สร้าง
หรือผู้ออกแบบ อันได้แก่พระเจ้า แม้ว่านี้จะเป็นข้อพิสูจน์ถึงความมีอยู่ของ

ผู้ออกแบบ แต่ก็ไม่เป็นหลักฐานเพียงพอว่าผู้ออกแบบนั้น เป็นพระผู้ทรง เป็นสัพพัญญะทรงไว้ซึ่งถุทธาศักดานุภาพทุกประการ ทั้งทรงเป็นพระบิดาแห่งสรวงสวรรค์ อันทรงไว้ซึ่งมหากรุณากุณด้วย จนต้องเรียกว่าพระเจ้า นี้เป็นเพียงหลักฐานของความเป็นอยู่อันหนึ่ง ซึ่งมีความสามารถพอที่จะออกแบบและสร้างจักรวาล ซึ่งไม่จำต้องมีถุทธาศักดานุภาพ “ไม่จำต้องเป็น สัพพัญญะและไม่จำต้องมีความกรุณาเลย

วอດเตต : ท่านกรุ๊อยู่แล้วว่าพระเจ้าของข้าพเจ้าไม่ใช่พระเจ้าของพวකคริสเตียน ข้าพเจ้า ไม่เชื่อในพระเจ้าแห่งสกลจักรวาลที่มีใจกรุณา ข้าพเจ้าเห็นว่าจักรวาล เหมือนนาพิการี่อนให้ญี่ และเมื่อนานพิกา ก็ย่อ้มส่อถึงผู้สร้างนาพิกา

ธูม : อย่างที่ท่านว่า�ั้นแหละ ว่ามันส่อถึง แต่มันไม่ได้พิสูจน์ เมื่อว่านาพิการิง ๆ ก็ไม่มีอะไรแสดงว่าผู้สร้างเป็นคน ๆ เดียวหรือหลายคน และการที่นาพิกา ยังเดินได้ ไม่ได้แปลว่าผู้สร้างนาพิกายังคงอยู่ นอกจากนั้นแล้ว จักรวาล แห่งธรรมชาติ เท่าที่ความรู้สึกของเราจะบอกถึงได้นั้น อย่างน้อยที่สุดก็ไม่มี อะไรมากจะเหมือนนาพิการีเลย แสดงว่าไม่ใช่คนสร้างแน่ ที่เราเรียกอะไรว่า ธรรมชาติ ก็ เพราะสิ่งนั้นมิได้มีคนสร้างนั่นเอง แล้วดูจะกระโตคกันไปป่าย ๆ ว่า ถ้าคนไม่ได้สร้างจักรวาล ก็ต้องพระเจ้าสร้าง

วอດเตต : ถ้าเราเข้าใจอย่างถูกต้องว่าพระเจ้าเป็นผู้นั่นถูมิธรรมชาติและสิ่งอันวิเศษสุด พระเจ้าก็ต้องสร้างธรรมชาติขึ้นมาอยู่เอง และเราต้องไม่ลืมด้วยว่าพระเจ้า นั้นจำเป็นสำหรับเป็นหลักอันสำคัญที่สุดในด้านศีลธรรมจรรยา ไม่แต่คน ธรรมชาติสามารถสืบทอดสิ่งอันวิเศษสุด ซึ่งเป็นพระผู้สร้าง ผู้ปกคลอง ผู้ให้รางวัล และผู้ลงโทษ ผังอยู่อย่างลึกซึ้งภายในตัว ดังข้าพเจ้าพูดไว้แล้วบ่อย ๆ ว่า ถ้าไม่มีพระเจ้า เราก็ควรสร้างพระองค์ขึ้นไว้

ธูม : ทำไม

วอດเตต : ด้วยเหตุผลอันเห็นแก่ตัวที่สุด ข้าพเจ้าต้องการหมอกความ ช่างตัดเสื้อ คนรับ ใช้ และแม่นภรรยา ให้เชือดอีกพระเจ้า เพราะว่าข้าพเจ้าจะได้ถูกโง่ และ ถูกเมียลอบมีชู้น้อยลง

ธูม : วอດเตต ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าข้าพเจ้าเข้าใจเหตุผลของท่าน ท่านว่ามีนาพิกา ก็หมายถึงว่าต้องมีผู้สร้างนาพิกา เอาจริง ครั้นมาบัดนี้ ท่านบอกว่าสิ่งสำคัญ นั้นไม่ได้อยู่ที่พระผู้สร้างนั้นสร้างนาพิกา หากสำคัญ เพราะมีหน้าที่ให้รางวัล คนชอบและลงโทษคนผิด และท่านต้องการให้คนเชื่อพระเจ้าองค์นี้ เพราะ

		ทำนคิดว่าความเชื่อตั้งกล่าวจะช่วยให้เข้าประพฤติปฏิบัติได้
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : ความหวังและความกลัวอันเกิดจากลักษณะทางสังคมที่ความสัมพันธ์น้อยอย่างไรในทางตรงกัน หลักฐานการประภูมิของสิ่งซึ่งเป็นผู้สร้างจักรวาล เป็นหลักฐานอย่างไรว่าต้องมีสิ่งซึ่งมีภาระหน้าที่ลงโทษคนชั่วและให้รางวัลคนดี ข้อพเจ้าคิดว่าต้องต้องเห็นด้วยกับข้อพเจ้า ว่าทั้งสองสิ่งนี้แตกต่างกันด้วยประการทั้งปวง
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : ข้อสำคัญนั้นไม่จำต้องพิสูจน์ว่าพระผู้เป็นเจ้าดังที่ว่านั้นมีอยู่ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าประชาชนควรเชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่และคนก็เชื่อกัน เช่นนั้น : ข้อเจ้ายอมรับว่าแนวโน้มไปในทางที่เชื่อในสิ่งซึ่งมองไม่เห็น และที่เชื่อว่าสิ่งนั้นมีอำนาจอย่างฉลาดนั้น ถ้าจะไม่เป็นสัญชาตญาณคงเดิม ก็จะดูเป็นบุคคลลักษณะโดยทั่วๆไปของมนุษยชาติเลยที่เดียว
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : และพระเจ้าได้นำความเชื่อนี้มาอบรมให้มนุษย์อย่างแน่นอน : แต่ท่านคงจะไม่เพียงโต้แย้งกับข้อพเจ้า ว่าสิ่งซึ่งคนทั้งหลายเชื่อในนั้น หายใจสิ่งซึ่งพิสูจน์ว่าความเชื่อนั้นถูกต้องจริงแท้ไม่ ด้วยมนุษย์เคยเชื่อกันทั่วไปว่าโลกแบน
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : ในเรื่องทางลัทธิศาสนา เราต้องยอมรับความเชื่อด้วยธรรมชาติของคนทั้งหลาย : ความเชื่อย่างกว้างขวางที่สุดในการลัทธิศาสนานั้น ก็มิได้เป็นเรื่องอันเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งอันวิเศษสุด ที่พวนกปรารามซึ่งนิยมใช้เหตุผล ยอมรับไม่ค่อยจะได้
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : ที่คุณไม่เชื่อพระเจ้า ทั้งๆที่แนวโน้มโดยธรรมชาติเป็นไปเช่นนั้น ก็ เพราะพวกระและลัทธิพิธีต่างๆ ทำให้คุณไขว้เขวไปหมด ถ้าเราจัดเรื่องนับถือโศกกลาง ถ้าเราทำลายคริสต์จักรลงได้ ถ้าเราบินให้สิ่งอันแล้วร้ายได้ถลายทั่วโลก แนวโน้มตามธรรมชาติของมนุษย์จะเข้าถึงสิ่งซึ่งสูงส่ง สิ่งนั้นไม่ใช่พระเจ้าตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ใบเบิล เพราะนั้นเป็นพระเจ้าที่ลงโทษอย่างคุร้ายตังพาลราช แต่พระเจ้าที่แท้ต้องเข้ากันได้กับเหตุผล เป็นพระเจ้าที่คงอยู่บนความยุติธรรมและความกรุณา บัญชาให้มนุษย์รักกันและกัน โดยยอมรับว่ามนุษย์นั้นทั้งโง่เขลาและอ่อนแอ
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : คำจำกัดความอันวิเศษนั้นก็มีกล่าวไว้ในพระคัมภีร์แล้ว
วอเลเต รูม		<ul style="list-style-type: none"> : แต่พระศาสนาหาได้สอนความนั้นไม่ : ที่ศาสนาจาร์ไม่สอนเช่นนั้น ก็ เพราะลัทธิศาสนาอันเป็นที่นิยมของมหาชนนั้น

ไม่ถือว่าจริยธรรมสำคัญ ทุกลักษณะน่า ไม่ว่าจะนิยามความวิเศษของเทพเจ้าว่าอย่างไร แต่ก็ล้วนสอนให้คนแสวงหาอภิสิทธิ์จากเทพนั้น ๆ ทั้งสิ้น และวิธีทางสิทธิพิเศษนี้ ก็มิใช่ด้วยการกระทำการทำอันสมควร หากด้วยการประพฤติปฏิบัติอย่างเหลวไหล หรือการทรงมาตโนย่างเกินสมควรไป มิฉะนั้น ก็ด้วยการเข้ามานอนวิเศษมหัศรร์หรือการเชื่ออันเป็นไปไม่ได้ ถ้าหากเราลองพิจารณาดูประวัติความธรรมชาติของศาสนาแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าความสามารถที่จะเข้าใจได้ว่าทำไม่จึงเป็นเช่นนี้ มนุษย์ส่วนมากนั้น โดยธรรมชาติ อยากรักสีที่ควรกระทำ แม้คุณธรรมที่ยากยิ่งก็กระทำกัน เพราะคิดแล้วเห็นว่าเราเป็นหนึ่งสังคม หรือเป็นหนึ่งตัวเอง ที่จำต้องทำเช่นนั้น เพราะฉะนั้น คนที่ทำหน้าที่และมีชีวิตอย่างสุขสำราญ ย่อมไม่สามารถคิดได้ว่าคนได้ทำอะไรให้แก่พระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้พระเจ้าโปรดปราน คน ๆ นั้นจึงต้องทำอะไรเป็นพิเศษนอกจากเหนือธรรมชาติที่ทันตนด้วย ยังทำพิสตรามากขึ้นไปเท่าไร สีซึ่งควรทำก็ไร้ประโยชน์ต่อมนุษยชาติมากขึ้นเท่านั้น ยังทำรุนแรงตามแรงกระตุ้นทางธรรมชาติมากเท่าไร มนุษย์ยังเข้าใจว่าตนกำลังแสดงออกซึ่งความภักดีและการเอาใจใส่มากไปเท่านั้น ถ้ามนุษย์ทำในสีซึ่งยุติธรรมและสีซึ่งเป็นความกรุณา เขายไม่ได้ทำเกินกว่าสีซึ่งควรกระทำเลย แต่ถ้าเขาอดอาหาร เขายังเสื่อมอ่อนทรมาณตัว หรือเขาเมี่ยนตัวเอง เขายังเข้าใจว่าเขากำราบงอย่างอันเป็นการรับใช้พระเจ้าโดยตรงเลยที่เดียว

วอลาเต
อุณ

- : ทั้งหมดนี้สำคัญเนื่องมาจากมนุษย์ถูกอบรมโดยลักษณะนี้ที่ผิด
- : แต่เหล่งกำเนิดของทุกลักษณะนี้คืออะไรเล่า ความกลัว ความกระวนกระวาย ความหวาดเกรงต่อสีที่เรามีรู้ไม่ใช่หรือ ท่านเป็นผู้พูดเอง วอลาเตที่รัก ว่าท่านหมายความพระเจ้า เมื่อท่านไม่สบายหรือกลัว คนมักจะเป็นเช่นนั้นเสมอ คนสมัยแรก ๆ ในโลกไม่เข้าใจ จึงคิดว่ามีอำนาจที่สูงส่งกว่าคน ที่ทำให้คนหวาดกลัว ให้คนหายกลัวและอาจแทรกแซงในกิจการของคน ความคิดอย่างหยาบ ๆ ในเรื่องสีคัดสีที่ต่าง ๆ อย่างมากหลาย ได้กล่าวมาเป็นความเชื่อมั่นว่ามีพระเจ้าองค์เดียว และกล่าวจากพระเจ้าแห่งความริษยาของพากยิบру นาเป็นสีที่มีอำนาจสูงสุดของนายวอลาเต

วอลาเต
อุณ

- : แต่สีที่มีอำนาจสูงสุดของข้าพเจ้าเป็นสีที่สมบูรณ์ และเป็นนามธรรมอันเล็กซึ่งซึ่งท่านเองก็ยกที่จะปฏิเสธความมีอยู่ของพระเจ้าที่ว่า "นี่ได้"
- : ข้าพเจ้าไม่เคยคิดที่จะปฏิเสธสีที่ว่า "นี่" ข้าพเจ้าเพียงแต่พูดว่าสีที่สมบูรณ์ อย่างนั้นจะต้องเป็นสีที่มีมนุษย์ไม่อาจรู้จักได้ ความสมบูรณ์ของมนุษย์ซ่อนจากความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ย่อมไม่เป็นการเหมาะสมที่จะพยายาม

เข้าใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันไม่สามารถจะรู้จักได้ด้วย วอลเตอร์รัค ข้าพเจ้าไม่ยอมรับหรือปฏิเสธความมืออยู่ของพระเจ้า เพราะลักษณะนี้แต่เรื่องอันเนื่องกับความสัมภัย ความไม่แน่ใจ ความเคลื่อนแคลงในการตัดสินใจเท่านั้นเอง

วอลเตอร์

: เมื่อชั่งน้ำหนักลักษณะศาสนาในมาตรฐานของความเป็นจริงแล้ว เราอาจจะต้องชั่งน้ำหนักลักษณะศาสนาในมาตรฐานของการเมืองด้วย ที่น่าเศร้าเกี่ยวกับมนุษย์ที่คือความเป็นจริงไม่เป็นประโยชน์เสมอไป อาจจะเป็นอันตราย และไม่มีเหตุผลพอ ที่จะพยายามเรียกร้องให้มีการปฏิรูปในเรื่องลักษณะของอิสลามอย่างรวดเร็วเกินไป ท่านก็รู้แล้วว่าข้าพเจ้าอย่างจะเห็นลักษณะใหม่ แต่ประชาชนยังไม่มีค่าพอสำหรับลักษณะใหม่นั้น ในปัจจุบันนี้ เป็นการเพียงพอแล้วที่จะเขียนกฎกฤษฎีกาจัดการเอาไว้ในประเทศนั้นๆ โดยให้ศาสนาจัดการยอมรับ จำนวนต่อกฎหมายของบ้านเมือง ยึดมารยาสมีความรุ่มกากขึ้นเท่าใด พวกราชก็ยอมจะทำอันตรายได้น้อยลงเท่านั้น แม้ถ้าพระจะฉลาดขึ้นด้วย ข้าพเจ้าก็ไม่ว่าอะไร สักวันหนึ่งเราจะจะทำให้พวกระเกิดความละอายในความผิดของตนเอง จนยอมทนมาเป็นผลเมืองสามัญ ข้าพเจ้ามีความหวังอย่างสูง ส่งอยู่กับพระที่เป็นอนุศาสนารายของข้าพเจ้า

ญูนู

: พระรู้ปั้นก็คงมีความหวังเช่นเดียวกับท่าน ดังพระนิเกียรติอุตทิที่ทำให้บารอนเคอมองเตสคิโออุ กลับคืนมาหาพระศาสนาได้ตอนใกล้ตาย

วอลเตอร์

: ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องจริง แต่ข้าพเจ้าก็จะไม่ประหลาดใจเลยมองเตสคิโออุ เป็นคนที่ไม่เคยยอมขาดผลประโยชน์ที่จะได้ โดยเฉพาะถ้าผลประโยชน์นั้นได้มาโดยไม่ต้องเสียอะไร ข้าพเจ้าไม่เคยมีโชคร้ายถึงได้ร่วมรับประทานอาหารกับเขา แต่เขาเป็นคนหนึ่งในจำนวนที่ตระหนักรู้สึกในฝรั่งเศส เขายอมทำทุกอย่างเพื่อจะได้เก็บเงินไว้เพียงหนึ่งเดียว และทำทุกอย่างเพื่อหัวหน้า แต่กลับหลอกเลี้ยงไม่ยอมใช้หนี้ แม้ว่าแต่งานลูกสาวของเขายังคงกระหน่ำแห่อย่างที่สุด

ญูนู

: ข้าพเจ้าต้องขอสารภาพว่า ข้าพเจ้าคิดอยู่เสมอฯ ว่าเขาเป็นคนสำคัญคนหนึ่งทั้งนั้นคงไม่ใช่พระเจ้าใจดีในการสรรสร่วมหนังสือของข้าพเจ้า ทั้งๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้ว มองเตสคิโออุเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงคนแรกที่ชอบงานของข้าพเจ้า เราก็คาดหมายได้ตอบกันเป็นเร็วปี ข้าพเจ้ามีส่วนช่วยในการแปลหนังสือของเขามาเป็นภาษาอังกฤษ และเขาก็พยายามทำให้หนังสือของข้าพเจ้าได้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส แม้จะไม่ประสบผลสำเร็จก็ตาม

วอลเตอร์

: ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเช่นเดียวกันนี้กับลอดโอลิงโบรก ผู้ยังใหม่คุณแรก ที่

สรรเสริญงานของข้าพเจ้า แหล่งมองเตสกิເອົາແກ່ກວ່າທ່ານມາກ ເຂົາແກ່ກວ່າ
ข้าพเจ้า ๕ ປັດຍ້າ ດັ່ງข้าพເຈົ້າອ່ອນກວ່ານີ້ ແລະ ໄນຮູ້ຈັກເຊົາດີເກຳນີ້ ຂໍາພເຈົ້າ
ອາຈັນບຶກຂອງຢ່າງມາກມາຍກິໄຕ

- ຄູມ : ບາງທີ່ພວກເຮົາທີ່ເກະວ່າອັກຖຸຈະນັບຄືອນອັນເຕສົກເອົາມາກ ເພຣະວ່າເຂົາເປັນຜູ້
ກະຮຸຕຸນໃຫ້ໂລກລອກເລີຍນແບບເຮົາ ເຂົວຮູ້ຮ່ວມນູ່ງຂອງເຮົາເປັນກະຈຸ່ງ
ສະຫຼອນໃຫ້ເຫັນເສົ່າງກາພ ແລະ ເຂົາດີ່ເອຮູ້ຮ່ວມນູ່ງຂອງເຮົາເປັນນແບບເອາເລຍ ຖຸ
ທີ່ຈະເປັນກາຮສຽງຢ່າງມາກ
- ວອດແຕ : ຈະເປັນກາຮສຽງຈົງ ກີ່ຕ່ອມເມື່ອຮູ້ຮ່ວມນູ່ງຂອງເຕສົກເອົາບວ່າຍ ເປັນຮູ້
ຮ່ວມນູ່ງຂອງອັກຖຸຈົງ ພ
- ຄູມ : ແຕ່ໂດຍສ່ວນໃໝ່ເຂົກພູດຢ່າງທີ່ທ່ານກລ່າວ ອື່ອໜ້າວ່າອັກຖຸເຂົ້າໃຈເສົ່າງກາພ ໄດ້ສື່
ກວ່າຫຼັກອື່ນ ພ ໃນຍຸໂຮປ
- ວອດແຕ : ສິ່ງທີ່ນັ້ນອັນເຕສົກເອົາມາຍື່ນເສົ່າງກາພ ແລະ ສິ່ງທີ່ເຂົາດີວ່າມີອຸ່ນຫຸ່ວ່າໄປເປັນອັກຖຸ
ກີ່ຄົວອານາຈັກຂອງປະຊາບທີ່ເໝື່ອນກັບຕົວເຂົາ ອື່ອໜ້າມາຍື່ນພວກຜູ້ທີ່ບ້ານ
ນອກ ມອງເຕສົກເອົາລາດເສມອນໃນກາຮທີ່ຈະສັນໃຈໃນຕຳແໜ່ງຂອງເຂົາແລະທີ່
ຂອງເຂົາເອງ ໃນອັກຖຸ ກົດຕົວຍົ່ວ່າໃບນັກັນບັນຫຼາຂອງຮູ້ສົກ ແລະ ມອງເຕສົກ
ເອົາ ເຄຍຄົວຮູ້ສົກກຸາຖຸກວຸນຄຸມໂດຍພວກຫຸນນາງສືບສຸດຍ່ອຍ ພ ອູ່ຕົວເຂົາ
ນັ້ນຄືວະບັນທຶນທີ່ເຂົາອາຍາກຈະໄໝມື່ໃນຝຣັ່ງເຄສ ເຫຼຸຜລັ້ນເຮົາກວ່າທຸກໆມີນັບຫຸນນາງ
(la thèse noble) ແລະ ເປັນສິ່ງທີ່ຮ້າຍກາຈາມາກສິ່ງທີ່
- ຄູມ : ແຕ່ກີ່ດີກວ່າທຸກໆມີນັບພຣະວາຊາ (la thèse royale) ທີ່ຮ້ອທ່ານແໜ້ນດ້ວຍກັບທຸກໆມີ
ອ່າຍ່າງລັ້ນນີ້ ຂໍາພເຈົ້າສັງສົນວ່າທ່ານຄອງຈະເຫັນດ້ວຍກັບທຸກໆມີທີ່ວ່ານີ້ ກວ່າທີ່ເຊື່ອນ
Henriade ຈະຕັ້ງເປັນຜ່າຍກັດຕົວຍົ່ວ່ານີ້ມີຍ່ອຍຢ່າງແນ່ນອນ
- ວອດແຕ : ຂໍາພເຈົ້າໄໝອາຍາຈະກັບໄປຫາສັນຍາກລ່າງອີກ ເພຣະວ່ານັ້ນຄືຄວາມໝາຍຂອງ
ທຸກໆມີນັບຫຸນນາງ ດ້ວຍທີ່ຕ້ອງການນຳອົງສີທີ່ຂອງຮະບນກັດຕິນກັບຄືນມາ ຂໍາພ
ເຈົ້າສັນໃຈໃນສີທີ່ຂອງນຸ່ມຍົມມາກວ່າ ແລະ ຂໍາພເຈົ້າເຫື່ອວ່າ ສີທີ່ຂອງນຸ່ມຍົມ ໄດ້ຮັບ
ຄຸ້ມຄຸ້ມຄອງກາຍໃຫ້ຮະບນກັດຕົວຍົ່ວ່ານີ້ມີອຳນາຈາເຕັມທີ່ ມາກກວ່າກາຍໃຫ້ຮູ້ບາລຂອງ
ພວກຜູ້ທີ່ມີສຸດ ກົດຕົວຍົ່ວ່ານີ້ມີຜູ້ທີ່ໃຫ້ໃຝຣັ່ງເຄສເປັນຢ່າງທີ່ເປັນອຸ່ນ ແລະ ເວົາຕ້ອງ
ກາຮພຣະເຈົ້າແຜ່ນດືນເຊັ່ນນີ້ອີກ
- ຄູມ : ທ່ານໝາຍື່ນພຣະເຈົ້າຫລຸຍສົກທີ່ ۱۴ ໃຊ້ໃໝ່
- ວອດແຕ : ໃຊ້ ມີພຣະວາຊາອົງກີ່ໃຫ້ຮັບໃຫ້ນຸ່ມຍົມຫຼັກທີ່ຍົງກວ່າກັດຕົວຍົ່ວ່ານີ້ອົກບັນ ທີ່ຮ້ອວ່າ
ໄກຣໄດ້ເປັນທຸກໆທີ່ຍົງກວ່າພຣະວາຊາທີ່ໃນກາຮສັວັນສຽງກໍ່ຮະບນກາຮທີ່ຄົວເສົາ ໃໄວ້ ພຣ
ເຈົ້າຫລຸຍສົກທີ່ ۱۴ ໄດ້ກຽງທຳທຸກໆອ່າຍ່າງດັ່ງທີ່ກຽງປະກາດນາ ເພຣະກຽງເປັນນຸ່ມຍົມ

แต่ก็ทรงทำได้มากกว่ามนุษย์อื่น เพราะทรงเป็นมนุษย์ที่ยังให้ผู้

ญี่ปุ่น : แฉพระราชโองค์สืบได้ทรงข่มเหงพวกรโปรเตสแตนท์ และขับไล่ประชาชนกว่าล้านคนจากประเทศฝรั่งเศส

วอเดต : พวากที่ถูกขับไล่ ได้ไปตั้งรกรากอยู่ในประเทศองค์กรชาติ และได้สร้างความมั่นคงให้แก่ชาตินั้น โดยนำความร่วยวายทางอุตสาหกรรมไปจากฝรั่งเศส ท่านว่า โรงงานใหม่และเครื่องแก้วจำนวนมากมายนั้น ไม่มีความหมายเลยหรือ แม้แต่ความผิดพลาดของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ก็ยังเป็นคุณประโยชน์ต่อญี่ปุ่น ลองบอกซื่อขอชัยต์วิร์ท์ที่ไหนให้สักองค์สิ ที่เคยดึงดูดใจชาวต่างประเทศ ให้ไปอยู่ในประเทศของพระองค์มากกว่านี้ และทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อส่งเสริมคุณความดีในหมู่ประชาชนญี่ปุ่นกว่านี้ ในรัชกาลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ศิลปะทุกแขนงล้วนคือเยี่ยม ไม่มีทิศ และศิลปินทุกคนก็ได้รับรางวัลสมความชอบ กรุงปารีสคือจุดที่ก่อตั้งกรุงโรมและกรุงอะเรนส์เลียอิก ญี่ปุ่นที่รัก กิตติบทหวานดูซึ แม้เมื่อพระองค์ทรงทำสิ่งใดก็ตามกับประเทศต่าง ๆ กว่าครึ่งญี่ปุ่น แท็กทรงส่งนักเรียนคนติดและนักพิสิกส์ไปยังไจลางทวีปแอฟริกาและอเมริกาเพื่อหาความรู้ใหม่ ๆ ไม่ใช่เฉพาะจะมีแต่สิ่งสำคัญเกิดขึ้นในสมัยของพระองค์เท่านั้น หากพระองค์ยังทรงเป็นผู้ทำสิ่งสำคัญเหล่านั้นด้วยพระองค์เองอีกด้วย

ภูมิ : ข้าพเจ้าไม่เข้าใจเลยว่า ทำไมพระราชที่ทรงพระปรีชาญาณ จำเป็นจะต้องเป็นพระราชด้วย

ว่าด้วย : ชุมที่รัก นี่เป็นลักษณะประจำชาติของท่าน ที่ต้องคิดเอาไว้กษัตริย์ในระบบ
สมบูรณ์ภูมิสิทธิราชจะต้องเป็นกราช บรรดาศึกอู้ที่ปกครองตามอำเภอ้น้ำ
ใจ ที่ยกตนอยู่เหนือกฎหมาย กษัตริย์ในระบบสมบูรณ์ภูมิสิทธิราชคือผู้ที่
รวมเอาอำนาจมาไว้ในพระหัตถ์ของพระองค์ แต่ก็ยังทรงปกครองตามกฎ
หมาย

กรองแก่ชีวิตและทรัพย์สินของแต่ละคน โดยใช้กฎหมายที่ถือว่าทุกคนเท่าเทียมกัน โดยไม่โอนอ่อนไปให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด กฎหมายน้อยหน่อยเมื่อแม้แต่พระมหาชนชริย์ รัฐบาลของพระโรมันในสมัยที่มีจักรพรรดิ ก็เป็นแบบที่มีทั้งอำนาจและเสรีภาพ แต่นั้นอำนาจเป็นใหญ่ แต่องค์กุษชซึ่งก็ประกอบด้วยส่วนทั้งสองดังกล่าวเช่นกัน หากแต่เสรีภาพสำคัญกว่า

- วอเดต** : ถ้าเข่นี้ท่านก็คงไม่แย้งข้าพเจ้า ในข้อที่ว่าอำนาจและเสรีภาพสามารถอยู่เคียงข้างกันได้ จุดประสงค์ก็คือต้องมีสิรภาพโดยทั่วไป และรัฐบาลก็ต้องคลาดและมั่นคงด้วย และวิธีเดียวที่จะทำให้สำเร็จได้ อย่างน้อยก็ในประเทศฝรั่งเศสนั้น คือจะต้องมีพระมหาชนชริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ โดยให้ทรงมีพระราชอำนาจอย่างสมบูรณ์ ท่านได้กล่าวถึงบทเรียนจากประวัติศาสตร์ขององค์กุษ ท่านเคยศึกษาความคิดของเบคอน ซึ่งเคยเป็นอัครมหาเสนาบดีที่ยังใหญ่หรือไม่เล่า
- สูม** : ข้าพเจ้าเคยได้อ่านบทความของท่านผู้นี้
- วอเดต** : เบคอนนั้นล่าดรับรู้มากกว่ามอง特斯กิโอามากมายนัก แผนของท่านก็คือจะรวมอำนาจไว้ภายในอุปราชหัตถ์ของพระราชาเพียงองค์เดียว และให้ใช้อำนาจนั้น เพื่อสามารถประโยชน์ของสังคม ท่านแสดงให้เห็นว่า เราจะไม่อาจทำประโยชน์ให้แก่โลกป่าจุบันได้เลย ถ้าเรายอมให้การควบคุมทางการเมืองอยู่ภายใต้มือของอภิสิทธิ์ชนอย่างมากหนา ซึ่งต่างก็ต่อสู้เพื่ออภิสิทธิ์ของตน วิธีแบบอภิสิทธิ์ชนเข่นนี้เป็นแบบของพากศักดินาในสมัยก่อน โลกป่าจุบันต้องการผู้ปกครองที่เข้มแข็งเพียงคนเดียว
- สูม** : ข้าพเจ้าสงสัยว่าเราจะทำให้เกิดผลดีในทางการเมืองได้ละหรือ ที่ทำได้ก็คือเลียงการทำให้เกิดความเสียหาย อาจทำผิดให้ถูกได้เท่านั้น แต่อย่าไปผันถึงรัฐสวัสดิการในอุดมคติเลย
- วอเดต** : การมีกษัตริย์ที่เป็นนักปราชญ์ อาจจะเป็นเรื่องของการเพ้อฝัน แต่ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน ที่จะพูดถึงกษัตริย์ที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของนักปราชญ์ ข้าพเจ้ามั่นใจว่ามีเหล่าที่เป็นความหวังสุดยอดของมวลมนุษย์
- สูม** : ประสบการณ์ของฟرانซิส เบคอน ไม่ควรเอาเยี่ยงนัก เขายอมอุทิศทุกอย่างเพื่อความมีอำนาจของพระเจ้าเจมส์ที่ ๖ แห่งสกอตแลนด์ ซึ่งมาเป็นพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ แห่งอังคกุษ เชิงบิดกฎหมาย ทรยศต่อเพื่อน ยอมรับสินบน แม้กระทั้งยอมให้ใช้วิถีtanครบาลเพื่อการทราบ
- วอเดต** : ข้าพเจ้าเองจำต้องขอຍอนรับว่า บางครั้งเราต้องให้มีการทราบ

ญูม

: แต่ไม่ได้ทำให้เกิดผลดีอะไรแก่เบคอนเลย เพราะแม้ว่าเข้าและพระเจ้าแห่งนิจจะสามารถตอกย้ำกันได้ในเรื่องการขยายพระราชอำนาจ แต่เบคอนก็ยังไม่อาจขอให้พระเจ้าแห่งนิจทรงใช้พระราชอำนาจนั้น เพื่อส่งเสริมโครงการที่วางแผนไว้อย่างชาญฉลาดให้คืบหน้าไปได้เลย และในท้ายที่สุด เบคอนก็ถูกปลดจากตำแหน่งด้วยความอภัยศดสุ

วอเดต

: ใช่ เป็นเรื่องที่ควรรู้มาก ความจริงแล้ว ข้าพเจ้าเองก็เคยมีประสบการณ์เช่นเดียวกันนี้กับพระเจ้าเฟรเดอริกแห่งปรัสเซีย แม้ข้าพเจ้าจะไม่ได้เคยเป็นข้ารับใช้ของพระองค์และพระองค์ก็ไม่ทรงถือว่าข้าพเจ้าเป็นนักประชญ์ แต่ข้าพเจ้าเคยพักอยู่ร่วมกับพระองค์ที่เมืองพอตสدام ข้าพเจ้าอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสภาพที่ไม่มีความสุขสบายเลยที่เดียว ข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นในฐานะกวี ยกนักที่พระองค์จัดทรงปีกข้าพเจ้าในบัญหาต่าง ๆ ทางด้านการเมือง และคำแนะนำใด ๆ ที่ข้าพเจ้าถวายไปนั้น พระองค์ไม่สัจจะพอพระทัย หานี้ก็ทรงดูถูกไปเลย พระเจ้าเฟรเดอริกทรงรับฟังเพียงแต่เมื่อข้าพเจ้าพยายามที่จะเก็บไขบทกลอนของพระองค์ แต่แล้วก็รู้อยู่ดีว่าพระราชินีพินธ์ถูกแก้

ญูม

: พระองค์ไม่มีพระราชประสงค์ที่จะทรงรับคำวิพากษ์วิจารณ์จากท่าน หากต้องพระราชประสงค์เพียงแต่ให้ท่านเห็นพ้องต้องด้วยการแสดงพระธรรมที่เท่านั้น

วอเดต

: พระองค์เป็นคนเปลก บางครั้งมีคำคมมาก และก็เป็นกษัตริย์ที่คัดค้านฝ่ายสงฆ์รุนแรงที่สุดในยุโรป เมื่อทรงได้ทราบเรื่องราวากับเซอวาลิเอ เดอลาบาร์ ตรัสว่าพระองค์จะลงโทษเด็กหนุ่มคนนี้ โดยให้เข้าอ่านหนังสือของเซนต์ชอมัส อีแวนส์ ซึ่งรับสั่งว่าถ้าเขาราทำเข่นนั้น ก็จะเป็นเคราะห์กรรมที่เลวร้ายกว่าทุกประการเสียอีก

ญูม

: สิ่งที่ทำให้พระองค์กับท่านเข้ากันได้นั้น เพราะโปรดการคัดค้านฝ่ายศาสนาจักรหรือพระโปรดการกวีนิพนธ์กันแน่

วอเดต

: ส่วนหนึ่ง เป็นเพราะความเป็นมาของพระองค์ พระบิดาของพระเจ้าเฟรเดอริกทรงเป็นชาวบ้านนอกซึ่งเหยี่ยมโหด ทรงเกลียดทุกอย่างที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโปรดแต่ก่องทัพหรือนักรบในกองทัพ ซึ่งล้วนสูงประมาณ ๗ ฟุต หันสันพระเจ้าเฟรเดอริกจึงกลับทรงกันข้าม คือ ทรงนิยมวัฒนธรรมชนชั้นสูง จึงทรงซึ่งถึงคุณค่าแห่งข้อเขียนของข้าพเจ้า แต่อย่างไรก็ดี พระเจ้าเฟรเดอริกก็คงมีนิสัยเหมือนพระบิดาที่ชอบห่าห่า ถึงแม้ว่าจะไม่โปรดพากที่แข็งแรงใหญ่โตแต่ก็ทรงมีความรักห่าห่าอย่างลึกซึ้ง ราชสำนักที่เบอลินตอนที่ข้าพเจ้าเข้าไปถึงนั้น เต็มไปด้วยนายทหารหนุ่ม ๆ ซึ่งเป็นนายธง มหาดเล็ก และนักเรียน

นายร้อย เมื่อทรงจังงานเลี้ยง พระองค์จะทรงโยนผ้าเช็ดหน้า ประทานคนที่พอด้วย แล้วคนนั้นก็จะมีโอกาสได้อยู่ใกล้ชิดถึงเพ็คทุลพระเจ้าเฟรเดอริก ไดถึง ๑๐ นาทีที่เดียว ในตอนค่ำ พระองค์จะทรงแต่งกลอนหรือฟังเพลงหรือทรงชลุ่ยด้วยพระองค์เอง และเสวยพระกระยาหารค่ำในห้องพระโรงเล็กๆ ซึ่งตกแต่งไปด้วยรูปอนาคต่างๆ แต่การสนทนานั้นมีอยู่เหลือเกิน และการเพ็คทุลก็เป็นการพูดแบบเยินยอมเสียทั้งนั้น

ฐุม	: ช่างผิดกับปารีสเสียจริงๆ ที่ปารีส การตกลงต่อห้องมีมากเหลือเกิน แต่การสนทนات่างหากที่เป็นเรื่องอนาคต
วอลเต	: ใช่ และท่านคงเดาได้ชิว่าข้าพเจ้าคิดถึงปารีสแค่ไหน ยิ่งกว่านั้น สำหรับคนที่มีรสนิยมแบบข้าพเจ้าด้วยแล้ว การไม่มีสตรีคายข้างนั้น ไม่ค่อยสนุกสนานเท่าไรนัก
ฐุม	: เมื่อท่านชอบอย่างนั้นได้ พากษ์ตัวยิ่งแบบสมบูรณ์ญาสิทธิ์ ก็ชอบร่วมสังวาสกับเด็กผู้ชายได้
วอลเต	: ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าพระเจ้าเฟรเดอริกจะโปรดภารกิจประเพณีทางประเทศนั้น อันที่จริงนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าพระองค์ทรงได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ในขณะที่พระบิดาบังคับพระชนม์อยู่ จนกระทั่งพระองค์ไม่รู้จักความรักอย่างแท้จริง
ฐุม	: น่าสงสารเหลือเกิน ที่ความผูกพันของพระองค์ ที่มีต่อพ่อ กล้ายเป็นการแสดงออกทางสังคม เพื่อชัยชนะไป
วอลเต	: ถูกแล้ว นั่นเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าไม่อาจให้อภัยพระองค์ได้ พระองค์ไม่ได้ให้เกียรติข้าพเจ้าเลย และยังทรงทรยศต่อกำลังเมืองที่ข้าพเจ้าอุทิศให้แก่พระองค์เป็นเวลาหลายปีอีกด้วย ถึงกับโปรดให้จับตัวข้าพเจ้าไว้ และคุณตัวข้าพเจ้าไว้ทั้งข้อหาอย่างรุนแรง ทั้งยังคุกคามข้าพเจ้าและทรัพย์สมบัติของข้าพเจ้าด้วย แต่สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ ข้าพเจ้าอาจมองข้ามได้ สิ่งที่ข้าพเจ้าให้อภัยไม่ได้ก็คือ พระองค์ทรงนำยุโรปเข้าสังคมเพื่อขยายอาณาจักรที่ป่าเถื่อนของพระองค์
ฐุม	: ข้าพเจ้าเคยอ่านข้อเขียนของพระเจ้าเฟรเดอริกที่คัดค้านมาคิอาเวลลี ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันขัดกันอย่างมาก ที่กษัตริย์ซึ่งทำตามคำแนะนำนำตนรุนแรงที่มาคิอาเวลลี ได้เสนอแก่พวกเจ้าขายต่างๆ และกลับมาโจนที่มาคิอาเวลลีว่าเป็นคนไม่มีศีลธรรม
วอลเต	: มาคิอาเวลลีอาจเป็นคนชั่วนี้ให้พระเจ้าเฟรเดอริกทำอย่างนั้นก็ได้ ถ้าท่านต้องการที่จะได้รับชื่อเสียงในฐานะที่เป็นผู้ปกครองที่ดี ที่มีคุณธรรม ก็ต้องโจนที่

	นักเขียนซึ่งส่งเสริมในเรื่องความชั่วร้าย
สูญ	: หรือนักเขียนผู้ซึ่งถูกหาว่าเป็นผู้สนับสนุนความชั่วร้าย
วอคแต	: ซึ่งมาคิดอาเวลลีกระทำอย่างไม่ต้องสงสัย
สูญ	: ไม่ใช่ทั้งหมดหรือกท่าน เขากล่าวว่ามีศีลธรรมจรรยาสองประเกท ประเกท หนึ่งสำหรับบุคคลธรรมด้า และอีกประเกทหนึ่งนั้นสำหรับเจ้านายหรือชนชั้นปักครอง คือจริยธรรมสองแบบ ซึ่งก็อกจากจะบุติธรรมดี
วอคแต	: พระเจ้าเฟเรเตอร์วิคแห่งปรัสเซีย ยอมไม่อาจถูกกล่าวหาว่าทรงถือจริยธรรมสองแบบ พระองค์ทรงมีเลี้ท์เหลี่ยมมาก ในฐานะที่ทรงเป็นเจ้า มีหน้าที่ในการปักครองรัฐ และก็ทรงมีเลี้ท์เหลี่ยมในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีกิจในการดำเนินชีวิตเป็นการส่วนตัวด้วย สำหรับพระองค์ ทุกอย่างคงเส้นคงวาเป็นแบบเดียวกัน คือใช้เลี้ท์เหลี่ยมกังส่องกรณี
สูญ	: พระจริยธรรมส่วนพระองค์ต่างหาก ซึ่งทำให้โลกตกตะลึง ในฐานะเจ้าชาย การกระทำผิดของพระองค์นั้น ให้อยากได้ ดังเราได้ยินมาแล้วว่ามีผู้นานนานพระองค์ว่าทรงเป็นพระเจ้าเฟเรเตอร์วิคหาราชที่เดียว ความข้อนี้ยอมอธิบายได้ในสภาพของอนาริปไทย ซึ่งปรากฏในระหว่างชาติต่าง ๆ ที่มีสังคมกัน จนเกือบจะเรียกว่าเป็นไข้เรื้อรัง ศีลธรรมในหมู่บ้านกุศลจึงมีความหมายน้อย เพราะคนพวงนี้อาศัยอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายต่าง ๆ กัน อันต่างรัฐชาติรับนับถือกฎหมายนั้น ๆ ไม่
วอคแต	: สภาพของอนาริปไทยนี้แล้วร้ายมาก ในชาติต่าง ๆ ถ้ามีการเคารพหลักศีลธรรมระหว่างรัฐ ก็จะเกิดความสงบสุขได้
สูญ	: ข้าพเจ้าสังสัย รัฐที่รักษาคำพูด จะถูกรัฐที่ไม่รักษาคำพูดกลืน ลูกแกะจะถูกสิงโตกลืน เราอาจจะเสียหายที่ไม่มีระบบกฎหมายสูงสุดระหว่างชาติ แต่เมื่อไม่มีระบบดังว่านี้ ถ้านักปักครองจะกระทำเหมือนกับว่ามีกฎหมายอยู่แล้วจะก็จะเป็นการโน่เขลาโดยแท้
วอคแต	: ที่ว่านี้เป็นความจริงที่เจ็บແเสบสำหรับมนุษยชาติยังนัก
สูญ	: แน่นอน และนี่ก็เป็นสาเหตุที่คนเกลียดมาคิดอาเวลลีกันเป็นอย่างมาก เพราะเข้าให้เห็นความจริงที่เจ็บปวดนี้ มนุษย์ชอบที่จะหลอกลวงกัวเอง ในการคิดว่าตนสนับสนุนกฎหมายศีลธรรมอันถูกต้องเสมอไป โดยไม่แยกข้อแตกต่างระหว่างจริยธรรมของรัฐและจริยธรรมส่วนตัว แต่จริง ๆ เลวนั้นไม่ได้อีก ตามกฎหมายศีลธรรมอันถูกต้องเสมอไปและไม่สามารถที่จะทำ เช่นนั้นได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าจริยธรรมสองแบบ คือ สำหรับส่วนตัวแบบหนึ่งกับของรัฐแบบหนึ่ง

เป็นคุณจังพรหมจารย์สองแบบนั้นเอง กับผู้ชายเราไม่ถือความบริสุทธิ์ในการเป็นผู้ชายสำคัญ แต่หากลับเห็นว่าสำคัญมากสำหรับผู้หญิงซึ่งต้องสุภาพด้วย ถ้าหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกูญอันเกร่งครั้งในเรื่องความบริสุทธินี้เพียงเล็กน้อยก็จะถูกสังคมลงโทษว่าเป็นผู้กระทำผิดในเรื่องน้อยอย่างรุนแรง แต่นี่เราภัยมีเหตุผลดี เพราะความเป็นอยู่ของครอบครัวขึ้นอยู่กับเรื่องนี้ แต่เราเพียงหวังให้ผู้ชายบริสุทธิ์แต่พอประมาณ เรายกจ่าวโทษในการที่ผู้ชายมักมากในการคุณ แต่ในเวลาเดียวกัน เราไม่ยกย่องความบริสุทธิ์หรือพรหมจารย์ของชายหนุ่ม ที่ล่วงจากการทำความสุขทางเนื้อหง เราผ่อนผันเกี่ยวกับความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้ชาย ในทางที่คล้าย ๆ กัน ก็เป็นการสมควรที่เราเน้นให้แต่ละบุคคลให้มีคือกฎหมายอย่างเคร่งครัดตรงตามแนว แต่ผ่อนผันให้พระราชา จะหลอกหลวงบ้าง กล่าวเท็จบ้าง หรือผิดสัญญาบ้าง ก็ได้ ในบางโอกาส เพื่อเหตุผลของรัฐ

วอเดต

: ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยอย่างมาก ข้าพเจ้าคิดว่า “เหตุผลของรัฐ” เป็นวิธีที่น่ากลัวมาก

ฐาน

: แต่ท่านก็ได้พูดเอง ในการกล่าวป้องกันฝรั่นชิล เบคอน ที่ว่าการใช้จารีตนำब्रातเพื่อทราบแน่นหนาของครั้งกีสมควร แม้ข้าพเจ้าจะไม่เห็นว่ามันเป็นการยุติธรรมเลยที่จะทราบได้ แต่ถ้าทราบได้ ก็เฉพาะในวงการของการเมืองโดยการอ้างว่าเป็น “เหตุผลของรัฐ” เท่านั้น

วอเดต

: ข้าพเจ้ายอมให้มีการทราบ ก็ เพราะได้ประโยชน์แก่รัฐหรือเป็นผลดีแก่สังคมเท่านั้น แต่พวกที่อ้างถึงเหตุผลของรัฐ คิดแต่ผลประโยชน์ของนักปักครองเสมอ อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าอาจจะเห็นด้วยกับท่านที่ว่า มีสิ่งแన่นอนที่แตกต่างกัน ระหว่างขอบเขตของคือธรรมและขอบเขตแห่งการบริหารงานของรัฐ เป็นการผิดอย่างมากที่ ที่ถือว่าศาลพระราชนูญเป็นศาลแห่งการลงโทษ คุกและการลงทัณฑ์ต่าง ๆ ไม่สมควรนำมาใช้ในรูปของการแก้แค้น หากแต่ควรนำมาใช้ในทางที่จะเป็นเรื่องข้อความอาชญากรรมครั้งต่อไป หรืออาจเป็นทางปฏิรูปอาชญาการเท่านั้น สังคมต้องป้องกันตัวเอง แต่ไม่มีนุษย์คนไหนที่สามารถทำตนให้ถึงพระเจ้า และตัดสินหรือลงโทษผู้ต้องหาดังผู้กระทำบาง การลงโทษจะยุติธรรมก็ต่อเมื่อเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคม โทษประหารชีวิตด้วยแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่ายากที่จะให้ความยุติธรรมได้ แต่อย่าพูดให้เกินเลยไปจากข้อเสนอของข้าพเจ้าที่ว่า การทราบแบบชาวตันครบาลนั้นอาจจะยอมให้มีได้ในบางโอกาส ข้าพเจ้าหมายความว่าจะมีได้ก็ต่อเมื่อถ้าทำ

เช่นนั้นแล้ว สังคมจะต้องได้รับประโยชน์อย่างมากจากการนี้ นี่นับว่า แตกต่างมากจากคำสอนของมักอิสลามในเรื่อง “เหตุผลของรัฐ” ซึ่งยอมให้มุชย์ เช่น พระเจ้าเฟรเดอริก ทำให้โลกลูกเป็นไฟ โดยไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใดเลย

ญม

: ข้าพเจ้าเห็นเช่นเดียวกับท่าน ในเรื่องพระเจ้าเฟรเดอริก แต่ข้าพเจ้าคริสต์เจน ว่าการกระทำการส่วนตัวของคริสต์ตามกฎหมายชาติทางจิริยารมณ์ยอมต้องผูกมัดโนธรมของเขาก่อนย่างหนักหน่วงเสมอ แต่ผู้ซึ่งกำหนดที่เพื่อประเทศชาติย่อมมีข้อผูกมัดทางจิริยารมณ์เบлагไป และผู้ที่รับผิดชอบเพื่อรัฐเช่นนี้จะไม่ยอมทำโน่นทำนี่เพื่อรัฐ เพราะกลัวผิดศีลธรรมส่วนตัว ก็เป็นอันใช่ไม่ได้ เวื่องนี้ไม่ยากที่จะเข้าใจ ถ้าเราพิจารณาว่าอะไรคือภารกิจของกฎหมายศีลธรรมทั้งหมด

วอคเต

: ยุ่มที่รัก เหตุผลคือภารกิจของกฎหมายศีลธรรมทั้งหมด หลักสำคัญของศีลธรรม เปิดเผยให้มนุษย์ทราบ โดยแสดงสิ่งแห่งเหตุผล ซึ่งพระผู้ประเสริฐสุดได้ปลูกฝังไว้ในตัวมนุษย์

ญม

: ข้าพเจ้าคิดว่าท่านผิดตรงนี้เอง ภารกิจของศีลธรรม ไม่ใช่เหตุผล แต่เป็นผลประโยชน์ ท่านคิดว่าความคิดเรื่องความยุติธรรมผุดขึ้นมาท่ามกลางมนุษย์ได้อย่างไร

วอคเต

: นักปรัชญาหลายท่านสามารถตอบคำถามนี้ได้ แต่คำถามทั้งหมดนั้นกล่าวเป็นความคาดคะเน

ญม

: แน่นอน ความคิดที่ว่าครั้งหนึ่งมนุษย์อาศัยอยู่ใต้สภาวะของธรรมชาติ เป็นเพียงแต่นิยาย แต่เราสามารถพูดได้อย่างถูกต้อง ว่าโลกของธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์อาศัยอยู่แต่แรกนั้น มีความอัตติขาดแคลนเป็นสิ่งแรก อาหารมีไม่นัก เพราะว่าธรรมชาติไม่ได้ปรานีมนุษย์ อาหารมีเมื่อพอที่จะเดียงกัน ฉะนั้นมนุษย์จึงต้องเลือกที่จะต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงอาหาร ซึ่งบางทีก็จะต้องตายไปในการต่อสู้นั้น หากไม่มนุษย์ก็ต้องเลือกที่จะทำงานร่วมกัน เพื่อจะเก็บไขต้นเหตุแห่งความขาดแคลนทางธรรมชาติ ในกรณีนี้ แต่ละคนต้องยอมรับนับถือสมบัติที่สะสมไว้ให้ ความคิดเรื่องความยุติธรรมย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับการมีทรัพย์สมบัติ

วอคเต

: ยุ่มที่รัก ถ้าเข่นนั้นท่านก็จะยอมรับในสิ่งซึ่งข้อเขียนของท่านปฏิเสธ ในข้อที่ว่าสังคมต้องอยู่บนสัญญาหรือข้อตกลง ซึ่งสมาชิกทุกคนได้ยินยอมด้วย

ญม

: ไม่ใช่เรื่องของสัญญาหรือข้อตกลง เป็นเพียงเรื่องของผลประโยชน์ร่วมกัน

ซึ่งสมาชิกทุกคนในสังคมแสดงต่อ กันและกัน และต่างก็วางแผนข้อประพฤติ ปฏิบัติ โดยถือกฎเกณฑ์บางประการ ข้าพเจ้าถือว่าการยอมให้เพื่อนบ้านเป็นเจ้าของในสิ่งของของเขานั้น เป็นการดีแก่ข้าพเจ้าด้วย ถ้าเขาจะถือเข่นเดียว กันกับของที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าของ เพื่อนบ้านคนนั้นย่อมจะมีมิตรชี้เช่นเดียวกันกับ ข้าพเจ้า เพราะหากว่ารักของเขามาหนึ่งกัน เราสองคนก็เหมือนคนเรื่องที่ต้องการเชียงร่วมกัน ต่างก็ต้องที่กรรเชียงไปทางเดียวกัน แม้จะไม่ต้องสัญญา ว่าอะไรต่อ กันและกันเลยก็ตาม

วอคแต	: จะกล่าวว่าการกระทำทั้งนี้เป็นไปโดยความรู้สึกในทางที่จะเป็นคุณประโยชน์แก่กันและกัน ก็เห็นจะได้
อุป	: คุณประโยชน์ย่อมเป็นความรู้สึกที่ดีอันมีต่อสังคม แต่คุณประโยชน์โดยตัวของมันเองนั้นย่อมอ่อนแอบเกินที่จะต่อสู้กับตัณหา ในเรื่องความรักตัวหรือความโลภ สิ่งซึ่งจะต่อสู้กับความรักตัวได้นั้นก็คือความรักตัวนั้นเอง โดยสอนให้รักตัวอย่างฉลาดและแก้ไขให้ไปในทางที่ถูก ต่อเมื่อมนุษย์เข้าใจว่าตนสามารถทำให้สมความอยากได้ในระบบของสังคมที่มีรูเบียน แทนที่จะทำให้สมความอยากได้ ในท่ามกลางอาการอันรุนแรงและการไว้ซื่อแบบโดยทั่วไป นึกถึงการนำความรักตัวให้เป็นพื้นฐานทางศีลธรรมจรรยาบรรณนั้นเอง เพราะความรักตัวเป็นตัณหาอันรุนแรงที่สุดของมนุษย์ เมื่อใช้ให้ถูกทางย่อมทำให้สังคมเมืองมั่นคง
วอคแต	: ท่านพูดถึงความเข้าใจ และข้าพเจ้าก็มั่นใจว่าท่านทำถูกในเรื่องนี้ แต่ความเข้าใจเป็นเรื่องของบัญญา เฉพาะสัตว์ที่มีบัญญาจึงสามารถเป็นสัตว์ที่มีศีลธรรมได้ มนุษย์จะมีคุณธรรมได้ก็ต่อเมื่อเหตุผลเป็นใหญ่
อุป	: ข้าพเจ้าพูดมาแล้วและขอพูดอีกว่า เหตุผลเป็น และควรจะเป็น ท้าส ของตัณหา
วอคแต	: คำพูดอันเหลวไหลไร้สาระเช่นนี้ ข้าพเจ้าก็เพิงเคยได้ยินนี้เหละ
อุป	: วอคแต ท่านต้องเห็นด้วยอย่างแน่ๆ ว่าเหตุผลเป็นเพียงอินทรีย์หนึ่ง ซึ่งสามารถให้เราเข้าถึงสิ่งซึ่งเราปรารถนา หรือเลี่ยงสิ่งซึ่งเรากลัว แต่ความปรารถนาและความกลัวไม่ใช่ส่วนหนึ่งของเหตุผล หากเป็นความรู้สึกหรือตัณหา ประสบการณ์ทางจริยธรรมของเรามีผลสะท้อนให้เราคิด แต่เหตุผลในตัวของมันเองมิได้เป็นต้นคอให้มนุษย์มีใจดี มีใจซื่อ หรือมีใจกล้า ยังไง กว่าการที่เป็นต้นคอให้เกิดความกลัว ความ恐怖หนึ่ง หรือความโบ僻คดเท็จ ตัณหาทั่งหากที่ทำให้เราช่วยเหลือเพื่อนที่กำลังตกยาก และเหตุผลของวิธีว่า

	<p>เราจะช่วยเหลือได้อย่างไร เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือของความรู้สึกนึกคิด หรือ ดังที่ข้าพเจ้าพูดไว้แล้วว่าเป็นทางของต้นเหา</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: แต่ท่านเองก็พูดถึงการทำให้ต้นเหานั้นคลาดใจในทิศทางที่ถูกต้อง ก็จะไร้เล่า ที่จะทำหน้าที่นี้ ถ้าไม่ใช่เทคโนโลยี ถ้าเทคโนโลยีในฐานะที่จะสอนและทำ ก็ต้องอยู่เหนือกว่าต้นเหาแน่ ๆ</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: หน้าที่นี้ไม่สูงกว่าคอกอก หากต่ำกว่าต่างหาก คุณดังหมดความกับลูกความนั้นเอง หรือดั้งนั้นต่อกับพระราชผู้ทรงมีสมบูรณ์ภูษามีที่ เทคโนโลยีได้ขัด ขวางการรักษาเรื่องของมนุษย์ เป็นแต่สอนให้มนุษย์รู้ว่าการเข้าถึงสิ่งซึ่งคน普通นาอย่างดีที่สุดนั้น ควรเป็นไปอย่างไร</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: นั่นก็คือชัยชนะที่เทคโนโลยีต่อต้นเหา</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: เป็นการพิจารณาที่จะพูดถึงข้อขัดแย้งระหว่างเทคโนโลยีกับต้นเหา ข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในความนุษย์นั้นมาจากการต้นเหาอย่างหนึ่ง การบทบาทกับต้นเหาอีกอย่างหนึ่งต่างหาก ต้นเหาบางอย่างเมื่อก่อนและสงบ และสิ่งซึ่งเป็นไปในใจอย่างสงบนั้น ก็เป็นธรรมดาวอยู่เอง ที่คนนี้กว่าต้นเหาอย่างนี้แล้วก็อีกสิ่งซึ่งเรียกว่าเทคโนโลยี ที่เราเรียกว่าความแข็งแกร่งทางจิตใจ เราไม่ได้นึกถึงความแข็งแรงของ “จิต” ที่เป็นดั้งความแข็งแรงของเทคโนโลยี เป็นแต่เรามายังถึงเพียงว่า ในกรณีนี้ ต้นเหาอันสงบได้ชัยชนะต้นเหาที่รุนแรงต่างหาก</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: ถ้าเข่นนั้น เรายังจะเห็นพ้องต้องกันได้มาก เป็นแต่ข้าพเจ้าไม่ยอมเรียกสิ่งที่ท่านเรียกว่าต้นเหาอย่างสงบว่าเป็นต้นเหาเท่านั้น ข้าพเจ้าเรียกสิ่งนี้ว่าเป็นการจัดระเบียบอย่างมีความคิด</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: ถ้าเข่นนั้น ท่านก็ไม่มีโอกาสได้พูดถึงความรู้ทางจิตวิทยารมอย่างมีเทคโนโลยี</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: ท่านก็รู้แล้วว่าข้าพเจ้าเห็นด้วยกับจอน ล็อก นักปรัชญาที่ยังใหญ่ที่สุดขององค์กรนี้ ในข้อที่ว่ามนุษย์ไม่มีความคิดที่ติดตัวมาในสันดาน กล่าวคือ ในวิญญาณของเรานั้น “ไม่มีความนึกคิดในทางจิตวิทยารมติดอยู่เลย” ดังที่มนุษย์เกิดมาก็ไม่มีหนวดเครา ต่ออายุถึงเกณฑ์หนึ่ง หนวดเคราจึงขึ้นมาเอง</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: ความคิดทางจิตวิทยารมเกิดขึ้นได้ภายหลังก็จริง แต่ความคิดเข่นนี้มีมาจากการประสบการณ์ มิได้มาจากความรู้ในทางเทคโนโลยี</p>
วอลเตอร์ ชุม	<p>: ข้ออุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือ ต้องประสงค์จะให้มนุษย์อยู่ในสังคม และสังคมคงอยู่ไม่ได้ ถ้าปราศจากความคิดเรื่องความยุติธรรมและอยุติธรรม พระเจ้าหรือธรรมชาติจึงให้มนุษย์ได้มีทางที่หนีไม่ได้ในเรื่องคังกัล่า ประเพณีต่าง ๆ ของเราย่อมไม่ยอมให้เรามีความคิดในเรื่อง</p>

	<p>ความยุติธรรมเหมือนกัน ไปหมด สิ่งซึ่งเป็นอาชญากรรมในเอเชีย อาจไม่ผิดในยุโรป สังคมทั้งหลายไม่จำต้องมีกฎหมายเหมือนกัน แต่สังคมจะดำเนินอยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากกฎหมาย</p>
ฐูม	: ในข้อนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่าน ข้าพเจ้าคิดว่ามอง特斯กิโออพูดเกินความจริง ในเรื่องความแตกต่างระหว่างสังคม เมื่อเข้าพูดว่ากฎต่างๆ ของสังคม เปลี่ยนแปลงไปต่างๆ กัน ดังภูมิอากาศแห่งสังคมนั้นๆ เอง
วอคเตต	: อะไรก็ตามที่มอง特斯กิโอกล่าว เราไม่ควรไว้ใจเลย จริงอยู่ที่ว่า สังคมย่อมมีกฎหมายจาริยธรรมที่แตกต่างกัน เราได้รับการบอกเล่ามาชั่วนั้น ดังเราได้รับการบอกเล่ามาว่าอนุญาตให้ขโมยกันได้ในรัฐสเปต้า ทำไมจึงเป็นเช่นนี้ เพราะว่าทรัพย์สมบัติถือเป็นของกลาง การที่คนๆ หนึ่งเอาร่องส่วนรวมไปแบบเก็บไว้เป็นกรรมสิทธิ์อย่างเห็นแก่ตัวแต่เพียงคนเดียว เมื่อมีคนไปขโมยเอามาจึงต้องถือว่าคนๆ นั้นทำบริการให้แก่รัฐ เราทราบมาว่ามีมนุษย์ที่กินคนซึ่งเขาไม่ได้คิดเลยว่าเขาทำผิด ข้าพเจ้าว่าพวกคนบ้าเดือนเหล่านี้ก็มีความคิดเห็นองค์ประกอบเราในเรื่องความยุติธรรมและอยุติธรรม พวกนี้กำลังครามเข่นเดียวกับที่พวกเรางาน หันนี้ เพราะความบ้า สมครามเป็นของสาด และการกินเนื้อศัตรูเป็นแต่เพิ่มพิชัยให้แก่ความบ้านั้นเอง มาตรฐานไม่ได้อยู่ตรงเอกนองหม้อ หากแต่ตอนนี้เราต่างหาก พากป้าเดือนมีข้ออ้างในการฆ่าอย่างเดียวกับข้ออ้างของเราในการยอมให้มีสังคมโง่ๆ ในยุโรป ข้ออ้างก็คือพวกนั้นเป็นศัตรูของประเทศชาติ จึงต้องกำลังล้างเสีย
ฐูม	: วอคเตตที่รัก คุณเมื่อนท่านก็มีความคิดเห็นเช่นข้าพเจ้า ตรงที่ว่าสิ่งที่เรียกว่าศีลธรรมนั้น ไม่ใช่อะไรที่นักออกแบบน้ำใจจากกฎหมาย ซึ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ในสังคมนั้นเอง
วอคเตต	: ท่านนี้ก็ถูก จับคนสองคนให้มาอยู่ในโลก เขาจะเรียกสิ่งซึ่งเป็นกฎธรรมความดีและยุติธรรม เนพะสิ่งที่เขาก็สองได้ผลประโยชน์ ถ้าให้คนสักคนอยู่ในโลก จะไม่มีสิ่งใดเลยที่มีคุณค่า นอกเสียจากสิ่งที่เข้าพอใจทั้งสักคน และถ้าเพื่อว่าหนึ่งในสักคนกินอาหารของอีกคนหนึ่ง หรือเอาเปรียบอีกคน หรือช้ำอีกคน นี่ย่อมทำให้อีกสองคนไม่พอใจด้วย อะไรคือความจริงสำหรับสักคนนี้ ย่อมประยุกต์ใช้ได้ทั้งจักรวาล และนี่แหลกเพื่อน คือแผนอย่างคร่าวๆ ในเรื่องปรัชญาทางจาริยธรรม
ฐูม	: ถ้าเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นว่าทำไม่ท่านจึงจะต้องเปลี่ยนต่อข้อเสนอแนะของข้าพเจ้า ที่ว่าศีลธรรมต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งผลได้ หรือประโยชน์ของแต่ละคน

วอเลต	: ท่านพูดถึงการได้รับผลประโยชน์แบบเห็นแก่ตัว แต่ข้าพเจ้าพูดถึงผลประโยชน์ทางสังคม
อูม	: มนุษย์ทุกคนย่อมโอนอ่อนไปตามผลประโยชน์ของสังคม ก็ เพราะว่าประโยชน์นั้นๆ ไม่ได้ขัดกับผลประโยชน์อันเห็นแก่ตัวของเขาระบุ
วอเลต	: เหตุผลสอนเขาว่าอะไรที่ได้ประโยชน์แก่สังคม เขายังย่อมได้ผลประโยชน์ด้วยแต่ตั้งหากำให้คณตาบอด
อูม	: ตั้งหากาอย่างรุนแรงทำให้คณตาบอด ตั้งหากาอย่างเบาๆ ในเรื่องการรักษาเงื่อนทำให้คณเชื้อฟังกฎ ซึ่งทำให้เขารับผลประโยชน์เช่นเดียวกับคนอื่นๆ
วอเลต	: ยูม คุณท่านจะหนีจากข้อขัดแย้งระหว่างเหตุผลกับตั้งหากา โดยการเพชญหน้ากับข้อขัดแย้งระหว่างตั้งหากาอย่างหนัก กับสิ่งที่ท่านเรียกว่าตั้งหากาอย่างเบา ข้าพเจ้าต้องการให้เหตุผลเป็นใหญ่ แต่ท่านกลับให้การรักษาตัวเองอย่างเยือกเย็นไว้เป็นใหญ่ แต่เราทั้งสองคุณเมื่อจะเห็นพ้องท้องกันว่า ตั้งหากาอย่างอาจจะต้องถูกจัดออกไป ถ้าจะให้บังเกิดมีศีลธรรมขึ้นได้
อูม	: ใช่ ตั้งหากาอย่างรุนแรงนั้นเป็นอันตรายสำหรับมนุษย์แต่ละคน ทั้งเป็นอันตรายสำหรับสังคมมากขึ้นไปอีกด้วย และมนุษย์มักถูกครอบงำโดยความมัวเมาหรือตั้งหากาอย่างหนักยิ่งกว่าอย่างเบา จึงต้องมีพลังเพื่อที่จะบังคับใช้กฎหมายให้ได้ เมื่อมนุษย์ทำผิดกฎหมาย ก็ต้องลงโทษ
วอเลต	: ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการสำคัญที่จะบังคับอาชญากรรมยิ่งกว่าจะค่อยลงโทษ นี่เป็นเหตุผลอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าจำเป็นที่จะต้องมีรัฐบาลที่เข้มแข็งและตลาดรอบรู้ รัฐจะได้รับการวางแผนอันเหมาะสม เพื่อที่จะได้ให้ประชาชนกระตือรือร้นที่จะเชื้อฟังกฎหมาย และลดสิ่งยั่วยวนอันก่อให้เกิดอาชญากรรม
อูม	: เป็นอัน rakab หมายความคิดของท่าน ในเรื่องลักษณะสมบูรณ์ภานุสิทธิราชอีกข้าพเจ้ายอมรับว่าคนบางคนไม่เหมาะสมสำหรับสิ่งที่คิดว่ามี ดังมาคิตาเวลลีและนักเขียนชาวโรمانเป็นอันมากก็พูดเช่นนั้น ถ้าจะให้มีเสรีภาพภายใต้รัฐราษฎรจะต้องมีบุคคลิกลักษณะทางจริยธรรมบางประการ ถ้าพลเมืองไม่มีคุณธรรมทางสังคม จะต้องยอมรับความเด็ดขาดแห่งการปกครองแบบเผด็จการ
วอเลต	: โลกปัจจุบันจำเป็นต้องมีพระมหากษัตริย์ ที่สอนประชาชนได้ว่าอะไรคือหน้าที่พลเมือง ความรักชาติของชาวฝรั่งเศสไม่ได้มีมาก่อน จนกระทั่งพระเจ้าชนรีที่ ๔ ได้ทรงปลูกฝังไว้ในใจของคนทั่วไป
อูม	: ข้าพเจ้าคิดว่าท่านพูดถึงใจ แทนที่จะพูดถึงสมอง

วอลด์	: นั่นเป็นเพราะว่าข้าพเจ้ามิได้ขยายค่าของความรักชาติให้เกินเลยไป ด้วยยังมีคุณค่าอื่น ๆ ที่สำคัญกว่านี้อีก
สูม	: เช่นอะไรบาง
วอลด์	: ความเป็นมนุษย์ ความใจกว้าง ความกรุณา ความเฉลี่ยวฉลาด ความรักความจริง และการเฉลี่ยความเหี้ยมโหด
สูม	: ข้าพเจ้าเกรงว่าคุณธรรมนี้จะไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง
วอลด์	: นั่นนะซึ่ง นี่ก็เป็นเหตุผลอีกประการหนึ่ง ที่ว่าต้องมีรัฐบาลอันเข้มแข็ง ผูกชนนั้นทั้งโน้และป้าເກົອນ
สูม	: ทั้งนี้อาจเป็นเพราะฝู່ງชนพากันนั่น การมีสมบัติพัสดุนับเป็นโรงเรียนอย่างดีที่สอนคุณธรรมสำหรับการอยู่ในเมือง นี่ก็เป็นเรื่องความชราที่ เพราะกฎหมายเกิดมีขึ้นเพื่อบังคับทรัพย์สมบัติ พากที่มีสมบัติเข้าใจความยุติธรรมได้ดี และยกที่จะถูกกระตุนให้ไขว้เขววด้วยอารมณ์ยั่นรุนแรง ข้าพเจ้าไม่เชื่อในเรื่องเมืองอันวิเศษสุดที่จะมีบันพันพิภพนี้ แต่ถ้าข้าพเจ้าจะวางแผนเพื่อมีจักรพรรดิที่สืบยมมาหาก็ต้องได้ ข้าพเจ้ายอมต้องการให้อำนาจนิติบัญญัติอยู่ในมือของพวากຸດที่มีทรัพย์สมบัติเป็นอันมากเท่านั้น
วอลด์	: ท่านจะให้สิ่งที่มีอยู่แล้วในอังกฤษมิอยู่ต่อไปช้ากานานนั่นเอง
สูม	: ใช่ ข้าพเจ้าอยู่ฝ่ายที่อยากให้ระบบที่ใช้การได้ดี ทำการอยู่ต่อลดไป ข้าพเจ้าไม่ต้องการเห็นการปฏิวัติอีกแล้ว การผลิกแพร่งดินก่อให้เกิดเสียหายรุนแรง ปรากฏออกนอกหน้าเสมอ เวลาคิดถึงเรื่องประชาธิปไตยที่ไร มากก่อให้เกิดความ恐慌ตกใจทุกที่ไป
วอลด์	: ข้าพเจ้ายอมรับรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยได้ดีมาก ท่านก็อยู่แล้วว่า พวากสิสนี้ถือระบบการปกครองดังกล่าวอยู่มิใช่น้อย และระบบนี้ก็มีความคืออยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้ายากเห็นเสรีชนออกกฎหมายเอง เพราะพวากเข้าต้องอยู่ต่อกฎหมายนี้ ดังที่เขาร่างบ้านเรือนเพื่อตนเองอาศัยอยู่นั่นแหลก ข้าพเจ้าชอบใจที่ช่างก่อสร้างของข้าพเจ้า ช่างไม่ของข้าพเจ้า ช่างเหล็กของข้าพเจ้า ตลอดจนชานาที่เป็นเพื่อนบ้านของข้าพเจ้าที่เป็นผู้ผลิตสินค้า ต่างก็มีความสนใจกันในอาชีพ พวากนี้รู้และสนใจในปัญหาของส่วนรวม ยังกัวข้าราชการครุภกิจที่หึงที่สุดเสียอีก ในระบบประชาธิปไตยนั้น กรรมการก็ต้องก้าวไปรับแก่หรือว่าคระคุณ กการเป็นอิสระและเป็นคนเสมอ กับคนอื่นนั้น เป็นชีวิตของมนุษย์โดยธรรมชาติอย่างแท้จริง
สูม	: แต่น้อยคนนักที่จะดำรงอยู่ได้ตามแนววิชีวิตแบบนี้ เคยมีรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยมาทำไรแล้วในโลกนี้

วอลเตอร์	: เพ่งจะมีเพียงหยิบมือเดียว
อูม	: ถ้าเข่นนั้นประวัติศาสตร์ก็ไม่รับรองว่า นี่เป็นระบบการปกครองที่ใช้ได้ผล ทางด้านปฏิบัติ เมื่อระบบนี้ยังใช้การไม่ได้ แล้วไปกระตุ้นอารมณ์มหาชน ทำไม่กัน ว่าเข้าอาจจะได้รับพระธรรมนูญการปกครองประเทศที่สูงส่งเป็นอุดมการ
วอลเตอร์	: ข้าพเจ้าไม่เคยทำอะไรเข่นนั้นเลย ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่าคนฝรั่งเศสยังไม่พร้อม สำหรับประชาธิปไตย ไม่พร้อมเม็กร่างทั่งระบบก็งประชาธิปไตยคันที่ทำนั้น มีอยู่ในอังกฤษ อูมที่รัก ท่านชอบระบอบที่ปกครองโดยผู้ดีที่มีทรัพย์สมบัติ ก็ระบบหึมี่ใช่หรือคือที่มีอยู่ในอังกฤษ โดยการเริ่มของพระเจ้าเจมส์ที่ ๑ ตอนที่ทรงขยายคำแห่งชุนนางสืบราชภูมิแก่คนมีสถาการ์ และการจลาจลในตอนคริสตศวรรษที่ ๑๗ ได้ช่วยให้เกรชูที่ดินได้เป็นผู้ดีกันขึ้นมาด้วย แต่ที่ฝรั่งเศสนั้นไม่แตกตัวโดยสายเลือด ที่สืบทอดวงศ์ตระกูลกันมาแต่โบราณ คนที่มีทรัพย์สมบัตินั้น ถูกตราหน้าว่าเป็นภัยพิจารณาด้วยความที่ของข้าพเจ้านั้นเอง
อูม	: ท่านว่าทำແນเป็นภัยพิจารณาด้วยความที่ของข้าพเจ้า ให้รับยกยาบรรจุก็ให้เป็นเชือดหัวใจ-แต่ สุภาพบุรุษสามัญแห่งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ไม่ใช่หรือ
วอลเตอร์	: นั่นหมายความว่าข้าพเจ้าเป็นข้าราชการสำนัก ไม่ได้เป็นผู้ดี แม้แต่คำแห่งในราชสำนักก็เป็นอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น ข้าพเจ้าพากอยู่ที่เวชาย์ ในฐานะนักเขียนประวัติศาสตร์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ได้อยู่ในพระราชวังค์อย่าง หากอยู่ในห้องเล็กๆ ทางด้านห้องเครื่อง ซึ่งเสนอจะนำทุเรศ ครรัณแล้วข้าพเจ้า ก็สุภาพเกินไปกับเจ้าของคนหนึ่งจนพระราชินีกรีว จึงถูกออก แต่ถ้าไม่สุภาพ ราบรื่นกับพวกเจ้าจอมเหล่านี้ ก็ยากที่ข้าพเจ้าจะหาทางก้าวหน้าได้ในราชสำนัก
อูม	: วอลเตอร์ที่รัก ท่านก็เป็นฝ่ายนิยมกษัตริย์ การที่ท่านไปเผชิญมากับพระราชวงศ์ เช่นนั้น ออกจะน่าสงสารอยู่
วอลเตอร์	: ท่านมองเล่า เคยมาอย่างไรบ้างกับระบบผู้ดีอังกฤษ
อูม	: ไม่ต้องไปกล่าวว่าท่านนักหรอ ก เมื่อข้าพเจ้าเขียน History of England ข้าพเจ้าพยายามจะบันทึกแต่ความจริง ข้าพเจ้าไม่มีความสนใจอะไรอื่นเกี่ยวข้องด้วย และหวังว่าข้าพเจ้าเขียนอย่างไม่เข้าใจออกใจอย่างไร แต่แล้วทุกคนก็หาว่า ข้าพเจ้ามีอคติ ข้าพเจ้าขออภัยรับว่าข้าพเจ้าออกจะมีความหวังอยู่กับงานเขียน ชิ้นนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าเป็นกับประวัติศาสตร์คนเดียวในราชอาณาจักร ซึ่งไม่ยอมรับฟังคำแนะนำในบ้านบุญนั้น และเสียงเรียกร้องอันเต็มไปด้วยอคติของ

มหาชน ข้าพเจ้าหวังว่าจะมีการประนีมือให้กับข้าพเจ้าทั่วไปทุกแห่งหน แต่ แล้วข้าพเจ้าก็ต้องผิดหวังอย่างมาก เสียงคัดค้านข้าพเจ้านั้นๆจะรวมกันเป็น หนึ่งเดียว บังก์มาในรูปของการทำหนิน การไม่เห็นด้วย หรือการอันหนน ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นชาวสกอต ชาวยอร์ชหรือชาวอังกฤษก็ตาม ทั้งพระราชวิ กและพระราชอยรี ทั้งพวกระและมาราส ทั้งพวกรที่คิดอย่างอิสระและพวกร ที่ถือลัทธิศาสนา ต่างรวมกันต่อต้านข้าพเจ้าทั้งสิ้น

- วอคเตอร์ สมุน** : เคราะห์ที่ที่หนังสือของท่านได้รับการต้อนรับดีกว่านั้นที่ฝรั่งเศส
- วอคเตอร์ สมุน** : อาจเป็นเพราะมันไม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส
- วอคเตอร์ สมุน** : ใช่ หาไม่ท่านก็อาจถูกกล่าวหาเข่นข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็หวังว่าคงจะมีพวกร ผู้ที่อังกฤษที่เข้าใจความเชื่อทางการเมืองของท่านอย่างเพียงพอ ที่จะช่วยให้ ท่านอยู่รอดได้
- สมุน** : ก็มีเท่าที่ท่านหาได้จากบรรณาธิริย์ต่าง ๆ ในยุโรปนั้นแหลง
- วอคเตอร์ สมุน** : เราก็ตกลงมากกันไปเกี่ยวกับพระเจ้าเฟรเดอริกแห่งปรัสเซีย ท่านต้องไม่ลืม ว่ามีพระนางแคร์เรนแห่งรุสเซียอยู่ด้วย และวีพระเจ้าสถานนิสลอสแห่งโปแลนด์ ทั้งนี้โดยไม่ต้องเอ่ยถึงพระมหากษัตริย์ของท่านและของข้าพเจ้า อย่างไรก็ต้องเชื่อว่าพระเจ้าแห่งเดนิสตันสัมภัยใหม่เหล่านี้มีแนวโน้มไปใน ทางบัญญาความสามารถ ถ้าไม่เช่นนั้น ก็เป็นอันระบบราชิปปีไทยจะต้อง ถึงที่สุด
- สมุน** : ก็เห็นจะเป็นเช่นนั้นไม่ใช่หรือ
- วอคเตอร์ สมุน** : ข้าพเจ้าเชื่อในเรื่องความเจริญ
- สมุน** : ข้าพเจ้าสองจิตสองใจในเรื่องความเจริญ องค์กฤษสมัยนี้กำลังเสื่อมอย่างเห็น ได้ชัด โดยเฉพาะก์ในก้านวรรณคดี ถ้าพูดให้แรงกว่านี้ ก็ต้องว่าวรรณคดีถึง ที่สุดแล้ว และนี่ๆจะเป็นเครื่องวัดความเจริญอย่างอื่นได้ก็ ที่ว่าเจริญนั้นๆมี ระยะอยู่ที่อย่างสั้นมาก
- วอคเตอร์ สมุน** : ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่าทางศิลปศาสตร์ ไม่มีอะไรเจริญขึ้น วรรณคดีในฝรั่งเศส เสื่อมโกรนลงกว่าในอังกฤษเสียช้ำ ที่น่าเสียใจก็คือข้อเยินของข้าพเจ้าแสดง ถึงจุจับ มิได้แสดงถึงจุติเริ่มต้นของขบวนการที่สร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่ แต่ เรายังคงหวังในการซื้อขายแต่ก่อต่างระหว่างศิลปะซึ่งกำลังเสื่อม กับวิทยาศาสตร์ ประยุกต์ซึ่งกำลังเจริญ
- สมุน** : ข้าพเจ้าไม่ใช่หนึ่งในจำนวนของพวกรที่เห็นว่าในสมัยโบราณ อะไรๆ ก็ได้ไป หมวด ข้าพเจ้าพร้อมที่จะกล่าวว่า เมื่อพระนางเอลิซาเบททรงราชย์อยู่นั้น หา

เนื่องอย่างดี ๆ กินก็ทิ้งยาก ชาไม่มีเสรีภพเลยคั่วช้า ลองคิดๆว่าชีวิตประจำวันในสมัยนั้นจะเป็นอย่างไร เม้าปราสาทก็ไม่ต่างจากคุก ไม่มีปล่องไฟสำหรับให้ควันออกไป และไม่มีหน้าต่างกระจกที่จะกันอากาศหน้าเข้ามา กลางคืนก็จุดเทียนนอนอย่างลสว ๆ และกินกันแต่เกลือกับเนื้อวัวและเนื้อแพะ ปีละเก้าเดือน โดยไม่มีผักอะไรกินกันเลย

วอดเต

: เวลาณี้ในอังกฤษก็ไม่มีอะไรที่น่าสนใจอยู่แล้ว ยังพิจารณาดูว่าราชอาณาจักรนี้เจริญรุ่งเรือง ยังเห็นว่าสภาพความเป็นอยู่แล้ววาย ลองคิดอนันน์ก์ใหญ่พอก กับปารีส แต่เทียบกันไม่ได้เลยในด้านความโอลฟาร์ก ในการสนับนิยม ในการความสนุกสนานรื่นเริง ในทางศิลปะหรือสังคม ข้าพเจ้าเชื่อว่ามีงานเงินตามคุณภาพส่วนตัวในปารีสมากกว่าที่ลองคิดถึงหัวร้อยเท่า ที่ปารีส คนซึ่งเป็นที่รู้จัก หรือทนายความ หรือพ่อค้าขายชนสัตว์ ก็มีอาการบ้านเรือนและเครื่องตกแต่งเรือน ดีกว่าผู้พิพากษาที่ยังไม่ใหญ่ในลองค่อนเสียอีก คนอังกฤษนั้นรายแต่ไม่รู้จักหากความสุขกับความร่วงวนนั้น

ฐุม

: ข้าพเจ้าไม่อาจไปมีภูมิลำเนาอยู่ในลองค่อนได้ แต่นั้นแหลก ข้าพเจ้ามั่นชัวร์ ก็คง

วอดเต

: ข้าพเจ้ายังไ่ได้และอยู่ไม่ได้ คนอังกฤษมีความดีมาก รู้จักคิดในขณะที่คนฝรั่งเศสรู้จักแต่พูด วิทยาการและการอุตสาหกรรมของอังกฤษนั้น หาที่เปรียบมิได้เลย พานิชยการก็เช่นกัน เสรีภพก็เป็นสิ่งอันล้ำค่าของคนพวงนี้ ยังวรรณคดีอังกฤษก็วิเศษนัก

ฐุม

: ท่านเคยกล่าวไว้ครั้งหนึ่งมิใช่หรือว่าหนังสืออังกฤษดีกว่าคนอังกฤษ

วอดเต

: ข้าพเจ้ายอมพูดเช่นเดียวกันกับหนังสือฝรั่งเศสและคนฝรั่งเศส ยูนทรัพ ท่านก็รู้อยู่แล้วว่า ข้าพเจ้าเป็นคนนำวรรณคดีอังกฤษมาสู่ฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเปลบ้าง ตอนจากมิลตัน ไครเดน และบีป สีสิบปีมาแล้ว เวลาณี้ไม่มีใครในฝรั่งเศสรู้เรื่องอะไรเกี่ยวกับกวนิพนธ์อังกฤษเลย ทางท่านปรัชญาอังกฤษ ข้าพเจ้าก็เป็นคนแรกที่อธิบายนิวตันและล็อกก์ ให้เพื่อนร่วมชาติได้รู้ ยังสวิฟต์ ซึ่งเป็นตั้งราเปเลส์ของอังกฤษนั้น ถ้าปราศจากข้าพเจ้าเสียแล้ว ก็คงไม่มีใครได้อ่านแน่

ฐุม

: ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่า นอกจากเชคสเปียเสียแล้ว วรรณคดีอังกฤษก็หมายถูกได้ที่ใหญ่ยิ่งจริง ๆ ไม่

วอดเต

: ไม่ใช่ออกจากเชคสเปีย เชคสเปียมีความดีของเขามาก ส่วนความผิดพลาด เป็นของบุคคลของสมัย งานนิพนธ์ของเขางดงามตามธรรมชาติอย่างป่า ไม่มี

หลักเกณฑ์ ไม่มีเรื่องถูกผิด ไม่มีศิลปะ เป็นความค่าช้าผสมกับความยิ่งใหญ่ เป็นคลอกอย่างหยาบ ๆ ผสมกับความพิเศษพิสูจน์ ทั้งป้าเดือน ต่าต้อยเกิน เลยไป และไม่น่าเชื่อ แท้ก็เป็นวรรณคดีที่สำคัญ

ญี่ปุ่น

: ข้าพเจ้าขอยอมรับว่าข้าพเจ้าไม่ชอบเชคสเปีย เห็นจะเป็นเพราะความจริงมีอยู่ ว่าคนอังกฤษมีรสนิยมอันสุดมุ่นน้อย มีความรู้สึกอ่อนไหวน้อยในทางความงามความไฟเราะ กวีที่แต่งเรื่องหัสดีท้องหน้าไปหาความหมายลอน และกวีที่แต่งโศกนาฏกรรมก็มีแต่เรื่องเลือดและการฟ่าฟันกัน

วอคแต

: ข้าพเจ้าคิดว่าท่านไม่ยุติธรรมต่อคนอังกฤษ ถ้ารสนิยมทางกวีนิพนธ์แบบครอคจะเลว ก็ เพราะเชคสเปียทำให้เสีย ส่วนในทางการเมืองนั้น อังกฤษเป็นยอดของคนที่เจริญแล้วในยุโรป ชอบทางสายกลางอย่างยิ่งและทนทานอย่างยิ่ง ทั้งไม่ยอมทำอะไรเกินเลยไปได้ง่าย ๆ

ญี่ปุ่น

: เพราะพากนั่นหมัดกำลังไปตั้งแต่ครั้งยังบ้าหลังอย่างรุนแรงอยู่กับสมภาระกลาง เมืองและการปฏิวัติในคริสตศตวรรษที่ ๑๗ ที่ท่านเห็นว่าทางสายกลางนั้น แท้จริงคือความเห็นอยู่อ่อนนั่นเอง

วอคแต

: จะด้วยเหตุผลใด ก็นานี่มิยกย่องอยู่ดี

ญี่ปุ่น

: ใช่ และนี่อาจช่วยให้มีประโยชน์ยิ่งขึ้น เพราะคนที่หมัดพลังไปแล้ว ย่อมไม่กระตือรือร้นขึ้นมาอีก

วอคแต

: ข้าพเจ้าพอใจคนที่มีชีวิตชีวายิ่งกว่าแก่นว่าที่อ่อนเปลี่ยนแล้ว

ญี่ปุ่น

: เราอยู่อีกเป็นบุญเป็นคุณที่มีในสิ่งที่เรามีอยู่ ถ้าสังคมอันสุภาพปราศจากลักษณะน่าไม่ใช่ เพราะสมาชิกในสังคมติดใจข้อโต้แย้งทางปรัชญา หรือตื่นเต้นกับข้อเขียนในสารานุกรม แต่เพราะเขารู้คำเทศน์กันต่างหาก วอคแตที่รักสิ่งซึ่งทำให้ลักษณะน่าด้อยคุณค่าลงนั้น ไม่ใช่ เพราะอิทธิพลจากหนังสือของท่านบอก เพราะเขาน่าไม่เข้าใจข้อเขียนนั้นฯ แต่ก็ไม่ใช่ เพราะหนังสือของข้าพเจ้า ซึ่งเขาน่าไม่อ่านกัน ลักษณะน่าด้อยคุณค่าลง เพราะพวกพระบาทหลวงไม่สามารถทำให้ศาสนานำสันใจได้อีก ความข้อนี้ เราไม่ควรเสียใจ ความใจกว้างมีได้ ก็ เพราะคนไม่สนใจคิกับลักษณะน่ากันต่างหาก

วอคแต

: ญี่ปุ่น ท่านไม่ยุติธรรมต่อปรัชญาเลย

ญี่ปุ่น

: วอคแตที่รัก เราไม่ควรให้ความสนใจกับปรัชญามากเกินไป จากแง่ของปรัชญา หรือลักษณะน่าทางธรรมชาติอะไรของท่านนั้น ก็ไม่มีเหตุผลยังไงก่าว่าลักษณะตั้งเลย หลักทางจิยธรรมของท่านก็ไม่อาจแสดงให้เห็นได้ชัดไปกว่า

หลักอื่นๆ ปรัชญาจבולงตอนที่ขึ้นต้น คือว่าด้วยความสงบสย和平และความไม่แน่นอนใจ จะหนีปรัชญาได้ก็ด้วยการทิ้งวิชานี้เสีย โดยหันความคิดไปทางอื่นโดยมุ่งไปทางธุรกิจการงานค้านดำรงชีวิต ย่อมปรับความเห็นให้เป็นไปอย่างธรรมชาามั่น เช่นคนทึ้งหลายทัวร์ไป

รวมแต่	: ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่าน ขอให้เราต่างกันมาเพาะปลูกในสวนของเรากันดีกว่า เพราะถูจะเป็นหลักที่ดีที่สุด แต่ถ้าท่านหรือข้าพเจ้าเสริมทำตนเป็นคนธรรมชาามั่น ก็เป็นอันคนพากนต้องแบกหามภาระอันหนักเกินกำลังไป
รวม	: เราเก็บเป็นคนเช่นคนอื่น ๆ ไม่ใช่หรือ
รวมแต่	: เราเป็นคน แต่ไม่เหมือนคนอื่น ๆ ชูมที่รัก ท่านมันอัจฉริยะบุคคล และ ข้าพเจ้าก็เป็นอัจฉริยะเช่นกัน

บทสนทนากتابการเมืองเรื่องการปฏิวัติ

ระหว่าง เอ็دمันด์ เบิค ทอม เพน และแมรี โอลสโตร์ฟต์

ในฤดูใบไม้ผลิปี ๒๗๓๓ เอ็دمันด์ เบิค ได้เขียนหนังสือชื่อว่า *Reflections on the Revolution in France* ในขณะนั้นเยนี่อายุได้ ๖๑ ปี และเป็นสมาชิกสภาสามัญมาแล้วเกือบ ๒๕ ปี เบิควิชี้ชื่อเสียงเป็นที่รู้กันในฐานะเป็นนักปฏิรูป นักเสรีนิยมฝ่ายน้ำทึบ แต่ก็เป็นอิสระจากพรรคร็อก ส่วนหัวศัณต่อการปฏิวัติในฝรั่งเศสนั้น มีลักษณะต่อต้านโดยไม่ลดละมาแต่เริ่มแรก บางคนเห็นว่าเบิคกล้ายามเป็นพากอนที่มีปฏิกริยาต่อของใหม่ ๆ เพราะเขาเริ่มแก้ตัวลงแท้ที่จริง ความคิดของเขายังคงเป็นที่รู้จักในทางการเมืองไม่เคยเปลี่ยนเลย ตัวเบิคเองนั้นชอบอนุรักษ์เท่าๆ กับชอบปฏิรูป ในบทสนทนานี้ เบิคได้แสดงความคิดของเขาร้อด้วยกับเพื่อน ๒ คน ที่มีความคิดไปในทางฝ่ายซ้าย คือ ทอม เพน และแมรี โอลสโตร์ฟต์ เพนมีอายุคราวเดียวกับเบิค เป็นเด็กที่เกิดมาจากการถูกหลอกที่ต่ำต้อย แล้วไปสร้างชื่อเสียงที่เมริกา ในฐานะนักเขียนหนังสือต่อต้านการปฏิรูป ชื่อ *Common Sense* ตัวทอม เพนเอง เคยเป็นทหารฝ่ายกบฏและต่อมาได้เป็นนักการทูตของเมริกันในฝรั่งเศส ในปี ๒๗๓๓ นี้ เพนเดินทางไปอังกฤษจากปารีส ส่วนแมรี โอลสโตร์ฟต์นั้น ต่อมาได้แต่งงานกับวิลเลียม กอดวิน ในปี ๒๗๓๓ นี้ เมรีอายุเพียง ๓๐ ปี และเพิ่งจะเริ่มต้นงานด้านสำนักพิมพ์ในลอนדון ในฐานะผู้ตรวจสอบฉบับ แล้วต่อไปจะอยู่ในวงการของผู้ที่มีหัวรุนแรง ถึงกระนั้นก็เป็นผู้หญิงที่มีความเห็นนิดไม่บั้งยังอยู่ด้วยคนหนึ่ง

ทอม เพน	: นายเบิค ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านไม่เข้าด้วยกับเราอีกต่อไปแล้ว
เอ็دمันด์ เบิค	: ข้าพเจ้าตามท่านไม่ทัน นายเพน
โอลสโตร์ฟต์	: เขาหมายความว่า ท่านไม่กล้าที่จะคิดในเรื่องความยุติธรรมของสังคมแล้ว เป็นอันว่าท่านไม่เป็นมิตรกับการปฏิวัติในฝรั่งเศส
เอ็دمันด์ เบิค	: แน่นอน ข้าพเจ้าไม่เป็นมิตรกับการปฏิวัติเช่นนั้น คุณโอลสโตร์ฟต์ ข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่าคนที่รู้จักผิดชอบช้าๆ หรือมีศีลธรรมอยู่ในใจ เมื่อจะเลิกน้อยเพียงใด จะเห็นด้วยกับการปฏิวัตินั้นได้อย่างไร
โอลสโตร์ฟต์	: ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นเหมือนกันว่าอะไรจะไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัตินั้นได้อย่างไร
ทอม เพน	: แต่ท่านเคยเห็นด้วยกับการปฏิวัติอื่นมาก่อน นายเบิค
เอ็dmannด์ เบิค	: การปฏิวัติครั้งใหญ่นั้น
โอลสโตร์ฟต์	: ท่านสนับสนุนการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในเมริกามื่อ ๑๖ ปีมาแล้ว ตอนพวกอาณานิคมขบถกษัตริย์องค์กุญแจ
ทอม เพน	: และปอยครั้งที่ท่านกล่าวสนับสนุนอย่างจริงจังต่อการปฏิวัติของอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๗๓๓
เอ็dmannด์ เบิค	: ท่านเชื่อหรือว่าถ้าคน ๆ หนึ่งสนับสนุนการปฏิวัติในบางครั้ง แล้วเขาจะ

ต้องสนับสนุนการปฏิริวัติทุกครั้ง

ทอม เพน

: ไม่มีใครถืออาว่าเป็นเช่นนั้นรองนายเบิค เราย้ายแท้เพียงว่า เหตุการณ์ในปี ๒๒๓๑ และ ๒๓๑๘ ก็เป็นการปฏิริวัติที่กระทำขึ้นโดยหลักการเดียวกับการปฏิริวัติในฝรั่งเศส

โอลสโตร์นกรอฟต์ : ทึกล่าวามันนั้นถูกต้อง และจะมีเป็นการหัวเข้าหัวออกไป poking ให้เกย สนับสนุนการกระทำการรัชกาลก่อน ๆ แล้วต่อต้านการกระทำการรัชกาลใหม่

เอ็ดมันด์ เบิค

: ทำว่าเป็นหลักการเดียวกันหรือ นายเพน

โอลสโตร์นกรอฟต์ : ใช่ เขากล่าวเช่นนั้น และยังไประวันนั้นก็คือ การปฏิริวัติในครั้งหนึ่งจะมีส่วนกระตุ้น ไม่ทางได้ก็ทางหนึ่ง ต่อการปฏิริวัติที่จะติดตามมา เราชาวอังกฤษพูดได้ว่าเป็นคนนำในเรื่องอย่างนี้ เราเป็นผู้นำการปฏิริวัติก่อนคราว ๆ

เอ็ดมันด์ เบิค

: คุณผู้หญิงเคยเป็นพี่เลี้ยงที่สอนหนังสือและเคยเป็นครู ยอมจะรู้ประวัติศาสตร์มากกว่าข้าพเจ้า ซึ่งเป็นเพียงคนที่เคยเรียนกฎหมาย และก็เป็นสมาชิกสภาสามัญ และเป็นเพียงนักประพันธ์เสิร์ฟแห่ง นายเพนแล้วก็เป็นคนเห็นเหตุการณ์ เมื่อปี ๒๓๑๘ ในเมริคานา และได้ไปอยู่ปารีสอีกนานข้าพเจ้าจึงแบลกใจมาก ที่ต่านหึ้งสองกล่าวว่า ขบวนการทรงหมกนี้มีแรงกระตุ้นมาจากหลักการเดียวกัน

โอลสโตร์นกรอฟต์ : ถ้าเช่นนั้น ความจริงที่ปรากฏชัดแจ้งยิ่งย่อมทำให้ท่านประหลาดใจได้เสมอ นายเบิค

ทอม เพน

: หลักการทั้งหมดนี้เหมือนกัน

เอ็ดมันด์ เบิค

: อะไรก็อหลักการที่ว่านี้ นายเพน

ทอม เพน

: สิทธิมนุษย์สิ นายเบิค

เอ็ดมันด์ เบิค

: ข้าพเจ้ายอมรับว่าได้ยินคำกล่าวเช่นนี้อยู่บ่อย ๆ แต่ไม่เคยมีใครบอกให้เข้าใจเลยว่า หมายความว่าอย่างไร แต่สิ่งที่ชัดแจ้งอย่างหนึ่งก็คือ การปฏิริวัติในปี ๒๒๓๑ ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อให้กระทบกับสิทธิของมนุษย์ แต่เกิดขึ้นเพื่อเรียกคืนมาซึ่งสิทธิของชาวอังกฤษเอง

โอลสโตร์นกรอฟต์

: อะไรที่ดีสำหรับคนอังกฤษ ก็ย่อมดีสำหรับคนฝรั่งเศส คนฝรั่งเศสเห็นสิ่งที่เราทำมาเมื่อร้อยปีที่แล้ว และอ่านทฤษฎีต่าง ๆ ในเรื่องนี้ ทั้งจากล้อกและคนอื่น ๆ จึงเกิดแรงบันดาลใจ นักเขียนฝรั่งเศஸอย่างมองเตส คิเยอ กลัวว่าได้รับแรงกดใจในการหัวใจฝ่ายอังกฤษ ดิใจได้หรือ ในเมื่อเขายังต้องการจะเป็นเช่นเรา

- เอ็มบันด์ เบิก** : แต่ คุณผู้หญิง การปฏิวัติทั้งสองครั้งนี้ไม่มีอะไรเหมือนกันเลย การปฏิวัติในฝรั่งเศสมีขึ้นเพื่อนำมาซึ่งระบบสังคมอย่างใหม่ ระบบศีลธรรมอย่างใหม่และแบบวิธีชีวิตแบบใหม่ ส่วนการปฏิวัติของเรานี่ ๒๒๓๑ มีขึ้นเพื่อพัฒนาระบบและวิธีชีวิตแบบเก่า ซึ่งพระเจ้าเจมส์ที่สองทรงพยายามที่จะทำลาย พระเจ้าแห่งเดนมาร์กผู้เริ่มก่อน โดยโจนเตอร์รูธาร์มันนูญ ประชาชนอังกฤษจึงจำต้องจับอาวุธขึ้นเพื่อบังกันกฎหมาย โดยต่อต้านกษัตริย์ที่มิได้ออกกฎหมายเป็นใหญ่
- ทอม เพน**
- เอ็มบันด์ เบิก** : พากฝรั่งเศสก์ทำเข่นเดียวกันนั้นแหล่ะ
- ทอม เพน**
- เอ็มบันด์ เบิก** : เหลาแหล่ะ พากฝรั่งเศษจับอาวุธเข้าต่อต้านโดยขัดกับตัวบทกฎหมายเอง ต่างหากแหล่ะ
- ทอม เพน**
- เอ็มบันด์ เบิก** : ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านที่ว่า การปฏิวัติของอังกฤษนั้นสืดลงตรงที่การปฏิวัติของฝรั่งเศสเดินหน้าไปได้ไกลกว่า พากที่มีผลประโยชน์ในการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และที่คืน ในสังคมอังกฤษ ห้ามล้อการปฏิวัติเมื่อปี ๒๒๓๑ ไว้ ความวิเศษของการปฏิวัติฝรั่งเศสอยู่ที่ว่าอาชันะพากที่มีผลประโยชน์ส่วนย่อยเหล่านี้ได้ นับเป็นการค้นพบจริยธรรมอย่างใหม่ ของประเทศชาติ ข้าพเจ้ายอมรับว่า สิ่งที่เราเห็นในฝรั่งเศสนั้น เราไม่เคยเห็นในอังกฤษเลย นับว่าเป็นการเริ่มยุคของคนรุ่นใหม่โดยแท้
- เอ็มบันด์ เบิก** : นายเพน ท่านพูดถึงจริยธรรม ท่านจะไม่พบร่วมกับการปฏิวัติในฝรั่งเศสนับสนุนทางด้านจริยธรรม ให้อย่างไรเลย
- โอลสโตนครอฟต์** : คนฝรั่งเศสอาจต้องต่อสู้กับระบบจริยธรรมที่ล้าหลังและขาดการพัฒนา แต่เมื่อมนุษย์มุ่งไปข้างหน้า เข้ายื่นจะค้นพบหลักการใหม่ ๆ
- เอ็มบันด์ เบิก** : คุณผู้หญิง หลักการทางจริยธรรมนั้นพัฒนาไม่ได้ เพราะไม่เปลี่ยนแปลง พากนักปรัชญาของการปฏิวัติฝรั่งเศสอาจคิดว่าคนค้นพบหลักการจริยธรรมใหม่ๆ แต่พากนี้หลอกตัวเขาเอง เพราะไม่มีการค้นพบอย่างใหม่อีกแล้ว
- โอลสโตนครอฟต์** : ท่านมีหลักฐานยังไงจึงสามารถพูดได้เช่นนี้
- เอ็มบันด์ เบิก** : กฎหมายศีลธรรมบรรยายนั้นพระผู้เป็นเจ้าได้ทรงวางไว้ให้เราประพฤติปฏิบัติอยู่แล้วตลอดเวลา คราว ก็เข้าใจกฎหมายที่มานมนานก่อนเราเกิด และแม่เราจะลงหลุม คินกลบหน้าไปแล้ว กฎหมายที่เหล่านั้นก็ยังคงเป็นที่รู้กันอยู่ ทั้งๆ ที่เมื่อถึงเวลานั้นแล้ว เราจะพูดอะไรมิได้อีกเลยก็ตาม
- โอลสโตนครอฟต์** : ดังนั้นท่านจึงคิดว่าไม่มีความก้าวหน้า

เอ็มมันด์ เมก	: ข้าพเจ้ารู้ว่าไม่มีทางที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขขึ้นได้โดยแท้จริง
กอม เพน	: ไม่มีทางที่จะทำให้ดีขึ้นได้เลยเชียวหรือ
เอ็มมันด์ เมก	: สิ่งที่ผิดบางอย่าง อาจทำให้ถูกต้องได้ เป็นหน้าที่ของเราว่าที่จะทำเรื่องนั้น แต่เราอาจจะไม่มีทางที่จะเชิญกับโลกที่สุขสมบูรณ์ที่สุด
โอลส์โตนกรอฟต์	: ท่านอาจจะพูดเยาะเย้ย “โลกพระศรีอาริย์” เช่นว่านั้น (นายเบก แต่ความหวังที่จะให้เกิดความบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นในงานจริยธรรม คงไม่เป็นแต่เพียงความฝันของกวีเท่านั้นอีกต่อไปแล้ว
เอ็มมันด์ เมก	: นี้เป็นวิธีเปลกในการแสดงความทะเยอทะยานของการปฏิรัติฝรั่งเศส แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่เราต้องจำ คือความชั่วนั้นย่อมจะไม่ลบล้างให้หายไปได้จากจักรวาลนี้ บางที่แม้มแท้จริงความชั่วก็อาจจะไม่ลบน้อยถอยลงเลย เพราะมันเป็นผลมาจากการความชั่วของมนุษย์คนแรกบนโลกนี้
โอลส์โตนกรอฟต์	: นายเบก การสอนคนให้ยอมรับความชั่วนั้น เป็นคลองธรรมที่มองอย่างแคบๆ เท่านั้นเอง หากเราจะคิดเพิ่มความสุขให้มนุษย์โดยการทำลายล้างความชั่วให้หมดไป จะมีตึกว่าหรือ
เอ็มมันด์ เมก	: โดยการแสดงหา “โลกพระศรีอาริย์” นั้น ท่านไม่ได้ขัดความชั่วให้หมดไปหรือ ก็หากท่านก็ทำลายและลดคุณค่าของสถาบันทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์มาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เพื่อปัดเป้ายความชั่ว และบังกันไม่ให้ความชั่วเพิ่มมากขึ้น
กอม เพน	: นายเบก ความชั่วในจักรวาลนั้นเป็นสิ่ง ๆ หนึ่ง และอาจจริงอย่างที่ท่านกล่าวว่าจะไม่หมดสิ้นไปได้ แต่ความไม่ยุติธรรม ความไม่เสมอภาค และการกดดันของระบบเก่าในฝรั่งเศสนั้น แก้ไขได้ และประชาชนชาวฝรั่งเศสก็หาหนทางที่จะแก้ไขแล้ว
เอ็มมันด์ เมก	: แก้ไขยังไงกัน วิธีแก้ไขด้วยการทำลายกระนั้นหรือ สิบบีก่อน ชาวฝรั่งเศสให้อ่านติดแก่ตัวแทนของพวากษาในรัฐสภา เพื่อปฎิรูปรัฐบาล ในตอนนั้นไม่มีใครเลยกี่เสนอให้มีการทำลาย ถ้าในครั้งนั้นมีคนเสนอวิธีนี้เสียแต่แรก ข้าพเจ้าเชื่อว่าคงจะมีเสียงเป็นหนึ่งเดียวกันที่จะคัดค้านไม่ยอมให้มีการทำลาย
กอม เพน	: ระบบเก่าจำต้องถูกทำลายล้าง เพราะเหลวแหลกเกินไปที่จะปฏิรูปได้
เอ็มมันด์ เมก	: พึ่งบางคนกล่าวถึงราชบินไทยที่แล้วมาของฝรั่งเศส ใจร้ายรุกรุนน์กว่าเขา กำลังกล่าวถึงระบบเด็กจากการที่ป้าเดือน และขาดความชอบธรรมอย่างที่ศูรภิหรือเปอร์เซีย ซึ่งไม่มีครัวรัก กิลปัวลัมธรรม ผลิตผลที่ดี ๆ ก็มี

น้อย จนมุขยชาติถูกทำลายไปต่อหน้าต่อตา อย่างไรได้ สิ่งที่ว่านี้ เป็นกรณีเดียวกันกับฝรั่งเศสละหรือ ข้อเท็จจริงแสดงให้เห็นว่าไม่มีความ คล้ายคลึงกันเลย ฝรั่งเศสอาจมีสิ่งที่ช้าช้าบ้าง แต่ก็มีสิ่งที่ดีมาก พระเจ้า แผ่นดินฝรั่งเศสมีลักษณะน่ากูหามาก บริษัทรายาท ตลอดจนทัศน์ ต่างๆ ที่ห้ามไม่ให้พระองค์ทำช้า จริงอยู่ พระธรรมนูญของฝรั่งเศสไม่ได้ ให้เสรีภาพ จึงไม่ถือว่าเป็นพระธรรมนูญที่ดี แต่ก็มีเพียงที่ทำว่าเป็นแค่ การท่านั้น โดยที่ความเป็นจริงแล้ว หาได้เป็นเช่นนั้นไม่

ກອນ ເພນ

: เราซึ่งเป็นคนนอก ย่อมจะไม่อยู่ในฐานะที่จะแบ่งแยกว่าอะไรคือที่ทำ
และอะไรเป็นจริง นายเบค ข้าพเจ้าไม่ใช่นักอ่านหนังสือ และไม่ได้อ่าน
หนังสือของนักเขียนกรีกโบราณดังที่ท่านได้อ่านมา แต่ข้าพเจ้าคิดว่าอริส
โตเติลนันเหลาที่กล่าวว่า คนสมรองเท่านั้น ที่จะรู้ว่ารองเท้านั้น
หมายความใดกับชาหรือไม่ ประชาชนที่อยู่ภายใต้ระบบเท่านั้น ที่จะบอก
ได้ว่าระบบนั้นเป็นเด็จจากการหรือไม่

โวลส์ตันกรอฟต์ : คนฝรั่งเศสได้ทักทิ้งใจแล้วว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ปักครองแบบเด็ดขาด
อย่างจริงจัง ดังที่คนอังกฤษได้ถือเอาว่า การปักครองแบบเด็ดขาดของ
พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ นั้น เป็นสิ่งที่เป็นจริงเข่นกัน

ເອົດມັນດີ ເບີກ : ທ່ານຍັງຄອງດື່ອຍໍໃນຄວາມເຊື້ອທີ່ວ່າກາປປົງວັດທິ ຝົ່າງເສດແລະຂອງເຮົານໍ້າເໜືອນກັນ

โวลส์ตันกรอฟต์ : เปรียบเทียบสองประเทกนี้ ใกล้เคียงกันยิ่งกว่าทำไปเปรียบเทียบฝรั่งเศส กับครุกีหรือเปอร์เซีย อย่างที่ท่านว่าการปฏิวัตินั้น ขององค์กุญชหรือ ฝรั่งเศสต่างก็มีจุดหมายสูงสุดเหมือนกัน คือมุ่งที่เสรีภาพ ถ้าท่านบวชเสธ สิ่งนี้ ก็เท่ากับว่าท่านได้ปิดตาตัวเองต่อประวัติศาสตร์ นายเบิก

ເອົດນັ້ນຕໍ່ເບີກ : ແລະ ຕ້າຄຸມຜູ້ຫຼຸງຍັງຢືນຢັນວ່າ ເສິ່ງນີ້ແລ້ວລະກີ ທ່ານກີ່ຫັມຄວາມຄົດຂອງທ່ານ ເອງຕ່ອງເຫຼຸດເປັນກັນ ຕ້າເຈົ້າຈະຄັ້ງຫວັດຖຸປະສົງກໍຂອງເສົ່າງພ ເຮົາຕ້ອງ ຕາມວ່າເສົ່າງພແບບໃໝ່ ໂພນ ເພຣະຂ້າພເຈົ້າໄໝ່ສາມາດຖືຈະເຊື່ອໄດ້ວ່າ ເສົ່າງພ ຖຸກໜີນີ້ແມ່ນເສິ່ງທີ່ພຶ່ງປ່ຽນນາ ຂ້າພເຈົ້າຄວາມຍືນດີກັບຄົນບ້າທີ່ຫຼຸດອອກມາຈາກ ທ້ອງຊັ້ງໃໝ່ ເພຣະໜົມອນນີ້ໄດ້ຮັບແສງສ່ວ່າ ແລະ ເສົ່າງພຄື່ນມາອີກ ແລ້ວ ຂ້າພເຈົ້າຄວາມຍືນດີກັບຄົນບ້າທີ່ຫຼຸດອອກມາຈາກ ເພື່ອໄດ້ ມາຊື່ງສິທິທິຖານທະຮຽນມາຕີຂອງຕ່າ

โอลส์ตันกรอฟต์ : นายเบิค เวลาันท์ท่านไม่ได้แสดงสูนทรพจน์ในสภาสามัญคือกันะ วิธีปูด
อย่างเล่นสำวน โดยอ้างถึงการยับยั้งห้ามปราบบุคคลผิดปกติบางคน

ซึ่งไม่สามารถใช้เหตุผลได้นั้น จักไม่ช่วยขยายความเข้าใจให้เราได้เลย ในปัญหาเรื่องอิสรภาพของมนุษย์

เอ็มมันด์ เบิก

: แต่คุณผู้หญิงเองนั้นแหลก ที่พยายามสร้างนามธรรมในเรื่องเสรีภพขึ้นมาแล้วเขียนชวนให้เราอ่านเสรีภพ โดยไม่มีความเข้าใจที่แน่นอนพอในเสรีภพที่เราเชิญ ที่ว่านี้ไม่ได้หมายถึงท่านที่นั่งอยู่นี่เท่านั้น แต่รวมถึงนักทฤษฎีและพวกที่เห็นใจกับการปฏิริษัติฝรั่งเศสทุกคนด้วย ข้าพเจ้าเองก็ขออวดอ้างว่ารักเสรีภพของมนุษย์ที่มีศีลธรรม และมีหลักเกณฑ์พอๆ กับที่รักความเป็นผู้ดีของคนไทยในฝรั่งเศส ข้อพิสูจน์ต่อคำพูดนี้ อาจจะเห็นได้จากการกระทำของข้าพเจ้า ซึ่งมีวิถีทางการเมืองเรื่อยมา แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะยืนหยัดในการสรรสิ่งหรือประมาณสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งปราศจากความสัมพันธ์กับการกระทำที่ปราภูออกมานะ เป็นรูปเป็นร่าง หากเป็นเพียงแต่คำพูดทางนามธรรมเท่านั้น

ทอม เพน

: เป็นอันว่าท่านไม่เห็นว่าอิสรภาพนั้น โดยทั่วๆไปแล้วเป็นของดี

เอ็มมันด์ เบิก

: พูดกันโดยทั่วๆไป เท่าที่จะหาคุณค่าได้จากวิธีการพูด ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่ว่าอิสรภาพเป็นสิ่งที่ดี เช่นเดียวกับที่ว่า โดยทั่วๆไปแล้ว รัฐบาลเป็นสิ่งที่ดี แต่นายเพน ข้าพเจ้าไม่คิดว่าท่านคงจะพยายามทำให้ข้าพเจ้าเห็นพ้องต้องด้วยว่ารัฐบาลทุกแบบเป็นสิ่งที่ดี และท่านก็จะไม่สามารถที่จะทำให้ข้าพเจ้าคล้อยตามไปได้ว่าเสรีภพในทุกแบบเป็นสิ่งที่เช่นกัน ก่อนที่ข้าพเจ้าจะแสดงความยินดีกับใคร ว่าเขาได้อะไรที่ดีมา ข้าพเจ้าก็ต้องแน่ใจก่อน ว่าคนๆนั้นได้รับสิ่งดีนั้นมาแล้ว ดังนั้นข้าพเจ้าจึงยังไม่ยินดีกับเสรีภพอย่างใหม่ในฝรั่งเศสมากว่าจะได้รับการยกกล่าว ว่าเสรีภพไปกันได้เพียงใดกับการปกครอง กับประชาชน กับการอยู่ในวินัยของพวกราช กับการเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพ กับศีลธรรมจรรยาและลัทธิศาสนา กับความเป็นบีกແเพนและกับทรัพย์สิน กับความสงบและระเบียบ ประเพณี ตลอดจนกิริยามารยาททางสังคมและหน้าที่พลเมือง สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ดีด้วยเหมือนกัน เสรีภพที่ขาดสิ่งเหล่านี้ไม่เป็นประโยชน์อะไรมากนัก และถ้าปราศจากสิ่งเหล่านี้ เสรีภพก็มีอยู่ไม่ได้นาน

โอลสโตนครอฟต์ : เมื่อก่อนฝรั่งเศสกล่าวถึงเสรีภพ เขาไม่ได้หมายถึงสิ่งที่เลื่อนลอย สิ่งที่เข้าเรียกร้องก็คือ อิสรภาพบางประการทางด้านสังคมและลัทธิศาสนา ที่สอดคล้องกับอิสรภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในสังคม

เอ็มมันด์ เบิก

: อา คุณโอลสโตนครอฟต์ ท่านกำลังจำกัดอิสรภาพของท่านอย่างมากเสีย

ค้ายสิ อิสรภาพที่ถูกจำกัดโดยความต้องการของคนอื่นในสังคม ย่อمن
ห่างไกลไปจากอิสรภาพที่สมบูรณ์ หรือเสรีภาพที่ยอมต่ออะไรไม่ได้

กอน เพน

: คุณโอลสโตร์ฟ์ ไม่ได้พูด และไม่มีใครคนใดคนหนึ่งแห่งการปฏิวัติ
ฝรั่งเศส ได้พูด ว่ามนุษย์มีสิทธิในเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ที่ยอมอะไรไม่
ได้อีกเลย พวกลักษณะนี้เดียวกับที่ จอน ล็อก กล่าว คือมนุษย์มี
สิทธิที่สมบูรณ์อย่างปฏิเสธไม่ได้ในเรื่องเสรีภาพ แต่เสรีภาพในแต่ละกรณี
จะเหมาะสม ให้เพียงได้ย่อมต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วย เมื่อ
คำประการว่าด้วยสิทธิของมนุษย์ปรากฏแก่รัฐสภา สมาชิกบางคนกล่าว
ว่าต้องมีการตีพิมพ์คำประการว่าด้วยหน้าที่ของมนุษย์ด้วย แต่คนที่คิด
อะไรมะทันไปไกลพอ จะเห็นได้ว่า คำประการว่าด้วยสิทธิในทัวของ
มันเองก็เป็นคำประการว่าด้วยหน้าที่อยู่แล้ว อะไรมีตามที่เป็นสิทธิของ
ข้าพเจ้า ถือย่อมจะต้องเป็นสิทธิของคนอื่นด้วยเช่นกัน มันจึงกลายมา
เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าไป ข้าพเจ้าไม่แต่เพียงที่จะซื่นชมในสิทธิของตน
แต่ยังต้องประกันและค้ำมั่นสิทธิของคนทั้งหลายด้วย

โอลสโตร์ฟ์ : ที่กล่าวมานั้นเป็นจริง เหตุผลเช่นนี้ ทำให้เราสังเกตเห็นความสูงส่อง
ทางจริยธรรมของการปฏิวัติฝรั่งเศส

เอ็มมันด์ เบิค

: คุณผู้หญิงใช้คำว่าความสูงส่องทางจริยธรรมเชี่ยวหรือ นึกถึงด้วยหรือเปล่า
ว่าการปฏิวัติครั้นนั้นนำมาซึ่งความคลบคละ ความหลอกหลวง ความรุนแรง
และความชั่วช้า การเผา การฆ่าฟัน การยึดทรัพย์สมบัติ และการบังคับให้ใช้เงินกระดาษ กับการกดดันโดยร้ายทุกชนิด แล้วยังจะพูดถึง
คำว่าความสูงส่องทางจริยธรรมอีกหรือ

โอลสโตร์ฟ์ : ถ้าหากจะมีความรุนแรงในฝรั่งเศส ก็ เพราะพวกอภิสิทธิ์ชนปฏิเสธที่จะ
ล้มเลิกความเป็นอภิสิทธิ์ของตน

กอน เพน

: นายเบิค ข้าพเจ้าพожะเห็นแล้วว่าทำไม่ท่านเจ็บเกลียดการปฏิวัติฝรั่งเศส
ถ้าการปฏิวัติจำกัดตัวอยู่เพียงการทำลายล้างระบบเผด็จการที่ร้ายกาจลง
บ้าง ท่านอาจจะนึงเสียได้ สิ่งที่ทำให้ท่านไม่พอใจ ก็เพราะมันก้าวไกล
เกินไปสำหรับท่าน ด้วยมันส่อให้เห็นความทุจริตได้อย่างชัดเจน และ
ตอบแทนความชั่วด้วยความดี เสนอรูปแบบอย่างใหม่ในองค์แห่งความ
ยุติธรรมทางสังคม ในทางมิตรภาพ อิสรภาพและเสมอภาค ซึ่งเข้ามายัง
แกนที่ระบบสังคมเดิมอันมีแต่การแบ่งชั้นชั้น โดยที่ชนชั้นสูงมีอภิสิทธิ์

เอ็มมันด์ เบิค

: นายเพน การปฏิวัติต่างๆ ในฝรั่งเศสนั้น ต้องคิดถึงการปฏิวัติในท้าน

การกระทำ ประวัติศาสตร์จะท่องบันทึกไว้ว่า เมื่อเช้าตรุนันที่ ๖ ตุลาคม ๒๓๓๓ นั้น พระราชาและพระราชินีของฝรั่งเศสทรงได้บรรหมพักประวาร กาย หลังจากวันแห่งความยุ่งเหงิงทอกา柘ใจอันไม่มีระเบียบ ที่เต็มไปด้วยการฟ่าฟัน เมื่อทรงพักผ่อนนั้น มีการถวายคำมั่นจากประชาชน ถึง เศรษฐีริภพของพระองค์ แต่แล้วพระราชินีก็ทรงถูกปลุกด้วยเสียงของ ทหารยาม เมื่อกลุ่มนักสังหารใจโหทที่ตั้งตัวเป็นเพชรฆาตผู้กระหายเลือด ได้ตรุกเข้าไปในห้องบรรหม พะนาง พระราชสวามีและพระเจ้าลูกเธอ ถูกบังคับให้เสด็จจากพระราชวังอันวิเศษสุดในโลก (ซึ่งบัดนี้มีแต่ความ สนใจที่พวนนี้ทำประเป็นไว้) ถูกจับให้เดินทางไป ๑๒ ไมล์ ใน ท่ามกลางเสียงไห้ร้องอันแสนทุรุ่ว และการเดินเร็วเหนี่ยวของพากผู้หญิง ที่เลวที่สุด เพื่อนำพระองค์ไปไว้ในวังที่เก่าที่สุดแห่งหนึ่งของปารีส ซึ่ง กลยุทธ์เป็นคุกบาสค์ลของพระราชาไปแล้ว

โอลสโตนกรอฟต์ : นายเบิค เวลาที่ท่านเอ่ยถึงพากผู้หญิงที่เลวที่สุด ท่านคงหมายถึงพากคน จน เป็นความจริงอยู่ที่ความจนและความกดันทำให้คนกล้ายสภพไปได้ แต่การที่ท่าน ผู้ซึ่งเห็นดีเห็นงามกับระบบการปกครองอย่างเก่า จะมา บ่นว่าถึงการกระทำของคนจนเหล่านี้ หาสมควรไม่ เพื่อการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมซึ่งเริ่มในฝรั่งเศสขณะนี้ ได้บรรลุเป้าหมายเต็มที่ สิ่งซึ่งไม่ถูก ไม่ควรอันแสดงออกมาเพราะความจนนั้น ก็จะละลายหายไปจากชนชั้น สำา และความงามที่แท้จริงของมนุษยธรรมก็จะฉายให้ปรากฏอกรากจาก แนวทางของคนพากนี้อีกราวหนึ่ง

ทอม เพน : การถูกจับมิใช่ประสบการณ์ที่น่าเชื่อชมนักดอก นายเบิค ข้าพเจ้าเองเคย ถูกจับกุมมาแล้ว จึงสามารถพูดได้ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นว่าการจับกุมพระ ราชินีจะ Lewinsky ไปกว่าการทำกับคนอื่น มา蕊 อังตัวเนต พิเศษมากนัก เชียวหรือ

เอ็ดมันด์ เบิค : พิเศษหรือไม่ก็ตาม แต่ก็ขอบอกได้ว่าข้าพเจ้าไม่ได้เฝ้าพระนางมา ๑๖—๑๗ ปีแล้ว แม้กระนั้นก็ยังไม่ลืมภาพนั้นได้ พระนางประทับบนอยู่ตรงหน้าดังดาว รุ่งพ้าเต็มไปด้วยชีวิตชีวา ใหญ่ยิ่งและร่าเริง ในตอนนั้น ข้าพเจ้าไม่เคย นึกผันแย่ความพินาศเช่นนี้กับบังเกิดขึ้นกับพระนางได้ โดยที่ชั่นชาติ นั้นมีคนกล้าคนมีเกียรติ และเต็มไปด้วยอัศวิน ข้าพเจ้าคิดว่าคงมีการซัก ถามเรื่องหนึ่นของมาจากการผู้ก่อ เนื่องจากการกับใครก็ตามที่เพียงมองพระนาง ด้วยสายตาที่ไม่เคราะห์ แต่กล้ายเป็นว่าคุณแห่งอัศวินได้สั่นสุดลงเสียแล้ว

กลยุทธ์ของพวกรัฐศาสตร์ นักพูดเชิงปรัชญา และนักวางแผนการ

โอลสโตร์ฟ์ : พระราชินีได้รับความลำบากหน่อยเดียว ทำให้ท่านเกิดอาการมืดอย่างมาก มากที่เดียว นายนายเบิค แล้วคนงานที่ต้องทนทุกข์ทรมานมานานแล้วนั้น ไม่เคยสงบหัวใจท่านบ้างหรือหรือ ในฝรั่งเศสนั้น คนแนบล้านต้อง ทำงานชีวิตอยู่อย่างมีความ ภายใต้การกดขี่และความอยุติธรรม จนกระทั่ง การปฏิวัติยอมรับสิทธิของคนพวกรัฐ แล้วว่า “เรียนนำเข้าเหล่านี้มาสู่แสงสว่าง และความหวังในด้านความสุข”

เอ็มบันด์ เบิค : แสงสว่างจะไรกัน สิ่งที่เรามองเห็นในฝรั่งเศสปัจจุบันคือความมั่วเมานใน ความรุนแรงบ้าๆ บอๆ ซึ่งไร้ทั้งเหตุผลและศีลธรรม กิจกรรมของพวกรัฐบุนยุ่ง ที่ชอบเขียนหนังสือและแสดงสุนทรพจน์ ได้ทำให้จิตใจ ประชาชนมีดีกับและเป้าเดือนไปหมด ทำให้เข้าเหล่านั้นต้องสูญเสียสามัญ สำนึกความธรรมชาติไป ทั้งขาดความรู้สึกทางศาสนาไปด้วย

โอลสโตร์ฟ์ : แต่ท่านเองก็พูดนะ นายเบิค ว่าความเลวร้ายบางอย่างเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยง ไม่ได้ ในชีวิตมนุษย์ แล้วทำไม่ท่านจะมาพิรพูดถึงสิ่งที่ผิดพลาด ซึ่ง ยอมท้องเกิดขึ้นบ้างในท่ามกลางสิ่งที่ทั้งหลายในฝรั่งเศส

ทอม เพน : การใช้กำลังนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิวัติไม่มากก็น้อย นี่เป็นส่วนหนึ่ง ของการเมืองอย่างธรรมชาติสามัญเท่านั้นเอง

เอ็มบันด์ เบิค : ข้าพเจ้าจะทำอย่างไร จึงจะให้ท่านเข้าใจได้ว่า การปฏิวัติไม่ใช่ส่วนหนึ่ง ของการเมือง โดยปกติ การปฏิวัติเป็นยาที่แรงที่สุดสำหรับโรคร้ายที่สุดใน ระบบบริสุทธิ์มนุษย์ แต่ท่านพูดร่วงกับว่าการปฏิวัติเป็นอาหารที่เราต้อง บริโภคอยู่เสมอ

โอลสโตร์ฟ์ : ฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ทนทุกข์ทรมานจากโรคร้ายที่สุด

เอ็มบันด์ เบิค : ความทุกข์ทรมานในระบบเด็ดขาดของปวงชนที่มีอยู่ในเวลานี้ ร้ายแรง กว่ามากนัก

ทอม เพน : นายเบิค เห็นได้ชัดที่เดียวว่าที่ท่านเกลียดชังระบบประชารัฐไทยในฝรั่งเศสก็ เพราะท่านไม่เห็นคุณค่าของสามัญชน

เอ็มบันด์ เบิค : นายเพน ท่านต้องให้อภัยแก่ข้าพเจ้าบ้าง ถ้าบังเอิญข้าพเจ้าตามท่านไม่ ทัน ท่านบอกว่าข้าพเจ้ารังเกียจสามัญชน เพราะข้าพเจ้าก็ไม่ได้กับ อาการอันรุนแรง กระเทียนกระหือ และการรือคำสาขของผู้ชนเหล่านั้น แล้วท่านหาว่าข้าพเจ้ารังเกียจระบบประชารัฐไทยในฝรั่งเศส ทั้งๆ ที่

ฝรั่งเศสไม่มีระบบประชาธิปไตยให้รังเกียจเลย สิ่งที่มีอยู่ในฝรั่งเศสไม่ใช่ประชาธิปไตย ไม่ใช่แม้กระทั่งอนันธิปไตย หากเป็นระบบเด็ดขาด ช่วงสันฯ ที่ได้รับการสนับสนุนจากฝูงชนชั้นครูชั่ว أيام โดยหากความมั่นคงได้ๆ ไม่ได้เลย

โอลสโตร์นกรอฟต์ : พุดความจริงกับเราดีกว่า นายเบิค ถึงแม่ท่านจะเห็นว่าระบบนี้เป็นประชาธิปไตย ท่านก็ยังไม่ชอบอยู่นั่นเอง

เอ็มมันด์ เบิค : ข้าพเจ้ายอมคงต้องวิพากษ์วิจารณ์ต่อไป ด้วยข้าพเจ้าไม่เห็นว่าวิถีทางแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองแบบอุดมคติ จริง รัฐไม่ควรกดขี่คนสามัญเช่น ช่างตัดผน หรือคนทำเทียนไข แต่ถ้าปล่อยให้คนพากันปกครองรัฐไม่ว่าจะโดยส่วนรวมหรือจะโดยแต่ละคนก็ตาม รัฐก็จะไปไม่遠ดแน่

โอลสโตร์นกรอฟต์ : ในที่สุดท่านก็สารภาพอุดมคติของท่านออกมานแล้ว นายเบิค สิ่งที่ข้าพเจ้าเชื่อ และคนฝรั่งเศสในปัจจุบันนี้เชื่อก็คือ ช่างตัดผนหรือคนทำเทียนไขก็มีดีพอๆ กับพากชุนนางสีบกระถุล และอาจจะดีกว่าเสียด้วยซ้ำ

เอ็มมันด์ เบิค : อาจจะดีเท่า แต่ไม่ฉลาดเท่าไหร่ และเราท้องการความฉลาดจากผู้ลัง กระแสเสียงหรือผู้อุตสาหกรรม

ทอม เพน : อะไรทำให้ท่านคิดว่าพากคนรวยถึงได้ฉลาดเฉลี่ยว

โอลสโตร์นกรอฟต์ : พากนี้มีความมั่นคง ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างไปมากจากความฉลาด

เอ็มมันด์ เบิค : ความมั่นคงสามารถซื้อเวลาไว้ได้ และความมีเวลาไว้ช่วยให้คนเราสามารถคิดได้ ดังปรากฏในพระคัมภีร์ว่า “บัญญาของบัณฑิตเกิดจากโอกาสที่มีเวลาไว้ คนที่ถือคันไม้อยู่ คนที่ขับโคลอญู่และทำงานง่วนอยู่ จะมีบัญญาได้อย่างไร”

ทอม เพน : ข้าพเจ้าเองไม่เคยเป็นช่างตัดผนหรือคนทำเทียนไข แต่ข้าพเจ้าออก จากโรงเรียนแห่งแต่อาชีวศึกษา ๑๓ ชีวบ เพื่อไปฝึกงานเป็นช่างตัดเสื่อ ท่านก็คงจะพิจารณาข้าพเจ้าว่าอยู่ในจำพวกเดียวกันนั่นแน่

เอ็มมันด์ เบิค : แต่ท่านก็มีได้มีอาชีพนั้นอีกแล้วนี่ นายเพน ท่านเป็นนักหนังสือพิมพ์ เช่นข้าพเจ้า ในฐานะเช่นนี้ ท่านไม่ใช่คนที่ไร้สมรรถภาพที่จะทำคุณให้แก่รัฐหากเป็นคนที่มีความสามารถพิเศษที่จะทำหั้งคุณและโทษให้รัฐได้ และท่านได้ทำมาแล้วทั้งสองอย่าง แต่ในระยะหลังนี้ ข้าพเจ้าต้องขอ กล่าวว่าท่านทำโทษให้แก่รัฐเท่านั้น

โอลสโตร์นกรอฟต์ : นายเบิค ท่านอ้างว่าพากคนรวยมีความฉลาดนั้น ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่า

พวกรเขามีความสามารถที่จะออกกฎหมายให้เข้ากับคนของอยู่บ่อยๆ เมื่อกำนั่นพวกรชนชั้นสูงในฝรั่งเศสก็ยกที่จะไม่สามารถกระทำเข่นั้น พวกรนี้ได้นำความหายนะมาสู่ตนเองโดยความคิดสั้นและความเจริญ ข้าพเจ้าคิดว่าเราย่อມจะหาความนลคลาดได้จากช่างตัดผ้มและช่างทำเทียนไป ยังสามัญสำนึกด้วยแล้วจากพวกรนี้ได้ยิ่งกว่าแน่

เอ็ดมันด์ เบิก

: จริงอยู่ ที่ว่าคนจนรู้ว่าความกดขี่เป็นอย่างไร แต่พวกรนี้ก็ไม่เกินไปที่จะรับรู้ถึงวิธีแก้ไขความกดขี่นั้น นอกจากนี้แล้ว การที่พวกรนี้ไม่มีทรัพย์สินจึงทำให้ขาดความรับผิดชอบไปด้วย

ทอม เพน

: อ้อ หมายความว่าถ้าท่านไม่วังเกียจประชาชนชาวภูร ท่านก็ไม่ไว้ใจเขา ใช่ไหมล่ะ นายเบิก

เอ็ดมันด์ เบิก

: นายเพน ขอให้เชื่อเด็ด ว่าข้าพเจ้ายกย่องประชาชนด้วยความนับถือจนเกือบจะเป็นสีศักดิ์สิทธิ์อยู่แล้ว แต่ถ้าข้าพเจ้าไม่พูดในสิ่งที่ข้าพเจ้าคิด ข้าพเจ้าก็ไม่ควรพนับถือเขาจริงๆ สิ่งหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าแหน่งใจคือ ในระบบประชาธิปไตยนั้น คนกลุ่มนี้ใหญ่สามารถกดขี่คนกลุ่มน้อยได้อย่างทารุณที่สุด การกดขี่อย่างนี้ Lewinsky เสียยิ่งกว่าการกดขี่ของผู้ปกครองคนเดียว ภายใต้การกดขี่โดยมหานาชนชั้นนี้ แต่ละบ้ำเจกชนที่ทนทุกข์ทรมานอยู่ในสภาพที่เดือดร้อนยิ่งกว่าในระบบอื่นๆ เสียอีก ภายใต้การปกครองของนายทัชทิรย์ที่โหดร้าย ผู้ถูกกดขี่ยังได้รับความเห็นใจจากคนทัวไป ที่ช่วยลดพิษบาดแผลลงได้บ้าง แต่ผู้ที่ถูกเล่นงานในนามของผู้ชนนั้น ผู้ที่ถูกหาว่าทำผิดจะไม่ได้รับความกรุณาจากใครอื่นอีกเลย เป็นประหนึ่งว่าเขายุกเพื่อนมนุษย์ด้วยกันละเลย กล้ายืนเพื่อนร่วมผ่านพ้นรู้ว่างแผนทำลายล้างเขาเสียที่เดียว

โอลส์ตันกรอฟต์ : นายเบิก ท่านพูดโดยใช้โวหาร แต่ท่านคงจำได้ว่า ลักษณะพูดໄວครั้งหนึ่งว่า โวหารนั้นมิได้มีคุณค่าอะไรเลย เพราะส่วนมากคนเรามักจะใช้โวหารเป็นเครื่องมือเพื่อบิดเบือนความเลวให้แลเห็นดังเป็นความดี ท่านโจนที่ผลเสียของประชาธิปไตย นี้ท่านจินตนาการเอาเอง เพื่อจะได้ปิดบังความชั่วร้ายที่แท้จริงของ..... ข้าพเจ้าไม่รู้จะใช้คำอะไรที่จะเรียกกลไกอันเลวร้ายในทางนั้นฉลและการให้อภิสิทธิ์แก่คนบางคน ดังที่ปักกรองเรากันอยู่ในองค์กรนี้

เอ็ดมันด์ เบิก

: อ้า ก็ท่านพูดว่าการปฏิวัติเมื่อปี ๒๒๗๓ ได้สร้างให้มีเสรีภาพและสิทธิแห่งมนุษยชนในราชอาณาจักรนี้แล้ว อย่างไรแล้ว

โอลส์ตันกรอฟต์ : การปฏิวัติคราวนั้นวางแผนเข้มไว้เข่นนั้น แต่เราเก็บอัองทนทุกข์ทรมานภายใต้

- ความเจริญเช่นนี้มาถึงหนึ่งศตวรรษแล้ว จนทำให้ความดีที่ได้รับไว้ แต่ครั้นนี้ได้สูญสันติภาพจากเราอย่างรวดเร็ว
- ก่อน เพน** : ใช่ แล้วเราในองค์กรจะไปวิจารณ์เพวากฝรั่งเศสเข้าได้อย่างไร เรายา องค์กรทุกคนมิได้เห็นพ้องท้องกันออกหรือว่า การเมืองขององค์กรนั้น คือตลาดที่ตราค่าค่างวดไว้สำหรับทุกคน
- เอ็ดมันด์ เมิก** : นายเพน นั่นอาจจะเป็นความหลงของมหาชน หรือความหลงแบบประชา ริปป์ไทย แต่ความของรัฐธรรมนูญองค์กรตามความเป็นจริง
- โอลส์โตนกรอฟต์** : อะไรคือรัฐธรรมนูญ
- เอ็ดมันด์ เมิก** : อันดับแรกก็คือการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ในรัฐสภา
- โอลส์โตนกรอฟต์** : เอาละ นายเบิก ลองมาพิจารณาระบบของเราดู พระมหากษัตริย์ของเรา นั้นก็เป็นคนที่น่าสงสาร พระสถิตก็อ กจะไม่อุ่นกับพระองค์ ที่นี้ขอให้คุณ ที่รัฐสภาชี้มีสอง สภาແറาเกเป็นกลุ่มของพวกที่เรียกว่าผู้ดีที่มีสกุลกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือลูกหลานของพวกขุนนางที่เป็นโจรซึ่งคิดตามพระเจ้า วิลเลียม มาจากแคว้นนอร์เวย์ แล้วมากดซึ่ริดไประชานชาวอังกฤษ พว กนี้และที่เป็นสมาชิกของสภาสูง อีกสภานี้กำหนดให้เป็นของผู้ แทนสำหรับสามัญชนคือคนอังกฤษส่วนใหญ่ เอาจริง ในฐานะที่ท่านก็ เป็นสมาชิกหนึ่งของสภานี้ ข้าพเจ้าจึงจะไม่ปฏิเสธคุณค่าของสภานี้ สภานี้อาจจะมีทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับความมีหน้ามีตา ยศศักดิ์ ทาง กำหนดและทางทรัพย์สมบัติ ไม่ว่าจะโดยหมายได้เองหรือเป็นมรดกตก ทอดกันลงมาตามสายโลหิต แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ สภาสามัญมิได้ เป็นตัวแทนของคนธรรมดางานอยเลย
- เอ็ดมันด์ เมิก** : ท่านพูดเช่นนี้ เพราะไม่รู้อะไรคือเกี่ยวกับสภานี้นั่นเอง
- ก่อน เพน** : นายเบิก ที่คุณโอลส์โตนกรอฟต์พูดแน่นอน สภาสามัญมิใช่ตัวแทนของ ปวงชนเลย คุณที่ลักษณะการเลือกตั้งทั้งสิ้น ในฝรั่งเศสนั้น รัฐธรรมนูญ ใหม่ได้บ่งไว้ว่าจำนวนผู้แทนสำหรับทุกแห่ง ต้องเป็นสัดส่วนกับจำนวน ประชากรที่เสียภาษี รัฐธรรมนูญของเรามีมาตรฐานที่บ่งไว้ เช่นนั้นบ้าง แต่หลายอย่างมีค่านอกบล๊าน มีผู้แทนเพียง ๒ คน เท่ากับรัฐเหลนดี ซึ่งมีประชากรไม่ถึง ๑ ในร้อยของยกไชร์ เมืองโอลด์ ชาร์ม มีเรือนไม่ ถึง ๓ หลัง แต่ก็ส่งสมาชิกเข้าสภากลับได้ถึง ๒ คนเหมือนกัน แล้วเมื่อย่าง แม่นแซสเตโน่มีพลเมืองเกือบ ๖๐,๐๐๐ คน กลับมิได้รับอนุมัติให้ส่งผู้แทน เข้าสภากลับสักคน เรามีมาตรการเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้บ้างไหม น้องไวบัง

ใหม่ที่ท่านอาจจะเรียกว่าเป็นความคลาด หรือเครื่องวัดเสรีภาพในการกระทำเช่นนั้น

เอ็มบันด์ เมก

: ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ท่านจะให้ความสำคัญในเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของเขตเลือกตั้งที่ว่ามีมากเกินไป สิ่งสำคัญนั้นมิใช่สัดส่วนที่นับจากจำนวนแต่อยู่ที่ความสมอภาคทางศีลธรรมทั่วหาก ถ้าสมาชิกรัฐสภาทุกคนยุทธิศักดิ์ให้กับความผิดชอบของประเทศโดยส่วนรวม ก็ไม่เห็นจะเป็นอะไรเลย ว่าเข้าจะมาจากແນเมเชสເຕອ หรือ ໂອລດ໌ ຈະຮັມ ເມື່ອຂັພເຈົ້າເປັນຜູ້ແກນ ເມື່ອບວິສໂຄລ ຂັພເຈົ້າເຄີຍເຕືອນຜູ້ທີ່ອອກເສີຍເລືອກຕັ້ງຢູ່ນ່ອຍ ๆ ວ່າ ຂັພເຈົ້າເປັນຜູ້ແກນຂອງເຫຼົາ ແຕ່ມີໃຊ້ຕົວແທນຂອງເຫຼົາ ດະນັ້ນ ຂັພເຈົ້າຈຶ່ງໄມ່ຈຳເປັນ ທີ່ອັນຕຽນກັບເຈົ້າມາຮັມເພື່ອໃຫ້ເຊື່ອຝ້າກັບສິນໃຈຂອງຕົນເອງ ໂດຍໄດ້ພິຈາຮານແລ້ວຍ່າງໄມ່ໂອນເອີ່ງ ສິ່ງທີ່ຂັພເຈົ້າຕ້ອງພິຈາຮານເຄື່ອ ນໂຍບາຍໄດ້ຈະດີທີ່ສຸດຕ່ອັນປະໂຍ້ນຂອງຮາຊອານາຈັກນີ້

ກອນ ເພນ

: ແກ່ນັນມີໄດ້ນີ້ເພີ່ນບາງທີ່ມີຜູ້ແກນນັກກວ່າບາງທີ່ເກີນນັ້ນ ສກາສາມັນຍຸທີ່ເຮັດວຽກ ກັນນັ້ນ ແກ້ທີ່ຈີງເປັນຕົວແທນຂອງຝ່າຍທີ່ມີຜົນປະໂຍ້ນໃນຮຽກສິນ ການຄ້າຕ່າງໆ ດັ່ງນັ້ນ ທີ່ຈີ່ມີຢູ່ມີມາຍ ມີໄດ້ມີຕົວແທນເຂົ້າໄປເລີຍ

เอ็มบันด์ เมກ

: ທ່ານແນຍາຍຄວາມວ່າອ່າຍ່າງໆໄວ ວ່າໄມ່ມີຕົວແທນເຂົ້າໄປ

ກອນ ເພນ

: ເພຣະພວກນີ້ໄມ່ມີສີທີ່ອອກເສີຍລົງຄະແນນ

เอ็มบันດ์ เมກ

: ທີ່ໄມ່ມີສີທີ່ອອກເສີຍ ເພຣະໄມ່ໄດ້ເປັນຜູ້ເສີຍກາຍີ່ຕ່າງໆ

ກອນ ເພນ

: ນັ້ນແລະຄື່ອງຄວາມຜິດພາດ ນາຍເມີກ ດັ່ງນັ້ນຄື່ອງຜູ້ທີ່ຈ່າຍກາຍີ່ນັກກວ່າສຸດ ເຊັ່ນ ກາຍີ່ເບີຍໆ ນໍາຮາຍໄດ້ມາສູ່ຮູ້ສູມາກກວ່າກາຍີ່ທີ່ດິນເສີຍອື້ກ ແລະ ດັ່ງນັ້ນທີ່ເປັນ ກຽມກຽມນັ້ນແລ ຄື່ອຜູ້ທີ່ຈ່າຍກາຍີ່ເບີຍໆ ພວກຜູ້ດີມີໄດ້ຈ່າຍກາຍີ່ນີ້ເລີຍ ດ້ວຍ ຮວຍອຍກິນເບີຍໆ ກີ່ລັ້ນກິນເອງ ແລ້ວກີ່ເລີຍກາຍີ່ໄດ້ ພັ້ນໄໝ້ຂັ້ນແລ້ວທີ່ດິນ ອ່າຍ່າງທ່ານ ຜູ້ໜີ້ຢູ່ໃນຮູ້ສູມາກນັ້ນ ແລ້ວມາກລ່າວວ່າດັ່ງນັ້ນມີໄດ້ເສີຍກາຍີ່

เอ็มบันດ์ เมກ

: ກາຍີ່ທີ່ວ່າ ມີໃໝ່ກາຍີ່ໂດຍຕຽງ ທ່ານເປັນກາຍີ່ທີ່ກ່າວອັນຕ່າງໆ

ກອນ ເພນ

: ໃຊ່ ເປັນກາຍີ່ທີ່ແອບແຟອ່າຍໆ ທໍາໄຫ້ດັ່ງນັ້ນໄມ່ຕະຫຼາກຖືກຕິດຕະຫຼາກ ທີ່ເຂົ້າໄດ້ຮັບ

เอ็มบันດ์ เมກ

: ນອກຈາກວິທີ່ແລ້ວ ໄນມີທາງອື່ນໄດ້ທີ່ຈະເກີບເຈີນເພື່ອງເຈີນສັງຈາກດັ່ງນັ້ນ ພວກຄົນຈະມີມາກ ແລະ ກາຍີ່ທີ່ມີທີ່ກີ່ຈົບຈາກພວກນີ້ທີ່ລະເລິກລະນີ້ຍ້ອຍ ຮົມ ກັນເຂົ້າແລ້ວ ອາຈເກີບກັບທີ່ກີ່ຈົບໄດ້ຈາກຄົນຮວຍ ແຕ່ໃນການຝຶກຮວຍແຕ່ລະຄົນ ກີ່ເສີຍມາກອ່າຍໆແລ້ວ

กอน เพน	: คนจนก็เสียมาก ได้มีการคำนวณอุบัติเหตุ โดยเฉลี่ย กรรมการ อังกฤษแต่ละคนเสียภาษี 8 ปอนด์ ต่อ 1 ปี หรือ ๑ ใน ๔ ของรายได้ ทั้งหมดของเข้า แต่เก็บเอาไปในรูปของภาษีที่ซ่อนเร้นอยู่
เอ็ดมันด์ เบิค	: ถ้าท่านคิดว่าคนจนต้องการช่วยภาษีโดยตรงจะก นายเพน ท่านเห็นจะ ไม่รู้จักคนเหล่านี้เท่าข้าพเจ้าเป็นแน่ ไม่ว่ากรณีใด คนเราไม่จำเป็นที่จะ ต้องมีสิทธิลงคะแนนเสียงในการที่จะมีผู้แทนของตน ผู้หญิงกับเด็กก็ไม่ มีสิทธิลงคะแนน แต่ก็มีผู้แทน ทราบเท่าที่สามารถชี้กริฟฟ์สภารเข้าใจว่าเขากำ กำ การเพื่อรับใช้ผลประโยชน์ของปวงชนทั้งปวง มิใช่เพื่อชนกลุ่มนั่นใด นอกไปจากนั้นแล้ว ก็ไม่ควรจะแยกผลประโยชน์ของคนรวยออกไปเป็น ต่างหาก ในสังคมก็เหมือนในครอบครัว คนเขึ่งแรงหรือคนฉลาดยิ่ง ต้องเห็นใจผู้ที่อ่อนแอ ยอมต้องช่วยนำทางป้องกันและให้แสงสว่างแก่ คนอื่นๆ คนรวยยอมต้องช่วยคนจน
โอลสโตร์ฟ	: พูดเหลวๆ ให้เข่นนั้น นายเบิค คนรวยจะหื้อจะช่วยคนจน เอาไว้ด้ เอาเปรียบคนจนต่างหาก ลองพิจารณาดูว่าจะไรเกิดขึ้น เมื่อคนหนึ่ง ร่ำรวยขึ้นมา เขายังปลูกเรือนอย่างสวยงาม มีคอกม้าอย่างดี มีสวน ดอกไม้อันวิเศษ ทุ่มเทความสนใจไปกับการดูแลทั้น ไม่และสนานหมาด้ เลี้ยงหมาและม้าของเข้า แต่เขายังให้ความสนใจในคนดูแล คนที่เข้าที่ เขามากิน ละหรือ เข้าปล่อยให้ท่านนายของเขายังคงรักษาเรื่องเอกสารคน พวกร้านต่างหาก
เอ็ดมันด์ เบิค	: คุณผู้หญิงกำลังวางแผนของคนที่รวยขึ้นมาใหม่ๆ ซึ่งไม่เหมือนกับ ครอบครัวเราแก่ ก ที่เป็นผู้ดีโดยธรรมชาติ
โอลสโตร์ฟ	: คนรวยใหม่รวยเก่าก เหมือนกันทั้งนั้น มุ่งหวังอยู่อย่างเดียวในชีวิต คือ คุ้มครองและขยายโชคชะตาของตน นี่คือสิ่งชั่วร้ายที่เป็นอยู่ในอังกฤษ พวกบิศราที่เฝ้าสมบัติทั้งหลายไม่เคยได้กับสิทธิหรือศักดิ์ศรีของเพื่อน มนุษย์ด้วยกันเลย
เอ็ดมันด์ เบิค	: ข้าพเจ้าเข้าใจว่าสิทธิของมนุษย์รวมถึงสิทธิในทรัพย์สินด้วย ลักษณะบิษรา ไไว้ชัดแจ้งแล้วว่า สิทธิทางธรรมชาติของเรา คือ ชีวิต เสรีภาพ และ ทรัพย์สิน
กอน เพน	: เมื่อลักษณะบิษราในฐานะที่เป็นสิทธิทางธรรมชาติ ท่านอธิบาย ความหมายไว้แล้วว่า คนเราจะมีสิทธิที่จะได้รับผลผลิตจากแรงงานของตน แต่มิได้หมายความว่าจะมีสิทธิในค่าเช่า ค่าจ้างงานและคอกาเบี้ย หรือ เอาไว้ด้วยความเร่งงานของคนอื่น

- เอ็มมันด์ เบิค** : ก็ถูก ในเมืองที่ล้อกซีให้เห็นความแตกต่างระหว่างทรัพย์สินและธรรมชาติ และทรัพย์สินในสังคมที่เจริญขึ้น ซึ่งมีการคิดเงินตราขั้นใช้กันแล้ว ท่านแสดงให้เห็นว่าสิทธิในทรัพย์สินตามแบบที่สลับซับซ้อนขึ้นนั้น ย่อมเปรียบเสมือนจากสิทธิทางธรรมชาติ ในรูปแบบของทรัพย์สินที่ยังคงสภาพอยู่อย่างง่ายๆ
- โอลส์ตันกรอฟต์** : ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลยว่า คริมสิตธิที่จะได้ผลผลิตอันเกิดจากแรงงานของคนอื่นๆ ในเมื่อแต่ละคนควรจะมีสิทธิในผลผลิตอันเกิดจากแรงงานของตนเอง
- เอ็มมันด์ เบิค** : ข้าพเจ้ายอมว่าข้อโต้แย้งอย่างนี้ยากที่จะเข้าใจได้ และคุณผู้หญิงน่าจะปล่อยให้เรื่องนี้เป็นไปตามสภาพทางนามธรรม บางครั้งธรรมชาติก็เป็นสิ่งแวดแฝดที่เกี่ยวกับการคาดหมายด้วยเหตุผล
- โอลส์ตันกรอฟต์** : ข้าพเจ้าสังเกตมาก่อนแล้ว ว่าท่านมักไม่พอใจกับการให้เหตุผล ข้าพเจ้ายอมรับว่าการใช้เหตุผลนั้น เป็นงานหนักอยู่ แต่ก็ไม่ควรจะหลีกเลี่ยงการใช้เหตุผลเสีย
- เอ็มมันด์ เบิค** : คุณนาย ธรรมชาติเป็นความฉลาด ไม่จำเป็นต้องคิดทบทวนเอาอีก และมักอยู่เหนือความคิดอ่อนด้วย
- โอลส์ตันกรอฟต์** : ข้าพเจ้ารู้ดีว่าคุณถือว่ากิเลสเป็นแรงกระตุนที่จะทำตามได้ยิ่งกว่าเหตุผล ดังนั้นเข้าทั้งหลายจึงคิดกันว่ากิเลสเป็นเรื่องทางธรรมชาติมากกว่าเหตุผล
- เอ็มมันด์ เบิค** : ข้าพเจ้าขอแนะนำว่าคุณเราต้องมีทั้งธรรมชาติและเหตุผล เหตุผลถูกมาเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้มาปะทะกับธรรมชาติ เช่นเดียวกับกับเมื่อมาชัดกับลักษณะ
- ทอม เพน** : ที่ว่ามานี้เป็นเรื่องทางนามธรรมทั้งนั้น นายเบิค และท่านก็ได้กล่าวแล้ว ว่าท่านไม่ชอบนามธรรม ข้าพเจ้าพร้อมแล้วเหมือนท่านที่จะทราบพธรรมชาติและศาสนา แต่ธรรมชาติไม่ได้หมายถึงระบบผู้ดีโดยกำเนิด ดังที่ท่านเรียก และศาสนาไม่ได้หมายถึงสังฆราษฎร์หลวง
- เอ็มมันด์ เบิค** : สังฆราษฎร์หลวงมีอะไรผิดปกติหรือ แกะไม่ต้องมีคนเลี้ยงดูอย่างหรือ
- ทอม เพน** : อภิสิทธิ์เป็นเรื่องผิดปกติวิสัย นายเบิค
- เอ็มมันด์ เบิค** : อภิสิทธิ์อะไรกัน
- โอลส์ตันกรอฟต์** : ใช่ นายเบิค เขาใช้คำว่าอภิสิทธิ์ ท่านไม่เห็นอะไรผิดปกติที่สังฆราษฎร์มีชีวิตอยู่ในวัง ดังกับเจ้าในอาเซียดูก็หรือ ในขณะที่วิญญาณของประชาชนได้รับการเหลียวแลเพียงแต่จากพระลูกวัดซึ่งยากจน ที่ต้องวิง

จากละเอียดที่ไม่ได้เป็นไปตามที่ต้องการ ลูกวัดพากันได้เงินน้อยมาก เพราะพวกลังษ์ราชอาณาจักรเกือบหมด พระจันทร์เหล่านี้ต้องทำงานทุกอย่าง ในขณะที่พระซึ่งร่าวยักษ์กับโภคทรัพย์ได้จากศาสนจักรไปทั่วหมด

เอ็มมันด์ เมก

: อาจพูดได้ว่านี้เป็นวิธีการจ้างงานอันเหมาะสม คือพระยาจันดุแลคนงานพระร้ายดูแลคนราย

โอลสโตร์ฟ์ : จริงที่เดียว สังฆราชดูแลแต่คนราย หาไม่ก็คงจะไม่มีวันได้ดำรงตำแหน่ง เช่นนี้ มีพระอยู่จำนวนน้อยมากที่อาจจะเลื่อนยศขึ้นถึงได้สามหมาก สังฆราช ถ้าไม่แสดงลักษณะเยี่ยงท้าสต่อบุคคลที่ครอบครองโซคลาภอันยิ่งใหญ่และเป็นใหญ่ในอาณาจักร

เอ็มมันด์ เมก

: คุณโอลสโตร์ฟ์ ท่านพูดยังกับว่าคนรายไม่ต้องการลัทธิศาสนา ฉะนั้นท่านต้องจำไว้ว่าคนที่ยิ่งใหญ่และคนที่มีมี อาจจะอยู่ท่ามกลางความไม่สงบสุขเลยก็ได้ เขารู้สึกปวดร้าวและมีความทุกข์โกรกอยู่ภายในด้วย เขายังต้องการความปลอบใจทางลัทธิศาสนา พร้อมกับคำแนะนำ นำสั่งสอนจากศาสนา ไม่ว่าจะกลุ่มคนที่ไม่มีอะไร ซึ่งต้องฝ่าความอดิเรย์อกไป หรือกลุ่มคนที่ความต้องการทางวัตถุเป็นที่พอใจแล้ว และความปรารถนาทุกอย่างก็ได้รับอย่างที่คาดหมายแล้ว แม้กระนั้น คนเหล่านี้ก็คงเรียกว่าองค์ประกอบของการยกย่องให้ไปพ้นจากบาปอยู่นั่นเอง

โอลสโตร์ฟ์ : ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความต้องการทางจิตใจของคนรายที่เกี่ยวครั้น ท่านสามารถให้ความยิ่ธรรมได้อย่างไร ในการที่พระบาทหลวงลูกวัดยากงานขันแคร์ ในขณะที่สังฆราชบำเพ็ญชีวิตเพื่อความดี แต่คนรายนี้ ไม่สามารถต่อรองความต้องการทางจิตใจของคนรายที่เกี่ยวครั้น ท่านสามารถให้ความยิ่ธรรมได้อย่างไร ในการที่พระบาทหลวงลูกวัดยากงานขันแคร์ ในขณะที่สังฆราชบำเพ็ญชีวิตเพื่อความดี

เอ็มมันด์ เมก

: พระจะมีอิทธิพลต่อมนุษย์ผู้ยิ่งใหญ่ได้อย่างไร หากไม่สามารถปราบภัยต่อหน้าบุคคลนั้นด้วยความเสมอภาคกัน เราทั้งหลายรู้แล้วว่าพวกที่อยู่ตามคุณภาพของผู้คนนั้นคุณภาพของพระจันทร์อย่างไร พระต้องนั่งณ เก้าอี้ที่ต่ำต้อยกว่าฐานะมาก มีฐานะอยู่สูงกว่าตำแหน่งคนรับใช้nidideiyaw เท่านั้น บุคคลอย่างนี้จะสามารถแนะนำทางจิตใจ และความผิดชอบชั่วชีวิตของพวกเขานางสีบตรากูลได้อย่างไร ยังคงรู้สึกเพียงรำคาญด้วยแล้ว ยังไหร่บ้าง คำสั่งสอนใหญ่ นายเพน คนอังกฤษเข้าใจความข้อนี้ที่เดียว คนอังกฤษจึงให้พระที่ทรงสมณศักดิ์อยู่บนพื้นฐานอันทัดเทียมกับความยิ่งใหญ่ของพวกเขานางสีบตรากูล พวกรู้พอดีที่จะพบสังฆราชเมืองเดอเรม หรือสังฆราชเมืองวินเชสเตอร์ที่มีรายได้ปีละหมื่นปอนด์ เพราะว่าจะได้ไม่ต้องแสดงที่ทำให้เหยียดหยามบุคคลในฝ่ายศาสนาจักร นิสัยชาวอังกฤษเราไม่ชอบที่จะจำกัดลัทธิศาสนาไว้กับหมู่บ้านเด็กๆ หรือเมืองน้อยๆ เท่านั้น

พระคานานาต้องมีพระผู้ทรงสมณศักดิ์นั่งอยู่ในราชสำนักและในรัฐสภา
ด้วย คำสนับสนุนท้องมีผู้ทรงสมณศักดิ์ หาไม่ก็จะรักษาความมั่งคงและ
ยศศักดิ์ไว้ไม่ได้

โอลสโตร์ฟฟ์ : ดังนั้น หน้าที่ของพวากสังฆราชบาทหลวงก็คือการแสดงความสามารถอัน
ยั่งยืน เพื่ออาชันะชนชั้นสูงในทางโลก พร้อมกับพยายามป้องกันคนพวาก
นั้น เวลาวิกฤตภัยเข้าให้รับความทุกข์ ซึ่งเกิดจากการรวดอ้างอันเย่อหึง
นั้น ข้าพเจ้าจะไม่ถูกเดียงในสิ่งที่พวากสังฆราชชอบทำอยู่ดูก ก นายเบิค
ข้าพเจ้าจะขอพูดแต่เพียงว่า นั่นไม่ใช่สิ่งที่พระเยซูทรงหมายถึง เมื่อ
พระองค์ตรัสบอกบรรดาสาวกให้ “เลี้ยงแกะของเรา”

กอม เพน : นายเบิค บางที่ท่านคงคิดว่าพระเยซูตรัสให้เราช่วยกันเลี้ยงดูสุนัขและม้า
ในวังของพวากสังฆราช ในขณะที่เด็กอันยาจกกำลังหิวระโห

เอ็دمันด์ เบิค : อาจเป็นไปได้ ว่าสุนัขและม้าจำนวนมากได้รับการเลี้ยงดูด้วยอาหารซึ่ง
อาจเอาไปใช้เลี้ยงเด็กๆ ที่ยากจนได้ และก็เป็นความจริงที่เดียว ที่รายได้
ของฝ่ายศาสนาไม่ได้ใช้ไปในทางการบุญการกุศลเท่านั้น จะควรใช้
เงินไปแต่ในงานนั้นเท่านั้นหรือไม่ ก็น่าสนใจอยู่ แต่การที่จะให้เกิดมี
คุณธรรมและมนุษยธรรมนี้ การให้มีทางเลือกโดยเสรี มากกว่าที่จะ
พยายามทำให้คนเป็นเพียงเครื่องจักรกลของสิ่งซึ่งเรียกว่า มีผลดีทาง
การเมืองเท่านั้น

โอลสโตร์ฟฟ์ : ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าท่านหมายความว่าอะไร เมื่อยื่นถึงผลดีทางการเมือง
แม้กระนั้นก็ดี ข้าพเจ้าแน่ใจว่าระบบการปกครองของเราเป็นประชา
ธิปไตย ระบบดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนงาน ดังที่เป็น^{ไปเพื่อผลประโยชน์ของคนรายอย่างในทุกวันนี้} ระบบการคุ้มครองเป็น
เครื่องมือของมนุษย์เพื่อผลบั้นปลายของมนุษย์เอง

เอ็دمันด์ เบิค : แต่คุณนาย คนอังกฤษไม่ต้องการรัฐบาลประชาธิปไตย ประชาธิปไตย
เป็นสิ่งที่ผิดแยกไปจากลักษณะประเพณีของคนอังกฤษ

กอม เพน : ไม่หรอก นายเบิค ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ชาวอังกฤษเลือกทางเดินอย่าง
เด็ดเดี่ยว ในวิถีทางที่จะไปสู่ระบบประชาธิปไตย ครั้นนั้นเป็นตอนที่คน
อังกฤษเรียกว่าสิทธิที่จะเลือกนายทวีปใหม่ และตอนนั้นที่จะทำให้

เอ็dmann d' Beck : คนอังกฤษไม่ได้ทำอะไรอย่างนั้นสักหน่อย ในปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ชาวอังกฤษ
ยืนยันถึงหลักการของระบบบริหารชาธิปไตยที่สืบทอดกันมา พระ
เจ้าเจมส์ที่ ๒ ทรงสถาปนาที่จะปกครอง เพราะการกระทำของพระองค์
ผิดกฎหมายชาติ จึงมีผู้ที่ใกล้ชิดสนับสนุนให้ทรงถูกประหารคุกคามโดยทิศทาง

ลักษณะนิยมไปรษณีย์ที่มาสืบราชการมาต่อ ก้าวคือพระราชบัญชาติ แม่รัฐ กับพระสวามี วิลเลียม ผู้ซึ่งทรงเป็นพระราชภารกิจในของพระองค์ด้วย

โอลสโตร์ฟฟ์ : พระเจ้าวิลเลียมและพระนางเมรีชื่นครองราชบัลลังก์ โดยกำลังประชาชน ในขณะที่พระเจ้าเจมส์ที่ ๒ และราชโกรสผู้เป็นรัชทายาท ยังทรงพระชนม์อยู่

เอ็ดมันด์ เบิค : จริง ได้มีการลงทั้งจากกฎหมายที่อันเข้มงวดของการสืบสันติวงศ์ลงชี้คร่าวเพื่อกีดกันพวกรومนักทางอธิบดี แต่เป็นการขัดต่อหลักการแห่งความยุติธรรม ที่จะถือเอกสารเบี่ยงเบนอันเล็กน้อย ว่าเป็นแบบแผนทางกฎหมาย

โอลสโตร์ฟฟ์ : เม้นแต่นักกฎหมายผู้ยิ่งยง อย่างแบล็คสโตร์น ก็คุ้มเหมือนจะเห็นพ้องว่า การแต่งตั้งผู้สืบบัลลังก์ควรเป็นไปตามดั่งของผลเมือง เขากล่าวว่า หลักของการมีสิทธิสืบราชสกุลนั้น มีได้จำกัดองแสงดึงสิทธิ์ต่อราชบัลลังก์อันจะเพิกถอนไม่ได้

เอ็ดมันด์ เบิค : ไม่มีสิทธิใดที่จะเพิกถอนไม่ได้ และไม่มีกฎหมายใดที่จะเพิกถอนไม่ได้ยกเว้นกฎหมายของพระผู้เป็นเจ้า แต่ก็เป็นความเข้าใจอันแล้วร้ายอย่างมาก ที่จะสมนุตี้ขึ้นบนพื้นฐานเหล่านั้น ว่าชาวอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๒๓๑ ได้มีสิทธิเลือกพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ และถอดถอนองค์เก่าออก ในทางตรงกันข้าม ในพระราชบัญญัติต่างๆ ที่ออกมาจากรัฐสภา เกี่ยวกับวิธีการจัดระเบียบหลังจากการปฏิวัติ ท่านจะเห็นว่า ทั้งสภานานงและสภาสามัญต่างก็ได้ยืนยันไว้ชัดเจน ดังข้าพเจ้าจะขอคัดເเอกสารมาแสดง ในที่นี้ เพราะข้าพเจ้าได้จำกัดความไว้ได้ด้วยประกาศเป็นกฎหมาย ซึ่งเริ่มต้นว่า “พระราชบัญญัติและขุนนางสืบสกุล ตลอดงานสามิค或多 สามัญ กระทำในนามของประชาชนดังกล่าวมาแล้ว ขออ่อนน้อมยอมตนสืบต้นดึงทายาทและอนุชนรุ่นต่อๆ ไปอย่างไม่สิ้นสุด ในอันที่จะป้องกันองค์พระมหากษัตริย์และสถานะขององค์พระประมุข” ดังนั้นท่านจะเห็นได้ว่า หากชาวอังกฤษพยายามสิทธิ์ที่จะเลือกพระเจ้าแผ่นดินได้ ก่อนอังกฤษ ก็ได้สละสิทธิ์อันนั้นไปแล้วอย่างชัดเจนที่สุด

ทอม เพน : นายเบิค ไม่มีการกระทำอะไร และจะไม่มีการกระทำอะไร ที่จะให้รัฐสภา มีสิทธิที่จะบังคับผูกพันต่อไปถึงคนชนชั้นหลังต่อหลังไปชั่วนิรันดร ทุกๆ ชั่วคันของประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะทำอะไรโดยคัวของตัวเองในทุกกรณี เหมือนกับคนรุ่นก่อนก็มีอิสรภาพที่จะทำอะไรในสมัยของเขามนุษย์ไม่มีมนุษย์อื่นเป็นสมบัติของตน ชั่วคันใดจะมีชั่วคันหน้าเป็นสมบัติของตัวก็

ไม่ได้เช่นกัน บุคคลที่ได้จากโลกไปแล้ว และบุคคลที่ยังไม่เกิด ย่อมอยู่ห่างไกลจากกันและกันดูตั้งแต่ทางอันห่างไกลยิ่ง ยกที่ความคิดผ่านสามารถจะไปถึงได้ อะไรเล่าจะสามารถผูกมัดคนเหล่านี้ไว้ด้วยกันได้มั่นพุดกันปอยๆ ว่ารัฐบาลไม่สามารถเอาเงินออกจากกระเป๋าราชภูมิได้ ถ้าเขามีเงินยอม ดังนั้น ท่านจะอ้างได้อย่างไรว่า รัฐสภาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ มีสิทธิในการเร่งรีบอิสรภาพไปจากอนุชัน

เอ็มบั๊ด เบิค

: แต่ชาวอังกฤษไม่รู้สึกว่าถูกผูกมัด หรือถูกบังคับ โดยการออกกฎหมายมาแต่ก่อนแก่ คนอังกฤษมองถูกว่าการบุกรุกของจักรพรรดิ ดังที่เป็นอยู่ ว่ามีคุณค่าอย่างเหลือประมาณ มองถูกการสืบราชสันตติวงศ์ ในฐานะที่เป็นเครื่องประกันทางเสถียรภาพและความมั่นคงของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินท่านแห่งสองได้พูดถึงอยู่มากเกี่ยวกับสิทธิ แต่ชาวอังกฤษมองถูกว่าการบุกรุกของจักรพรรดิที่สืบราชวงศ์กันลงมา ในฐานะที่เป็นสิทธิของเขานั้น ในฐานะที่เป็นผลได้ของเขามิใช่เป็นเครื่องหมายของความทุกข์ ในฐานะที่เป็นความมั่นคงทางอิสรภาพ ไม่ใช่ในฐานะที่เป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นชาติ

กอน เพน

: คนอังกฤษไม่ต้องการกษัตริย์เพื่อเป็นเครื่องประกันเสถียรภาพของเขานั้น แท้ที่จริงธรรมชาติของการสืบสายโลหิตแห่งราชบัลลังก์ ก็เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นผลร้ายประการสำคัญต่อเสถียรภาพ ตัวอย่างจากพระเจ้า查尔斯ที่ ๑ และพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ ก็เห็นได้แล้ว ทั้งนี้โดยไม่ต้องย้อนหลังไปไกลกว่านี้ ท่านได้พูดถึงการสืบราชสมบัติดังกับว่าเป็นผลิตผลทางธรรมชาติ ดังกับว่ามีอำนาจที่จะทำการโดยอิสระ อย่างเวลา โดยไม่ขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ซึ่งมุ่งมั่นโดยเด็ดขาด ความหมายของระบบราชบุตรไทยนั้น เป็นที่น่าสนใจอยู่แล้ว และข้าพเจ้ามีความแน่ใจว่าความถูกต้องตามกฎหมายของระบบกษัตริย์ ก็จะถูกปฏิเสธโดยทั่วๆ ไป ภายใต้กฎหมายไม่ช้านี้แล้ว

โอลสโตร์ฟ : ใช่แล้ว นายเบิค กรณีของระบบราชบุตรไทยแบบสืบสันตติวงศ์ ไม่ได้ถูกอยู่บนรากรฐานแห่งเหตุผล หากถูกอยู่บนรากรฐานแห่งความเชื่อมงายความเชื่ออันมายานี้ ไม่มีอะไรอื่นนอกจากความโบราณเก่าแก่ที่ยอมรับกันเท่านั้น

เอ็มบั๊ด เบิค

: อะไรที่คุณต้องการทดสอบของกลานั่นจะแทนท่านไปได้อีกนาน คุณนายก็รู้เรื่องทางประวัติศาสตร์ของເກະນี้ดี เพราะฉะนั้น ท่านย่อมทราบว่าถูกแต่สมัยแรกก้าวตามมาจนถึงสมัยแห่งคำประกาศสิทธิ (Declaration of Rights) วันโดยบ่ายที่คงตัวในรัฐธรรมนูญของเราว่าย คำประกาศอันยืนยัน

ถึงเสรีภาพที่เราได้รับ เป็นมรดกทางดกันลงมาจากราชบุรุษ และสืบ
ทอดต่อมาอยังคนรุ่นหลัง เราเมื่อการสืบราชบัลลังก์โดยสันติวงศ์ และมี
ขุนนางสืบตระกูลโดยสายโลหิต ทั้งเรายังมีสภาพสามัญ และบุคคลซึ่งมี
อภิสิทธิ์ที่ตกทอดกันสืบ ๆ มา สิทธิการออกกฎหมายเสียงและเสรีภาพ
ทั้งหลายเหล่านี้เราได้รับมาจากบรรพบุรุษติดต่อ กันมานานแล้ว ความ
คิดในการสืบทอดอันนี้ทำให้หาได้หลักการที่แน่นอนในทางอนุรักษ์ โดย
เปิดทางให้มีการปรับปรุงไปด้วยในตัว ทำให้การแสวงหาเป็นไปโดยอิสรภาพ
และกีประกันในสิ่งที่นำมาได้แล้ว ท่านควรจะหาเหตุผลจากความดีที่เกิด
จากบัญญามนุษย์ ซึ่งสร้างสรรค์ให้เกิดระบบคงกล่าว

โอลสโตร์นกรอฟต์ : การปักครองแบบสืบสายโลหิต ไม่สามารถเป็นการสร้างสรรค์ทางบัญญາ
ของมนุษย์ เพราะเหตุผลธรรมชาติที่ว่า บัญญາไม่ได้เป็นสิ่งที่ถ่ายทอด
กันได้ในวงศ์ตระกูล

ก่อน เพน : นายเบค อาย่างไรก็ตาม การปักครองแบบสืบสายโลหิตนั้น โดยธรรมชาติ
แล้วเป็นระบบที่เฉพาะเจาะจง การสืบสมบัติทางการปักครองก็เท่ากับถือว่า
มนุษย์เป็นสมบัติของตน ดังผู้สัตว์ ภายใต้ระบบซึ่งมีอยู่ในประเทศไทย
คนภายในเป็นกษัตริย์หรือขุนนาง ไม่ใช่ เพราะเขามีความหมายสำคัญสำหรับ
ปักครอง หรือเก่งกล้าสามารถในการออกกฎหมาย แต่เพราะพ่อเขามีเป็น
กษัตริย์หรือเป็นขุนนางมาก่อนเท่านั้น เขาอาจจะไม่อย่างบัดชบ และคน
พากันมักจะไม่เข้าถึงบังคับของเจ้าตัว เนื่องจากว่าในอดีตโภกตรีซึ่งถ้าเขามีได้เป็น^๔
โรมันคาಥอลิกแล้ว รัฐธรรมนูญก็จะให้เขาออกกฎหมายและปักครองบ้าน
เมือง เพราะเขามีเลือกษัตริย์ หรือเลือกผู้ดี เหตุผลมีอยู่เท่านั้นเอง

เอ็ดมันด์ เบิค : นายเพน ท่านจะหาอะไรมาแทนระบบของเรา อันที่ดลลงมาอย่างดีแล้ว
เล่า

ก่อน เพน : การปักครองระบบที่มีผู้แทนป่วงชน การปักครองระบบสาธารณรัฐ กล่าว
คือ การปักครองที่จำกัดและดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
ทั้งแท้จริงและหงส์แก่ส่วนรวม

เอ็ดมันด์ เบิค : เราจะหารูปแบบที่ไหน ในกรุงโรมสมัยโบราณกระนั้นหรือ

โอลสโตร์นกรอฟต์ : มีสาธารณรัฐในโลกเป็นจำนวนมากด้วย

เอ็ดมันด์ เบิค : โปแลนด์ใช่ไหม

ก่อน เพน : โปแลนด์นั้นมีคริสต์ลือกษัตริย์ต่างหาก และก็มีระบบขุนนางสืบตระกูลด้วย

เอ็ดมันด์ เบิค : ประเทศไทยอลเคน์หรือ

- ก่อน เพน** : นั่นเรียกตัวเองว่า สาธารณะรัฐ แต่มีการถืออำนาจโดยการสืบทอด ไม่ใช่ ส่องประเทคนี้หรอก นายเบิค อเมริกาต่างหากเป็นตัวอย่างที่เราต้องมอง ดู ประเทคนั้นนับถือท่าน ยังจำท่านได้ ในฐานะผู้ที่ทำให้เกิดการลุกขึ้น ต่อต้านอาณานิคม อเมริกาเป็นสาธารณะที่แท้จริงเพียงแห่งเดียวในโลก ยุคใหม่ รัฐบาลอเมริกันไม่มีกิจการยื่นในออกไปจากกิจการของชาติ และชาวอเมริกันมีความรับรู้ที่จะประกันสิ่งนี้ และนี่ไม่ใช่อื่นใด ยกเว้น ซึ่งจะเป็นเป้าหมายของการปกครองไปตลอดกาลนาน โดยกีดกัน การสืบทอดโดยสายเลือดในทุกๆ ทาง
- เอ็ดมันด์ เบิค** : ท่านพูดไว้ว่า “จะเป็นเช่นนั้นตลอดไป” ใช่ไหม ดังนั้น ชาวอเมริกันก็ผูก มัดคนรุ่นหลังเหมือนที่เราทำ ใช่ไหม ข้าพเจ้าคิดใจที่ได้ยินเช่นนี้ การล้ม กิດถึงอนาคตเป็นผลของความเห็นแก่ตัว และทัศนะที่เคย จิตใจที่รับรู้ ย้อมมองดูไปข้างหน้า แต่ต้องย้อนไปข้างหลังด้วย แต่นายเพน ความ อ่อนแองของท่านและ น.ส. สโตร์กอร์ฟ์ ก็คือจะไม่มองย้อนไปข้างหลัง
- โอลสโตร์กอร์ฟ์** : ท่านยังไม่ได้ตอบคำวิารณ์ของนายเพน ที่ทำหน้าที่การสืบทอดสมบัติ และอำนาจกันทางสายโลหิต
- เอ็ดมันด์ เบิค** : จะให้ข้าพเจ้าพูดว่ากระไร การสืบทายโลหิตเป็นลักษณะทางธรรมชาติ และสังคม เช่นเดียวกับทางพระธรรมนูญ พระผู้ประทานกำเนิดแก่เรา ทรงเลือกที่เกิดให้เราด้วย มนุษย์ทุกคนได้รับกำเนิดทางสังคมตามฐานะ ของบิดามารดาเกิดมาในสกุลใด ก็ยอมได้ผลประโยชน์และหน้าที่ที่มีอยู่ ตามฐานะนั้นๆ
- โอลสโตร์กอร์ฟ์** : นั่นไม่ได้ให้เหตุผลว่าสถาบันของระบอบราชบัตป๋ไทยที่สืบทวงศ์กันลงมา หรือระบบชุมชนที่สืบสกุลกันมานั้น เหมาะสม
- เอ็ดมันด์ เบิค** : คุณนาย กิริยาท่าทางของเราร้ายธรรมของเรา ในโลกยุโรปแห่งนี้ของ เรายังอยู่กับหลักการ ๒ ประการ คือ แก่นของความเป็นสุภาพชน และ แก่นทางลัทธิศาสนา
- ก่อน เพน** : ในอเมริกา เราถือว่าคนเป็นสุภาพชนโดยการกระทำการของเข้า ไม่ใช่โดย กำเนิดของเข้า
- โอลสโตร์กอร์ฟ์** : ถ้าหากความคิดเกี่ยวกับสุภาพชนจะมีความหมาย ก็ต้องหมายถึงที่นาย เพนว่า
- เอ็ดมันด์ เบิค** : แต่กิริยามารยาทที่ดี เกิดมาจากระบบชุมชน แล้วกระจายอิทธิพลแห่ง อารยธรรมสู่สังคมกว้าง

โอลสโตร์นกรอฟต์ : นายเบิค การกระทำของพวากชนชาวในเมืองเรานี้ได้เป็นแบบอย่างอันดีให้แก่คน พวนน์ ถ้าไม่โน่เลาอยู่ในชนบท ก็ไร้ศีลธรรมอย่างหยาบช้าอยู่ในเมือง เรัวด้วยดับชีวิตของคนพวักนี้ได้ที่การดื่มเหล้า ล่าสัตว์ เล่นการพนันและการครอบครอง

เอ็ดมันด์ เบิค : ขอเรารอยู่ได้ตัดสินสถาบันขุนนางด้วยการที่บางคนประพฤติกิจนคราไป เต่าท่านย่อมสามารถจะมองเห็นได้ว่า ประเพณีของพวากอัศวินเป็นสิ่งซึ่งแสดงถึงความรุ่งเรืองของยุโรปอย่างหนึ่ง ความจริงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้น ต่อสถานะของตน จะโดยคำแห่งหรือเพศ นี่ก็ของดี ความอ่อนน้อม ยอมสูบต่อผู้ที่อยู่เหนือกว่าอย่างภาคภูมิใจ นี่ก็ของดี ความเกรพรอบ รอบอย่างมีระเบียบนี่ก็ของดี ที่ยอมใจให้อยู่ใต้มังคบบัญชา แม้จะยอมรับใช้ในกิจการต่างๆ โดยวิญญาณอันอิสระอย่างสูงส่ง นี่ก็เป็นของดี

โอลสโตร์นกรอฟต์ : ท่านพูดถึงอีกคน นายเบิค

เอ็ดมันด์ เบิค : ใช่แล้ว ข้าพเจ้าเสียใจที่คุณธรรมแห่งความเป็นมนุษย์เหล่านี้หายไปจากโลกยุคใหม่เสียมากแล้ว ความรู้สึกเจ็บร้อนดังถูกพ่น เมื่อมีบางสิ่งมากระทบให้เกียรติยศต้องเปรอะเปื้อน ความรู้สึกซึ้งกระตุนความกล้าหาญ และให้ต่อสู้กับความโกรธร้าย ความรู้สึกในระบบที่ว่านี้ ทำให้ทุกอย่างที่สัมผัสถูกสูงส่งขึ้น แม้ความช้ำเมื่อมาเผชิญกับคุณธรรมเหล่านี้ ก็หมดสิ้น แห่งความเลวลงไปถึงครึ่งหนึ่ง และความต่ำช้าสลายตัวไปเลย ทั้งหมดนั้น คุณเมื่อจะไม่มีอยู่กับเราอีกแล้ว

โอลสโตร์นกรอฟต์ : นายเบิค ข้าพเจ้าคงห่วงกับท่านเสียแล้ว ความรู้สึกของไறนอทืออกมาจากปากของมนุษย์ ที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีได้เช่นนี้ ถ้าผู้ดีทำการเดาร้าย ความเลวrayหมดไปที่ลักษริ่ง หรือถ้าผู้ดีหยาบคาย ความหยาบไม่มีเหลือ ความช้ำที่ความช้ำ นายเบิค ไม่ว่าผู้ใดจะทำก็ตาม และหากใครจะเรียกร้องความสนใจ ให้ลดความช้ำให้เข้าได้ก็ต้องเป็นชนชั้นต่ำชั้นพุทธิการณ์ต่างๆ อันชั่วร้ายเกิดจากสภาพที่เวลาล้อม ด้วยเขามี่เคยพบความคงทนของชีวิตที่ทรงคุณค่า

เอ็ดมันด์ เบิค : ท่านคิดว่าความดีงามจะปราภูมิแก่คนพวักนี้ในฝรั่งเศสและหรือ ในฝรั่งเศส ซึ่งวัตถุปลดลั่น และความชำนาญของนายช่างไม่ได้ใช้ไปในการสร้างวัสดุ อีกแล้ว หากนำไปใช้ในการสร้างโรงละครโอเปร่า สร้างช่องโสเกนี สร้างบ่อน และสมอสร่างต่างๆ ตลอดจนสร้างเสาหินช้าง เดอ มาส์

กอน เพน : มีข้อแตกต่างอยู่บ้างระหว่างช่องโสเกนีและสมอสร

เอ็ดมันด์ เบิค : ใช่ อันหนึ่งทำให้เกิดความช้ำทางร่างกาย อีกอันนำความช้ำให้เกิดทางจิตใจ

ก่อน เพน	: สโมสรเป็นสถานที่พับปาร์กันสำหรับสุภาพชน ซึ่งมีความคิดเกี่ยวกับบ้านเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะทางการเมือง และวางแผนทางการเมือง สถาณที่แห่งการคบคิดด้วยอารมณ์อิจฉาและโลภ โดยอยากได้ทรัพย์สินและลิขิตของคนอื่น
เอ็มมันต์ เบิค	: ท่านควรจะบอกว่าเป็นสถาณที่สำหรับวางแผนทางการเมือง สถาณที่แห่งการคบคิดด้วยอารมณ์อิจฉาและโลภ โดยอยากได้ทรัพย์สินและลิขิตของคนอื่น
โอลสโตร์ฟต์ :	ท่านหัวร่าเข้าอิจฉาและโลภ เพราะเข้าต้องการขออภิสิทธิ์ให้หมดไป
เอ็มมันต์ เบิค	: ข้าพเจ้าใช้คำเช่นนั้น ก็เพราะพวknี้ต้องการครอบครองอภิสิทธิ์ของบุคคลอื่น นั่นคือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการสนทนากล่าวกับความเสมอภาคทั้งหลายแหล่
ก่อน เพน	: นายเบิค คุณท่านไม่ยุติธรรมเลย บรรดาผู้ที่กล่าวถึงความเสมอภาค ล้วนให้แรงดลใจจากความคิดอ่อนน้อมถ่อมตนสูงส่งทั้งนั้น ประจักษ์พยานอันนี้ได้แก่กรณีของชีเออร์ เดอ ลา ฟ่าย Ek ซึ่งได้ยอมสละตำแหน่งมาควิส เดอ ลา ฟ่าย Ek พร้อมกับอภิสิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งยกโทษคุณตามครรภูลของท่านท่านกระทำไปเช่นนั้น โดยมีเจตนารมณ์เดียวกันนั้น ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของทุกคนที่กำลังเปลี่ยนระบบทั่วโลกในฝรั่งเศสทุกวันนี้ กล่าวคือความชื่นชมในหลักความเสมอภาคของมนุษย์
เอ็มมันต์ เบิค	: หลักการดังกล่าวไม่มีหรอก นายเพน เพราะว่ามันไม่เป็นจริง คนไม่เสมอภาคเที่ยงกัน และจะไม่วันเสมอภาคกัน
โอลสโตร์ฟต์ :	ความไม่เสมอภาคอาจถูกจำกัดได้ และชาวฝรั่งเศสก็ได้เริ่มกระทำดังนี้แล้ว
เอ็มมันต์ เบิค	: ไม่มีใครจำกัดความไม่เสมอภาคได้หรอก คุณนาย เพราะเรามิ่งสามารถจำกัดความแตกต่างในทางธรรมชาติได้ ด้วยการเสนอรัฐว่าความแตกต่างที่เที่ยงนั้นไม่เป็นจริง ด้วยการบัวร์ประภาคเรื่องที่ไร้สาระเกี่ยวกับความเสมอภาคของคน ท่านได้ก่อเรื่องหันตภัยให้แก่สังคม ท่านสร้างความหวังที่ผิด ๆ และความคาดหวังที่ไม่มีวันสำเร็จได้ตามจุดหมายเหล่านั้น ด้วยการใช้ชีวิตอย่างลำบากยากడ้น ในการเดินไปสู่จุดนั้นอย่างมีคุณ ท่านยังทำให้ความไม่เสมอภาคอันไม่สามารถจะจำกัดไปได้นี้ ร้ายแรงและชั่วชื่นยิ่งชั่วน
โอลสโตร์ฟต์ :	นายเบิค มีข้อแตกต่างอยู่ระหว่างความไม่เสมอภาคในทางธรรมชาติ กับความไม่เสมอภาคที่คนสร้างขึ้น เราไม่อาจจะเปลี่ยนอันแรกได้ แต่เราสามารถจะเปลี่ยนและควรเปลี่ยนอันหลัง ในข้อนี้ ท่านจะพบว่า ฉาง

ถาม รุสโซ่ได้แสดงไว้อย่างแจ่มแจ้ง

เอ็มมันด์ เบิค

: รุสโซ่หรือ คุณนาย ข้าพเจ้าไม่คิดว่าจะสามารถหาหลักฐานที่ leverage นี้ได้ แต่กระนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นว่า การปฏิวัติในฝรั่งเศสเป็นหนึ่งทฤษฎีของ หมอนี่เป็นอย่างมาก แทนที่จะเป็นหนึ่ง จอน ล็อก ผู้เป็นนักประชัญญ์อัน ชามูลลัคของเรา กลับเป็นกือตามเจ้าศาสตราจารย์ชาวสวิสผู้ก่อตั้งระบบ ปรัชญาอย่างเพื่อง ๆ อย่างเหลว ๆ คน ๆ นี้ส่งลูกชายของเขามาเองไปไว้ โรงเลี้ยงเด็กพาร์ว่า แล้วจึงสั่งสอนเรื่องภารครภพ และความเสียสละ ร่วมกันเพื่อมนุษยชาติทั่วมวล คนเราลงเกลี่ยดเลือดเนื้อเชือกไข้แล้วจะไป รักคนอื่น ๆ ได้อย่างไร

โอลสโตร์ฟ : ข้าพเจ้าไม่สนใจในบุคลิกักษณะของรุสโซ่ หรือภาวะแวดล้อมนั้นไม่น่า อภิรมย์ของเข้า ข้าพเจ้าสนใจในสัจจะที่เข้าเขียน เขากล่าวว่าความไม่ เสมือนภาคบางอย่างเป็นผลมาจากการแตกต่างทางธรรมชาติ นี้เราไม่ สามารถแก้ไขได้ บางอย่างเป็นผลมาจากการสถาบันสังคม ซึ่งอยู่ในอำนาจ ของมนุษย์ที่จะเปลี่ยนแปลงได้

เอ็มมันด์ เบิค

: ประชาชนชาวฝรั่งเศสอาจจะหลงเชื่อไปกับเหตุผลที่ล่อหลอกเช่นนี้ได้ แต่ประชาชนชาวอังกฤษไม่หลงตามแน่ คนอังกฤษมองไกลไปถึงเจตนา รวมถึงแท้จริงของผู้ที่เป็นกระบวนการเสียงให้แก่ความเสมอภาคอันนี้ และ สามารถเข้าใจในสำเนียงที่เต็มไปด้วยเพทุบ้ายและคำพูดพร่าเพรื่ออันเป็น อาการของคนหน้าใหม่หลังหลอก

ทอม เพน

: ไม่มีอะไรซักจุ่นให้ท่านเชื่อในความบริสุทธิ์ใจของนักปฏิวัติเลยหรือ นาย เบิค

เอ็มมันด์ เบิค

: ไม่ ข้าพเจ้าจะเชื่อในความปรารถนาดีของพวคนนี้ ก็ต่อเมื่อเขายอมสละ ทรัพย์สมบัติของเข้าให้เป็นของกลาง และลดตัวเองจากความพุ่มเพี้ย ต่าง ๆ ลงมาสู่ชีวิตที่มีภัยเงย์เง้นท้ออันเข้มงวดกว่าขัน คังที่เข้าได้แนะนำ แก่คุณก็คงปวง

โอลสโตร์ฟ : นายเบิค ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าท่านกล่าวถึงความคิดในเรื่องความเสมอภาค เป็นสิ่งลวงตา หรือเพียงแต่ว่าผู้ที่เรียกร้องต้องการความเสมอภาคชาว ฝรั่งเศสเป็นคนหน้าใหม่หลังหลอก

เอ็มมันด์ เบิค

: ข้าพเจ้ากล่าวถึงห้องสองประเด็น

โอลสโตร์ฟ : ท่านไม่ได้ให้ข้อพิสูจน์เลยห้องสองประเด็น

เอ็มมันด์ เบิค

: ถ้าท่านต้องการพิสูจน์ความไม่เสมอภาคของคนโดยธรรมชาติ ก็จงครุอบฯ ตัวท่าน คุณไปที่ธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าท่านต้องการรู้มากกว่านี้ ก็เที่ยว

กับพากปรัชญาโโคแบงที่ปราศจากเหตุผล ที่มีสายตาอันสั้น เอาแต่คุยโว อิอ้อว่าตนเป็นผู้รู้จะก์ ขอให้ท่านไปที่ปารีส และพยายามทำความรู้จัก กับคนพากนี้เอาเองเถอะ

โอลสโตร์นกรอฟ์ : ขอให้ท่านเชื่อเดิมว่า ข้าพเจ้ามีความตั้งใจจะทำเข่นน้อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าได้ศึกษางานเยี่ยนของพากเข้าแล้ว และข้าพเจ้าสามารถพูดได้ว่า พากเข้าคุณมุ่งไปสู่จุดหลักการที่สูงที่สุดสำหรับจัตุรับมนุษย์

เอ็มันด์ เบิก : พิจารณาตามตัวอักษรแล้วจะก์ใช่แน่ ศีลธรรม ศาสนา กกฎหมาย อิสรา贝尔 ความยุติธรรม ภารträรภาพ สิทธิมนุษยชน ทั้งหมดนี้เป็นข้ออ้างของนักปฏิวัติ เป็นของที่ขาดic ไว้บนปลายเส้า แต่คุณให้ลึกลงไปอีกสักหน่อยเดิดคุณนาย แล้วจะเห็นว่าสาเหตุของการปฏิวัติมิใช่สิ่งเหล่านี้ แต่มันจะได้แก่ กิเลสของคน ความหยิ่ง ความทะเยอทะยาน ความโลภ ความพยาบาท ราคะ และการยุยงให้เกิดความบีบบีบ

ทอม เพน : นายเบิก ท่านมองไม่เห็นความโลกในจิตใจของคนแต่ก่อนเลยหรือ ที่แสวงหาโซกลางให้แก่ตัวแล้วยังการสมบัติไว้ ไม่ยอมปล่อย แล้วท่านกลับมองเห็นแต่ความชัชชาในหมู่คนที่ต้องการไปจำกัดอภิสิทธิ์ของผู้มัวเมะเหล่านั้น ข้าพเจ้าอยากรจะเสนอแก่ท่านว่า ไม่มีอะไรที่จะสอดคล้อง กลมกลืนกับอุดมการทางความยุติธรรม ได้นำมาเท่ากับการบรรเทาความไม่เสมอภาคในทรัพย์สมบัติทั้งปวง

เอ็มันด์ เบิก : ความไม่เสมอภาคเป็นแก่นสำคัญในคุณลักษณะของทรัพย์สมบัติ จะเป็นอย่างอื่นไปได้อย่างไร ท่านจะพบว่า ลักษณะเดียวกันนี้ในงานเยียนเกียวกับกำเนิดของทรัพย์สมบัติ ทรัพย์สมบัติเป็นผลมาจากการอุตสาหะ และคนบางคนมีความอุตสาหะมากกว่าคนอื่น ดังนั้น จากจุดเริ่มต้นของมัน ทรัพย์สมบัติย่อมหลีกความไม่เสมอภาคไปไม่ได้

โอลสโตร์นกรอฟ์ : นั่นไม่ได้ทำให้เรื่องกล้ายเป็นความถูกต้องขึ้นมา

เอ็มันด์ เบิก : แต่เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะของสิ่งที่เปลี่ยนไม่ได้ สิ่งที่เราสามารถจะทำได้ก็คือ ทำให้ผู้ที่สะสมสมบัติไว้อย่างมากmany ได้สำนึกในความรับผิดชอบของเข้า ที่มีต่อสังคมทั้งมวล ไม่ใช่ว่าจะมาเพ้อฝันถึงเรื่องของความเสมอภาค เพื่อจะสร้างให้เกิดระบบการเมือง การปกครองที่ดี จากการค้นหาภายในแบบแผนแห่งธรรมชาติของความไม่เสมอภาค นั้นแล เรายังจะพบได้ว่าส่วนประกอบที่มีอำนาจมากที่สุดจะเป็นส่วนที่ดีที่สุด พากท่านผู้ที่ต้องการทำลายความแตกต่างในสังคม ไม่อาจทำ

อะไรให้บรรลุคประสิทธิ์ก้อนนั้นได้

กhom เพน

: ท่านเรียกพวกร่าว่าผู้ต้องการทำลายความแตกต่างในสังคม ก็จะไร้เล่ห์ เมมาระทำให้คนอยู่ในระดับเดียวกัน มากไปกว่าการเลิกรอบคอกินนา ที่หากทอดมาจากการพูด ซึ่งท่านเห็นเป็นของดี ระบบใหม่นี้ยอมรับ คุณลักษณะของทุกแห่งนั้น ให้มีสิทธิ อำนาจ เท่าเทียมกัน โดยไม่ต้อง แบ่งแยกความเลวหรือความดี ความโง่หรือความลาด ทุกๆ คุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นความดีหรือความชั่ว ล้วนได้รับการพิจารณาจากระดับเดียว กันทั้งสิ้น ไม่ใช่มาตรการอื่นเลย ขุนนางสืบสกุลต่างสืบสกุลต่อจากกัน และกันนั้นเอง ไม่ได้พิจารณาถึงสิ่งอื่นใดในทางภูมิปัญญาของมนุษย์เลย หากแต่ได้รับสิทธิพิเศษ เพราะสืบพันธุ์กันอย่างสัตว์เท่านั้น

โอลสโตร์ฟ์ : นายเบิค เราก็ทรงมีความต้องการจะเห็นความดีคู่กับอำนาจ และวิธี เดียวกับเราแน่ใจว่าจะลำเร็วๆ ก็อ มอบอำนาจให้แก่ผู้ที่ได้พิสูจน์ตนเองแล้ว ว่าเป็นผู้มีคุณธรรม มากกว่าที่จะคิดว่าผู้มีอำนาจแล้วบางที่จะกลับมีคุณ ธรรมได้บ้าง ท่านคงจำข้อความตอนหนึ่งในพระคัมภีร์ได้ว่า “การให้อุป ลodus ผ่านรูเรื้ม ยังง่ายกว่าการทำให้คนมึนงึ่นเข้ามายุ่งในอาณาจักรของ พระเจ้า”

เอ็ดมันด์ เบิค

: คุณนาย คุณท่านจะเห็นว่าคุณธรรมมีอยู่แท้ในคนชนบทและคนยากจนเท่า นั้น ข้าพเจ้าไม่ได้คิดค่าแห่งคุณธรรมเหล่านั้นว่าต่ำ ข้าพเจ้าเห็นดีด้วยที่ ท่านนิยมยกย่องชนชั้นนั้น แต่ค้องทราบไว้ด้วยว่า คุณธรรมทางด้านอ่อน น้อมถ่อมตนนั้น ไปด้วยกันได้กับสถานะอันต่ำต้อยของคนพวkn ทันทีที่คนเหล่านี้ได้รับการยกฐานะขึ้น ให้พ้นจากความยากจน ไปสู่ความ มีหน้ามีตา และมีสิทธิอำนาจ คุณธรรมที่เรายกย่องว่ามีอยู่ในคนพวkn จึงจะหลุดลอยไปจากคนเหล่านี้ด้วย

กhom เพน

: ก็ถ้าจุดประสิทธิ์ของท่านได้แก่การสร้างคุณธรรมในกลุ่มคนที่มีคุณความดี และมีอำนาจแล้ว ท่านคงจะแสดงให้เราเห็นว่าจะทำได้อย่างไร

เอ็ดมันด์ เบิค

: จะว่าเชื่อได้แล้ว นอกจากลักษณะศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันที่ถูกบรรดา米ตร สายของท่านในฝรั่งเศsex ข้าคุณคุณ และในที่สุดก็กลั่นศาสนาลงเสียง ด้วย พวkn ได้นำเอกสารศักดิ์สิทธิ์ออกจากมือของพระไปแล้ว โดยนำไป ให้ในพวkn ราชอาณาจักรที่ไม่นับถือพระเจ้า

โอลสโตร์ฟ์ : พระอาจสอนลักษณะศาสนาได้ แต่ไม่สามารถสอนจริยธรรมได้ดี ไม่เห็นสอน ให้คนรวยมีจริยธรรมได้เลย ท่านองก์ได้กล่าวอภิมาเล็วว่า พวkn ประจำคุณสมบัติของคนใหญ่โต แบบจะไม่ได้รับการนับถือจากคนพวkn

เลย ที่ท่านว่ามานั้นถูกที่สุด พากพระในปัจจุบันได้กลایมาเป็นดังพากตัวตลกหลวงดังที่เคยมีมาในสมัยกอธิค

ก่อน เพน

: ส่วนที่เป็นพูทธิบัญญัชของลัทธิศาสนา เป็นเรื่องส่วนตัวระหว่างมนุษย์และพระผู้สร้าง ซึ่งบุคคลที่สามไม่มีสิทธิ้อนได้ที่จะเข้าไปแทรกแซง การปฏิบัติศาสนกิจประกอบไปด้วยการทำดีซึ่งกันและกัน แต่เมื่อลัทธิศาสนาได้ถูกเปลี่ยนให้ไปเป็นการค้า การปฏิบัติศาสนกิจกลับประกอบไปด้วยการแสดงพิธีรื่องต่าง ๆ มีการเดินขบวน และสั่นกระดึง ตีระฆัง เป็นตน และด้วยการกระทำดังนี้เอง ที่ทำให้ลัทธิศาสนาในความหมายที่แท้จริงเสื่อมถอยไปและพฤติกรรมต่าง ๆ ในพิธีการ เช่นนี้ เป็นการเก็บเงินจากคนจน เพื่อจะรักษาการค้าของพากพระเอาไว้

โอลสโตร์ฟ็อต : แน่นอน นายเบิค วิธีการเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่เราว่าจะสามารถรักษาศีลธรรมได้ การเชื่อในสิ่งที่คิดว่าเป็นสิทธิ์และใช่ทางอย่างปราศจากเหตุผล ในลัทธิศาสนาแบบเก่า เป็นเครื่องกันมิให้เข้าถึงคุณธรรม ขอให้เราพิจารณาถึงเหตุผลนั้นจะดี ถึงความรักโดยธรรมชาติที่มีนุษย์มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถึงความมั่นคงและเมตตากรุณาที่มีอยู่ในหัวใจอันบริสุทธิ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่สามารถสร้างจิตธรรมขึ้นมาให้มีในมนุษย์ ดังที่นายเพนได้กล่าวมาแล้วนั้นเอง

เอ็ดมันด์ เบิค

: คุณนาย ศาสตราจารินยุโรปมีประเพณีของการศึกษาเดาเรียนนานนานแล้ว เราจึงควรทำการอย่างช้าๆ ในอันที่จะต่อต้านศาสนจักรในเรื่องนี้ และพึงละจากการคาดคะเนอย่างถ่อมตน ชนิดที่เลยเกิดเกินไป เราเองพึงพยายาม Nobn อ้อมถ่อมตนเข้าไว้

ก่อน เพน

: เราเรียนรู้ถึงการ Nobn อ้อมถ่อมตนเพื่อภารträภาพ เพื่อเป็นการระเตรียมตัวเราเพื่อความเป็นพี่เป็นน้องต่อมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อจะปฏิบัติทัวให้เสมอ กับผู้อื่น โดยที่เราเองต้องเข้าใจกว่าเรามาก่อน

เอ็ดมันด์ เบิค

: หากท่านลืมถึงความเป็นบิตรของพระผู้เป็นเจ้าเสียแล้ว ท่านจะใช่สิ่งใดเล่าในการค้นหาความเป็นพี่น้องกันของมนุษย์ เพราะการที่สิ่งหนึ่งจะมีความหมาย ก็ต้องเมื่อได้สัมผัสร์กับอีกสิ่งหนึ่ง

ก่อน เพน

: ข้าพเจ้ามิได้ปฏิเสธถึงความเป็นบิตรของพระผู้เป็นเจ้าแต่อย่างใดเลย ข้าพเจ้าเพียงแต่วิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่มักกล่าวอ้างถึงการเป็นข้าช่วงใช้ของพระองค์ในโลกนี้ต่างหาก

โอลสโตร์ฟ็อต : พื้นฐานทางภารträภาพนั้นคือภารträภาพ และภารträภาพจะมีได้ก็ต่อใน

ระหว่างคนที่เสมอ กัน นี้เป็นอีกเหตุผลหนึ่ง ซึ่งทำให้เราจำต้องเลิกล้มระบบศักดินาแต่โบราณเสีย

- เอ็มมันด์ เบิค** : เงาะจะก็เลิกล้ม ถูกว่าจะเป็นเสียงร้องของท่านกันอยู่เรื่อยๆ นะคุณโอลสโตร์นกรอฟต์ ภาษาแห่งการโน่นล้างทำลายแสงหุ้นส่วนเจ้าเหลือเกิน
- ก่อน เพน** : เป็นอันท่านย่อมต้องปล่อยทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในสถานะเดิม ไม่ว่ามันจะดี เลวอย่างไรก็ตาม
- เอ็มมันด์ เบิค** : เปป่าดอก นายเพน ข้าพเจ้าไม่ได้ห้ามการเปลี่ยนแปลง แต่แม้เมื่อเวลาข้าพเจ้าเปลี่ยน ก็ยอมเปลี่ยนเพื่อรักษาไว้ ไม่ว่าจะทำอะไร ข้าพเจ้ายอมดำเนินเรื่องตามบรรพบุรุษ ข้าพเจ้ายอมปฏิสังขรณ์ตามรูปแบบของอาคารเสมอ หลักแห่งการปกครองของบรรพบุรุษนั้น เห็นได้ชัดจาก การประพฤติปฏิบัติ ว่าในทางการเมืองนั้น ระมัดระวัง รอบคอบ โดยยึดหลักแห่งศีลธรรม ยิ่งกว่าจะทำอะไรให้สับสนวุ่นวายอย่างเหลวเฉอะฉะนั้น จึงควรที่เราจะระมัดระวัง ถ้าจะทำตนให้สมควรแก่การรับและวักษามหาภกที่ทกทอดมาถึงเรา
- โอลสโตร์นกรอฟต์** : ถ้าเราจะไม่รักษามหาภกแล้ว คนฝรั่งเศสรับระบบการปกครอง ซึ่งเต็มไปด้วยบัญชาของความอยุติธรรม เขาจึงตัดสินใจกับบัญชาอย่างน่าเห็นใจ ในอันที่จะแสวงหาระบบที่ใหม่ที่ดีกว่า
- เอ็มมันด์ เบิค** : วลีที่ว่า “เต็มไปด้วยบัญชาของความอยุติธรรม” นั้น ออกระรุนแรงไปไม่ว่าจะหลักการของรัฐบาลไหน ในอันที่จะให้บรรลุความดีตั้งประสงค์ย่องก่อให้เกิดความไม่สงบสบายน้ำกันทั้งสิ้น การกระทำต่างๆ ของมนุษย์ย่อมมีสิ่งซึ่งไม่พึงประทานอันแรงกล้าอยู่เสมอ ระบบเดิมของฝรั่งเศสไม่เจ้าไปกว่าระบบของรัฐบาลอื่นๆ โดยมาก และดีกว่ารัฐบาลอื่นๆ เป็นอย่างมากด้วย
- โอลสโตร์นกรอฟต์** : ข้าพเจ้าสังเกตว่าท่านมักพูดถึงบรรพบุรุษนั้น นายเบิค โดยให้เหตุผลว่า เราต้องการความผูกพันของอคติ ดังหนึ่งว่าท่านนี้คือผลให้อันวิเศษจากประสบการณ์
- เอ็มมันด์ เบิค** : ก็ควรจะเป็นเช่นนั้น ดังผู้เยาว์ก็ควรเคารพผู้ใหญ่
- โอลสโตร์นกรอฟต์** : คำอุปมาที่ว่า “น้ำพังไม่ขึ้น ที่เราเคารพคนแก่ ก็ เพราะคนแก่ยังไม่ตาย ส่วนอคติกาลอันนานไกลตายจากไปนานแล้ว นายเบิค ท่านพูดถึงสมัยกอนธิคว่า “น้ำพิคเมย์ ต้นไวน์นี้แก่และคงทน แต่เมื่อถูกน้ำทรายลง เราก็คงต้องรับทัดเอาลงเสีย”

เอ็มมันด์ เป๊ก	: เวลาเร公寓ดึงรัฐบาล เราก็ให้เหตุผลว่า ระบบไหนที่ชาติไหนใช้มา นานแล้วก็เจริญงอกงาม ควรจะใช้ระบบนั้น นี้ดีกว่าเหตุผลในการเลือกประเทศชาติเสียอีก เพราะมิได้เลือกกันวันเดียว หรือกลุ่มนคนเดียว หากการเลือกกระบวนการปกครองอย่างนี้ เลือกใช้กันมหาศาลต่อหลายชั้นแล้ว
ทอม เพน	: นายเป๊ก ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้อบกพร่องของพวกท่าน ซึ่งมักถือเหตุผลโดย อ้างถึงอดีตนั้น อยู่ตรงที่ท่านไม่ได้กลับไปสู่อดีตอันยาวนานพอดีจริง ท่าน หยุดเพียงแค่ระยะวันปี พันปี แล้วท่านก็คงภูมิเกณฑ์สำหรับบ้านขึ้นมา โดยยึดหลักของโบราณ นี่ไม่ใช่วิธีที่จะปกครองบ้านเมือง เพราะหาก ว่าเรากลับไปสู่อดีตจริง ๆ เราควรทำได้ดีกว่านี้ คือเราต้องกลับไปสู่ ยุคสมัยที่มนุษย์คนแรกก่อเกิดมาจากพระผู้สร้าง เขาคือไคร คำตอบก็คือ เขาเป็นมนุษย์คนแรก ซึ่งสูงส่ง และเป็นคนเดียวที่มีบรรดาศักดิ์ เขายัง คือมนุษย์ธรรมดาก่อนหนึ่งนั่นเอง ที่พระเจ้าสร้างขึ้นมาจากจินตนาการของ พระองค์ แรกที่เดียวพระองค์หาได้สร้างกษัตริย์ สัมราชนี่หรือขุนนางสืบ พระกุลแต่อย่างใดไม่
เอ็มมันด์ เป๊ก	: แต่ในสมัยนั้น มนุษย์อยู่ในภาวะที่ปราศจากความท้าทาย สังคมการ เมืองจึงยังไม่ได้เกิดขึ้น
ทอม เพน	: แต่มนุษย์มีสิทธิที่พระผู้เป็นเจ้าประทานมาแล้ว
เอ็มมันด์ เป๊ก	: แต่กล่าวกันว่า เมื่อมนุษย์เข้าร่วมในสังคมการเมือง เขายอมสละสิทธิ์ โดยธรรมชาติที่เกี่ยวกับการบังคับกันตนเองไป เพื่อผลประโยชน์แห่งระบบ ความยุติธรรม เขามอบสิทธิของเข้ามามีเสรีภาพอย่างไม่จำกัดขอบเขตไป เพื่อประโยชน์ในการพิทักษ์ปักป้องเขา และได้มามีเสรีภาพอันจำกัดใน สังคม เสรีภาพของแต่ละบุคคลควรได้รับการประกัน โดยวิธีการที่แต่ละ คนต้องจำกัดเสรีภาพของตน เพื่อไม่ไปกระทบกระเทือนผู้อื่น หรือ อีกนัยหนึ่งมนุษย์ได้สิทธิอันเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีพในรัฐ สิทธิซึ่งได้ รับประกันจากรัฐกฎหมายอันเที่ยวนรม และได้รับการพิทักษ์ปักป้อง จากสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นเป็นอย่างดี
ทอม เพน	: หากสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นนั้นไม่ดีล่ะ
เอ็มมันด์ เป๊ก	: เราควรแก้ไข เราควรแก้ไข แต่การแก้ไข ควรค่อยเป็นค่อยไป นายนาย เพน การดำเนินการทางการเมืองที่เป็นไปเพื่อชุดมุ่งหมายของสังคม การ ใช้แนวทางสังคม ควรใช้ความคิดเป็นแรงกระตุ้นให้กันและกัน ต้องใช้

เวลาสำหรับรวมความสามัคคีขึ้นในหมู่คนที่คิดถูกๆ กัน ในอันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่เราประเสริฐ ความอดทนจึงประสบผลสำเร็จมากกว่าการใช้พลังอำนาจ เราจะประสบผลสำเร็จอย่างมาก เมื่อมีการตอบแทนซึ่งกันและกัน มีความปรองดองกัน และความสมดุลย์กัน ด้วยเหตุนี้ ท่านจะพบว่า ไม่สามารถสร้างความดีในทางสร้างสรรค์ได้โดยวิธีปฏิวัติ เพราะนั้นเป็นวิธีการที่รวดเร็วและรุนแรงเกินไป

โอลสโตร์ฟ์ : แต่เนียเบิค การปักกรองของอังกฤษ ซึ่งท่านยกย่องชมเชยอย่างมาก นั้นไม่ได้เริ่มต้นจากความอดทน ความปรองดอง หรือการเดินทางสายกลาง และคุณภาพ แต่เริ่มจากการอาชนานะและการปล้นสะกดค้ำหาก

ก่อน เพน : นายเบิค ขอให้กลับไปที่จุดเริ่มต้น มันเริ่มตั้งที่คุณโอลสโตร์ฟ์เตือน เรายังคงอร่อยมันอาหารอังกฤษ โดยวิถีเดิมแห่งนอร์เวย์ ผู้เป็นบุตรโสเกลน์และจอมโจรผู้บุกรุกชาวอังกฤษ มา ก่อตั้งราชบัลลังก์ แล้วเป็นต้นกำเนิดของราชวงศ์อันทรงเกียรติของเราร ซึ่งเราต้องยอมรับว่า ครั้งหนึ่งได้เป็นจิرومปาลันชาติ แล้วแบ่งแยกทรัพย์สินที่ปล้นมาได้ ในระหว่างพากใจอันพาลด้วยกัน แต่แล้วความเป็นใจหายไป เนื่องมาแต่ความเป็นกษัตริย์ ส่วนพวกบริวารซึ่งก่อความยุ่งยากให้ประเทศนี้ต่อมาอีกหลายศตวรรษ โดยการเก่งแย่งสมบัติกัน แล้วในที่สุดก็อยู่กันอย่างสันติ จนมีมารยาทดี ดังที่ปรากฏตามราชสำนักต่างๆ หรือแท้ที่จริงนั้น พากลูกหลานจะพยายามตัดความเลวร้ายของบรรพบุรุษออก ด้วยการแสดงที่ทำอย่างศิวิไลต์ต่างๆ แต่เราถึงความหลังในประวัติศาสตร์ไม่ได้

เอ็มมันด์ เบิค : ประวัติศาสตร์สอนเราให้ระมัดระวังในการพิจารณาพิพากษา

โอลสโตร์ฟ์ : ความผิดคงเป็นความผิดอยู่อย่างนั้น ไม่ว่าจะกระทำขึ้นเมื่อไร ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีความเห็นใดที่บ่อนทำลายศีลธรรม มากกว่าแนวความคิดที่ว่ากาลเวลาช่วยทำให้อาชญากรถูกต้องตามกำหนดของธรรมชาตินำได้

ก่อน เพน : แต่ถ้าพากันนี้เป็นอาชญากร ก็ล้มหายตายจากไปหมดแล้ว ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าลูกหลานที่สืบท่องนามาจำต้องได้รับคำทำဟนิติเตียนด้วย

ก่อน เพน : ก็เพราะเขาเหล่านั้นคงติดอยู่กับทรัพย์ศูนย์การที่ตกทอดกันมา นี่แหล่ะนายเบิค ที่เป็นคำตอบว่า ทำไม่พกนั้นจึงต้องถูกคำทำဟนิติเตียนด้วย

เอ็มมันด์ เบิค : นายเพน คราวนี้ถึงหากข้าพเจ้า ที่จะว่าท่านไม่กลับไปสู่รัฐบาลในอดีตมากพอจะนับ และขาดการมองอย่างกว้างพอด้วย หากเราพิจารณาประวัติศาสตร์อันยาวนานทั้งหมดของมนุษยชาติ เราจะพบว่าชัยชนะของพระ

เจ้าวิลเดียมแห่งนอร์เเมนที่มีบัน Kearney ที่ช้าชากในการทำสังคมและการอาชานะ ในระหว่างเจ้าต่อเจ้า ขุนนาง ต่อขุนนาง ซึ่งเราอาจเรียกว่าเป็นชนชั้นที่ต่ำๆ และการที่สังคมจะห่วงสังคมการเมืองต่อสังคมการเมืองอื่นๆ ที่ปรากฏอย่างช้าชากนั้น ก็ เพราะการขาดระบบภูมายะหัวใจชาติต่างๆ และการขาดการรวมตัวของรัฐต่างๆ เข้าด้วยกัน ที่จะเป็นใหญ่เหนือรัฐทั้งสองนั้น อุทาหรณ์นี้ควรใช้ให้เราทราบหนักถึงคุณค่าของสันติสุขระหว่างแต่ละบุคคล และที่จะเป็นได้ก็ต่อเมื่อมีภูมายะหัวใจและรัฐบาลการที่เกิดสังคมจะหัวใจรัฐขึ้น ก็เนื่องมาจากการแต่ละบ้านเมืองขาดชื่อไป ส่วนการที่สังคมมีความสงบได้ ก็เนื่องจากสังคมนี้มีระบบแห่งภูมายะหัวใจเพื่อภูมายะหัวใจเป็นกรอบพื้นที่ของการอันทรงคุณค่าอย่างมนุษยชาติ แต่การปฏิวัติสังคมภูมายะหัวใจ แล้วปล้นสะคมทรัพย์สินของประชาชน นาย彭 นี้คือคำสอนของข้าพเจ้าที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติของพวากท่าน

โอลส์ตันกรอฟต์ : เราหันมองเห็นด้วย ว่าสังคมการเมืองต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบภูมายะหัวใจและข้อตกลงนี้ผูกมัดทั้งฝ่ายผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง เมื่อใดผู้ปกครองจะเมิดและจำกัดสิทธิของประชาชน ก็เท่ากับว่าเขามีผู้ล้มล้างรัฐนั้น

เอ็ดมันด์ เบิก : จริงอยู่ รัฐเป็นพันธสัญญา แต่จะเลิกพันธสัญญานี้กันง่ายๆ ไม่ได้ พันธสัญญาย่อยที่มีต่อกันจะสงบเพียงผลประโยชน์ บางครั้งบางโอกาส อาจยกเลิกไปตามความพึงพอใจได้ แต่กรณีของรัฐแล้ว จะมาถือว่ามีพันธสัญญาตั้งเข้าหุนหันก้าข้ายกไฟ พริกไทย ยาสูบ หรือผ้าทิบันนี้ไม่ได้ แต่เรามองมาที่รัฐด้วยความนับถือ ทั้งนี้ เพราะว่ารัฐนั้นเป็นที่รวมของความร่วมมือทั้งหมด ผู้นำทางการเมืองมิได้มีอิสรภาพที่จะยกเลิกข้อผูกมัดทางสังคมตามที่ตนประณญาได้โดยไม่ผิดจริยธรรม การแตกแยกของชุมชนก็ตี การช่วยเหลือเพื่อทำลายก็ตี ล้วนแต่เป็นการละจากโลกของเหตุผล ละจากภูมายะหัวใจโลกของสันติสุข คุณความดี และความอดทนที่มีผลต่อไปสู่โลกที่มีแต่ความบันป่วนบ้าคลั่ง โลกที่มีแต่ความแตกร้าวชั่ว ráy สับสน และโลกที่มีแต่ความเคราโกกโดยไร้ประโยชน์

ทอม เพน : ประชาชนฝรั่งเศสไม่ได้ฉีกกระซากชุมชนออกเป็นชิ้นๆ แต่เขาก็พยายามทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างชุมชนใหม่ขึ้นมา ซึ่งจะเป็นชุมชนที่ปราศจากชนชั้น แต่เป็นสังคมใหม่ที่สนับสนุนความสามารถพิเศษเฉพาะของคน สังคมจะ

ระวังวัลคันเพราความสามารถของเขา เหตุผลเท่านั้นที่จะเป็นแหล่งนำอันสำคัญสุดของมนุษยชาติ จะไม่ยอมให้การเชื่อถือโศคลางและสิงคัคดีสิทธิ์ นานำมานุษย์ออก ชาวนาและช่างฝีมือจะได้มีโอกาสซึ่งชอบกับผลผลิตอันเกิดจากวิริยอุตสาหะของเขา แทนที่จะต้องแบ่งผลผลิตส่วนใหญ่ให้เป็นค่าเช่าแก่เจ้าของที่ดิน และเสียเป็นภาษีให้แก่กรรชิริ์ คุณงานจำนวนมากร้อยละของไปข้างหน้าเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อเกียรติภูมิใหม่ ๆ พลทหารจะมีความยินดีมากขึ้นที่ได้บ้าวุธ เพราะรู้ที่เขากับบ้องเป็นรัฐของเขามาก

โอลสโตร์ฟ์ : นายเบิค ถูกต้อง ผู้ดีอย่างใหม่ได้ก่อตัวขึ้นในฝรั่งเศสแล้ว กล่าวคือประชาชนทุกคนเป็นผู้ดี และเป็นการรวมตัวของประชาชนทั่วหมด ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิทางเสรีภาพ เสมอภาค และภารträภาพ สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นที่ฝรั่งเศสนี้ จะเกิดขึ้นต่อไปกับประเทศไทยอีก ในยุโรปภายในเวลาอันไม่ช้านี้แล้ว นี่เป็นยุคที่รับเปลี่ยนและกญาณที่เก่า ๆ จะสิ้นสุดลงในเร็ว ๆ นี้แล้ว

ทอม เพน

: ใช้แล้ว การปฏิวัติอันเป็นการวางแผนรากฐานทางอธิปไตยของชาติ และให้เกิดมีรัฐบาลโดยผู้แทนของปวงชนได้เริ่มขึ้นแล้วในยุโรป ฝรั่งเศสได้แบบอย่างการปฏิวัติจากอเมริกา และในไม่ช้าองค์กรปกครองที่จะเป็นเช่นนั้นมี แต่ถ้าจะทำการกันอย่างฉลาดแล้ว ควรเตรียมรับรองเมืองแบบแผนใหม่ได้แล้ว ด้วยการปฏิวัติโดยใช้เหตุผลและยอมรับความเป็นจริง ยิ่งกว่าที่จะปฏิเสธความข้อนี้ โดยก่อให้เกิดการสู้รบกันขึ้น แต่จะอย่างไรก็ตาม ระบบใหม่นี้จะเกิดขึ้น มันจะต้องมาถึงแน่

เอ็ดมันด์ เบิค

: นายเพน นั่นเป็นคำทำนายของท่านรี แต่นั่นไม่ใช่คำทำนายของข้าพเจ้า บอกนะ ตั้งนั้น ข้าพเจ้าจึงไม่เกรงกลัวในสิ่งที่ท่านหวังว่าจะได้พบเห็น สำหรับข้าพเจ้า เชื่อว่าผู้นำทางพหูรัฐได้ประภูตัวขึ้นในประเทศฝรั่งเศส ผู้นั้นจะต้องเป็นนายพลที่ครุ่นชوب และเข้าเข้าใจศิลปะการรุุงใจ ทหารกับทั้งยังสามารถมีจิตใจในการบังคับบัญชาอีกด้วย และครุ่น กะจะนองไปที่เขามีอีกเวลานั้น คน ๆ นั่นซึ่งคุณกองทัพไว้ได้ ก็จะเป็นนายใหญ่ในฝรั่งเศสเป็นนายของระบบสาธารณรัฐของท่าน เมื่อถึงเวลานั้น ก็ถึงกาลเวลาของประชาธิปไตย อันเกิดจากการปฏิวัติของท่านแล้ว นายเพน จะเกิดระบบเผด็จการที่เลวร้ายกว่าที่เคยมีมาแต่ไหน ๆ เสียอีก

บทสนทนาทางการเมืองเรื่องอนาคตไทย

ระหว่าง ค allen มาเกอร์ และ ไมเกิล บาคุนิน

ค allen มาเกอร์ และ ไมเกิล บาคุนิน พยายันเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ การสนทนาระหว่างสองนี้ขึ้นที่บ้านพักของบาคุนินในลอนดอน ตอนที่ชาวรัสเซียผู้นี้มาอังกฤษช่วงคราว ด้วยตอนนั้นมาเกอร์ ลี้ภัยมาอยู่ลอนดอนก่อนแล้ว คุณที่สองรู้จักกับมาเกอร์ลีบบี แต่เมตตาพาพอจะสัมคลอนอยู่บ้าง ด้วยต่างก็ทนกันและกันไม่ค่อยได้ และต่างก็หวังจะเป็นผู้นำในหนุ่นรามาธีพากล มาเกอร์มีคนสนับสนุนมากกว่าในยูโรปเหนือ แต่ บาคุนินก็ได้ภาษาอังกฤษ流利 ทฤษฎีสังคมนิยมของคนที่สองก็ตรงกันข้ามเลยที่เดียว แต่ต่างก็หวังเอารือฝ่ายเบื้องพากเพื่อต่อสู้กับพวกระบุรุมพี และแล้วในที่สุดคนที่สองนี้ก็ได้เป็นคติรุกันอย่างลำบากญัปปุ่น แต่การพบกันในลอนดอนคราวนี้ต่างก็ถือว่าเป็นผลสำเร็จขั้นดงาม

นาคุนิน : มาเกอร์ทัวร์ ข้าพเจ้ามีใบยากรับใบชาสำหรับเลี้ยงท่าน นอกจากนี้แล้วก็ไม่มีอะไรอื่นอีก ด้วยเวลาňข้าพเจ้ากำลังจะ

ค allen มาเกอร์ : บาคุนิน ข้าพเจ้าฯ ตลอดเวลา ไม่มีเงื่อนไขของความจนที่ข้าพเจ้าไม่รู้จักความจนนับเป็นความชั่ว ráy ที่สุดในบรรดาความชั่วทั้งหลาย

นาคุนิน : ไม่ใช่ความจนหรือมาเกอร์ ความเป็นทาสต่างหากที่เหลว ráy ที่สุด เอوان่าชาสักถ้วยใหม่ อย่างนี้ข้าพเจ้ามีพร้อมอยู่เสมอ คุณรับใช้ในลอนดอนพวนกันใจดีจริง เมื่อข้าพเจ้าพากอยู่ที่ตำบลแพททิ่งทันกรีน มีคนหนึ่งชื่อเกรซ ชอบวิงชิ้น วิงลงระหว่างชั้นบันกับชั้นล่าง เพื่อเอาน้ำร้อนกับน้ำตาลมาให้

ค allen มาเกอร์ : ใช่ ชนชั้นกรรมมาชีพจำนวนมากที่ไม่องคุณ คุณพวนนี้ควรปฏิวัติขัดขืนก่อน ใจอื่นหมด

นาคุนิน : การ แต่งทำละหรือ

ค allen มาเกอร์ : ถ้าไม่พวนนี้ก็ต้องพากเยอร์มัน

นาคุนิน : พากเยอร์มันไม่ยอมลุกขึ้นหยอด พวนนี้ยอมตายตีก่าว่าที่จะปฏิวัติ

ค allen มาเกอร์ : บาคุนิน นี่ไม่ใช่เรื่องสั้นดานประจำชาติ แต่เป็นเรื่องความจริงทางทั่วโลก ตามธรรมชาติ ไม่ใช่เรื่องของคน

นาคุนิน : พวนนี้ไม่รู้สึกในเรื่องชนชั้นอะไร ที่นี่พยายามรับใช้ที่ข้าพเจ้าอยู่ถึงนั้น ยอมรับสภาพของความเป็นบ่าวอย่างน่าชื่น ข้าพเจ้าเจ็บใจมากที่ได้แลเห็นคนถูกเอารือฝ่ายเช่นนี้

ค allen มาเกอร์ : ท่านเองก็คุ้มเหมือนจะได้อารือฝ่ายเชื่อมโยงกัน

นาคูนิน	: ลอนดอนเต็มไปด้วยการเอาจริงเจ้าเปรี้ยบ มหานครแห่งนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ ความยาก และความมีมนุษยานิยม ตามถนนรุ่งเรืองเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั่วไป แต่ก็คุ้นเคยในเมืองกรุงพาราเยาที่จะทำลายสิ่งต่าง ๆ เเหล่านี้ นี่ไม่ใช่สถานที่สำหรับนักสังคมนิยม
คาด มากซ์	: แต่ก็คุ้นเคยอ่อน懦เป็นสถานที่แห่งเดียวที่ยอมรับเรา ข้าพเจ้าอยู่ที่นี่มา ๑๕ ปี แล้ว
นาคูนิน	: น่าเสียดายที่ท่านไม่เคยมาเยี่ยมข้าพเจ้าที่แพดดิngทันกรีนเลย์ มากรซ์ที่รัก ข้าพเจ้าอยู่ที่นี่นั่นมากกว่าสิบสองเดือนแล้ว เมื่อข้าพเจ้าได้รับไปรษณีย์ตราชากท่าน เมื่อวานนี้ จึงระลึกขึ้นได้ว่าเราไม่ได้พบกันอีกเลย คงต้องสมัยที่อยู่ปารีสตัวยัง กันเมื่อครั้งกระโน้น เมื่อเราพบกันครั้งสุดท้ายนั้นปี ๒๓๙๑ มิใช่หรือ
คาด มากซ์	: ข้าพเจ้าต้องจากปารีสเมื่อปี ๒๓๙๘
นาคูนิน	: ใช่แล้ว ข้าพเจ้าจำได้ ข้าพเจ้าอยู่ต่อมาจนปี ๒๓๙๐ ต้องเป็นหลังจากนั้นอีกปี หนึ่งที่เราพบกันในเบอร์ลิน ก่อนเกิดการลุกฮือขึ้นที่เมืองเกรสเดนเล็กน้อย ตอนนั้นข้าพเจ้าตกอยู่ในมือของฝ่ายศัตรู ถูกคุมขังไว้ในคุกถึงสิบปี แล้วถูกส่งไปใช้บุรี และคงที่ท่านรู้แล้วว่าข้าพเจ้าหลบหนีจนมาถึงลอนดอนนี่ เดียวนี้ข้าพเจ้ามีที่อยู่ในอิตาลีแล้ว ข้าพเจ้าจะกลับไปฟลอเรนซ์สักพักหากันนั้น
คาด มากซ์	: คุณท่านออกจะเคลื่อนย้ายอยู่ได้เรื่อยๆ
นาคูนิน	: ข้าพเจ้าจำต้องทำเช่นนั้น เพราะข้าพเจ้าไม่ใช่นักปฏิวัติที่เก็บตัวเงียบอย่างท่านพระราชาทั่วโลกทำให้ข้าพเจ้าต้องเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา
คาด มากซ์	: พระราชาต่าง ๆ ของยุโรปเกิดเนรเทศข้าพเจ้าจากหลายต่อหลายประเทศ เช่น กัน ยังความจนก็บังคับให้ข้าพเจ้าต้องออกจากบ้านหลายแห่ง
นาคูนิน	: ใช่ ในกรณีของข้าพเจ้า ความจนก็เข้ามามีบทบาทด้วย ข้าพเจ้าไม่มีสถานที่ตลอดเวลา ต้องยึดเงินจากเพื่อนคลอดเวลา อาจกล่าวได้ว่า ข้าพเจ้ามีชีวิตอยู่ได้ด้วยเงินที่ยืมมาจากผู้อื่นเกือบตลอดชีวิต ยกเว้นก็แต่ตอนที่อยู่ในคุก เดียวนี้ข้าพเจ้ายัง อ๕๐ แล้ว แต่ข้าพเจ้าไม่เคยคิดเรื่องเงินเลย จำเพาะพากะภูมิที่เท่านั้นที่คิดเรื่องเงิน
คาด มากซ์	: ท่านโชคดี ด้วยไม่มีครอบครัวที่จะต้องเลี้ยงดู
นาคูนิน	: ท่านย่อมทราบอยู่ว่า ข้าพเจ้าได้ภาระคนหนึ่งในโปแลนด์ แต่ก็ต้องไม่มีลูกเอาน้ำชาใหม่ ข้าพเจ้าเอกสาระ คนรุสเซียไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ ถ้าไม่ได้คืนน้ำชา
คาด มากซ์	: ท่านนั่นมันคนรุสเซียแท้ ๆ นาคูนิน และถ้าพูดให้ตรงแท้ที่เดียว ก็ต้องบอกว่า

ท่านมันผู้คือรุสเซียเสียด้วย
ของพากชนชั้นกรรมมาชีพ

บ่อมเป็นการยกที่คนอย่างท่านจะเข้าสู่หัวงสำนึก

มาตรฐาน

: แล้วท่านละมากซึ่ง ท่านไม่ใช่ลูกของหมอกวามหมายกระภูมพิทีร่วร้ายหรอกรี ยัง
ภารยาของท่านนั้นก็ไร้เล่า ถ้าไม่ใช่ ไฟริน พอน เวสฟาน เวน ริดาของท่าน
บารอน พอน เวสฟาน เวน ผู้มีบรรดาศักดิ์ ซึ่งเป็นน้องสาวของเสนาบดีกรุง
มหาดไทย แห่งรัฐปรัสเซีย แล้วจะว่าท่านมีกำพืดเป็นชนชั้นต่ำอย่างไรได้

คุณมากซึ่ง

: ลักษณะคุณนิยมจำทั้งมีปัญญาชนและชนชั้นกรรมมาชีพ นอกไปจากนี้แล้ว
ข้าพเจ้ายังได้รับบทเรียนอีกเป็นอันมาก จากการถูกกลงโทษและความหิวโหย
เผชิญมาแล้วกับความหนาวยืน และในยามราตรีที่ไม้อาจนอนหลับได้ ใน
ยามถูกเนรเทศ

มาตรฐาน

: กลางคืนในคุกนั้นนานกว่าและหนากว่า แต่ข้าพเจ้าก็เผชิญกับความหิวโหย
จนบัดนี้ไม่รู้สึกอะไรอีกแล้ว

คุณมากซึ่ง

: ข้าพเจ้าว่าที่ leverage ที่สุดอยู่ตรงที่แลเห็นลูกตาคำๆ ตายไปต่อหน้า เพราะว่า
ไม่อาจจะหาเงินมาเลี้ยงลูกได้อย่างพอเพียง

มาตรฐาน

: ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านในข้อนี้ ถูกสั่งประหารชีวิตเสียเองยังจะดีกว่า ข้าพเจ้าเองพอ
ใจกับความคิดเช่นนั้น

คุณมากซึ่ง

: ตั้งแต่ข้าพเจ้ามาอยู่ลอนคอน ข้าพเจ้ายังไนห้องอย่างถูก ๆ ที่ตกแต่งอย่างเลว
ข้าพเจ้าท้องขอymเงิน และซื้ออาหารตัวยิงเงินเชื่อ แล้วเอาสือผ้าไปจำนำมา
ใช้หนี้เขา ลูก ๆ ข้าพเจ้ามักต้องพยายามออกเจ้าหนี้ว่าข้าพเจ้าไม่อยู่ พวกเราทั้ง
หมด รวมทั้งภรรยาข้าพเจ้า ลูก ๆ และคนใช้แก่ ๆ อีกคนหนึ่ง ยัดกันเข้าไปอยู่
ในห้องสองห้อง ซึ่งไม่มีเครื่องแต่งห้องที่สะอาดน่าดูแม้แต่นิ้นเดียว ข้าพเจ้า
ต้องทำงานที่โต๊ะหักๆ ตัวเดียวกับที่ภรรยาข้าพเจ้าใช้เป็นที่เย็บผ้า และลูกๆ ใช้
เป็นที่เล่น บอยครั้งเหลือเกิน ที่เรานั่งกันอยู่เป็นชั่วโมง ๆ โดยไม่มีแสงไฟ
ไม่มีอาหาร เพราะเราไม่มีปัญญาจะซื้ออะไรได้เลย ภารยาข้าพเจ้าเงินบอย
และลูกก็เงินบอย แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถไปตามหมอมาได้ เพราะเราไม่มีเงิน
จ่ายให้เขา หรือพอที่จะไปเจียดยาตามที่หมอบอก

มาตรฐาน

: มากซึ่งทัวร์ แล้วเพื่อนผู้อารีของท่านเล่า อย่างเงงกิลส์ ที่ร่วมงานกับท่านนั้น
ข้าพเจ้าเข้าใจอยู่เสมอว่า.....

คุณมากซึ่ง

: เงงกิลส์ใจที่เป็นพิเศษ แต่เขาไม่อาจช่วยข้าพเจ้าได้ตลอดไป เชื่อเดิกว่า
ข้าพเจ้าเผชิญมากับความทุกข์ทุกชนิด ที่ร้ายที่สุดเกิดขึ้นเมื่อแปดปีมาแล้ว
ตอนลูกชาย เออกก้า ตาย เมื่ออายุได้หกขวบ ฝรานซิส เบคอน บอกว่า คนที่

สำคัญจริง ๆ นั้น มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและกับโลก และมีสิ่งที่ดึงดูดมากพอ จนอาจนะสิ่งที่สูญเสียได้ แต่ข้าพเจ้าไม่ใช่คนสำคัญถึงขั้นนั้นเลย บากุนิน เพาะกายของลูกชาย ทำให้ข้าพเจ้าขึ้นอย่างใหญ่หลวง แม้ จนบัดนี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกเช่นกันเมื่อตอนเกิดเหตุคราวนั้น

นาคูนิน	: ก็ถ้าท่านท้องการเงิน อเล็กซานเดโร เ叙เซน วีอยู่่องกามามายไป ข้าพเจ้า มักหันไปที่เขาก่อน ข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่าทำไม่ขาดไม่裂 ไม่ช่วยท่านด้วย
คาด มากซ์	: เ叙เซนเป็นนักปฏิรูปประภูมิที่ทำการอย่างผิดเพินที่สุด ข้าพเจ้าไม่มีเวลา สำหรับสังคมของคนพากัน
นาคูนิน	: ถ้าไม่ได้叙เซนเสียแล้ว ข้าพเจ้ายอมไม่อ่าจแปล Communist Manifesto ของท่าน ออกเป็นภาษาaruสเซียได้ เมื่อปีสองปีมานี้
คาด มากซ์	: ออกจะแปลล่าไปสักหน่อย แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกสำนึกรักในบุญคุณของท่าน ท่าน ควรจะคิดแปล The Poverty of Philosophy เป็นอันดับต่อไป
นาคูนิน	: ไม่รอagemากซ์ ข้าพเจ้าไม่ถือว่าหนังสือเล่มนั้นเป็นงานชั้นสำคัญของท่าน ออกจะแข็งกล้าเกินไป กับ เมีย โจเชฟ พรูดอง
คาด มากซ์	: ข้าพเจ้าถังใจให้เป็นเรื่องนั้น จะเป็นอื่นไปได้อย่างไร ในเมื่อเล่มนี้ต้องการจะ คิดค้าน Philosophy of Poverty ของเขา
นาคูนิน	: เป็นงานเขียนคัดค้านนักสังคมนิยมด้วยกันเอง
คาด มากซ์	: พรูดองไม่ใช่นักสังคมนิยม เขายังคงโง่เขลาแบบปัญญา เป็นพวกชนชั้นที่ต่ำที่ สอนตนเอง เป็นคนที่ตั้งตัวขึ้นมาได้ในทางเศรษฐกิจ แล้วแสดงคุณสมบัติซึ่ง ไม่มีอยู่ในตน คนที่อวบพูดอย่างกำแหง โดยไร้สาระเกี่ยวกับวิทยาการนั้น ข้าพเจ้าสุ่ดแสนที่จะทนได้
นาคูนิน	: ข้าพเจ้ายอมรับว่าพรูดองมีความคิดจำกัด แต่เขาก็เป็นนักปฏิวัติมากกว่านัก สังคมนิยมทั้งหลาย ที่ชอบวางแผนแกนท์ และประเภทที่วางแผนเป็นกระบวนการพี หลายร้อยเท่า ยิ่งไปกว่านั้น เขายังอยู่ในฝ่ายเสรีภาพ โดยต่อต้านฝ่ายที่มี อำนาจ เพราะลักษณะสังคมนิยมจะต้องมีเสรีจากกฎแกนท์ต่าง ๆ ทั้งหมดของ รัฐบาล พรูดองเป็นอนาคตบีท์ฟ์แท้และเขายอมรับความข้อนี้
คาด มากซ์	: กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดของเขามีอนาคตท่าน
นาคูนิน	: ข้าพเจ้าได้รับอิทธิพลจากเข้า แต่พรูดองไม่ไป glorify สถาบัน ข้าพเจ้า ไม่ยอมทำการและไม่ยอมใช้วิธีการอันรุนแรง เขายอมไม่เห็นว่าการทำลาย นั้นแท้ที่จริงก็คือการสร้างสรรค์ในอีกรูปหนึ่งนั้นเอง ข้าพเจ้าเป็นนักปฏิวัติที่

ปฏิบัติการอยู่ตลอดเวลา ส่วนพรุดองนั้นเหมือนท่าน คือเป็นนักสังคมนิยม ประเททที่มีแต่กฤษฎี

- ค า ล น า ก ซ ช** : บากูนิน ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าท่านหมายถึงอะไร เวลาเอ่ยถึงนักสังคมนิยมประเกทกฤษฎี แต่ข้าพเจ้าก็กล้ากล่าวได้ว่าได้ปฏิบัติการในฐานะนักสังคมนิยมมาไม่น้อยไปกว่าท่าน
- นา ค ู น ิ น** : มากซ์ที่รัก ข้าพเจ้าไม่ได้หมายไปในทางคุณมีนคุณแคลนเลย ข้าพเจ้าจำได้ว่า ท่านถูกไล่ออกจากมหาวิทยาลัยบอนโน่ โทษฐานเดลกันเดวี่ยบีนสัน ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านจะเป็นทหารที่มีประโยชน์แก่การปฏิวัติ ถ้าเราเอาท่านออกจากห้องสมุดของบริษัทมิวเซียม ไปใส่ไว้ในกองทหารได้ เวลาข้าพเจ้าว่าท่านเป็นนักสังคมนิยมประเกทกฤษฎี ข้าพเจ้าหมายความว่าท่านมีกฤษฎีเกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยม ดังเช่นพรุดองนั้นเอง ข้าพเจ้านั้นไม่สามารถเขียนบทปรัชญาอะไรได้ ยกเว้นอนุสารสันต์ ๆ นั้นแหล่ะคือやりที่สุดแล้วที่ข้าพเจ้าจะเขียนได้
- ค า ล น า ก ซ ช** : ท่านเป็นคนที่ได้รับการศึกษา ท่านไม่อาจเขียนอย่างหยาบคายดังที่พรุดองเขียน
- นา ค ู น ิ น** : จริงอยู่ พรุดองเป็นลูกสาวนา และศึกษามาด้วยตนเอง โดยที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าของที่ดิน ท่านคงไม่ได้หมายความเช่นนั้น หากท่านหมายความว่าข้าพเจ้าเกยศึกษาปรัชญาของเยเกล ที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลินต่างหาก
- ค า ล น า ก ซ ช** : ท่านจะได้รับการศึกษาดีไปกว่านี้อีกไม่ได้แล้ว และข้าพเจ้าต้องการนักสังคมนิยมที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมถึงเพียงนี้ ให้ทำอะไรยังไงไปกว่าการแบกปืนอยู่ในกองทหาร หรือเอาไฟไปเผารถปูปราการที่เมืองเดรสเดน
- นา ค ู น ิ น** : ท่านขอข้าพเจ้าแล้วละมากซ์ ข้าพเจ้าเองไม่ใช่คนวางแผนที่โรงอุปกรณ์เมืองเดรสเดนดอก ที่เดรสเดน ข้าพเจ้าไม่ได้ทำการเพื่อลัทธิอนชาธิปไตย ความจริงนั้น ท่านคงจะจำได้ คือรัฐสภาพแขกชอนลง lokale แหนเสียงให้รวมเข้าอยู่ในสหพันธ์รัฐเยรมัน
- ค า ล น า ก ซ ช** : แต่กษัตริย์แห่งแซกโซนไม่ทรงยินยอมให้มีการรวมกัน จึงทรงยุบรัฐสภาพ ทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจขึ้น ในเดือนพฤษภาคมของบีนน์เอง ประชาชนก็ได้อาเครื่องก็ข่าวไปวางในถนนของเมืองเดรสเดน พวกรู้นำรัฐสภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มพวกกระญี่พีเสรีนิยม จึงได้เข้าไปในศาลากลาง และประกาศการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น
- ค า ล น า ก ซ ช** : ข้าพเจ้าไม่เห็นว่ากรณีนี้จะเป็นแรงผลักดันอย่างดีสำหรับคนอย่างท่าน ซึ่งต่อ

ท้าวරรูปบาลทุกชนิด

- นาคูนิน** : อย่างไรก็ตาม ประชาชนก็ได้จับอาวุธขึ้นต่อต้านกษัตริย์ ได้เริ่มขบถขึ้นแล้ว นี่ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย บังเอิญข้าพเจ้าอยู่ในเดรสเดน จึงไปร่วมกับการปฏิวัติ เพราะถึงอย่างไรข้าพเจ้าก็ได้รับการฝึกฝนมาในกองทัพ ส่วนพวกระภูมิพี เสรีนิยมในแซกโซน แทบจะไม่มีความรู้ทางด้านทหารเลยก็ว่าได้ ข้าพเจ้ากับ นายทหารโปแลนด์สองนาย ได้จัดตั้งกองเสนาธิการขึ้น สำหรับกองทัพฝ่าย ก่อการจลาจล
- คาด มากซ'** : พวกรหัสทหารแสงโคมใช่ไหม ที่จากนั้น ท่านเลยโคมไม่ค่อยดี
- นาคูนิน** : ใช่ กองทัพของเรารอยู่ได้ไม่กวันคอก กษัตริย์ทรงได้กองทัพหนุนจากปรัสเซีย ทำให้เราต้องอพยพจากเดรสเดน และอย่างที่ท่านว่านั้นแหล่ ก็อพวกราบงาน คนได้จุดไฟเผาโรงอุปกรณ์ ส่วนข้าพเจ้าเองนั้น เตรียมจะระเบิดศาลากลาง ในขณะที่พวกราบอยู่ในนั้น แต่ตอนนั้นพวกรอแลนด์หายไปหมด และนายโมห์เนอ ซึ่งเป็นนักเสรีนิยมชาวแซกโซนคนสุดท้าย ก็ต้องการที่จะย้ายรัฐบาล ของเข้าไปเมืองเคนนิตซ์ ข้าพเจ้าทั้งเขามิได้ จึงเหมือนกับลูกแกะที่ถูกนำ ไปสู่เพชรฆาต เพราะที่เคนนิตซ์ เรากูนายนายกเทศมนตรีจับได้ในเตียงนอน
- คาด มากซ'** : เป็นอันท่านเข้าคุก เพื่อที่จะรวมรัฐต่าง ๆ ของเยอรมันเข้าด้วยกัน และเพื่อ พยายามจัดตั้งรัฐบาลให้พวกระภูมิพีเสรีนิยม โดยการใช้กำลัง ถูแล้วมัน ออกระชือบกลอญู่
- นาคูนิน** : ข้าพเจ้าอาจจะถูกยิง เพราะเรื่องนั้นแล้ว แต่เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้าฉลาดกว่าเดิมมาก แล้วมากซ' ข้าพเจ้าได้เรียนรู้อะไรมากพอควรจากท่าน ในปี ๒๓๑ ข้าพเจ้า ไม่เห็นด้วยกับท่าน แต่เดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้าประจักษ์แล้วว่าท่านถูกต้องมากกว่า ข้าพเจ้า ข้าพเจ้ายอมรับว่าเป็นไฟของขบวนการปฏิวัติได้เข้าไปฟังอยู่ในหัว ของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าเองก็สนใจในการปฏิวัติโดยนัยลงมากกว่าเดิมมาก
- คาด มากซ'** : ข้าพเจ้าติดใจที่ท่านเอาปีที่เข้าควบคุมตัวไว้ไปคิดในทางที่เป็นประโยชน์
- นาคูนิน** : แท้ก็ยังมีอยู่ข้อหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าเป็นฝ่ายถูก และท่านผิด มากซ' ในฐานะที่เป็น ชาวสถาปัตย์ ท่านต้องเข้าใจว่า ข้าพเจ้าต้องการปลดแอกของชนผ่าสถาปัตย์ จาก พวกราบ ข้าพเจ้าต้องการให้สิ่งนี้เกิดจากการปฏิวัติ โดยทำลายระบบที่ เป็นอยู่ในรัสเซีย ออสเตรีย ปรัสเซีย และครุฑี แล้วจัดระบบใหม่ ให้ ประชาชนที่อยู่ต่ำสุด ได้รับเสรีภาพโดยสมบูรณ์
- คาด มากซ'** : เป็นอันท่านไม่ได้คิดอะไรมากไปกว่าเรื่องการรวมพวกราบเข้าด้วยกัน ดังที่เคย คิดมาแล้ว ท่านก็ยังคงเป็นนักธุรกิจเก่า ๆ ชาวรัสเซีย ดังที่ท่านเป็นอยู่ใน

สมัยที่เรารู้สึกว่าเป็นด้วยกัน

- นาคูนิน** : ท่านหมายความว่าอย่างไรที่เรียก “นักรักชาติชาวรัสเซีย” พูดกันตรง ๆ นะ
มากซ์ ท่านยังคงเชื่อว่าข้าพเจ้าเป็นสายลับของรัฐบาลรัสเซียอยู่อีกหรือ
- ค allen Marx** : ข้าพเจ้าไม่เคยเชื่ออย่างนั้นเลย และเหตุผลหนึ่งที่ข้าพเจ้ามาที่นี่วันนี้ ก็เพื่อ
ให้ร่วงรอยของความสงสัยที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ Neue Rheinische Zeitung
- นาคูนิน** : แต่ว่าเรื่องราวพรครั้นที่พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ Neue Rheinische Zeitung
ตอนที่ท่านเป็นบรรณาธิการอยู่
- ค allen Marx** : ข้าพเจ้าได้เคยอธิบายแล้ว ว่าเรื่องนี้มาจากผู้สื่อข่าวของเราที่ปารีส ซึ่งรายงาน
มาว่า ยอด แซน กล่าวว่าท่านเป็นสายลับของรัฐบาลรัสเซีย ภายหลังต่อมา
เราก็ได้ตีพิมพ์คำปฏิเสธของยอด แซน และรวมทั้งของท่านเองด้วยอย่างเต็ม
ที่ เรายังไม่สามารถจะทำอะไรได้มากไปกว่านั้น ข้าพเจ้าเองก็ได้แสดงความเสีย
ใจไปแล้ว
- นาคูนิน** : แต่ท่านก็ไม่สามารถจะทำลายข่าวลือนั้นเสียได้ แม้ข้าพเจ้าเองก็ถูกเคลื่อนย้าย
สถานคุมขังจากอสเตรีย ไปรัสเซีย และถูกจับกุมไว้เป็นเวลาหลายปี ก่อน
ที่จะถูก放ไปใช้บริการ มากซ์ ท่านเองไม่เคยถูกจำคุกมาก่อน ท่านไม่เข้าใจ
หรอกว่า รู้สึกอย่างไร มันเหมือนกับถูกฝังหงเป็น ด้วยต้องบอกกับทัวเอง
ตลอดทั้งวันและทั้งคืน ว่าเราเป็นทาส เราถูกทำลายล้าง การอุทิศและความ
พยายามอย่างแรงกล้าเพื่ออิสรภาพของเรา กลับต้องมาพบว่าความกระตือรือร้น
นี้อันนี้มีกำแพงอันแข็งแกร่งครอบอยู่ทั้งสิ้น แต่ Lewinsky ไปอีก ก็ตอน
ที่หลุดออกจากน้ำได้ กลับมาเจอะคำสอนประมาทว่าเป็นสายให้กับพระราชวงศ์ที่
จบเราเข้าคุกนั้นเอง
- ค allen Marx** : ไม่มีใครเชื่อในเรื่องนั้นอีกต่อไปแล้ว
- นาคูนิน** : มากซ์ที่รัก ข้าพเจ้าเสียใจที่จะต้องบอกท่านว่า เรื่องนี้ยังเป็นข่าวสด ๆ วัน ๆ
อยู่ในโลกนี้เอง ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์ที่เดนนิส อุรคูชาต เพื่อนของ
ท่านเป็นบรรณาธิการอยู่นั้นแหละ
- ค allen Marx** : อุรคูชาตเป็นคนที่ชอบติดอยู่กับเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ เขาชอบทุกอย่าง
ที่เป็นตุรกี และเกลียดทุกอย่างที่เป็นรัสเซีย โดยไม่มีการเลือกเลย เรียกได้ว่า
เขาเป็นคนไร้สติสมปัญญา
- นาคูนิน** : แต่มากซ์ที่รัก ท่านเขียนหนังสือให้เขา และยังร่วมในรายการของเขาก็ด้วย
- ค allen Marx** : เขายังคงวิกฤตที่น่ารัก แต่เมื่อเขานั้นด้วยกับข้าพเจ้า หรือเขาก็คิดว่าเขานั้น
ด้วยกับข้าพเจ้าในเรื่องลอดปาลเมอสตัน เขาก็เลยให้โอกาสที่ผลงานของ

ข้าพเจ้าจะได้พิมพ์ ซึ่งเป็นการโฆษณาชวนเชื่อแท้ ๆ และเข้าจ่ายเงินค่า เรื่องให้นิดหน่อย เช่นเดียวกับที่ นิวยอร์ก ทรัมป์ ให้นั้นเอง แต่มันใจได้เกอะ นาคูนิน ว่าเรื่องที่ท่านเป็นสายลับของรัฐบาลรัสเซีย เกิดมาปรากฏขึ้นอีกนั้น ทำให้ข้าพเจ้าเสียใจยิ่งไปกว่าท่านเสียอีก หวังว่าท่านคงอนุญาตให้ข้าพเจ้าขอ อภัยในเรื่องนี้อีกรึ ที่ตรงนี้เลยที่เดียว เพราะข้าพเจ้าได้เกี่ยวข้องกับการนี้ มาแต่ต้น ข้าพเจ้าเสียใจในเรื่องนี้อยู่ตลอดมา

นาคูนิน ภาค มากซ์	: แห่นอน ข้าพเจ้ายอมให้อภัยท่าน มากซ์
	: ยังมีอีกอย่างที่ข้าพเจ้าจำต้องกล่าวอย่างจริงใจ ว่าความคิดที่จะรวมชนผ่า สถาฟ์เข้าด้วยกันนั้น เป็นภัยต่อผลประโยชน์ของลัทธิสังคมนิยม และนำไปสู่ การขยายอำนาจที่มุ่งร้ายของรัสเซียในยุโรปอีกด้วย
นาคูนิน ภาค มากซ์	: ความคิดที่จะรวมผ่านธุรกิจสถาฟ์ ซึ่งข้าพเจ้าหมายถึงการรวมในลักษณะประชา ริบป์ไทยนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการอันยิ่งใหญ่ในการปลดปล่อยยุโรปให้เสรี
	: เหลวไหล
นาคูนิน ภาค มากซ์	: พิสูจน์ว่าเหลวไหลอย่างไร มากซ์ ขอได้โปรดวิจารณ์อย่างมีเหตุมีผล
	: ช่วงที่เหมาะสมของการรวมพวกผ่านธุรกิจสถาฟ์นั้น อยู่ในคริสตศวรรษที่ ๙ และ ๑ เมื่อพวกราฟทางใต้ยังคงยึดครองสังการีและอสเตรียอยู่ และคุก คามไปแขวนไทน์ ถ้าตอนนั้นพวกสถาฟ์ไม่สามารถบังคับคนสอง แล้วอาชันะ เพื่อได้มาซึ่งเอกสาร ในขณะที่ศัตรุสองกลุ่มของพวกสถาฟ์ คือ เยอรมันและ แมกyar์ กำลังทำการกันอย่างขับเคี่ยวแล้ว พวกนี้จะทำได้อย่างไร ภาย หลังจากการอยู่ภายใต้การปกครองของคนอื่นมาหนึ่งพันปี และถูกทำลายชาติ ลงเกือบหมดสิ้นแล้ว ชาติในยุโรปมีชนกลุ่มน้อย ที่เหลือมาจากกรุงพินาศ มาจากสังกัดทกดินในอดีต หรือถูกผลักไสมาโดยประเทศที่เป็นผู้กำหนดแนว ทางพัฒนาในประวัติศาสตร์ ท่านคงจำได้ว่าเยอรมันเรียกพวgnนว่าเป็นชาติพันธุ์ ตกค้าง
นาคูนิน ภาค มากซ์	: อีกนัยหนึ่งก็คือ ท่านเห็นคนพวกนี้ว่าเป็นคนน่ารังเกียจ จนไม่มีสิทธิที่จะ ดำรงอยู่
	: ข้าพเจ้าไม่เข้าใจภาษาของคำว่า สิทธิ การคงอยู่ของกลุ่มนชนพวgnนี้เป็นการ ประท้วงต่อประวัติศาสตร์อยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ คนพวกนี้จึงเป็นพวกมีปฏิกริยา ตัวอย่างเช่นพวกเกลิกในสกอตแลนด์ ซึ่งสนับสนุนราชวงศ์สจวต ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๘๓—๒๒๖๘ หรือพวกบรดองในฝรั่งเศส ผู้สนับสนุนราชวงศ์บูรบอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๕—๒๓๔๓ หรือพวกบาสก์ในสเปนและที่อสเตรีย ในปี

พ.ศ. ๒๕๓๗ ดูว่า โครงเป็นคนทำให้เกิดการปฏิวัติ ถ้าไม่ใช่พวกเยอรมันและพวกแมกยาเร่ และโครงเป็นคนหากองทหารที่ทำให้พวกมีปฏิกริยาตอบโต้ในอุตสาหกรรมที่สามารถทำลายการปฏิวัติได้ คำตอบก็คือพวกสถาปัตย์ พลังสถาปัตย์ต่อสู้กับพวกอิทัลีและบุกเวียนนา เพื่อปกติริย์แห่งราชวงศ์แฮบส์เบิร์ก กองทัพของพวกสถาปัตย์รักษาอำนาจให้พวกแฮบส์เบิร์ก

- นาฏกิน** : จริงอยู่ มีพวกสถาปัตย์ในกองทหารของพระจักรพรรดิ แต่ท่านก็ทราบดีอยู่แล้ว ว่าขบวนการรวมผ่าพันธุ์สถาปัตย์ เป็นขบวนการท้าวานประชาธิปไตย ที่มุ่งมั่นจะต่อต้านพวกแฮบส์เบิร์ก เช่นเดียวกับต้องการต่อต้านพวกราชวงศ์ โรมานอฟ และราชวงศ์โซเซอเรน
- คาด มากช์** : นาฏกิน ข้าพเจ้าได้อ่านคำประกาศของท่านแล้ว ข้าพเจ้ารู้แล้วว่าอะไรคือสิ่งที่ท่านอยากทำให้สำเร็จ
- นาฏกิน** : ถ้าเข่นนั้นท่านก็ย่อมจะรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ข้าพเจ้าเสนอ นั่นก็คือการทำลายพรอมเดนจอมปลอมทั้งหลายในยุโรป และสร้างพรอมเดนขึ้นใหม่ ซึ่งกำหนดขอบเขตโดยอ่านจากอิทธิปัตย ซึ่งมาจากปวงชนจังๆ
- คาด มากช์** : พึงถูกต้อง แต่ท่านดูจะลืมอุปสรรคที่แท้จริง ที่ขวางกั้นแผนการนั้น กล่าวคือ ข้อแตกต่างในระดับของอารยธรรม ซึ่งชาวยุโรปต่างก็ไม่เหมือนกันเลย
- นาฏกิน** : มากช์ ข้าพเจ้าเห็นความยุ่งยากนั้น และได้กล่าวแล้วว่าหนทางที่จะเอาชนะ ในเรื่องนี้อยู่ที่นโยบายในระบบสหพันธ์ พวกสถาปัตย์ไม่เป็นศัตรูต่อเยอรมัน ที่เป็นประชาธิปไตย หรือพวกแมกยาเร่ที่เป็นประชาธิปไตย เราเสนอคัวเป็นพันธมิตรนั้นพื่อง บันพันธุุชนของเสรีภาพ ภราดรภาพ และเสมอภาค
- คาด มากช์** : แต่นั่นเป็นเพียงคำพูด มันไม่ได้บอกข้อเท็จจริงอะไรแก่เราเลย แต่ข้อเท็จจริงนั้นง่ายดายและให้ครั้ยมาก นอกจากแพ้พันธุ์ของท่านและพวกโปแลนด์ และบางที่คงรวมพวกสถาปัตย์ในศรีก็แล้ว พวกสถาปัตย์อื่น ๆ ไม่มีอนาคต渺茫 เพราะสถาปัตย์พอกันนั้นไม่มีสิ่งจำเป็นทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมือง อุตสาหกรรม ในอันที่จะเป็นอิสระได้เลย กล่าวคือพวกนั้นไม่มีอารยธรรม
- นาฏกิน** : แล้วพวกเยอรมันมีกระนั้นหรือ ท่านคิดว่าอารยธรรมที่ยังไหส์ให้ลิทธิแก่เยอรมัน ที่จะครอบครองยุโรป เพื่อประกอบอาชญากรรมต่อชนชาติอื่น ได้กระนั้นหรือ
- คาด มากช์** : อาชญากรรมอะไรกัน ตั้งแต่อาชีวศึกษา ฯ ข้าพเจ้าพบแต่เพียงว่า

อาชญากรรมที่พวກเยอรมันและพวกแมกยาร์ กระทำขึ้นต่อพวกສลาฟ ก็คือ การบึ่งกันไม่ให้พวgnั่นกล้ายเป็นคนครุกไปเท่านั้นเอง อะไรจะเกิดขึ้นกับชาติเล็ก ๆ ที่แท้จริงอย่างเหล่านั้น ถ้าหากไม่ถูกนำให้เข้ามาร่วมกัน และนำโดยพวกที่ถูกเรียกว่า “ผู้ด้อย”

นาคูนิน	: พวgnี้ไม่ได้รับการบึ่งกันในฐานะพันธมิตร แต่ถูกปราบในฐานะผู้แพ้ และถูกเอาจริงเอาจัง
กาล มากช์	: ข้าพเจ้ากล้ากล่าวว่า มีเพียงคอกไม้ประจำชาติสองสามคอกเท่านั้นที่ถูกเหยียบແบบเท้า แต่ถ้าปราชจากเสียงกระซิบกำลังและการเอาใจจัง ก็จะไม่มีอะไรสำเร็จลงได้เลยในประวัติศาสตร์ของเรา
นาคูนิน	: ท่านพูดเหมือนคนเยอรมันจริง ๆ มากช์
กาล มากช์	: ในทางตรงกันข้าม ข้าพเจ้าต่อต้านความหยิ่งในชาติของพวกเยอรมันเสมอมา ข้าพเจ้ากล่าวอญี่ปุ่นว่า เยอรมันเป็นประเทศล้าหลัง ถ้าเอ้าไปเปรียบเทียบกับประเทศในประวัติศาสตร์ที่ยังใหม่ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นเพราะว่า ข้าพเจ้าไม่ตื่นเต้นกับประเทศคนอื่น จึงทำให้มองเห็นข้อผิดพลาดของพวกສลาฟ ที่อาภารณ์ในเรื่องเชื้อชาติเข้ามายกคิดทำขบวนการดังว่า
นาคูนิน	: และท่านคงสนับสนุนปรัสเซียที่ทำสงครามกับเดนมาร์ก เพราะเหตุผลเดียวกันนั้น
กาล มากช์	: ข้าพเจ้าสนับสนุนปรัสเซียที่ทำสงครามกับเดนมาร์ก ด้วยเหตุผลเดียวกับที่สนับสนุนฝรั่งเศสในสงครามแอลจีเรีย การขยายความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ทำให้ลัทธิสังคมนิยมบังเกิดมีเร็วขึ้น
นาคูนิน	: มากช์ที่รัก ข้าพเจ้ากล่าวถึงเยอรมันในแบบเดียวกับที่ウォลเตอร์ล่าถึงพระเจ้าคือถ้าไม่มีกีฬาเรนนิมิกให้มี เพราะไม่มีอะไรที่จะรวมแผ่นดินสลาฟเข้าด้วยกันได้ไปกว่าการเกลียดพวกเยอรมัน
กาล มากช์	: นี่เป็นข้อพิสูจน์อีกประการหนึ่ง ว่าการรวมแผ่นดินสลาฟเข้าด้วยกันนั้น เป็นปฏิกริยาตอบโต้เท่านั้นเอง คือไปสอนให้คนเกลียดซังชาวเยอรมัน แทนที่จะให้เกลียดพวกรากภูมิพี่ชั่งเป็นคัครุที่แท้จริงของตน
นาคูนิน	: ทั้งสองนี้ไปด้วยกัน นี้เองที่ข้าพเจ้าได้ล่วงพันความรู้สึกในด้านชาตินิยมอย่างหยาบ ๆ ในสมัยเป็นเด็กไปได้ เดี่ยวนี้ข้าพเจ้าขอพูดว่า เสรีภาพเป็นเรื่องโภหกสำหรับคนส่วนใหญ่ หากเขากังวลถูกกีดกันจากการศึกษา จากการมีเวลาว่าง และจากการมีอาหารรับประทาน
กาล มากช์	: นาคูนิน ข้าพเจ้าถือว่าท่านเป็นเพื่อน และข้าพเจ้าก็ไม่ลังเลใจที่จะเรียกท่าน

ว่าնักสังคมนิยม แม้จะ.....

- นาคูนิน** : แม้จะอะไร
- กำล มากช'** : คือท่านไม่ได้สนใจการเมืองเสียเลย
- นาคูนิน** : ข้าพเจ้าไม่สนใจรัฐสภาและพรรคการเมือง ไม่สนใจการรวมตัวกันประชุมในรูปแบบต่าง ๆ หรือสถาบันตัวแทนต่าง ๆ มนุษยชาติปราบဏานบางสิ่งบางอย่าง เพื่อก่อให้เกิดแรงกระตุ้นยิ่งกว่านี้ โลกใหม่ท้องไม่มีภูมายและไม่มีรัฐ
- กำล มากช'** : อนาธิปไตยเลยหรือ
- นาคูนิน** : ใช่แล้ว อนาธิปไตย เราต้องเลิกกลั่นระเบียบทกิจกรรมทั้งหมดที่มีอยู่ในโลกทุกวันนี้ เราต้องเปลี่ยนแปลงจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ไม่คิดพอก็จะมาพยายามปรับปรุงสถาบันต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว
- กำล มากช'** : ข้าพเจ้าไม่ได้หมายความว่าจะปรับปรุงหรือ ข้าพเจ้าเพียงแต่พูดว่ากรรมการเข้าไปยึดและเปลี่ยนแปลงสภาพเสียใหม่
- นาคูนิน** : ควรจะถูกกลั่นเลิกไปให้หมดสิ้น รัฐเป็นทัวทำลายสัญชาติญาณ เจตนาرمณ และบัญญาของมนุษย์เรา หลักการประการแรกของลักษิสังคมนิยมอันแท้จริง คือการกลั่นระบบสังคม
- กำล มากช'** : ข้าพเจ้าว่าื่นออกจะเป็นคำจำกัดความที่แปลงประخلافสำหรับลักษิสังคมนิยม
- นาคูนิน** : ข้าพเจ้าไม่สนใจคำจำกัดความหรือ มากช' ข้าพเจ้าแตกต่างไปจากท่านตรงนี้เอง ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าระบบที่คิดสร้างสรรค์ขึ้นมาแล้วนั้น ระบบใดจะช่วยคุ้มครองโลกได้ ข้าพเจ้าไม่ยึดรูปแบบใด ข้าพเจ้าเป็นผู้แสวงหา ข้าพเจ้าเชื่อในสัญชาตญาณมากกว่าความคิด
- กำล มากช'** : แต่ท่านไม่สามารถเป็นนักสังคมนิยมได้ หากไม่มีนโยบาย
- นาคูนิน** : แน่นอน ข้าพเจ้ามีนโยบาย และหากว่าจะทำให้ท่านทึ่นเท้นท่อข้อเสนอที่แสดงออกมามาเป็นเรื่องท่อเรื่องนั้น ข้าพเจ้าก็จะบอกว่าจะไร้คือแผนการของข้าพเจ้า ประการแรก คือการกำจัดภูมายต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาหนึ่งเสีย
- กำล มากช'** : แต่ไม่มีภูมายและไม่ได้หั้งจักรวาลมีภูมายเป็นใหญ่อยู่
- นาคูนิน** : ภูมธรรมชาติจะได้ ใช่สิ เราไม่อาจเลิกกลั่นภูมันได้ ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่าน ที่ว่ามนุษย์สามารถมีเสรีภาพกว้างขวางขึ้น โดยการขยายความเข้าใจต่อภูมธรรมชาติซึ่งเป็นใหญ่ในจักรวาล มนุษย์เราไม่อาจหนีจากธรรมชาติไปได้ และเป็นเรื่องบัดชบ.ที่จะมีการพยายามทำเช่นนั้น แต่นั้นไม่ใช่ข้อเสนอของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้กล่าวว่าเราควรเลิกภูมายที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพราะนี่

	เป็นกฎหมาย อีกนัยหนึ่งคือ กฎหมายและกฎหมายเมืองเป็นของปลอม
ค่า มากซ์	: ท่านเชื่อได้อย่างจริงจังอะไรหรือ ว่าสังคมไม่ความมีกฎหมายบังคับสามาชิกทั้งปวงในสังคม
นาคูนิน	: สังคมไม่ความมีความจำเป็นที่จะลงโทษค้ายกกฎหมาย มนุษย์นั้นโดยธรรมชาติก็เป็นสัตว์สังคมอยู่แล้ว นอกสังคม เขาอาจเป็นสัตว์ป่าหรือนักบุญไปก็ได้ ในสังคมนายทุน จำเป็นต้องมีกฎหมาย เพราะโดยที่เป็นสังคมแห่งการแข่งขัน การแสวงหาเพื่อตน โดยให้คนหนึ่งเอาเปรียบอีกคนหนึ่ง เสรีภาพจะเป็นไปได้เมื่อมนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาค นั่นคือเหตุผลที่ว่า ทำไมจึงไม่อาจมีเสรีภาพได้ หากปราศจากระบบสังคมนิยม
ค่า มากซ์	: ในข้อนี้ข้าพเจ้าเห็นพ้องกับท่านโดยสันเชิง
นาคูนิน	: ท่านกล่าวว่าท่านเห็นพ้องกับข้าพเจ้าหรือ มากซ์ แต่เมื่อข้าพเจ้าพูดว่าไม่อาจมีเสรีภาพ หากปราศจากระบบสังคมนิยม ข้าพเจ้ายอมกล่าวด้วยว่า สังคมนิยมที่ปราศจากเสรีภาพ ก็คือสภาพแห่งทากและความทารุณนั้นเอง
ค่า มากซ์	: ข้าพเจ้าไม่เคยสนับสนุนสังคมนิยมที่ปราศจากเสรีภาพ
นาคูนิน	: มากซ์ ที่รัก แต่ท่านก็เรียกร้องให้มีเพศจากการของชนชั้นกรรมมาชีพ
ค่า มากซ์	: เพศจากการของชนชั้นกรรมมาชีพเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพด้วย เพราะเป็นส่วนของกระบวนการปลดออก
นาคูนิน	: เมื่อข้าพเจ้าพูดถึงเสรีภาพ ข้าพเจ้าคิดถึงเฉพาะอิสรภาพที่หมายความแก่เรื่องนั้นกล่าวคือ เสรีภาพประกอบขึ้นด้วยวิวัฒนาการอย่างเต็มที่ ทั้งในทางวัตถุ ความคิด จริยธรรม และที่สามารถมีอยู่ได้ในความนุษย์ นี่คือเสรีภาพซึ่งไม่ยอมรับข้อจำกัดใด ๆ เว้นแต่ว่าต้องคำนึงไปตามกฎแห่งธรรมชาติ ข้าพเจ้าคิดถึงอิสรภาพของทุก ๆ คน ซึ่งมั่นคงและแน่นอน ไม่ใช่อิสรภาพที่ต้องตรวจสอบโดยอิสรภาพของคนอื่น ข้าพเจ้าคิดถึงอิสรภาพที่มีชัยเหนืออำนาจ อันทารุณและเหนือหลักแห่งการใช้อำนาจ
ค่า มากซ์	: ข้าพเจ้าได้ยินแล้ว นาคูนิน แต่ไม่ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำนั้น แต่เมื่อย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าจะขอพูด และนั่นก็คือ ท่านจักไม่สามารถรับร่วมให้ลักษณะสังคมนิยมบังเกิดมีขึ้นได้ และไม่อาจกระทำสิ่งใด ๆ ในทางการเมืองได้เลย นอกจากว่าท่านมีหลักแห่งการใช้อำนาจรวมอยู่ด้วย
นาคูนิน	: ลักษณะสังคมนิยมปราศจากหลักแห่งการเมือง แต่ไม่ต้องการใช้อำนาจ และไม่ต้องการวินัยชนิดที่บีบบังคับมาจากการนอก แต่เป็นวินัยที่เกิดจากความยินดี

ยอมและด้วยความไตร่ตรอง ซึ่งมุษย์บังคับใช้กับตัวเอง และซึ่งก่อให้เกิดความกลมกลืนอย่างสมบูรณ์กับหลักแห่งอิสรภาพ

กาล มากซ์ : นาคูนิน ถูกเหมือนท่านจะไม่ได้เรียนรู้เท่าไรนักจากประสบการณ์ของการปฏิวัติ การกระทำอย่างว่า니้ไม่อาจจะสำเร็จได้ หากปราศจากการใช้อำนาจ จำต้องมีผู้บังคับบัญชา แม้ในกองทัพของระบบอนธิบดีไทย

นาคูนิน : แต่ละ ในระยะเวลาของการกระทำการทางการทหาร ในระหว่างการต่อสู้นั้น ย้อมต้องแบ่งบทบาทต่าง ๆ กันตามส่วน ตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยที่ขบวนการทั้งหมดเป็นฝ่ายประเมินผลและตัดสิน บางคนทำและออกคำสั่ง และคนอื่น ๆ ทำการ แต่ไม่มีหน้าที่ใดที่พยายามเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ไม่มียกศักดิ์ที่ลดลงกันลงมาตามสาย ผู้นำในวันนี้อาจจะกล้ายเป็นตัวประกอบในวันพรุ่งนี้ ไม่มีการยกโกรขึ้นสูงเหนือคนอื่น ๆ และหากว่าเข้าได้เลื่อนตัวเองสูงขึ้นไปในชั้นระยะเวลาหนึ่ง ก็เพื่อที่จะล้มลงมาภายหลัง เมื่อกับคลื่นในทะเล ซึ่งในระยะยาวแล้วก็คือความเสมอภาคอย่างนบนอบซึ่งกันและกันนั่นเอง

กาล มากซ์ : เอาละ บุคานิน หากท่านยอมรับว่าการอภิวัติการและออกคำสั่งเป็นสิ่งจำเป็น ในระหว่างการต่อสู้ ถ้าเข่นนั้นบางที่เรารออาจจะเห็นพ้องต้องกันก็ได้ ข้าพเจ้าเองได้พูดอยู่เสมอว่าเผด็จการของชนชั้นกรรมราชีพจำเป็นเฉพาะขั้นเริ่มต้นของระบบสังคมนิยม เมื่อสังคมปรัชญาชนชั้นเกิดขึ้น รัฐก็ไม่เป็นสิ่งจำเป็นเลย ดังวิสัยของเอยเกิลส์ ผู้ร่วมงานของข้าพเจ้า ที่ว่ารัฐก็จะสูญเสียตัวไป

นาคูนิน : ไม่มีการซึ่งให้เห็นถึงการสูญสัมมาของรัฐใน Communist Manifesto ซึ่งท่านและเอยเกิลส์เขียนร่วมกัน เล่นที่ว่ามีเป็นหนังสือที่วิเศษเลิ่มเหลี่ยม และข้าพเจ้าคงจะไม่เปลี่ยน หากข้าพเจ้าไม่นิยมชมชอบถึงเพียงนี้ แต่ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า หลัก ๑๐ ประการ โดยสังเขป เพื่อให้บรรลุถึงโครงการทางสังคมนิยมที่ท่านได้เขียนไว้นั้น ไม่ต่างกว่า ๔ ข้อ ที่เรียกวังให้มีการขยายรัฐ คือให้รัฐยึดครองเครื่องมือการผลิต ควบคุมการค้า และการเงิน ให้บังคับแรงงานกรรมกร และเก็บภาษีต่าง ๆ ให้ผูกขาดที่ดิน ให้ควบคุมเครื่องมือขนาดใหญ่และโกร肯นากม และให้จัดโรงเรียนและมหาวิทยาลัยด้วย

กาล มากซ์ : หากท่านไม่ชอบโครงการเหล่านั้น ก็หมายความว่าท่านไม่ชอบระบบสังคมนิยม

นาคูนิน : แต่นั้นไม่ใช่ระบบสังคมนิยมนี่ มากซ์ หากเป็นโครงการที่ใกล้เกินจะคว้ามาได้ เป็นความอยากรู้ของชาวเยอรมันทั่วไปที่ต้องการใช้ไม้อนั้นโดย ในรัฐที่

		ยึดให้กู้ทั่งหาก ระบบสังคมนิยมนี้ หมายถึงการควบคุมอุตสาหกรรมและ เกษตรกรรมโดยคนงานต่างหาก
ภาค มาตร์ นาคูนิน	: รัฐสังคมนิยมเป็นรัฐของกรรมการ กรรมกรจะควบคุมสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้โดยทาง อ้อม	
ภาค มาตร์ นาคูนิน	: แต่นั่นคือสิ่งลางตาของทฤษฎีประชาธิปไตยแบบกระแสฟื้นฟู ที่ว่าประชาชน สามารถควบคุมรัฐได้ ในทางปฏิบัติแล้ว รัฐกลับควบคุมคน และรัฐมี อำนาจมากขึ้นเท่าไร ก็จะกดขี่ประชาชนมากขึ้นเท่านั้น ให้มองคุณเหตุการณ์ที่ กำลังเกิดขึ้นในเยอรมัน ในขณะที่รัฐเยอรมันเป็นโต ความคิดโง่งหงายซึ่ง ได้มีกับการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง ย่อระบบไปทั่วถึงประชาชน ซึ่ง เคยมีความชื่อสั้นที่สุดในโลก ยังไปกว่านั้น ยังรัฐขยายอำนาจมากเท่าไร ระบบนายทุนที่ผูกขาดก็เริ่มมากขึ้นเท่านั้น	
ภาค มาตร์ นาคูนิน	: การเติบโตของระบบนายทุนที่ผูกขาดกำลังเป็นหนทาง เพื่อการเกิดขึ้นของ ระบบสังคมนิยม เหตุผลที่ว่ารัสเซียอยู่ไอลเหลือเกินจากระบบสังคมนิยม ก็ เพราะเพิ่งเริ่มทดลองพ้นจากการแบบเจ้าชูนมูลนาย	
ภาค มาตร์ นาคูนิน	: มากซ์ที่รัก ชาวรัสเซียก้าวไปไอลสังคมนิยมมากกว่าที่ท่านคิด ภารกิจรัสเซีย มีประเพณีการปฏิวัติของตัวเอง และเมืองทบทาทที่ยังใหม่ในขั้นการปลดแอก ให้มนุษยชาติ การปฏิวัติของชาวรัสเซียผู้รักอยู่ในอุปนิสัยของชนชาตินี้ ในคริสตศตวรรษที่ ๑๙ พากชาวยิ่งชาวนาลูกอีกขึ้นทางตะวันออกเฉียงใต้ และในคริสตศตวรรษที่ ๒๐ พุกเชฟเป็นผู้นำการกบฏของกลุ่มชาวไร่ชาวนา ในแอบที่รับลุ่มวอลก้า ซึ่งกินเวลาถึง ๒ ปี ชาวรัสเซียจะไม่ถอยหลังไป จากความรุนแรง พากนี้ดูว่าความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าของมนุษย์ต้องละเอียด ด้วยเลือดมนุษย์ พากนี้จักไม่ยอมหนีจากไฟ จำเพาะชาวรัสเซียเท่านั้นที่ สามารถใช้ไฟเผากรุงมอสโก เพื่อเอาชนะพระเจ้าโนเบเลียน ไฟอย่างนี้แหลก ที่มนุษยชาติต้องการ เพื่อชำระล้างให้พ้นจากความเป็นทาส	
ภาค มาตร์ นาคูนิน	: มิตรที่รัก พังถูกน้ำที่เนินอยู่คอก แต่ขอให้จริงทั้งหมดมีอยู่ว่า ระบบสังคม นิยมนี้น้อยกว่ากับการเกิดขึ้นของความสำนึกรักซึ่งชั้นของเหล่ากรรมมาชีพ และ สิ่งที่เราหวังได้ว่าจะเกิดมีขึ้นในสังคมอุตสาหกรรมระดับสูง อย่างอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส ชาวไร่ชาวราษฎรกลุ่มได้ยกที่สุด และพร้อมยกที่สุด ในบรรดาชนชั้นต่าง ๆ ของสังคม ที่จะทำการปฏิวัติ ชาวไร่ชาวนามีความ ล้าหลังกว่ากรรมมาชีพในเมือง พากนี้เป็นอนารยชนโดยธรรมชาติ หรือเป็น บุคคลก่อนประวัติศาสตร์ทั้งหมด	

นาคูนิน

: มากซึ้ง นั่นแสดงให้เห็นว่าเราแตกต่างกันมากแค่ไหน สำหรับข้าพเจ้าแล้ว การรวมตัวของชนชั้นกรรมมาชีพไม่เกิดขึ้นได้เหมือนคังที่ท่านคิด คือมักไม่เกิดในหมู่ผู้บริหารชั้นสูง และในบรรดาชั่งผึ้งของโรงงานต่างๆ ผู้ซึ่งไม่ว่ากรณีใดๆ ก็กระเดียดไปทางเป็นภัยพื้อยู่แล้ว ข้าพเจ้ารู้จักกับคนพวกนี้มาก ในกระบวนการกรรมการของประเทศไทย และข้าพเจ้าประยันได้เลยว่าพวกนั้นซึ่งชาบไปค้ายาคติทิพยังสังคม มีความเห็นแคบๆ และมีความเสแสร้งในลักษณะของชนชั้นมืออันจะกิน พวากชั่งผึ้งมีอันนั้น ขอระบบสังคมนิยมน้อยที่สุดในบรรดากรรมกรหั้งหลาย ในสายตาของข้าพเจ้านั้น การเติบโตของชนชั้นกรรมมาชีพย่อมมาจากขบวนการของผู้ชนชั้น ของกลุ่มคนอันธพาล พวากนอกรีทีนอกรอย พวากที่ถูกทอดทิ้งและผู้ที่ไม่รู้หนังสือ พวากนี้มีจำนวนเป็นล้านๆ คน ดังที่ท่านได้กล่าวอย่างดูหมิ่นดูแก่น ว่าได้แก่พวกชนชั้นกรรมมาชีพที่ล้าหลังและพวากขาวไร่ราวนานี้เอง

คาด มากซึ้ง

: ท่านไม่ได้ให้ความคิดที่ชัดเจน เกี่ยวกับชนชั้นกรรมมาชีพเลย ชนชั้นกรรมมาชีพไม่ได้หมายถึงคนยากจน คนจนมีอยู่แล้วเสมอมา แต่ชนชั้นกรรมมาชีพเป็นสิ่งใหม่ในประวัติศาสตร์ ความยากจนหรือความเลวร้ายไม่ได้ทำให้เข้าเป็นชนชั้นกรรมมาชีพหรอก หากแต่ความคิดที่จะทัดทานกลุ่มนายทุน การท้าทาย ความกล้า และความเอาจริงเอาจัง ที่จะยุติสภาพความจนของเข้าต่างหาก ที่ทำให้เข้าเป็นชนชั้นกรรมมาชีพ ชนชั้นกรรมมาชีพเกิดขึ้น เพราะความทันไม่ได้ภายในโดยที่ความรู้สึกเรื่องชนชั้นมาพสมเข้ากับความจน แล้วชนชั้นนี้ก็องการให้บังเกิดมีการปฏิวัติขึ้น โดยที่ชนชั้นนี้ไม่สามารถปลดปล่อยให้คนเองได้โดยไม่ปลดปล่อยให้คนนุชยชาติทั้งมวลด้วย

นาคูนิน

: แต่ มากซึ้ง รู้สังคมนิยมของท่านไม่เลิกชนชั้นต่างๆ ให้เด็ขาดออกจากไป เลย จะเกิดมีชนชั้นสองชนิดขึ้น คือผู้ปักปกรองและผู้ถูกปกรอง จะบังเกิดรัฐบาลชี้นำทำการมากกว่ารัฐบาลใดๆ ที่เคยปรากฏมีมาก่อนจนปัจจุบันนี้ แล้วก็ต้องมีคนที่ถูกปกรอง ผ่ายหนึ่งคือพวกบัญญาชนฝ่ายชั้นนำ ซึ่งเป็นเผด็จการอย่างยิ่ง อาทิเช่น เต็มไปด้วยความคิดอ่านของตัวเอง พวากนี้จะงการในนามของความรู้ คนนอกจากนั้นคือมหาชนที่โง่เขลา ซึ่งจะพยายามทำงาน

คาด มากซึ้ง

: นักออกกฎหมายและนักปกรองในรัฐสังคมนิยมจะเป็นตัวแทนของประชาชน

นาคูนิน

: นี่คือการหลอกหลวงอีกชนิดหนึ่งของพวากเสรีนิยม ที่ว่ารัฐบาลได้รับเลือกมาจากประชาชน ยอมทำการความประسنศ์ของประชาชน เมอร์สโซนก็เห็นข้อผิดพลาดของความคิดนี้มาแล้ว เพราะฉะนั้นหมายของชนส่วนน้อยที่ปกรอง

	นั้น โดยสัญชาตญาณแล้ว ยอมขัดกับจุดมุ่งหมายของสามัญชนอยู่่อง พวกรู้หรือพี่เลี้ยงมองเห็นราชภูมิเป็นเด็กหรือนักเรียนในบังคับบัญชาตนั้นเอง
ค่า มาตรช'	: ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม ไว้ผล เพาะสถาบันทางการเมืองขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเงินของพวกระภูมิพี่
มาตรฐาน	: ถ้าเรียกันว่าประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม ก็ยอมอยู่ในอำนาจแห่งความกดดันอย่างอื่น รัฐสภาพที่ประกอบไปด้วยกรรมการ โดยที่เป็นกรรมกรชนิดสังคมนิยมเต็มที่ในวันนี้ ก็อาจถูกเปลี่ยนผู้ดีเป็นคนแหงอกได้ในวันพรุ่งด้วยเป็นเช่นนี้มาเสมอ เอาพวกที่ต้องการเปลี่ยนอะไรโดยรุนแรงไปให้มีอำนาจเข้า ก็ถูกเปลี่ยนผ่านอยู่ในรุกษ์นิยมได้ง่ายๆ
ค่า มาตรช'	: นี้ต้องมีเหตุผล
มาตรฐาน	: เหตุผลประการสำคัญก็คือ รัฐประชาธิปไตยนั้นพึงไม่ใช่ เพาะรัฐต้องมีอำนาจ มีเสนอแนะนุภาพ ต้องอยู่เหนือส่วนอื่น เพาะจะนั้น จะเท่ากับส่วนอื่นไม่ได้ ส่วนประชาธิปไตยนั้นทราบถึงความเท่าเทียมกัน เพาะจะนั้นประชาธิปไตยกับรัฐจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ พรุตองไม่เคยพูดอะไรจริงไปกว่าลีที่ว่า การให้ทุกๆ คนมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนนั้น เป็นการต่อต้านการปฏิวัตินั้นเอง
ค่า มาตรช'	: นี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการพูดความจริงแต่เพียงครึ่งเดียว ซึ่งเป็นลักษณะอันเกิดจากความคิดของนักหนังสือพิมพ์อย่างพรุตอง จริงอยู่ กรรมกรนั้นมักถูกความจนครอบงำ จึงมักเข้าคำโน้มนาของฝ่ายนายทุนได้ง่ายๆ เพื่อใช้สิทธิของตนไปตามที่ฟ่ายโน้นปราบtran แต่การที่พวกรู้สึกชิงกระແเนเสียงนั้นอาจนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ผลได้ในทางสังคมนิยมด้วยซ้ำไป เราสามารถลงไปทางการเมือง และช่วยทำให้สิ่งนี้มีที่ท่าว่าเป็นประชาธิปไตย ได้เป็นประชาธิปไตยที่แท้ เราไม่อาจใช้รัฐสภาพให้ได้มาซึ่งทุกสิ่งทุกอย่าง แต่เราถ้าให้ได้มาหลายสิ่งที่เดียว
มาตรฐาน	: ไม่มีรัฐใด ไม่ว่าจะมหาชนรัฐที่มีระบบการเมืองแต่งจัดเพียงใด ที่จะให้ประชานในสิ่งที่ประชานต้องการที่สุด กล่าวคือเสรีภาพ เพาะทุกรัฐแม้จะเป็นรัฐสังคมนิยมตามแบบของท่าน มาตรช'r ก็ต้องอยู่บนพื้นฐานของเสนอแนะนุภาพ
ค่า มาตรช'	: ถ้าเข่นนั้น มีอะไรดีไปกว่า
มาตรฐาน	: ความรอบรู้

- ค า ล น า ก ซ ี** : ประชาชนไม่มีความรอบรู้พอ
- นา ค ู น ิ น** : การศึกษาช่วยได้
- ค า ล น า ก ซ ี** : ควรจะให้การศึกษาแก่เขา ถ้าไม่ใช่วรรู้
- นา ค ู น ิ น** : สังคมให้การศึกษากันเองได้ ที่น่าเสียดายก็ตรงที่รัฐบาลต่างๆ ในโลก ปล่อยประชาชนไว้ในสถานะแห่งความโง่ จึงจำต้องทั้งโรงเรียน ไม่ใช่เพื่อสอนลูกของคนพวกรู้เท่านั้น หากต้องสอนเขามากวัย เด็กโรงเรียนเหล่านี้ต้องเป็นอิสระจากหลักแห่งการใช้อำนาจโดยสันเชิง จักต้องไม่เป็นโรงเรียนตามที่เคยมีมา หากเป็นสถานศึกษาสำหรับมหาชน นักเรียนนั้น โดยที่มีประสบการณ์มากกว่า ย่อมสามารถสอนครูได้ด้วย ในขณะที่ทนกำลังรับการสอนอยู่นั้น ในกรณีนี้ หงษ์ครูและนักเรียนต่างก็มีภารดรภาพทางปัญญาซึ่งกันและกัน
- ค า ล น า ก ซ ี** : อย่างน้อยยังต้องมีการสอนภาษาไทย คือผู้สอนกับผู้ได้รับการสอน ข้าพเจ้าเองไม่เห็นเป็นบัญหาใหญ่ในเรื่องการศึกษา ถ้าได้ตั้งรัฐสังคมนิยมขึ้นมาแล้ว
- นา ค ู น ิ น** : ใช่ ประการแรกคือบัญหาการปลดแอกทางเศรษฐกิจ แล้วอย่างอื่นก็จะตามมาเอง
- ค า ล น า ก ซ ี** : จะตามมาเองได้อย่างไร ถ้ารัฐสังคมนิยมไม่หยิบยื่นให้ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างพร้อมมูลที่จะพิสูจน์ในเรื่องนี้ คนที่ได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุดในยุโรปสมัยนี้คือฝรั่งเศสและเยอรมัน เหตุก็เพราะรัฐมีระบบการศึกษาอย่างเข้มแข็งสำหรับชั้นราษฎร ในประเทศที่รัฐไม่จัดโรงเรียนให้ ประชาชนส่วนมากอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้
- นา ค ู น ิ น** : โรงเรียนที่สำคัญๆ และมหาวิทยาลัยในอังกฤษนี่ รัฐไม่เข้าไปควบคุมเลย
- ค า ล น า ก ซ ี** : แต่ก็อยู่ได้อำนาจลัทธิศาสนาในการอังกฤษ ซึ่งร้ายยิ่งกว่ารัฐ และเป็นส่วนหนึ่งของรัฐด้วยอยู่ดี
- นา ค ู น ิ น** : สำนักเรียนต่างๆ ในมหาวิทยาลัยออกซอฟต์แวร์บริจัมมีการปักครอง เป็นเอกเทศ โดยที่ต่างก็เป็นสังคมของผู้รู้
- ค า ล น า ก ซ ี** : นาคูนิน ท่านรู้เรื่องวิธีชีวิตอังกฤษน้อยมาก ห้องออกซอฟต์แวร์และเคมบริดจ์ได้รับการปฏิรูปอย่างจัดจรรจ์ ก็ เพราะรัฐสภาพออกกฎหมาย รัฐเข้ามาช่วยให้สถาบันทั้งสองนี้พัฒนาไปจากสภาพของความเสื่อมทางปัญญา แม้กระนั้นทั้งสองสถาบันนี้ก็ล้าหลังมาก เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยในเยอรมัน
- นา ค ู น ิ น** : แต่การที่มหาวิทยาลัยทั้งสองคงสภาพอยู่เช่นนี้ แสดงว่าผู้รู้แต่ละสำนักควบคุมกิจการของตนเอง แล้วทำไม่คุณงานจะไม่สามารถบริหารได้เนื่องจาก

ของตนโดยวิธีทำหนองเดียวกัน

- ค า ล น า ก ซ ์** : วันหนึ่งข้างหน้าอาจเป็นเช่นนั้นได้ แต่ตอนนี้ รัฐของกรรมกรต้องทำหน้าที่แทนพวกภาระภูมพีที่เป็นเจ้าของโรงงานและไร่นาเสียก่อน จนกว่าจะหาระบบที่ดีกว่านี้ได้
- นา ค ู น ิ น** : นี่แหล่ะคือข้อแตกต่างอันใหญ่หลวงระหว่างเรางังส่อง มากซ์ ท่านเชื่อว่าท่านก็ต้องจัดการให้กรรมกรได้ควบคุมรัฐเสียก่อน ส่วนข้าพเจ้าต้องการให้พวคนี้รวมตัวกันเพื่อทำลายรัฐ หรือจะใช้คำที่สุภาพกว่านี้ก็คือ ทำให้รัฐลายตัว ท่านต้องการใช้สถาบันทางการเมือง ข้าพเจ้าต้องการให้กรรมกรรวมตัวกันได้เองโดยสภาพปกติ และโดยเสรี
- ค า ล น า ก ซ ์** : หมายความว่าอย่างไร ที่จะให้รวมตัวกันได้เองโดยสภาพปกติ
- นา ค ู น ิ น** : แรงงานจะรวมตัวกันได้เอง สมาคมการผลิตจะตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในลักษณะเดียวกัน แล้วขยายออกไปเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้น อำนาจหั้งหมัดจะขึ้นมาจากเบื้องล่าง
- ค า ล น า ก ซ ์** : โครงการที่ว่านี้เป็นจริงไปไม่ได้ ไม่ต่างอะไรไปจากความผิดหวังภาพพจน์เรื่องเมืองเยรูซาเล็มใหม่ของนักสังคมนิยมประเทกผัน พวคนี้ไม่ แต่มีพิษภัยด้วย เพราะเสนอแนะในเรื่องระบบชีวีที่ท่าจะเป็นสังคมนิยม ชีว์มาแทนที่ระบบสังคมนิยมจริงๆ และทำให้ความสนใจของคนหันเหไปจากสิ่งชีว์ ทั้งเพชญอยู่อย่างบ้าจุบันทันควัน ผลอันเกิดจากความคิดของพวคนี้เป็นไปในทางอนุรักษ์นิยมและเป็นฝ่ายที่มีปฏิกริยาต่อท่านลัทธิสังคมนิยมจริงๆ
- นา ค ู น ิ น** : อย่างหนึ่งชีว์ท่านไม่อาจพูดได้เกี่ยวกับข้าพเจ้าก็คือ ข้อหาที่ว่าข้าพเจ้าทำให้ความสนใจของคนหันเหไปจากการต่อสู้ชีว์ทั้งเพชญอยู่ในบ้าจุบัน นอกไปจากนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังคิดเช่นเดียวกับท่านในข้อที่ว่า ในโลกนี้มีอยู่สองพระคคือพระคปภิวัติกับพระคปภิกริยาตอบโต้การปภิวัติ พวksangkmoniyamแบบสันติที่ก่อให้เกิดสังคมแบบสหกรณ์ ให้เกิดหมู่บ้านตัวอย่าง อยู่ฝ่ายปภิกริยา ที่น่าเสียดายก็คือฝ่ายปภิวัติกะเทศแยกออกไปเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งถือทางรัฐสังคมนิยม ท่านอยู่ฝ่ายนี้ มากซ์ อีกส่วนหนึ่งนั้นถือว่าสังคมนิยมต้องปลดแอกตัวเอง ข้าพเจ้าอยู่ฝ่ายนี้ แหล่ะ ฝ่ายท่านมีผู้เห็นตามด้วยมากในเยอร์มัน และที่ในอังกฤษนี่ แต่พวksangkmoniyamในอิตาลีและสเปนเป็นฝ่ายเสรีจากรัฐกันແแทบทุกคน บัญชาที่เพชญเราอยู่ก็คือ ฝ่ายไหนจะได้ชัยชนะในขบวนการกรรมกรสาгал

ค า ล น า ก ช ร	: ข้าพเจ้าหัวงว่าฝ่ายที่เป็นสังคมนิยมที่แท้จะได้ชัยชนะ ไม่ใช่ฝ่ายอนาริปป์ไทย ชนะ
น า ค ู น ิ น	: ท่านเรียกฝ่ายท่านว่าฝ่ายสังคมนิยมที่แท้ เพราะท่านหลอกตัวเองถึงสภาพ เพื่อจัดการที่แฝงมาในรูปของการเลือกตั้ง โดยที่ท่านมองไม่เห็นภัยนตราย แต่ระบบนี้ก็จะนำมาซึ่งความเป็นทาง ดังรูปทั้งหลายได้กระทำมาแล้ว
ค า ล น า ก ช ร	: ท่านคิดว่าเพรเวที่แล้ว ๆ มา รัฐเป็นเครื่องมือในการกดันชนชั้น จึงจำเป็นที่ จะต้องเป็นเข่นหนีเรือไป ท่านคาดภาพไม่ได้อกหัวอึงการมีรัฐชนิดใหม่
น า ค ู น ิ น	: ข้าพเจ้าคาดภาพไว้จานเป็นชนิดที่ไม่อ่าาเรียกชื่อด้วยกัน เดี๋ยวก่อนที่จะรับบริการ สังคม ที่พรุของเสנוไว้ คือเป็นอย่างสำนักงานธุรกิจ ชนิดที่เป็นศูนย์สำหรับบริการ
ค า ล น า ก ช ร	: บางที่นี่เหละคือสิ่งที่สังคมแบบสังคมนิยมจะเข้าถึงในที่สุด ถึงเวลาันนั้น รัฐบาลของประชาชนจะเปิดทางให้ได้บริหารงาน แต่ก่อนที่รัฐจะถลายตัวไป เราต้องทำให้รัฐมีอำนาจเดียก่อน
น า ค ู น ิ น	: นี่ไม่ใช่เรื่องน่าหัวเราะเยาะเท่านั้น หากเป็นเรื่องที่ขัดแย้งอยู่ในตัวอีกด้วย
ค า ล น า ก ช ร	: ถ้ามันขัดก็จะเป็นอะไรไป ท่านรู้จักปรัชญาของเซเกลเท่ากับที่ข้าพเจ้ารู้จัก นั่นท่านต้องรู้ว่าเหตุผลในทางประวัติศาสตร์นั้น เป็นเหตุผลแห่งความ ขัดแย้งตลอดมา สิ่งที่เรายืนยันก็คือสิ่งที่เราปฏิเสธ
น า ค ู น ิ น	: ข้อโต้แย้งนั้นหมายความว่าที่จะใช้กับปรัชญาของเซเกล แต่ไม่เหมาะสมสำหรับ ประวัติศาสตร์ เพราะเราทำลายรัฐลงไม่ได้โดยคัวยการขยายอำนาจให้รัฐ ข้าพเจ้าก็เป็นศิษย์ของท่าน มากชร. ยังแก่ตัวลง ข้าพเจ้ายังเห็นว่าท่านถูกต้อง มากขัน เวลาท่านพูดถึงการปฏิวัติทางเศรษฐกิจอย่างนานาใหญ่ โดยการเสนอ แนะให้ผู้อื่นกระทำการตาม แต่ข้าพเจ้าจักไม่มีทางเข้าใจ หรือยอมเห็นถึงกับ ท่านเลย ในข้อเสนอันเป็นเพียงการขอท่าน
ค า ล น า ก ช ร	: ถ้าท่านเป็นอนาริบบ์ค์ย์ ท่านย่อมเป็นศิษย์ของข้าพเจ้าไม่ได้ ฉะนั้น ข้าพเจ้า ควรจะบอกท่านโดยละเอียด ว่าท่านคิดผิดอย่างไร ประการแรก ท่านพูดถึง หลักแห่งการใช้อำนาจ ดังนั้นว่าเป็นความผิดพลาดเสียเหลือเกิน ไม่ว่าจะในที่ ใด ในกรณีใดก็ตาม นี้เป็นทักษะอันดีที่เขียนมาก เรายุ่งในสมัยแห่งการอุตสาห กรรม โรงงานและโรงสีที่ทันสมัย มีกรรมกรเรือนร้อย ครอบครัวคุณเครื่องยนต์ กลไก ซึ่งเข้ามาแทนที่ร้านรังเจ้าฯ ที่ทำงานกันทีละคนสองคน แม้การ ภสกิรรมก็ขึ้นอยู่กับเครื่องจักรกล เป็นอันว่าการทำงานร่วมกันเข้ามาแทนที่ ที่ค่างคนค่างทำ ทำงานร่วมกันหมายถึงองค์การ องค์การหมายถึงอำนาจ

- นาคูนิน**
- ในสมัยโบราณ ช่างฝีมือเป็นนายทวารengo ได้ แต่สมัยนี้ ต้องมีผู้ออกคำสั่งและผู้ทำตามคำสั่ง ถ้าไม่ยอมรับการใช้อำนาจเลย ท่านก็ต้องกลับไปอยู่ในอดีต :
- แต่ มาครช ข้าพเจ้าไม่ได้ต่อต้านอำนาจในทุกรูปแบบ ในเรื่องเกือก ข้าพเจ้ายกไว้ให้เป็นอำนาจของช่างเกือก ในเรื่องเรือน ข้าพเจ้ายกไว้ให้เป็นอำนาจของนายสถาปนิก ในเรื่องสุขภาพอนามัย ข้าพเจ้ายกไว้ให้เป็นอำนาจของนายแพทย์ แต่ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ช่างทำเกือก สถาปนิก หรือแพทย์ มามีอำนาจเหนือข้าพเจ้า ข้าพเจ้ารับฟังทักษะของคนพากนี้อย่างเต็มที่ ข้าพเจ้ายอมรับความเชี่ยวชาญของเขาระบุในแต่ละสาขาวิชา แต่ก็ส่วนไว้ซึ่งสิทธิ์ที่จะวิพากษ์วิจารณ์และไม่เห็นด้วย นอกไปจากนี้แล้ว ข้าพเจ้ายังไม่ยอมฟังเสียงแห่งอำนาจหนึ่งโดยโดยเฉพาะ หากหารือด้วยกับหลาย ๆ อำนาจ และเปรียบเทียบทักษะเหล่านี้ดู เพราะข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าอำนาจหนึ่งใดจะไม่มีผิดเลย ข้าพเจ้ารู้ว่าข้าพเจ้าไม่รอบรู้ไปทุกสิ่ง และก็รู้ด้วยว่าไม่มีใครรู้ไปหมดทุกสิ่ง เพราะไม่มีใครเป็นสัพพัญญุ ที่รู้ทั่วสารถจักรวาล จะนั่นเหตุผลของข้าพเจ้า จึงห้ามไม่ให้ข้าพเจ้ารับอำนาจหนึ่งใด ที่พยายาม คงที่ และเป็นสากล
- มาครช**
- ถ้าท่านตัดอำนาจออกจากวิถีชีวิตทางการเมืองและเศรษฐกิจ จะไม่มีอะไรทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องเยี่ยว่าสิ่งนั้น ๆ จะทำได้หรือไม่ เป็นตนว่าเราจะให้รถไฟวิ่งไปได้อย่างไร ถ้าไม่มีผู้มีอำนาจสั่งห้ามคนมาขวางทาง ถ้าไม่มีผู้ตัดสินใจสั่งให้ออกรถเวลาเท่าไร ไม่มีผู้สั่งว่าควรวิ่งรถเป็นระยะ ๆ อย่างไร และไม่มีผู้ตัดสินได้ว่าควรยอมอนุญาตให้รถขึ้นรถได้ด้วยวิธีการอย่างไร อย่างน้อยการกระทำเช่นนี้ก็เพื่อที่จะไม่ให้รถชนกัน พึงให้ดีนะนาคูนิน ข้าพเจ้าไม่รักรู้ยังไงกว่าท่าน นักสังคมนิยมต่างเห็นพ้องต้องกันว่า รัฐทางการเมืองจะต้องสูญเสียไป ในทันทีที่ระบบสังคมนิยมใช้การได้ผล จนไม่ต้องการรัฐอีกแล้ว แต่ท่านเรียกร้องให้ล้มรัฐทางการเมืองในทันที โดยที่ไม่มีผู้นำเหลือไว้ให้กรรมการเลย ทั้งยังไม่มีระเบียบวินัย หรือการควบคุม กันอย่างรับผิดชอบอีกด้วย ความจริงมีอยู่ว่า พวกราชบัตத์อย่างท่านนั้น ไม่มีแผนการอะไรไว้สำหรับอนาคต渺ฯ เลย
- นาคูนิน**
- ทั้งนี้ เพราะเราไม่อาจพยากรณ์ได้ว่าอนาคตจะเป็นไปในรูปใด หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ jáริกลงไว้ ล้วนเป็นเรื่องการต่อสู้ของชนชั้นทึ้งสั้น ดังท่านเองได้แสดงให้เราเห็นแล้ว มาครช แต่อนาคตจะผิดแผกไปมาก เมื่อชนชั้นกรรมมาชีพได้ทำลายผู้ที่กดดันเขาได้แล้ว ยอมเหลือแต่ชนชั้นเดียว และถ้าไม่มีรัฐเกิดขึ้นใหม่บนเก้าถ่านของรัฐเก่า ประชาชนย่อมสามารถจัดการกับภาระต่าง ๆ ของเข้าได้ ด้วยหลักการเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ตามทฤษฎีเศรษฐกิจแห่ง

ลักษณะนี้ ผลประโยชน์ที่แท้จริงของมนุษย์ย่อมไม่ขัดซึ่งกันและกันเลย ฉะนั้น จึงจำเป็นมีการผลักดันทางเศรษฐกิจเพื่อการท้าทาย จึงไม่จำต้องมีอำนาจใด ๆ ภายใต้ภารกิจที่มาอยู่รักษาสันติภาพระหว่างเพื่อนบ้านที่เป็นศัตรูกัน เพราะเพื่อนบ้านจะไม่เป็นศัตรูกัน แต่การที่มนุษย์จะจัดระบบการของตนอย่างไรในสังคมแบบสังคมนิยม ก็ต้องรอไว้ให้เกิดสังคมนิยมขึ้นเสียก่อนมากซึ่ง ข้าพเจ้าไม่ได้ใจเด่นการที่มีรายละเอียดพร้อม เมื่อสัญชาตญาณแห่งการเก่งแย่งแข่งดี กลยุทธ์มาเป็นสัญชาตญาณแห่งภารกิจ ข้าพเจ้าเชื่อว่าบัญชาการผลิตและการจำหน่ายจะหมดไป ด้วยมีการใช้บัญญาร่วมกัน และความปรารถนาดีร่วมกันในหมู่ประชาชนนั่นเอง

- คาด มากซึ่** : บาคุนิน ความยุ่งยากของท่านเกิดจากจิตวิทยาส่วนหนึ่ง และจากศีลธรรมอีกส่วนหนึ่ง โดยที่ความคิดความอ่านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเลย ดูท่านจะเข้าใจผิด คิดไปว่ารู้ก่อให้เกิดเงินทุน หรือยังหนึ่ง นายทุนมีเงินทุนหมุนเวียน เพราะรู้สึกช่วยเหลือเกื้อกูล นี่คุณจะเป็นเหตุให้บังเกิดความคิดอย่างง่าย ๆ ตามขึ้นมาในทัศนะของท่าน ดังท่านเข้าใจว่า ถ้าเราเลิกการมีรัฐเสีย ระบบนายทุนก็จะสลายตัวไป แต่ความจริงนั้น ข้าพเจ้าขอบอกท่านว่า เป็นการมองกันข้าม คือ เลิกระบบเงินทุนเสีย เลิกการผลิตอย่างใหญ่หลวง โดยที่เงินทุนสำหรับกิจการนั้นอยู่ในมือคนจำนวนน้อยเสีย และรัฐก็จะไม่เป็นสิ่ง lever สำคัญอีกต่อไป
- นาคุนิน** : แต่ความเจริญอยู่ที่สภาพของรัฐนั่นเอง รัฐทุกชนิดเป็นพิษเป็นภัยต่อเสรีภาพ
- คาด มากซึ่** : การมีทักษะผสมอารมณ์อย่างรุนแรงต่อรัฐ ท่านทำโทษให้ขบวนการของพวกกรรมกรอย่างใหญ่หลวง นาคุนิน ท่านกำลังใช้อิทธิพลของท่าน ไม่ให้เข้าเหล่านี้ร่วมในการเลือกตั้ง
- นาคุนิน** : ข้าพเจ้าบอกให้กรรมกรทำยิ่งกว่าไปมีส่วนในการเลือกตั้ง ข้าพเจ้าบอกให้เข้าเหล่านั้นต่อสู้เลยที่เดียว
- คาด มากซึ่** : ท่านบอกให้พวกนี้ต่อสู้ ทั้งที่ยังไม่เห็นทางจะได้ชัยชนะเดียวหรือ นั่นบ่าว่าไร ความรับผิดชอบ อีกประการหนึ่ง ดังข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้วว่าความบกพร่องของท่านนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของศีลธรรม ทั้งนี้ก็เพราะท่านขาดความอดทน ท่านชอบยึดปืนยาวตอนลง ไปปิดถนน แม้เพื่อการอันท่านไม่เห็นด้วยนักก็ตาม ทั้งนี้ เพราะการกระทำการนั้นสนับอารมณ์อันชอบอาภารุนแรงของท่าน คือจะเสียเท่าไรเสียไป ขอให้ได้คืนเต้นกีเหล็กัน ท่านจะไม่อุทิศตัวเพื่อกิจกรรมทาง

การเมืองอย่างแท้จริง เพราะนั่นท่านต้องอดทน ต้องอยู่ในกฎ และต้องคิดอย่างรอบคอบ

- นาคูนิน** : ชีวิตของข้าพเจ้าทั้งหมดอยู่ที่เพื่อภารกิจทางการเมือง
- คาด มากซ์** : ชีวิตของท่านนั้นอยู่ที่เพื่อการวางแผนทางการเมือง ซึ่งไม่เหมือนกัน
- นาคูนิน** : วิถีชีวิตของข้าพเจ้าทั้งหมดเป็นมาในหน่วยกรรมกร จัดรูปงาน โดยเฉพาะงานเชื้อให้การศึกษา
- คาด มากซ์** : ศึกษาเพื่ออะไร
- นาคูนิน** : เพื่อการปฏิวัติ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่ากรรมกรควรเสียพลังงานไปกับสถาบันจอมปลอม อย่างที่เรียกว่ารัฐบาลโดยตัวแทนของประชาชน หรืออะไรทำนองนั้น
- คาด มากซ์** : ข้าพเจ้าเข้าใจว่าความคิดที่ว่านี้มีผู้เห็นด้วยในอิตาลีและสเปน ในหมู่ท่านายความ นักศึกษาและบัญญัชณ์ แต่กรรมกรยอมเชื่อถ้อยไม่ได้อก ว่ากิจบ้าน การเมืองไม่ใช่เรื่องของเข้าเองด้วย การไปบอกรัฐกร่าว่ายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เท่ากับซวยให้คนพากันเข้าไปอยู่ใต้อิทธิพลของพวกพระบาทหลวง และนักการเมืองที่เป็นนายทุน
- นาคูนิน** : มากซ์ที่รัก ถ้าท่านอ่านบทความของข้าพเจ้าที่พิมพ์แล้ว ท่านย่อมรู้ได้ว่า ข้าพเจ้าคิดค้านอย่างรุนแรงเรื่อยมา เพื่อต่อต้านคำสอนจักรและนักการเมือง พากันนี้ ทัศนะของท่านในเรื่องนี้ ออกจะเบา ๆ อยู่ด้วยซ้ำ เมื่อเทียบกับข้อเขียนของข้าพเจ้า
- คาด มากซ์** : มิตรที่รัก ข้าพเจ้าไม่ปฏิเสธเลยแม้แต่สักครู่ขณะหนึ่ง ว่าท่านจะเกลียดพระ และนักการเมืองพากันนี้มาโดยตลอด แต่ที่ท่านไม่เข้าใจก็คือ ความคิดของท่านเป็นประโยชน์ต่อกันพากันมาก
- นาคูนิน** : อย่าพูดเล่นนะ มากซ์
- คาด มากซ์** : พูดจริง ๆ ประการแรก ขอให้พิจารณาถึงคำพูดของท่านในเรื่องเสรีภาพ ย่อมชัดเจนอยู่แล้ว ว่าอิสรภาพที่ท่านเชื่อ คือเสรีภาพส่วนตัว ซึ่งเป็นอย่างเดียว กับที่นักทฤษฎี grammophily หดหาย อย่าง ซอฟต์ ล็อก และ มิลล์ ท้องการนั้นเอง เวลาท่านคิดถึงอิสรภาพ ท่านคิดว่าควรจะมาสั่งให้การทำอะไรไม่ได้ ท่านคิดถึงแต่ละคน โดยแยกออกจากกัน โดยต่างก็มีสิทธิของตน ซึ่งสถาบัน ส่วนรวมหรือสถาบันทางสังคม เช่นรัฐ นักจะเข้ามายักขวาง ท่านไม่เคยคิดอย่างที่นักสังคมนิยมที่แท้ต้องคิด คือ คิดถึงมนุษยชาติทั่วโลก คิดถึงมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งแยกออกจากสังคมเสียมิได้

- บากูนิน** : เอาอีกแล้ว มาครั้ง ท่านแสดงว่าไม่ได้ยินที่ข้าพเจ้าพูด หรือหาไม่ก็ไม่เข้าใจ สิ่งซึ่งท่านได้ยิน
- คาด มากซ์** : ข้าพเจ้าคิดว่าเข้าใจท่านยังกว่าท่านเข้าใจตัวเอง ถ้าท่านไม่อารับได้ว่ารู้สึกเป็นอื่นใดนอกไปจากการชั่วเหลวจะก็ ย้อมแสดงให้เห็นชัดว่าท่านไม่อาจคิดว่ามนุษย์เป็นอื่นใดได้ นอกจากเป็นแต่ละหน่วยที่แยกออกจากกัน ต่างก็มีจิตใจแตกต่างกัน มีความปรารถนาแตกต่างกัน และมีความสนใจแตกต่างกัน นี้คือวิธีคิดของพวกรักษาภูภูมิธรรมพื้นที่ขอบลักษณ์เรียน พวกท่านที่เป็นอนาธิปัต্যก็เห็นภาพของมนุษย์และสังคมไปในรูปนี้ด้วยเช่นกัน อนาธิปไตยแบบของท่านนั้นก็คือเรียนรูปแบบรุนแรงนั่นเอง อาจบอกได้ว่า แรงเสียจนสุดกู่ด้วยชา ประชญาของท่านเป็นแบบอัคตินิยมโดยแท้ ซึ่งว่าโดยเนื้อนามธรรมแล้ว ก็แบบเดียวกับพวกราษฎรุน
- บากูนิน** : ข้าพเจ้าไม่สนใจในด้านนามธรรม
- คาด มากซ์** : แต่ลักษณะนี้เป็นความคิดทางค้านนามธรรม “ไม่ว่าท่านจะเข้าใจความข้อนี้หรือไม่ก็ตาม ทั้งยังมีระบบจริยธรรมของตัวเองอีกด้วย ซึ่งคล้ายของพวกริสเตียนมาก ท่านใช้คำว่า “ช่วยกันและกัน” อุ่นเสมอ โดยที่ท่านอาจใช้คำว่า “รักเพื่อนบ้านของตน” หรือ “เสียสละตนเพื่อผู้อื่น” ตามศัพท์ที่พวกริสเตียนใช้ก็ยังได้ แต่ลักษณะนิยมที่แท้ไม่ต้องการความคิดเช่นนี้ เพราะไม่ยอมรับการอยู่แยกกันของบ้ำเจกบุคคล ในสังคมระบบสังคมนิยมมนุษย์ไม่แยกจากตนเองหรือจากเพื่อนบ้าน
- บากูนิน** : โดยที่รู้ทำให้มนุษย์ต้องแยกจากกัน วิธีแก้ก็คือลบล้างรู้สึกเสีย
- คาด มากซ์** : แต่เราจะทั้งรู้สึกเสียไม่ได้ จนกว่าเราจะลบลงคงคุณต่าง ๆ ออกให้หมด โดยที่คงคุณนั้น ๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้รู้สึกใหญ่กว่าสังคม
- บากูนิน** : ในทันทีที่ขบวนการของพวกรกรรมยึดอำนาจได้เพียงพอ ที่จะขจัดคงคุณนั้น ๆ รู้สึกจะหมดความจำเป็นลง
- คาด มากซ์** : ท่านยอมรับว่าขณะนี้ยังจำเป็นอยู่มิใช่หรือ
- บากูนิน** : จำเป็นสำหรับสังคมที่เป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติ เมื่อแจกทรัพย์สมบัติส่วนตัวออกไปแล้ว และระบบสังคมนิยมได้ชัยชนะแล้ว.....
- คาด มากซ์** : นับเป็นระบบสังคมที่ Lewinsky มาก ที่มีวัฒนธรรมอยู่กับการแยกจ่ายทรัพย์สมบัติอยู่ บากูนิน ท่านคงไม่อยู่ในพวกริสเตียนที่คิดว่าลักษณะนิยมคือระบบที่บีบ Wassdugan อย่างยุติธรรมให้แต่ละบ้ำเจกบุคคล

- นาคูนิน** : นั่นเป็นจุดมุ่งหมายประการหนึ่งด้วยอย่างแน่นอน
- คาด มากซ์** : มิตรรัก จุดมุ่งหมายของระบบสังคมนิยมพลิกหน้ามีอีกเป็นหลังมือยิ่งกว่าจุดมากนัก ด้วยต้องปรับเปลี่ยนธรรมชาติของมนุษย์โดยตลอด เปลี่ยนที่ตัวคน โดยสร้างคนอย่างใหม่ขึ้นมา ปัจจุบุคคลรวมเข้าอยู่ในสังคม แต่คนจะเป็นอิสระ พนความเป็นอ่อนน้อมไปจากตัวตน ลักษณะนิยมจะนำเสื่อภาพมาให้ โดยไม่เหมือนกับประสบการณ์ใด ๆ ของมนุษยชาติที่แล้ว ๆ มาเลย
- นาคูนิน** : ท่านทำให้เสื่อภาพเป็นสิ่งลึกกลบไปแล้ว
- คาด มากซ์** : ท่านทำให้เสื่อภาพเป็นสิ่งสามารถยืนยันไป นาคูนิน เวลาท่านมองดูโลก ท่านวัดภาพเอาไว้บางคนมีอิสระภาพ แต่บางคนถูกกดดัน ใช่ไหม
- นาคูนิน** : ข้าพเจ้าไม่ได้วัดภาพเอา ความจริงเป็นเช่นนั้น คนที่มีอิสระภาพเป็นจำนวนน้อยนั้นคือคนราย
- คาด มากซ์** : ข้าพเจ้าขออภัยท่านว่าในปัจจุบันไม่มีใครเลี้ยงในโลกนี้ที่เสื่อ เม็กระภูมพีที่รายที่สุดก็ตาม พูดกันโดยวิธีธรรมแล้ว นายทุนก็เป็นทาสของระบบเท่า ๆ กับกรรมการ ด้วยเหตุนี้เราจึงกล่าวให้โดยสัจจะว่าการปลดแอกของกรรมการ เป็นการปลดแอกให้มนุษยชาติทั้งมวลด้วย
- นาคูนิน** : ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า คนรายทำอะไรได้ตามใจปรารถนา ในขณะที่คนจนหาสิ่งซึ่งจำเป็นสำหรับตนก็ไม่เพียงพอเสียแล้ว
- คาด มากซ์** : แต่คนรายก็ต้องเลือกทำได้อยู่ในระบบแห่งวัฒนธรรมของพวกระภูมพีเท่านั้น และระบบก็ปฏิเสธมิให้คราว ๆ ได้วัตถุธรรมของความเป็นมนุษย์อีกด้วย นอกจากไปจากนี้แล้วยังเป็นทฤษฎีที่ให้เสื่อภาพอย่างจำกัด คือให้ทำจำเพาะสิ่งที่ต้องการทำ
- นาคูนิน** : ก็ยังดีกว่าทฤษฎีที่กำหนดเสื่อภาพ ว่าเป็นการกระทำจำเพาะในสิ่งที่ควรทำเท่านั้น พวกระยะเข้าว่ากันอย่างนี้แหละ ที่ว่าศานจาร์ให้เสื่อภาพโดยสมบูรณ์นั้น มันอย่างนี้เอง และอย่างที่ເຢເກລວ່າ ເຊື້ອັ່ນຮູ້ເປັນການໄດ້ເສີມພອຍ່າງສົມບູຽນ໌ ວ່າກັນໂດຍສ່ວນທີ່ແລ້ວ ຂ້າພເຈົ້າວ່າຄະນະມາສາມັກນັ້ນຕິດຖຸແລ້ວ ທີ່ວ່າເສີມພົກສອນກີ່ກຳມະນຸຍາດີ່ມີກຳນົດໃຫຍ່
- คาด มากซ์** : ท่านเองก็นิยามเสื่อภาพมาแล้ว ว่าเป็นการกระทำที่ให้มนุษย์ได้แสดงความสามารถอย่างที่สุด และนั่นไก่ลักษณะของการของลักษณะนิยมที่สุด คนในระบบสังคมนิยมมีเสื่อ เพราเป็นคนที่เปลี่ยนไปจากเดิมแล้ว
- นาคูนิน** : แต่ถ้ามนุษย์ไม่ได้วัตถุธรรมปล่อยให้ได้พัฒนาตนเองแล้ว เราจะไม่สามารถกระหนกถึงสิ่งที่คือที่สุดที่มีอยู่ในตัวเขา

- ค า ล น า ก ซ ់ :** นั่นແນ່ បາຄຸນິນ ທ່ານໄດ້ເປີດເພຍປະຫຼາມແບບກະຮຸນພື້ນົດເສັງເນີນຂອງທ່ານ ອອກມາແລ້ວ ດ້ວຍດ້ວຍຄຳຂອງພວກກະຮຸນພື້ນົດເສັງເນີນເຫັນໆ ນີ້ໄໝໃຊ້ສິ່ງທີ່ ອັດມໍ ສມື່ ແລະພຣົກພວກຂອງເຂົາກລ່າວດອກຫົວ ຄືປົລ່ອຍໃໝ່ນຸ່ຍໍ່ໄດ້ອູ້ຕາມລຳພັ້ງ ແລ້ວເຂົາກຈະທຳສິ່ງທີ່ທີ່ສຸດ ເພື່ອຕົວຂອງເຂົາເອງ ສັ່ວງເຄຣຍູກິຈຈະມີສິ່ງກະຖຸນ ເພື່ອປ່ຽນປ່ຽນຕາມເອງ ເຂົາເຮົາກວ່າວ່າໄຮນ່ Laissez nous faire ໃຊ້ໃໝ່
- ບາຄຸນິນ :** ທີ່ທ່ານພຸດເຂົ້ານັ້ນ ກີ່ພຣະທ່ານເລືອກທີ່ຈະລະເຊຍຄວາມຈິງທີ່ວ່າ ພວກເສັງເນີນຍືດ ດື່ອສິທິໃນກຣັພຍ໌ສມັບຕື່ສ່ວນຕົວ ແລະຮະບົບເຄຣຍູກິຈແບບແໜ່ງຂັ້ນ ໃນຂະນະທີ່ ຂ້າພເຈົ້າເຊື່ອວ່າທຸກສິ່ງຈະຕັ້ງຄືເປັນຂອງກລາງ.....
- ค า ล ນ า ก ស ់ :** ໄກກຫລັກການຂອງທ່ານໝາຍລຶ່ງວ່າ ມນຸ່ຍໍ່ທຸກຄົນຕ້ອງມີສິທິສ່ວນຕົວ ໂດຍມີ ເສັງກາພອຍ່າງປຣາຈາກຂອບເຂດອັນຈຳກັດ ທ່ານຈະພບວ່າຈະມີບາງຄນທີ່ຕ້ອງການ ເຂົ້າສິ່ງຂອງໃນສ່ວນກລາງ ແລະອ້າງວ່າເປັນຂອງຄນ ດ້ວຍທ່ານໄໝ່ສາມາດຈະມີ ເສັງກາພຂອງບັ້າເຈົກນົ້ນສມບູຽນໄດ້ໂດຍໄໝ່ດື່ອສິທິໃນກຣັພຍ໌ສມັບຕື່ຂອງຕົນໄວ ໃນຂະນະເດືອກັນ ແລະທ່ານຈະຕອບແກ່ຜູ້ທີ່ອ້າງສິທິໃນການດື່ອກຣັພຍ໌ສມັບຕື່ສ່ວນຕົວ ໄດ້ອ່າງໄຣ ເຄລະ ຈະໄໝ່ຕອບເຂົກ້າໄດ້ ແຕ່ຈະກຳນົບເຂົາຍ່າງໄຣວີ ຖ້າທ່ານໄວ່ມີ ຮູ້ ອົບເຄື່ອງມືການໃຊ້ອຳນາຈາກທາງສັງຄົມນິຍມທີ່ຈະກວບຄຸມພວກຫວ້າແໜ້ງ ອົບ ບັ້າເຈົກນົ້ນທີ່ຕ່ອກຕ້ານສັງຄົມແລ້ນໆ
- ບາຄຸນິນ :** ທ່ານນັ້ນແລ້ວ ນາກ ស ់ ທີ່ກີ່ລ່າວ່າມນຸ່ຍໍ່ໃນຮະບົບສັງຄົມນິຍມ ຈະຕ້ອງເປັນມນຸ່ຍໍ່ ທີ່ເປີລື່ອນແປ່ງ ເວັຈະ ໄມ່ມີຄວາມຢືນດັບນິນໃນຕົນ ໄມ່ມີຄວາມລະໂນບ ຊຶ່ງເປັນແຮງ ກະຖຸນອັນຜົດຮຽມชาຕີ ຊຶ່ງເກີດຈາກການດຳເນີນເວົົາໃນສັງຄົມແບບກະຮຸນພື້ນົດເສັງເນີນ
- ค า ล ນ า ก ស ់ :** ບາຄຸນິນ ມນຸ່ຍໍ່ໃນຮະບົບສັງຄົມນິຍມຕາມແບບຂອງຂ້າພເຈົ້າຈະຕ້ອງເປີລື່ອນແປ່ງ ແຕ່ຂ້າພເຈົ້າໄວ່ເຄຍດື່ອວ່າມນຸ່ຍໍ່ໃນຮະບົບຂອງທ່ານອູ້ໃນຮະບົບສັງຄົມນິຍມເອາເລຍ ເພຣະທ່ານຄົດລຶ່ງມນຸ່ຍໍ່ໃນຮູ້ນະບັ້າເຈົກນົ້ນ ຊຶ່ງແຕ່ລະຄນມີອານາຈັກຮ່າ່ງສິທິ ຂອງຕົນ ຂ້າພເຈົ້າຄົດລຶ່ງມນຸ່ຍໍ່ຫາຕີ່ຍ່າງເປັນສາກລ ເສັງກາພໃນສາຍຫາຂອງ ຂ້າພເຈົ້າ ຄືການປັດປຸລ່ອຍມນຸ່ຍໍ່ຫາຕີ່ ຫາໃຊ້ເສັງກາພຂອງບັ້າເຈົກນົ້ນໄໝ
- ບາຄຸນິນ :** ແຕ່ນັ້ນກີ່ເປັນຄວາມຄົດຂອງເຫັນເກີດເກີຍກັບເສັງກາພອີກນັ້ນແລ້ວ ຄວາມຄົດທີ່ວ່າ ການກະທຳຍ່າງເສົ່ຽ ຄືການກະທຳຍ່າງມີຄືລຮຽມ ແລະການກະທຳຍ່າງມີ ຄືລຮຽມ ຄືການກະທຳມານຫລັກຂອງເຫຼຸດຜູລ ຊຶ່ງສ່ວັນໜີໂດຍຮູ້ນັ້ນເອງ
- ค า ล ນ า ก ស ់ :** ເຫັນໄໝ່ໄດ້ພົດໄປກັ້ນໜົມດ່ວຍກັບ ເພາະຄນທີ່ມີເຫຼຸດຜູລທ່ານນັ້ນທີ່ເສົ່ຽໄດ້ ເພຣະວ່າ ຄນທີ່ມີເຫຼຸດຜູລທ່ານນັ້ນ ທີ່ສາມາດເລືອກໄດ້ໃນຮ່ວ່າການເລືອກຫາຍາ໏ການ ການ ເລືອກທີ່ປຣາຈາກເຫຼຸດຜູລ ຫາໃຊ້ການເລືອກທີ່ເສົ່ຽໄໝ່ ແລະການກະທຳຍ່າງເສົ່ຽກື່ອ

การกระทำอย่างมีเหตุผล และการกระทำอย่างมีเหตุผล คือการยอมรับทำตามความจำเป็นทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ “ไม่มีข้อขัดแย้งอันใดในระหว่างความจำเป็นและเสรีภาพ

- นาฏนิน** : เตต่ำงไม่ได้พูดถึงปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพทางใจ มากซึ่ง เรากำลังพิจารณาถึงเสรีภาพทางการเมือง “ไม่มีอะไรที่เป็นนามธรรมหรืออยู่ยากเกี่ยวกับสิ่งนั้น หรอก เสรีภาพทางการเมืองมีอยู่ “ได้ก็โดยการจำกัดทางการเมืองออกไป ” ไม่จำเป็นที่ครรัคคันหนึ่งจะต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งทางปรัชญา เพื่อที่จะเข้าใจความข้อนี้ ทارกเพียงเก้าข่าว ก็สามารถมองเห็นได้ว่า ครรเป็นผู้ที่ถูกกดซึ่ง และครรเป็นผู้กดซึ่ง
- คาด มากซึ่ง** : และทารกเก้าข่าว ก็สามารถที่จะเข้าใจได้ว่า สถานการณ์เยี่ยงนี้จะจำกัดให้หมดไปได้ ก็โดยการเลิกล้มรัฐ โดยเขาก็จะกลายเป็นอนาธิปไตย แต่ความอ่อนประสบการณ์จะเป็นสิ่งที่เราให้อภัยเขาได้ในเรื่องความเหลา เช่นนี้
- นาฏนิน** : ความเหลานั้นมีกันได้ทั้งในนักปรัชญาและในเด็ก เหตุผลอันไม่แจ่มชัด ทั้งหมดของท่านเกี่ยวกับเสรีภาพ ก็นำท่านไปสู่ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ถูกบังคับให้มีเสรีได้ ดังที่รัสโซและไฮเกลเคคิดพิคมาแล้ว
- คาด มากซึ่ง** : แน่นอน มนุษย์นั้นถูกบังคับให้เป็นเสรีชนได้ ในความหมายที่ว่าบังคับให้เขาเหล่านั้นกระทำการอย่างมีเหตุผลได้ หรือไม่ก็บังคับเข้าจากการกระทำอันไร้เหตุผลได้
- นาฏนิน** : แต่เสรีภาพที่ใช้บังคับมนุษย์ หมายความค่าพอแม้แต่จะใช้ชื่อว่าเสรีภาพไม่
- คาด มากซึ่ง** : ความจริงต่างหากที่เป็นสาระ ไม่ใช่ชื่อ
- นาฏนิน** : เอาละ เราลองมาดูความจริงกันสิ ถ้าท่านพูดถึงการบังคับคนให้มีเสรี ท่านย่อมต้องคิดถึงประชาชนที่แบ่งเป็นสองชนชั้น ชนชั้นแรก คือพวกที่กระทำการบังคับ และอีกชนชั้นหนึ่งคือพวกที่ถูกบังคับให้มีเสรีภาพ ดังนั้นท่านจึงมีคนสองจำพวก ประกอบกันอยู่ในสังคม ที่ถือว่าเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น แห่งระบบสังคมนิยมเผด็จการ คือผู้ปกครองและผู้ที่ถูกปกครอง พากแรกอยู่ข้างบน และอีกพวกหนึ่งอยู่ข้างล่าง
- คาด มากซึ่ง** : แน่นอน ที่คนบางคนจะต้องเห็นอกว่าคนอื่น ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวกับท่านมาแล้ว ว่าสังคมแบบสังคมนิยมจะต้องมีการวางแผน โดยเฉพาะในระยะเริ่มแรก หายไม่สังคมนั้นจะกล้ายเป็นหอสูงแห่งบาเบล (Tower of Babell) คือโลกซึ่ง

ไม่มีผู้ใดรู้ว่าจะต้องทำอะไรหรือคาดหวังถึงอะไรได้ โลกซึ่งปราศจากการเบี่ยบความมั่นคง หรือการพึ่งพา การตระเตรียมที่แน่นอน อนาคตไทยหมายถึงความยุ่งเหยิง และความยุ่งเหยิงทำให้ข้าพเจ้าหาดหวน นาคูนิน ถ้าอนาคตไทยทำให้ท่านพอใจ ก็เป็น เพราะท่านชอบชีวิตแบบที่น่าทึ่นเต้นของพวกใบบีเมียนและพากย์บี เพราะท่านเพชริญมาแล้วกับความเข้มงวดแห่งการดำเนินชีวิตในครอบครัวของชนชั้นสูง และโรงเรียนทหารในระยะแรก ๆ ของชีวิตท่าน จึงอาจจะเป็นธรรมชาติที่ชีวิตอันปราศจากความเบี่ยบของพวกใบบีเมียน จะทำให้ท่านพอใจ และถ้าท่านได้ตริตรองให้ดีแล้ว จะเห็นว่าลักษณะใบบีเมียนแท่นนี้ เป็นการขยายระบบภารภูมิที่ออกไปเท่านั้นเอง เป็นแต่กันระบบเดิมไม่ได้ และต่อต้านระบบนั้น แต่ข้าพเจ้าขออกแก่ท่านว่าระบบภารภูมิพื้นนี้ เราไม่ต้องไปให้ความสนใจถึงเพียงนั้นดูก นักสังคมนิยมมีอะไรที่ลึกซึ้งกว่านี้ให้คิดอีกเยอะแยะ

นาคูนิน

: ท่านพูดถึงสังคมนิยมแบบสามัญ มากซ์ แต่ท่านเองนั้นแหล่ที่มีความคิดอย่างสามัญเหลือเกิน เกี่ยวกับความหมายของอนาคตไทย สำหรับผู้ไร้การศึกษา อนาคตไทยหมายถึงเพียงแต่ความยุ่งเหยิงและความปราศจากความเบี่ยบ แต่ผู้ที่มีการศึกษาแล้ว จะต้องรู้ว่าคำ ๆ นี้เป็นเพียงการถ่ายทอดอักษรจากภาษากรีก ซึ่งไม่มีความหมายอะไรมากไปกว่าการเป็นฝ่ายค้านรัฐบาล นับเป็นความเชื่อที่ผิดอย่างมากในข้อที่จะลงความเห็นว่า การไม่มีรัฐบาล หมายถึงการเกิดขึ้นของความยุ่งเหยิงและความไม่มีระเบียบที่สุด ในยุโรปทุกวันนี้ชาติที่มีระเบียบวินัยที่สุดหากใช้ชาติที่รัฐบาลกดขี่สาธารณะอย่างมากที่สุดไม่ หากแต่เป็นชาติที่มีทางน้ำรัฐสึกถึงพลังอำนาจของรัฐบาลอย่างน้อยที่สุดต่างหาก สำหรับการที่ท่านกล่าวถึงพวกใบบีเมียนนั้น ข้าพเจ้าไม่เข้าใจ เพราะข้าพเจ้าไม่เคยคิดถึงความปราศจากความเบี่ยบวินัย

คลา มาកซ์

: แต่ท่านก็เคยกล่าวอย่างกระเทียนกระหือรือถึงเลือดถึงไฟ และการทำลายล้างมาแล้ว

นาคูนิน

: นั่นเป็นเพียงระบบฉบับแห่งความรุกราน ของการทำสมความท่านนั้น ข้าพเจ้าอาจจะไม่สามารถรับรู้ถึงการเกิดขึ้นแห่งการปฏิวัตินานกว่าท่าน มากซ์ แต่ ข้าพเจ้าประกันได้ว่า อนาคตไทยปัจจุบันในความสงบแห่งระเบียบของสังคมนิยมอยู่มากพอ ๆ กับท่าน

- ค่าล มากซ์** : ไม่มีประโยชน์หากที่ท่านจะประณานความสงบ เพราะว่าถ้าป่วยจากรั้ว สังคมนิยมเสียแล้ว ท่านก็จะไม่สามารถมีความสงบได้ การปฏิวัติตามแบบของท่านจะนำการนอนเลือด อุบัติภัย และการทำลายล้าง มาให้อย่างแน่นอน แต่มันจะไม่ให้อะไรมากได้ไปกว่านั้นอีก
- นาคูนิน** : และการปฏิวัติตามแบบของท่าน มากซ์ จะทำสิ่งที่เลวกว่ามาให้อย่างสุด คณนาได้ นั่นก็คือความเป็นทาส
- ค่าล มากซ์** : เอาละ เพื่อนรัก นับว่าโชคดีที่เราทั้งสองท่านไม่ถูกพากะรั้วมีลิงโขย และถ้าเราต่างกันสนหนากันท่อไปอย่างนี้ เราอาจหยุดการเป็นสายทางสังคม นิยมร่วมกันก็เป็นได้

บทสนทนาทางการเมืองเรื่องเสรีภาพ

ระหว่าง جون สจวต มิลล์ และ เจมส์ พีตซ์เจมส์ สตีเฟ่น

جون สจวต มิลล์ (๒๕๘๙-๒๕๑๖) เป็นนักเขียนปรัชญาที่มีชื่อเสียง และเมื่อเขาได้พิมพ์บทความเรื่อง On Liberty ในปี ๒๕๐๖ เขายังได้ใช้เวลาอ่านหนังสือเป็นเวลาหลายปี โดยร่วมมือกับแดร์เรย์ เทเลอ ภารຍาของเขานี้ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ตุ้นให้เขาระบุเรื่องนี้ ให้เขาระบุเรื่องนี้ ให้เขาระบุเรื่องนี้ เพื่อการพิมพ์ ก็เพราะประสมการณ์ที่เขาก็อ่าว่าเราต้องรับรู้ปัญหานี้และผลงานศิลปะอื่นๆ ในเมืองเนเปิลส์ ที่เป็นภาพเปลี่ยนถูกเอาไปไว้ในปีกนั้นได้แล้ว อย่างไรก็ดี ข้ออกเกียงอันสำคัญของบทความก็ไม่ได้นำไปต่อต้านการบีบบังคับของรัฐ เท่ากับที่ต่อสู้กับการบีบบังคับของสังคม ซึ่งมิลล์ก็อ่าวก้าวล้ำนำ เอาเสรีภาพไปจากนิเวศเจชชัน มิลล์เรื่องนี้ยังคงทำให้คนกับเสรีนิยมก่อนหน้าเขา ที่ว่ารัฐไม่ควรเข้ามายกเว้าก่อนในเรื่อง อิสรภาพ แต่มิลล์ไปไกลกว่าเดิม ตรงที่ว่ามนุษย์ควรเป็นอิสระจากประเพณี ข้อห้าม และกฎที่ไม่ได้ราหันกันหลายแห่งด้วย เพราะข้อห้ามเหล่านี้ก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากฎหมายของรัฐ

เชอร์ เจนส์ สตีเฟ่น (๒๓๗๗-๒๔๓๗) เป็นนักทฤษฎีทางกฎหมายที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นผู้ที่พิมพ์บทความเรื่อง Liberty, Equality, Fraternity ซึ่งจะมีความคิดของมิลล์ในเรื่องอิสรภาพ จากการได้เป็นผู้พิพากษา ศาสดาราจารย์ นักการปักครอง นักการศึกษา และนักหนังสือพิมพ์ สตีเฟ่นได้นำเอาประสมการณ์อันกว้างขวางมาโดยเดียว มากพอ กับที่มิลล์ได้กระทำ ถึงแม้ว่าเสียงของเขายังคงเป็นเพียงของนักกฎหมาย มากกว่าจะเป็นเสียงของนักปรัชญา เขายัง อ่อนกว่ามิลล์เกิน ๒๐ ปี แต่ในบทสนทนาที่ว่าด้วยการให้คุณทั้งสองนี้พูดกัน เขายังคงในฐานะอันกดดันให้มีกัน

สตีเฟ่น	: ความสำเร็จจาก Essay on Liberty ทำความประหลาดใจให้ท่านมากที่สุด
นายมิลล์
มิลล์	: สตีเฟ่น ข้าพเจ้ายังไม่แน่ใจว่าท่านหมายความว่าอย่างไรในคำว่า “ความสำเร็จ” เพราะหนังสือเล่มนี้ได้ถูกโภมทีอย่างแข็งขันในหลาย ๆ ทาง หากได้รับการต้อนรับอย่างดีในหลายวงการ แต่ก็ใช่ว่าข้าพเจ้าจะไม่คาดมาก่อนว่าจะ มีอาการอันเป็นปฏิบัติบ่ก็ เช่นนี้ และก็ต้องขอพูดว่าข้าพเจ้าไม่ผิดหวัง ข้าพเจ้ารู้สึกตั้งแต่ตอนนั้น และยังคงรู้สึกอยู่ว่า ถึงเวลาอันควรแล้วสำหรับการพิมพ์หนังสือนี้
สตีเฟ่น	: มีคนจำนวนมากที่สันนิษฐานว่า อย่างน้อยอยังกฤษก็ได้เสรีภาพอย่างเต็มภาคภูมิแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างดังที่นักปรัชญาเช่นล็อกก์ เจ้าใจถึงแก่นแท้ของอิสรภาพ นั่น เราก็ได้กันแล้ว ส่วนมากที่ล็อกกิดเกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพ ได้กลับเป็นส่วนหนึ่งแห่งความคิดของชาวอังกฤษในทุกวิธีวิถีไปแล้ว
มิลล์	: โดยนัยหนึ่ง ท่านก็พูดถูก สถานภาพของอังกฤษในปี ๒๕๐๐ เช่นนี้ ย่อมแตกต่างจากปี ๒๓๐๐ เช่น อย่างมาก ในครั้งกระโน้น อิสรภาพที่เราต้องการอย่างยิ่งเป็นประการแรก ก็คืออิสรภาพจากการกดขี่ของพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ อิสรภาพที่เราต้องการอย่างยิ่งในเวลานี้ ไม่เป็นอิสรภาพจากการกดขี่ของพระ

นางวิคตอรีเรย์ พระบรมราชินีมีได้ทรงกดขี่พวงเวลาเลย พวงเราเกือบไม่รู้ด้วย
ซ้ำว่าเส็จจากอยู่หรือไม่ เราพบรู้ถึงรัฐบาลของพระองค์มากกว่า เม้าว่าสิ่งนั้นก็ไม่
ได้เป็นทันเหตุใหญ่แห่งการบีบบังคับซึ่งมีผลอยู่หน่อเรา

สตีเฟ่น

: ข้าพเจ้ายังไม่ค่อยเข้าใจกระจ่างนักหรอกรหาน ในการที่ท่านเรียกว่าการบีบ
บังคับซึ่งมีผลอยู่หน่อเรา แต่ข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างแน่นอน ในคำว่า “อิสรภาพ”
และคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งข้าพเจ้าเข้าใจว่าคำทั้งสองนี้เป็นไวพจน์กัน
ซึ่งยอมมีความหมายต่างกัน ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ข้าพเจ้าเข้าใจว่ามีความ
แตกต่างอย่างมากในเรื่องอิสรภาพ เท่ากับที่มีการแตกต่างทางด้านการบังคับ
ให้คนต่อต้าน ไม่ให้มีอิสรภาพนั้นแล แต่คำว่า อิสรภาพ นั้น พึงคุ้ราวกับ
ว่ามีความเลิศอยู่ในทางอารมณ์ จนเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในทุกกรณี

มลัด

: เมื่อข้าพเจ้าเขียนหนังสือเรื่อง Essay on Liberty ข้าพเจ้าคิดถึงบัญหาเกี่ยว
กับอิสรภาพ ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่กับประชาชนชาวอังกฤษเป็นประการแรก
แต่ก็เผชิญกับคนส่วนใหญ่ในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือในปัจจุบันด้วย
ความคิดที่จะทิพมพ์บทความโดยแยกเป็นเล่มต่างหากนั้น เริ่มเมื่อข้าพเจ้าเดิน
ทางท่องเที่ยวในอิตาลีในปี ๒๗๓๘ ตอนนั้นข้าพเจ้าทำงานด้านการเขียนอย่าง
ใกล้ชิดกับภรรยาของข้าพเจ้าที่หาชีวิตไม่แล้ว และเธอันน์เองที่มีส่วนร่วม
อย่างมากในการเขียนบทความ มากกว่าตัวข้าพเจาเองเสียด้วยซ้ำ ในตอนร่าง
ได้ตั้งใจจะให้เป็นงานนิพนธ์ที่ว่าด้วยบัญหาปรัชญาสังคม โดยมีบทต่าง ๆ ที่
เกี่ยวกับสังคมนิยม ลัทธิศาสนา ประชากร การศึกษาและอื่น ๆ รวมทั้งเสรี
ภาพด้วย แต่แล้วข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกขึ้นว่า บัญหาเรื่องเสรีภาพนั้นจำต้อง
รีบเร่งก่อนบัญหาอื่น ด้วยข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่าบทบาทของการเขียนเชื่อร์
ได้แฝงข่ายกว้างมากแม้ในอิตาลี ตัวอย่างเช่น ข้าพเจ้าพบว่า ภาพวินส
แห่งแคน培์ตอลได้ถูกนำเคลื่อนย้ายออกไปจากสายตาของประชาชนในกรุงโรม
และภาพวินสแห่งคลลิปีย์ ก็ถูกนำออกไปจากห้องแสดงในศิลปสถานทั่ง ๆ
ของเมืองเนเปิล ทั้งสองกรณีล้วนมีข้ออ้างที่ว่าเพื่อความเหมาะสมสมสำหรับ
ประชาชน

สตีเฟ่น

: กรณีที่สองนั้น เห็นที่จะทำไปเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของ
ประชาชน ทั้งสองกรณีอาจเป็นการกระทำของทางการ แต่จะว่าทำไปเพื่อ
กดขี่บังคับอย่างใด เห็นจะไม่ได้

มลัด

: สตีเฟ่นที่รัก นั่นแหลกคือจุดสำคัญที่ข้าพเจ้ากำลังพูดถึงละ พระราชน้ำ
กษัตริย์ รัฐบาล องค์การ ราชการ ไม่ได้เป็นจุดศูนย์กลางของการใช้กำลังบีบ
บังคับบุคคลให้กระทำการต่าง ๆ อีกต่อไปแล้ว ไม่ได้เป็นศัตรูเบื้องแรก

ของเสรีภาคอีกต่อไปแล้ว การกดเข้าทุกวันนี้มาจากการความคิดเห็นของประชาชน หรือมาจากสังคมโดยตรงนั่นเอง

สตี芬

: ข้าพเจ้ามองไม่เห็นวิถีทางที่สังคมจะกลับเป็นทรราชໄປได้ เมื่อเปรียบเทียบ กับพระเจ้าแผ่นดินที่ปกครองอย่างกดขี่เข่นพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ คนอังกฤษ ส่วนใหญ่รู้สึกว่าตนถูกพระเจ้าเจมส์ที่ ๒ กดขี่ จึงทนพระองค์ไม่ได้ ก็ “สังคม” ในอังกฤษจะเป็นอย่างไรเล่า ถ้าไม่ใช่ประชาชนชาวอังกฤษโดยทั่ว ๆ ไป แล้ว คนส่วนใหญ่จะกดขี่ตัวเองได้อย่างไร

มิลลี่

: ข้าพเจ้าใช้คำว่า “สังคม” ในที่นี้ เพื่อหมายความถึง “คนส่วนใหญ่” ความกด ซึ่งที่เราได้เห็นทุกวันนี้ เป็นความกดขี่ที่คนโภคนหนึ่งในสังคม ได้รับจากบุคคล กลุ่มใหญ่ ความเป็นเพด็จการทางด้านความคิดเห็นของมหาชนนั้น เป็นเรื่อง ร้ายแรงมากพอ ๆ กับความเป็นเพด็จการของวัช หรืออาจจะยังกวนวัยซึ่ง สังคมสามารถจะแสดงถึงอำนาจของตน แล้ว ถ้าสังคมใช้อำนาจที่ผิดแทนที่จะใช้อำนาจที่ถูก หรือใช้อำนาจของไรก์ตาม กับสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ก็เท่ากับใช้ความเป็นเพด็จการที่รุนแรงมาก กว่าความกดขี่ทางการเมืองหลายประการที่เดียว

สตี芬

: สังคมลงโทษใครอย่างรุนแรงไม่ได้

มิลลี่

: จริง แต่จะหลบเลี่ยงจากสังคม ได้ยากกว่าเลี่ยงกฎหมาย ด้วยแทรกแซงลงไป ในส่วนย่อยของชีวิต และทำให้วิญญาณตกเป็นทาสไปเลย ดังท่านจะเห็นได้ว่าการเรียกร้องต้องการเสรีภาพนั้น ไม่สามารถหยุดอยู่เพียงแค่ต่อต้านการ ปกครองแบบกดขี่ของนักการเมืองเท่านั้น หากควรจะมีการป้องกันความโน้ม เอียงของสังคม ในตอนที่จะกำหนดความคิดเห็นของสังคม ให้เป็นกฎเกณฑ์ ความประพฤติของแต่ละบุคคล ถ้าใครไม่เห็นพ้องต้องด้วยกับกฎเกณฑ์นั้น ก็ลงโทษ โดยใช้วิธีที่ไม่ใช่เป็นการลงโทษตามแบบของราชการบ้านเมือง

สตี芬

: สิ่งที่ท่านกล่าวถึง ทำให้เกิดความสงสัยในใจของข้าพเจ้ามาก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะท่านเป็นนักปรัชญา ส่วนข้าพเจ้านั้นเป็นนักกฎหมายก็ได้ เพราะท่าน เอาใจใส่ในเรื่องความคิดที่เป็นสาгал ส่วนข้าพเจ้าคิดเกี่ยวกับความสำคัญ เนพะเร่อง ๆ ไป ถ้อยคำเช่น “เสรีภาพ” “สังคม” “การทำให้เป็นทาส” “การปกครองแบบทรราช” “การต่อต้าน” เป็นคำที่มีสีสันมาก เป็นภาพพจน์ ทางภูมิพินธ์ พังตั้งกับในบทละคร แต่ไม่สามารถซักจุ่งไปเพื่อการสนทนาก็ ใช้เหตุผลประกอบได้เลย

มิลลี่

: การวิเคราะห์ถ้อยคำเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญต่อปรัชญา เท่ากับต่อวงการกฎหมาย

ในกรณีนี้ ท่านอาจกล่าวได้ว่า หนังสือ Essay on Liberty ของชาพเจ้า เป็นความพยายามที่จะอธิบายความหมายของคำ “เสรีภาพ” ก็ได้

สตี芬

: ถ้าอย่างนั้น ท่านน่าจะยอมตามการวิเคราะห์คำอื่น ๆ ที่ท่านใช้ ชาพเจ้าเห็นว่ามีความจำเป็น ก็ที่จะไม่ให้คำว่า “สังคม” กับ “มหาชน” มาปะบกัน ชาพเจ้ามีความเห็นใจพอๆ กับท่าน ในเรื่องของเด็กจากการโดยมหาชน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้น ถ้าประเทศไทยนำเอาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ มหาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา และถ้านำการปกครองระบบประชาธิปไตยมาใช้ ก็ต้องการสมั莽กฎให้กับความไม่เข้ามาเป็นภัย มีความแตกต่าง กันมากระหว่างมหาชนที่ไม่เข้ากับสังคมที่เราต้องการจะดำเนินด้วย เมื่อเรายุติ ถึงสังคมในประเทศไทย เรามาถึงชาวอังกฤษโดยทั่ว ๆ ไป นำโดยชนชั้นที่มีการศึกษาดี แต่ชั้นทุก ๆ ชั้น ต่างก็อยู่ภายใต้พื้นฐานทางศาสนาและ ศีลธรรมจรรยาเดียวกัน มีชาวอังกฤษบางคนับถือศาสนาพุทธิประจำตัว บางคนก็ถือนิกายโรมันคาทอลิก บางคนก็ถือนิกายเควเกอและอื่น ๆ เ特่อจะอย่างไรก็ตาม ยกเว้นเพียงส่วนน้อยแล้ว ทุกคนก็มีจิตสำนึก มีศีลธรรมและ นับถือพระเจ้าด้วยกันทั้งนั้น

มิลล์

: สตี芬 พากยกเว้นส่วนน้อยที่ท่านพูดถึงนี้แหลก มีความสำคัญเป็นอย่างมาก หมายที่เดียว ถ้ามนุษยชาติทั้งหมดคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอก จากคน ๆ หนึ่งแล้ว กัน ๆ เดียวมีความเห็นตรงกันข้าม ถ้ามนุษยชาติทั้ง หมดปฏิปากเข้าเลี้ยงแล้ว จะไม่เป็นการยุติธรรม เท่ากับที่ถ้าเขานั้นมีอำนาจ ขึ้นมา ก็จะไม่ยุติธรรม ที่จะบีบปากมนุษยชาติทั้งหมดเช่นกัน

สตี芬

: ชาพเจ้าไม่ได้พูดถึงว่า ควรจะบีบปากใคร แต่พูดถึงสังคมที่จะยึดถือลัทธิศาสนา อย่างลึกซึ้งและเชื่อมั่นตามหลักศีลธรรมจรรยาอย่างจริงจัง ในกรณีนี้สังคม ยอมมีสิทธิที่จะเป็นปฏิบัติที่ต่อพวกร่วมกัน ร้ายและต่อต้านศาสนาธรรม และจริย ธรรมของสังคม

มิลล์

: ถ้าเข่นนั้น เราจึงต้องยังที่สังคมกระทำไปตามสิทธิอันชอบธรรมที่ว่า สังคม เป็นเจ้าของอยู่ ในอะเคนส์โบราณ สังคมซึ่งไม่ปราศจากเสียงวัฒนธรรม ให้ทางโภชัตถ์ให้แก่สocrateis เนื่องจากเขามิ่งเห็นค่ายกับลัทธิศาสนาอัน ลึกซึ้งและศีลธรรมจรรยาอันถูกต้องเหล่านี้ ที่คากล่าวไว้ เมื่อ ๕ ศตวรรษต่อมา ก็เช่นกัน สังคมได้ลงโภชัตถ์ให้แก่คนอีกหนึ่ง ซึ่งไม่เห็นค่ายกับลัทธิ ศาสนาอันลึกซึ้งและศีลธรรมจรรยาอันถูกต้อง ถ้าท่านจะเอื้อว่าศีลธรรมจรรยา เป็นไปตามความประณานของสังคมแล้ว ท่านจะต้องยอมรับว่า การกระทำ

ของสังคมทงสองกรณีนี้ถูกต้อง

สตี芬

: ทั้งสองประคีนอาจจะมีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ สังคมเรียนจากประสบการณ์ คำสอนหงของพระเยซูคริสต์และของไสกราตีส ต่างก็กล่าวมาเป็นส่วนแห่งความนึกคิดของชาวญโรปสมัยปัจจุบัน แต่ด้วยความสัตยจริงข้าพเจ้าไม่สามารถจะกล่าวไว้ว่า ตัวอย่างของท่านนั้นมีหนังสือเดียวกัน นอกเสียจากว่าท่านต้องการจะชี้ให้เห็นว่า คนซึ่งมีความเห็นขัดแย้งกับศีลธรรมจรรยาทั้งปวงยุคสมัยปัจจุบัน คือพระคริสต์กับไสกราตีสของศตวรรษนี้

มิลลี่

: ถ้าไสกราตีสและพระเยซูแห่งน้ำชาเรนเกิดขึ้นในอังกฤษอีกรั้ง ในยุคนี้ ก็จะไม่ได้อยู่ในสังคม ในฐานะที่ได้รับความนับถือตามมาตรฐานทั่วๆ ไป ท่านหงสองนี้จะไม่ได้เป็นสมาชิกสมอ沙龙อาเตเนี่ยมอันสูงศักดิ์ ไสกราตีสจะถูกกหูหมายลงโทษฐานสอนและปฏิบัติศีลธรรมทางเพศ พระเยซูก็จะถูกกหูหมายลงโทษฐานที่ทำให้วัลลธิศาสนาเดิมเป็นของปลอม ขอท่านจงสังวรไว้ว่า อังกฤษเป็นเมืองที่ถือคริสต์เพียงแต่ในนามเท่านั้น ทุกๆ วันอาทิตย์ประชาชนไปวัด ปากก์ว่าเชื่อถือตามคำสอนของพระเยซูคริสต์ เช่นว่าผู้ที่จะไปอยู่กับพระเจ้าบนสราร์ค คือพวคันจนและคนที่ดื่มมต แล้วว่าจะต้องอย่างไร ก็ต้องศึกษาเรื่องนั้น ถ้าใครมาเข้าสืบคุยของเราว่าไป ก็ให้เสื่อนอกไปด้วย เขากล่าวว่าจะไม่คำนึงถึงวันพรุ่ง และกล่าวว่าถ้าจะสมบูรณ์ พูนสุข ก็ย่อมจะขายทุกสิ่งทุกอย่างที่มี และให้เงินไปกับคนจน เขากับนักพูดสิงเหล้านี้ แท้ไม่เชื่อตามเลย เพราะว่าถ้าเชื่อตามนั้น ก็อาจจะต้องทำตามนั้นด้วย และถ้าพวคันศีลธรรมมาปรากฏในหมู่ของพวคเรา แล้วก์เทศนาเราว่า ทำไม่ไม่อาจริงอาจจังกับศีลธรรมที่ท่านสอน ไม่ถืออาจมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต พระเยซูก็ย่อมจะถูกจำกัด ในฐานะสอนสิงที่กลับลังลัทธิศาสนา ในฐานะที่เป็นผู้นำความทุกข์ยากมาสู่ประชาชน และเป็นปฏิบัติที่ต้องทรัพย์สมบัติอันศักดิ์สิทธิ์ของชนชั้นกลาง

สตี芬

: แต่บางที่ข้อความที่ท่านยกมา อาจจะไม่ได้ต้องการให้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็ได้ หากแต่เป็นเพียงหนทางนำไปสู่ภาวะสมบูรณ์พูนสุข จะมีเพียงนักบุญบางคนในบรรดาสามัญชนชั้นกลางของพระเจ้าเท่านั้น ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ทรัพย์สมบัติส่วนตัวเป็นสถาบันที่จำเป็นอย่างแน่นอน ถ้าหากจะมีการก้าวหน้าไปสู่ความเริฐในทางเศรษฐกิจ และไม่มีการพูดในเรื่องนี้ให้เห็นจริงเห็นจังได้รัดเจ็บมากไปกว่าท่าน ดังในหนังสือ Principles of Political Economy ของท่าน

- มิลล์** : ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า “ไม่มีข้อขัดแย้งระหว่างปรัชญาทางจิยธรรมของพระเยซู แห่งน้ำชาเร็ว ดังที่สอนไว้อย่างง่ายๆ ในพระคัมภีร์ กับจิยธรรมระบบที่สอนให้มุ่งประโภชน์สุขออย่างที่สุด ระบบหงส์สองต่างก็สอนให้วักเพื่อนบ้าน หรืออึกอ่าย่างหนึ่งก็คือความตื่อันสูงสุดนั้นไม่ใช่เพื่อส่งเสริมความพอใจของคนเท่านั้น หากเป็นไปเพื่อสงเคราะห์มนุษยชาติเป็นส่วนใหญ่ ที่ข้าพเจ้าทันพากที่เรียกตนเองว่าคริสเตียนในปัจจุบันนี้ไม่ได้ ก็ตรงที่พวknี้จะไม่ยอมให้กรรมคัดค้านในสิ่งซึ่งเกาดีอกันวันนั้นแหลกของคริสต์ศาสนา ท่านคงจำได้ถึงกรณีของโอมัส พูล ซึ่งเมื่อปีหนึ่งถูกส่องบีบมาแล้ว ถูกสั่งขังคุกเป็นเวลา ๒๑ เดือน โทษฐานที่เขียนถ้อยคำไว้บนประตูรั้ว เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ศาสนาคริสต์ ทั้ง ๆ ที่กล่าวกันว่าเขามีคนที่มีความประพฤติมาก
- สตีเฟ่น** : ข้าพเจ้าไม่คิดว่ากรณีนี้จะมีขึ้นเสมอๆ นอกจากนั้นเขายังได้พระราชทานอภัยโทษภายในเวลา ๖ เดือนด้วยซ้ำ คดีของเขานี้เป็นการแข่งค่าพระเจ้า “ไม่ใช่เป็นการให้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์หลักเทววิทยาในศาสนาคริสต์
- มิลล์** : แต่ทำไมการโตามที่หลักการของลัทธิศาสนาที่คุณนับถือกัน จึงต้องถูกปฏิปากดังหนึ่งเป็นคดีอาญา ถ้าหลักการนั้นเป็นจริง การโตามตีและการตอบโต้จะช่วยให้หลักการนั้นเด่นชัดยิ่งขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่าวิพากษ์วิจารณ์ในปัจจุบัน ปรากฏออกมากในรูปที่ว่าหลักความเชื่อของศาสนาคริสต์นั้น เป็นเพียงการท่องจำอย่างนักแก้วนกขุนทอง ที่ต้องสาดสายกันในโบสถ์ทุกวันอาทิตย์เท่านั้น โดยไม่มีการอนุญาตให้ครามบัญหาใด ๆ ได้
- สตีเฟ่น** : ที่ว่าคดีของโอมัส พูล เป็นการแข่งค่าพระเจ้านั้น อาจจะกล่าวได้ว่า เขาได้ทำสิ่ง ซึ่งแตกต่างไปจากการตามเกี่ยวกับความจริง แห่งหลักคำสอนในศาสนาคริสต์ หรือวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้วิธีที่มีเหตุผลประกอบ เขาโจนที่สถาบันนั้น ประชาชนถือว่าศักดิ์สิทธิ์ โดยใช้วิธีการที่กรัวรัว
- มิลล์** : สตีเฟ่นที่รัก ข้าพเจ้าเข้าใจความข้อนี้ มักจะพูดกันว่าเสรีภาพในการพูด มีให้ก็ต่อเมื่อใช้วิธีการอันไม่รุนแรง และไม่เกินเลยไป กว่าการถูกเตียงอย่างมีเหตุผล ก็จะวางขอบเขตแห่งความพอดีให้อย่างไรเล่า เพราการคุ้มครองที่ต้องดูแล ข้อโต้แย้งท้องเข้มแข็งและมีพลังมาก คู่ต่อสู้ต้องรู้อย่างหนัก จนให้ยกที่จากตอบโต้ได้ จึงจะได้ผล แต่ถ้าทำเช่นนั้น ก็หน่วยรุนแรงไปเสียแล้ว และจะว่าให้เสรีภาพได้อย่างไรกัน
- สตีเฟ่น** : ไม่ควรจะยกสำคัญรับผู้ที่ไม่เชื่อว่ามีพระเจ้า ที่จะคัดค้านคุ้มครองท้องรุนแรงโดยเดินทางสายกลาง เราจะได้รับการบอกร่ำเรียน ว่าพวknี้ชอบใช้

เหตุผล จนพวกอเทวนิยมในบ่จุนนังมักจะเรียกตัวเองว่าเป็นผู้ที่มีเหตุผล

- มิลล์ : คนที่ไม่เชื่อพระเจ้ามักจะให้เหตุผลอย่างไม่รุนแรง และท่านจะสามารถพูดให้ใหม่ว่า พวกลือศาสนาใช้อาการอันไม่รุนแรงต่อต้านพวกรึไม่เชื่อในพระเจ้าเหล่านี้ อย่างน้อยในอังกฤษในบ่จุนนัง ก็ไม่เป็นเช่นนั้น แม้คำว่า “อเทวนิยม” ก็ถูกกล่าวหาอย่างช่มชี้และถูกเกลียดชังอย่างหลบหลีบตาเสียแล้ว ทั้งๆ ที่อ้างว่าความเกลียดชังนั้นมาจากการมรณ์ซึ่งประกอบไปด้วยเกียรติภูมิ เพราะทำไปในนามของความมารยาทหรือรักอย่างบริสุทธิ์ หรือความขัดเคืองอันถูกต้อง ลีฟ่น ท่านเป็นนักกฎหมาย ท่านคงไม่ต้องการให้ข้าพเจ้าบอกท่าน ว่าคนที่ไม่มีความเชื่อในลัทธิศาสนาคนนั้น ถ้าเข้าไปเป็นพยานในศาล จะได้รับการต้อนรับอย่างไร ศาลจะไม่พึงเขา เพราะเขาไม่ยอมสถาบันเข้าจะถูกหาว่าต้องพูดปด นี่หรือคือหักหนงของสังคมที่ยอมให้มีคนส่วนน้อยซึ่งอาจคิดได้อย่างเสรี ที่มีการใช้ความพอดีที่ไม่รุนแรงเกินไป

- สตีเฟ่น : นายมิลล์ ถ้าเรามองไปยังประวัติศาสตร์มนุษย์ เราจะเห็นได้ว่าทุกสังคมถือว่าบังคุณและบางหลักการศักดิ์สิทธิ์เป็นพิเศษ หรือในสังคมหนึ่ง ๆ อาจถือเอาว่าคนพวงนั้นเป็นสมมุติเทพไปเลยก็มี และที่ถือว่าหลักการบางอย่างค้านไม่ได้ก็มี ถ้าไม่มีความเชื่อในเรื่องที่เห็นด้วยสามัญมนุษย์ขึ้นไป ไม่มีทักษะพิเศษที่แสดงความเคราะห์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งกล่าวไว้ ข้าพเจ้าคิดว่าคงจะไม่มีระบบจริยธรรมที่ใช้ได้ผล อย่างน้อยท่านคงเห็นด้วยกับข้าพเจ้า ว่าทุกสังคมต้องมีกฎหมายที่ทางจริยธรรม

- มิลล์ : ข้าพเจ้าเห็นด้วย แต่ข้าพเจ้าไม่เห็นความจำเป็น ในข้อที่ว่าจะต้องมีหักหนงพิเศษต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะรับรู้ เพื่อคนจะได้เคารพกฎหมายที่ทางจริยธรรม

- สตีเฟ่น : ไม่จำเป็นสำหรับท่าน ในการเคารพกฎหมายที่ทางจริยธรรมออก นายมิลล์ แต่ขอให้ข้าพเจ้าได้ตื่อนท่านอีกครั้งหนึ่ง ว่าท่านเป็นนักปรัชญา คนทั่วไปนั้นไม่ใช่นักปรัชญา เขาเหล่านั้นไม่มีความฉลาดหลักแหลมพอที่จะคิดหากฎหมายที่ทางศีลธรรมของตนมองได้ และพวกลือศาสนาเหล่านี้ก็ไม่มีอุบัติสัยที่เข้มแข็งพอที่จะทำความกฎกังที่ว่านี้ได้ แม้แต่จะมีกฎไว้ให้ก็ตาม สำหรับมนุษยชาติจำนวนมาก จึงต้องยึดอำนาจจากภายนอก ซึ่งได้แก่ระบบบางอย่างในทางลงโทษและการให้รางวัล อันได้แก่สวรรค์ และที่สำคัญยิ่งไปกว่าก็คือ Naraka ซึ่งล้วนเป็นส่วนสำคัญมากในคริสต์ศาสนา ความคาดหวังในรางวัลสำหรับชีวิตหน้า จึงใจให้มนุษย์ทั้งหลายประพฤติดีในโลกนี้ และความกลัวการลงโทษภายหลังจากที่ตายไปแล้ว ก็คือกันพวกเข้าจากการกระทำชั่ว

มิลลี่ สตีเฟ่น	: ข้าพเจ้าควรจะพูดว่าที่ว่ามานั้นเป็นสิ่งที่ต้องการขอพิสูจน์ : แต่ก็ไม่เป็นสิ่งลำบากที่จะเห็นได้ ด้วยมนุษย์นั้นโดยธรรมชาติ ย่อมชอบความสุข มนุษย์เชื่อในเรื่องการลงโทษ และการให้รางวัลย่อมจะช่วยอย่างมากในการควบคุมความประพฤติของเขาเหล่านั้น ถ้าเลิกความเชื่อในเรื่องความเป็นอ่อน懦ของวิญญาณ และคำพิพากษาภายหลังจากที่ตายไปแล้ว ศีลธรรมก็จะไม่สามารถบังคับคนธรรมดาสามัญ ที่ไม่เฉลียวลาดอะไรนัก และบางที่แม้คนฉลาดมากก็ต้องการความเชื่อเช่นนี้ ขอให้นึกถึง อุตมารู้สี เป็นตัวอย่าง แม้เปล็อตซึ่งสัญญาจะพิสูจน์ว่าความยุติธรรมเป็นรางวัลในทัวเรียงอยู่แล้ว แต่ก็ยังยืนยันว่าความยุติธรรมจะให้รางวัลด้วยความสุข ทั้งในชีวิตนี้ และชีวิตหน้า ในทำนองนี้ คำสอนของเปล็อตจะละเอียดกว่าคริสต์ศาสนา ก็เหมือนกันเอามากๆ
มิลลี่	: ข้าพเจ้าไม่ค่อยแน่ใจ เมื่อคนพูดถึงความสำคัญของความเชื่อในเรื่องการลงโทษและการให้รางวัล หลังจากตายแล้ว เขาเหล่านั้นหมายถึงตัวเขาเอง ว่า จะไม่ทำคุณความดีกราบนหนึ่หรือ ถ้าไม่มีสิ่งมหัศจรรย์โดยพิพากษาอยู่ หรือ เขากลัวว่าคนอื่นจะไม่ทำความดี ถ้าไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์อันนี้ ข้าพเจ้า ไม่อยากจะสนใจท่าน ว่าความดีเดิมทางความประพฤติของท่านเกิดจาก ความกลัวการ报答ในนรก ข้าพเจ้าคิดว่าอุปนิสัยของท่านดีกว่านั้นและตาม ความจริงแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าอุปนิสัยของคนโดยทั่วไปนั้นดีกว่าที่เรากลัวกัน ด้วย
สตีเฟ่น	: ข้าพเจ้ายังไม่เคยเชิญกับความยั่วยวน โดยส่วนใหญ่แล้ว ความสนใจของ ข้าพเจ้าสอดคล้องต้องกับหน้าที่ของข้าพเจ้า เมื่อเรานึกถึงวินัยทางจิตธรรม เราต้องคิดถึงคนที่มีเครื่องคุ้มกันน้อย และพวกที่ได้รับความยั่วยวนง่ายๆ ด้วย ข้าพเจ้าไม่คิดว่าความสามารถจะเรียนรู้เกี่ยวกับอุปนิสัยของคนหงหงาย โดยทั่วๆ ไปได้ เพียงจากการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในชนชั้นอภิสิทธิ์ เท่านั้น
มิลลี่	: ความรู้สึกของท่านทำให้ข้าพเจ้านึกถึงคัลเวน และคุณเหมือนว่าจะไม่มีความคิดที่จะเป็นปฏิบัติที่ต่อสาเหตุของเสรีภาพมากไปกว่าความเชื่อของคัลเวน ที่ ว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้น โดยเนื้อแท้แล้วแล้วร้าย ตามทฤษฎีของคัลเวนนั้น ความผิดก็ยังใหญ่อันหนึ่งของมนุษย์คือความตั้งใจของตนเอง มนุษย์จะทำความดีได้โดยการเชื่อพึ่ง เป็นอันไม่ต้องเลือก ต้องทำอย่างนั้น เพราะทำอย่างอื่นไม่ได้ “อะไรที่ไม่ใช่หน้าที่แล้วเป็นบาป” มนุษย์เลยไม่มีความสามารถ

อะไร นอกไปจากยอมตามบัญชาของพระเจ้า ถ้ามนุษย์ใช้อินทรีของตนไปทางอื่นได นอกจากตามท่วงบัญชา ก็เลยไม่ควรมีอินทรีนั้น ๆ เสียเลยดีกว่า สิ่งซึ่งเราสร้างกันว่าเป็นคริสต์ศาสนานี้ คุณจะใกล้เคียงกับคำสอนของคัลเวนมากกว่าที่มีปรากฎในพระศาสนาสันของพระเยซูคริสต์ นี้คือเหตุผลที่แสดงให้เห็นว่าเสรีภาพกำลังเผชิญภัยนั้นราย

สตี芬

: ข้าพเจ้าไม่อาจอวดได ว่ามีความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับงานเขียนของคัลเวน แต่งงานของเข้า ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่ามีเหตุผลอย่างตรงไปตรงมาและพังชั้น เขากล่าวว่าข้อเสียที่สำคัญของมนุษย์อยู่ที่มนุษย์นั้น ถ้าเผชิญกับความดีและความชั่วลง ก็ ความอ่อนแองและความกระหาย ทำให้เขาเลือกความชั่ว การได้ถอนบานปันนี้ให้อยู่ที่การฟ่า หากอยู่ที่การแก้ธรรมชาติของมนุษย์ จะเอ่ยถึงบานปันนี้มาแต่บิดามารดาเดิมหรือไม่ก็ตามใจ แต่ความจริงมีอยู่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความย่อんแองและความชั่ววัยอยู่ในตัวด้วย คนทำความชั่วที่ไม่ควรทำ และหลีกเลี่ยงจากความดีที่ควรทำ ทฤษฎีของคัลเวนคือ เพื่อที่จะหนีจากความชั่ววัย มนุษย์จะต้องจริงใจต่อธรรมชาติส่วนที่ดีของเรา โดยกันธรรมชาติฝ่ายตัวให้อยู่ในอำนาจ และมองไปยังพระเจ้า ในฐานะที่เป็นกำหนดของอิสรภาพ อันมีค่าที่แท้จริงเดียว กล่าวคือ อิสระที่จะทำเพื่อความดีและเพื่อความฉลาด

มิลล์

: มีสองสิ่งที่ข้าพเจ้าจะขอกล่าวตอบคำข้อนี้ ข้อแรกคือ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่ามีเหตุผลอะไรที่จะรับแนวความคิดของคัลเวน ในเรื่องความดีความชั่วในธรรมชาติของมนุษย์ ข้อที่สองคือไม่มีอิสรภาพที่จะทำอย่างที่หรืออย่างฉลาด เว้นเสียแต่มนุษย์จะมีโอกาสได้เลือกทำความดีและทำความฉลาด ซึ่งย่อมจะเป็นโอกาสที่เข้าสามารถจะไม่ยอมทำการความเลวและความโน้ม ในเมืองเนินว่า ของคัลเวนนั้น สิ่งที่ข้าพเจ้าจะทำให้คัลเวนถือว่าเลวแล้วมีไม่ได้เอาเลย เช้าโรงเตี๊ยมก็ไม่ได้ เทันรำ การเล่น การละคร และการเล่นสเก็ต หรือแม้แต่การสมรส เครื่องเพชรพลอย และการตอบแต่ทรงพระ ก็ถูกห้าม รูปภาพและรูปปั้น ก็ห้ามนำออกแสดง พึงดูแลวน่าตกใจ แต่เปล่าเลย เพราะว่าประเทศอยู่กับฉุกเฉือน กวันนี้ก็เคลื่อนไก่ส่วนนั้นเข้าไปทุกที่แล้ว ข้อโต้แย้งของข้าพเจ้าคือเป้าหมายของพากนิกายคัลเวนนั้นผิด และวิธีการของพากคัลเวน ก็ผิดควาย วิธีการและเป้าหมายทั้งสองนี้ย่อมไปด้วยกันเสมอ

สตี芬

: ข้าพเจ้ายอมรับว่าบางที่คัลเวนก็เป็นคนที่ค่อนข้างจะแรงเกินไป ข้าพเจ้าเพียงยืนยันว่าเขาก็ถูก ในข้อที่ว่ามนุษยชาติต้องการกฎข้อข้อบังคับ หาไม่แล้วมนุษย์ก็จะตกอยู่ใต้อำนาจของธรรมชาติในตัวมนุษย์เอง

มิลล์

: ทำไมจึงพูดถึงธรรมชาติอันชั่ว ráยของมนุษย์ ในเมื่อเรารู้มาจากการคัมภีร์แล้วว่ามนุษย์นั้นสร้างขึ้นตามรูปแบบของพระผู้เป็นเจ้าเอง ข้าพเจ้าไม่ส่งสัญญาดูดคดิข่องพากวิสเทียน ในด้านการปฏิเสธตนเอง แต่ดูดคดิข่องพากนอกคานานาในเรื่อง “การพัฒนาตัวเอง” ก็มีค่าไม่น้อย มนุษย์สามารถพัฒนาสึ่งที่ดีในตัวเองได้ และวิธีที่จะทำให้สำเร็จได้ ไม่ได้อยู่ที่การทำให้มนุษย์เป็นแบบเดียวกันหมด แต่ควรปลูกฝังและเรียกว่าความไปบูญตนนั้น โดยการที่มนุษย์เป็นตัวของตัวเอง ภายในขอบเขตที่ต้องการ นั่นแหลมมนุษย์จะมีศักดิ์ครั้งตาม สมกับเป็นสิ่งซึ่งควรยกย่อง

สตีเฟน

: ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าความเป็นตัวของตัวเองจะมีค่าในตัวของมันเองเลย ข้าพเจ้ายอมรับว่าความที่มีอยู่ห่างไกลชนิด แต่ไม่ได้หมายความว่าความหลากหลายมีความดีอยู่ในตัวของมันเอง ชาติที่ทุก ๆ คนไม่มี meinma ควรจะมีความสุขมากกว่าชาติที่ครึ่งหนึ่งของพลเมืองไม่มี meinma ส่วนอีกครึ่งหนึ่งนั้นเวลาเหลืออยู่ตลอดเวลา พากซึ้มเนินี้แหลกที่แสดงอาการวิตกกังวลออกเป็นแบบต่าง ๆ กันได้มากกว่าพากแรก ท่านจะให้เราเชื่อ ว่า เพราะเหตุนั้นหรือ ที่ทำให้ประเทศไทย อนประกอบไปด้วยคนซึ้งเหล้าถึงครึ่งประเทศไทยกว่าประเทศไทยมีแต่คนที่ไม่มี meinma

มิลล์

: ที่ต้องการความหลากหลาย มิได้หมายความว่าเราต้องการความหลากหลายทุกชนิด เมمจะเลวสักเพียงใดก็ตาม มีบางอย่างที่ข้าพเจ้าคิดว่าเราน่าจะเข้าใจกันได้ โดยไม่ต้องพูดให้แจ่มแจ้งซัดเจนออกไปอีก ข้อพิจพลดาดขององค์กฤษณ์ในบ้ำจุบันนี้คือ การที่มีความเป็นแบบเดียวกันมากเกินไปต่างหาก ประชาชนคล้ายคลึงกันมากขึ้นทุกที่ ดังกับที่ชาวจีนได้เป็นมาแล้ว ชาวจีนต่อต้านความก้าวหน้า เพราะว่าไม่ยอมให้มีคนหลาย ๆ แบบ จีนยังคงอยู่กับที่เป็นพัน ๆ ปี ระบบการแสดงความคิดเห็นอย่างใหม่ขององค์กฤษณ์นั้น ไม่ได้รับการวางแผนอย่างของจีน ซึ่งวางแผนไว้ให้เหมือนกันหมดทั้งทางระบบการศึกษาและระบบการเมือง ท้องกฤษณ์ ก็ยกขึ้นทุกที่แล้ว สำหรับคนที่จะคิดอย่างเป็นตัวของตัวเองและทำอย่างเป็นตัวของตัวเอง เพราะสังคมลงโทษคนพากนี้หนักมาก เสรีภาพทางการกระทำถูกจำกัดขอบเขตให้น้อยลงไปทุกที่ ๆ

สตีเฟน

: แล้วท่านคิดว่าควรให้ทำอย่างไร

มิลล์

: ที่ต้องการอย่างยิ่งคือแต่ละบ้ำเจกชนท้องแสดงความเป็นตัวของตัวเอง และคนทั้งหล่ายทั่วไปก็ต้องหัดทำใจให้กว้างไว้ เท่าที่เป็นอยู่นั้น ความกดขี่ทางความคิดมีอยู่มาก จนกระทั่งควรที่คนจะทำตนให้เป็นคนที่ประหลาด ผิด

ไปจากคนอื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะนึกทำได้ อย่างน้อย นี่ก็เป็นวิธีต่อต้านประการหนึ่ง

สตี芬

: ข้าพเจ้าเกรงว่าถ้าทำการคำแนะนำของท่านแล้ว ในหมู่พวกร้า ก็คงมีคนที่มีกิริยาภรรยาเปลกมากกว่าคนที่ใหญ่ยิ่งจริง การทำกิริยาอาการอันประหลาดๆ นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความอ่อนแอก มาหากว่าจะเป็นเครื่องหมายของความเข้มแข็ง ความคิดริเริมมืออยู่ก็แต่ในคนที่มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง มิได้มีอยู่ในคนที่ต้องการเพียงเพื่อที่จะทำตนให้เปลกไปจากคนอื่น

มิลล์

: อาการกิริยาท่าทางอันเปลกประหลาดย้อมมื้อได้ เมื่อมีคนที่มีคุณสมบัติอันแข็งแรงอยู่มาก บุคคลนี้ใหญ่ในประวัติศาสตร์ของเรา ก็คือบุคคลที่มีลักษณะแบบชาวอังกฤษ ซึ่งผิดไปจากธรรมชาติอย่างยิ่ง จำนวนคนที่มีอาการไม่เหมือนคนอื่นในสังคม ย่อมเป็นอัตราส่วนกับคนที่มีความคิดอันเข้มแข็ง และมีความกล้าหาญทางจริยธรรม การที่มีคนเพียงไม่กี่คน ที่กล้าทำสิ่งที่ต่างไปจากคนอื่น ย่อมเป็นเครื่องชี้ถึงอันตรายของบุคคลนี้

สตี芬

: นายมิลล์ ขอประทานโทษ ที่ข้าพเจ้ามิอาจเห็นพ้องต้องกับท่านที่ว่าการตัดข้อห้ามออกช่วยให้คนมีคุณลักษณะเข้มแข็งขึ้น ข้าพเจ้ากลับเห็นเป็นตรงกันข้าม ด้วยสา การฝึกปีกอยู่เสมอจนเป็นอุบัติสัยต่างหาก ที่ช่วยให้บุคคลิกภาพเข้มแข็ง จะทำให้คนมีบุคคลิกภาพที่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น การห้ามและการบังคับ ไม่ว่าจะมาในแบบใด ล้วนเป็นตัวกระตุนที่สำคัญ ในการสร้างบุคคลิกภาพดังกล่าว ข้าพเจ้าคิดว่าท่านมองคุณนุชย์ในด้านเดียวเกินไป จนสรุปเอาว่าถ้าปล่อยมนุชย์ไว้แล้ว ส่วนที่ดีของมนุชย์จะแสดงออกมาก แต่ตามประสบการณ์ท้าได้เป็นเช่นนี้ไม่ มีลูกคนร่าเริงเป็นจำนวนมาก ที่ปล่อยให้ทำทุกอย่างได้ตามใจชอบ แล้วผลเป็นอย่างไร เด็กพากันก็จะหย่อนศีลธรรม ทั้งนิสัยก็จะเลวลง เพราะความเออเต้อใจตัว แต่ในทางตรงกันข้าม เราเมตตาอย่างของคนหนุ่มที่ออกส่งความในกองทัพบก กองทัพเรือ ระเบียบวินัยที่เข้มงวด กวัดขึ้น ทำให้คนพากันมีนิสัยกล้าหาญ ทั้งยังนำอาสวัตตีที่สูงส่งในตัวเข้าออกมากด้วย จึงเป็นอันแนใจได้ว่า คนที่น่าชื่นเชยที่สุดในหมู่พวกร้า ก็คือคนที่เคยอยู่ใต้ระเบียบวินัยที่เข้มงวดจนกระทั่งอายุ ๒๒ หรือ ๒๓ ปี

มิลล์

: เรื่องนี้ข้าพเจ้าพูดอะไรไม่ได้มากนัก ข้าพเจ้าเองต้องหาเลี้ยงตัวตั้งแต่อายุ ๑๖ ปี แต่ข้าพเจ้าก็เห็นด้วยในหลักการ ที่ว่าระเบียบวินัยในวัยเด็กและวัยรุ่น เป็นสิ่งจำเป็นในการฝึก เพื่อที่จะได้รู้จักกับอิสรภาพเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับระเบียบวินัยของทหาร ข้าพเจ้าไม่คิดว่าเป็นการที่คนหนุ่มจะต้อง

เรียนรู้เพื่อเชื่อฟังคำสั่งทุกข้อ โดยไม่มีสิทธิที่จะถามความเห็นอะไรได้เลย ในทางตรงกันข้าม ข้าพเจ้าคิดว่าเขากำราจเรียนรู้ ว่าทำไบบางอย่างเขางึงต้องทำ และบางอย่างก็ต้องละเว้น และโดยวิธีนี้ พากเขาก็จะได้เรียนหลักจวิยธรรมไปในตัว หงยังหัดปักครองตัวเองได้อีกด้วย ข้าพเจ้าเชื่อระเบียบวินัยเป็นไปเพื่อความรู้ชัด ไม่ใช่ว่าจะเป็นการเชื่อฟังอย่างหลับหมับตา

สตีเฟ่น

: แต่ก่อนส่วนใหญ่ไม่สามารถรู้แจ้งได้ดังที่ท่านคิด ความจริงแล้ว คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนชั้นนำ ก็เหมือนเด็กนั่นเอง

มิลล์

: ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับท่านเลย ข้าพเจ้าคิดว่าคงไม่มีอะไรอีกแล้วที่จะผิดมากไปกว่าการคิดที่ว่าอะไรที่สำคัญที่สุดแล้วจะต้องคิดสำคัญที่สุดให้โดยทั่วๆไปด้วย ข้าพเจ้าเชื่อว่าเราต้องปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ในฐานะที่เข้าเป็นผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ก็ควรทำผิดได้ เพื่อว่าเราจะได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดของเขาระบุ

สตีเฟ่น

: จะปฏิบัติต่อคนทั่วโลกแบบนี้ได้หรือ ท่านเองก็ต้องล่าเเน่นไว้ในเบิกความหลายแห่งของท่าน ว่าพากคนล้าหลังในโลกต้องการผู้นำ ต้องการผู้ที่อยู่ในอำนาจและต้องการการควบคุมดูแล อีกนัยหนึ่งก็คือ คนพวกนี้ยังไม่พร้อมจะมีเสรีภาพ

มิลล์

: ที่ว่านั้นใช่ได้กับเมืองในอาณาจิตรเท่านั้น ไม่กินความมาถึงประเทศไทยนี้ แต่เมืองนี้หรือยุโรปตะวันตก

สตีเฟ่น

: ความแตกต่างระหว่างสังคมที่ล้าหลังและสังคมที่เจริญก้าวหน้านั้น เป็นความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนหรือไม่ ที่เราว่าสังคมที่เจริญก้าวหน้านั้น ก็ เพราะนักปักครองเป็นคนมีการศึกษามากพอ แต่ก็มีคนล้าหลังในสังคมที่ก้าวหน้ามาก ทุกวันนี้ ชาวอังกฤษส่วนใหญ่ก็ยังคงอยู่ในสภาพที่อ่อนหนังสือไม่ออก ชาวยุโรปที่อ่อนหนังสือไม่ออกก็เหมือนกับชาวอินเดียหรือเมืองอินเดีย ยิ่งกว่าจะเหมือนผู้ใหญ่ชาวยุโรปที่มีการศึกษา

มิลล์

: ข้าพเจ้ายอมรับว่า Wang ขี้ขันนี้ไปกระนั่นเอง เวลากล่าวถึงสังคมที่ล้าหลังและสังคมที่เจริญแล้ว ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านที่ว่าประเทศไทยอังกฤษยังไม่พร้อมที่จะเป็นประชาธิปไตย เหตุเพราะชนชั้นกรรมมาซึ่พ่อส่วนใหญ่ยังอ่อนหนังสือไม่ออก แต่คำตอบในเรื่องนี้ ไม่ควรจะเป็นการเพิ่มการกดขี่ทางสังคม แต่ควรขยายวงวิชาความรู้ให้กว้างขวางขึ้น จัดระบบการศึกษาของชาติขึ้น เพื่อให้ลูกหลานของชนชั้นกรรมมาซึ่พ่ออ่อนออกเสียงได้ ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม ประชาธิปไตยนั้นคือระบบการเมืองในอนาคต

สตีเฟ่น

: ข้าพเจ้าไม่ได้หวังที่จะเห็นการมาของระบบประชาธิปไตยเลย

มิลล์

: เพราะว่าชนชั้นกรรมมาซึ่พ่ออังกฤษบ่จุบันนี้ ก็ยังไม่เหมาะสมกับระบบบอบ

- ประชาธิปไตย เป็นอันไม่เหมาะสมที่จะมีเสรีภาพกรณัชหรือ**
- สตีเฟ่น** : ข้าพเจ้าไม่อาจกล่าวเช่นนั้นได้ เพราะข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าที่ว่านั้นหมายถึงอะไร ข้าพเจ้าเพียงแต่กล่าวว่าเสรีภาพ หมายถึงปราศจากการบังคับ หรือที่อยู่ก็คือปราศจากการบังคับอันทำให้เดือดร้อน ความแตกต่างระหว่างท่านกับข้าพเจ้า มิใช่อยู่ตรงที่ว่าประชาชนเหมาะสมสำหรับเสรีภาพหรือไม่ เพราะนั้นจะหมายความถึงบัญหาต่าง ๆ ที่ว่าความมีการบังคับหรือไม่ และอย่างไรจึงจะทำให้เดือดร้อน ข้าพเจ้ายืนยันว่าการบังคับควบคุมทางสังคมในบางกรณีเป็นสิ่งที่เพียงบรรลุนาและจำเป็นเสียด้วยซ้ำ เพื่อที่เราจะได้รักษาไว้ซึ่งศีลธรรมจรรยาและเพื่อดำรงสังคมไว้
- มิลล์** : ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าการบังคับทางสังคมห้ามหมดเป็นสิ่งที่ทำให้เดือดร้อน ความจริงแล้ว ข้าพเจ้าจากอุดอังได้ว่าที่เขียนบทความเรื่อง Essay on Liberty ขึ้น ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าการบังคับควบคุมทางสังคมอย่างไหน ที่ทำให้เดือดร้อน และอย่างไหนไม่ทำให้เดือดร้อน บัญหาที่ข้าพเจ้านำมาอ้างขึ้น คือในกรณีใดที่สังคมมีสิทธิที่จะก้าวเข้าไปถึงเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะเสรีภาพมิได้แสดงให้เห็นว่ามีคุณค่าที่สมบูรณ์ในตัวของมันเอง สังคมไม่สามารถที่จะยอมรับให้มีมาตรการและโครงการมิได้
- สตีเฟ่น** : แต่ก็หมายที่ลงโทษในเรื่องมาตรฐานและโครงการมิได้เป็นการบังคับควบคุมบุคคลที่ชื่อสัตย์ เพราะว่าคนซึ่งไม่มีความประณานที่จะม่าหรือปล้น คงนักกฎหมายดังกล่าวจึงมิได้เป็นการลิด落ตอนเสรีภาพ ถ้าข้าพเจ้าจำไม่ผิด คุณเมื่อล้อก็เกยพูดถึงเรื่องนี้ ล้อกกล่าวว่ากฎหมายซึ่งสร้างขึ้นเพื่อความปลอดภัยของมนุษย์ ทำให้เกิดเสรีภาพแก่มนุษย์มากขึ้น กฎหมายหาได้ทำลายเสรีภาพแต่อย่างใดไม่
- มิลล์** : ข้าพเจ้าก็คิดเช่นนั้น ไม่จำเป็นที่เสรีภาพจะต้องขัดแย้งกับกฎหมาย ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันอย่างถูกต้องและทำหน้าที่อย่างถูกต้องด้วย สิ่งที่สำคัญคือการชี้ลงไปว่าอะไรคือหน้าที่โดยเฉพาะของกฎหมาย โดยที่ไว้แล้วอาจจะกล่าวได้ว่า มนุษย์ทุกคนไม่มีสิทธิที่จะกระทำในสิ่งซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลอื่น จึงจำเป็นที่แต่ละคนต้องสังเกตดูว่า การกระทำของตนมีผลต่อผู้อื่นอย่างไร แต่ละคนจะต้องเคราะห์ในสิทธิของเพื่อนบ้าน และคนที่ฝ่าฝืนสิทธิ้อนนี้จะต้องได้รับโทษ
- สตีเฟ่น** : ข้าพเจ้ามองว่าเป็นนักกฎหมาย ท่านคงจะให้อภัย ถ้าข้าพเจ้าจะกล่าวว่าสิทธินั้นแสดงให้เห็นถึงความคิดทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นรากฐานแห่งพฤติกรรม

ทางสังคม ศาสตราจาริสท์สอนให้เราทำในสิ่งที่นอกเหนือจากการเอกสารพิธีของเพื่อนบ้านของเรา และสอนให้เรารักเพื่อนบ้านเช่นเดียวกับที่เรารักคนเอง และท่านกล่าวว่าระบบจริยธรรมแบบมุ่งประโภชน์สุขอย่างที่สุด ก็สอนเช่นเดียวกันนี้

มิลล์ : ข้าพเจ้ากำลังจะพูดถึงเรื่องนั้น จุดประสงค์ของข้อห้ามตามกฎหมายนั้น ก็เพื่อจะคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของมนุษย์ และลงโทษผู้ละเมิดสิทธินั้น แต่ก็ยังมีข้อห้ามอื่นอันเป็นปัญหาซึ่งเรียงถูกต้องกันอยู่ นั่นคือ ข้อห้ามทางสังคม การกระทำการอย่างของบ่าเจกบุคคลอาจจะเป็นการทำร้ายผู้อื่น หรือขัดขวางความผาสุกของผู้อื่น โดยที่การกระทำนั้นไม่ได้ฝ่าฝืนสิทธิตามกฎหมายหรือสิทธิทางรัฐธรรมนูญ ในกรณีผู้กระทำการจะถูกลงโทษโดยความคิดเห็นเท่านั้น แม้กฎหมายอาจจะไม่ลงโทษก็ตาม สังคมย่อมมีสิทธิที่จะยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้อง ในเมื่อความประพฤติของบุคคลหนึ่งมีผลกระทบกระเทือนอันไม่เป็นธรรมต่อผลประโยชน์ของบุคคลอื่น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในขอบเขตแห่งการกระทำการคนที่รับผิดชอบต่อตนเอง หรือการกระทำที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้กระทำผู้เดียวเท่านั้น เข้ารวมมีservicewap ในขอบเขตของการกระทำที่รับผิดชอบต่อผู้อื่น ถึงการกระทำที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น นอกจากตัวผู้กระทำการ สมควรมีข้อห้ามทางสังคม

สตี芬 : ข้าพเจ้าขอให้ท่านกำหนดหลักเข่นนัยอยู่แล้ว นายมิลล์ ข้อโต้แย้งของท่านนั้น คุณเมื่อนำขึ้นอยู่กับหลักนั้นก็สัน ดังนั้นเราควรจะพิจารณาแก้นั้นในเรื่องนี้อย่างถี่ถ้วน ขอให้เรารีบโดยที่ยกตัวอย่างของการกระทำที่เป็นการรับผิดชอบต่อตนเอง โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อผู้อื่น นอกจากตัวผู้กระทำการ

มิลล์ : ถ้าชายคนหนึ่งมาเหล้า นั่งมันเรื่องของเข้า ทั้งนี้หมายความว่าเข้าไม่ได้เป็นตัวรำ ไม่ได้เป็นทหาร ไม่ได้คืบในระหว่างหน้าที่ ซึ่งเป็นคนละเรื่อง การมาเหล้านั่นน่ารังเกียจ และเรื่องเข่นนี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าพากมุนุษย์รู้จักบังคับตนเอง แต่การห้ามขายเหล้า ห้ามบริโภคเครื่องดื่มที่เข้าแอลกอฮอล์โดยสิ้นเชิง อย่างที่พวกมุ่งความบริสุทธิ์ที่บ้าคลั่งอย่างจะให้ทำกันนั้น ไม่ได้เป็นการสอนให้คนฝึกตนเองในทางระเบียบวินัยเลย หากเป็นแต่เพียงจำกัดข้อเลือกในทางศีลธรรมให้ครบถ้วน และเอาส่วนของservicewapที่สำคัญทั้งไป

สตี芬 : การคืบเหล้าเป็นการกระทำที่รับผิดชอบต่อตนเองจะนั้นหรือ ในกรณีของชายโสตที่อยู่ตัวคนเดียว ข้าพเจ้าคิดว่าก็ยากจะเป็นเช่นนั้นได้ แล้วผู้ชายที่แต่งงานแล้วเล่า โดยเฉพาะถ้าเขายากจนด้วย ภาระของเขาก็จะไม่เดือด

	ร้อนหรือ เมื่อสามีถูกลงโทษโดยการตั่ม เสูกของเข้าจะไม่เดือดร้อนหรือ เนื่องจากเขาผลิตภัณฑ์ในหมู่ โดยไม่เหลือไว้เพื่อซื้ออาหารให้ลูกเลย
มิลลี่	: เมื่อข้าพเจ้าพูดถึงการกระทำที่รับผิดชอบต่อตนเองนั้น ข้าพเจ้าไม่ได้หมายถึง การคุ้มครองนั้น และกรณีที่ท่านได้แสดงให้เห็นว่าความช้ำนั้น มีผลร้ายที่ไม่ เป็นธรรมต่อผู้อื่น ท่านแสดงไว้เพื่อจะลบล้างหลักการของข้าพเจ้า เท่านั้น
สตี芬	: ข้าพเจ้าเพียงแต่พยายามค้นหาว่าอะไรคือการกระทำที่มีแต่การรับผิดชอบต่อ ตนเอง ที่ท่านพูดถึง และข้าพเจ้าคิดว่าซึ่งให้ท่านเห็นแล้วคือ ไม่ว่าจะเป็นตัว อย่างอื่นใดที่ท่านนำมาเสนอ เมื่อว่าย่างเดียวกับการมาเหล้าที่ท่านยกขึ้นมา นั้น ก็ไม่ใช่เป็นตัวอย่างของการกระทำที่รับผิดชอบต่อตนเองเท่านั้น จริงอยู่ ท่านพูดถึงเสรีภาพในการแสดงความเห็นด้วย แต่การที่พิมพ์ความคิดเห็น ก็ยากที่จะจัดว่าเป็นการกระทำที่รับผิดชอบต่อตนเองเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะฉุด ประส่งค์ของการที่พิมพ์โดยตรงนั้น ก็เพื่อที่จะให้มีผลกระทบกระเทือนถึง ผู้อื่น
มิลลี่	: แต่ต้องไม่ให้มีผลอันไม่เป็นธรรมต่อเขา แท้ที่จริงแล้ว ส่วนที่ข้อแรกของ เสรีภาพในด้านการแสดงความคิดเห็นนั้น ก็คือผลประโยชน์ของมหาชน เพราะถ้าหากว่าสิ่งที่ถูกห้ามไม่ให้โฆษณาเป็นสิ่งจริง ก็เท่ากับมันนุชยชาติกูบีด ความรู้ในเรื่องความจริง และนั้นย่อมเป็นความล่าวัยที่เห็นได้ชัด ถ้าห้ามไม่ ให้แสดงออกอย่างคริ่งจริงๆ ก็มันนุชยชาติกูบีดโอกาสที่จะแยกความแตก ต่างของสิ่งเท็จออกจากสิ่งที่จริงแท้ และถ้าหากสิ่งที่ถูกห้ามนั้นเป็นเท็จหมด มันนุชยชาติกูบีดโอกาสที่จะได้ผลประโยชน์ ในอันที่จะให้ความมั่นใจใน ความจริงของสิ่งที่เชื่อถือมาแต่ดั้งเดิม โดยของจริงที่ปรากฏนี้เป็นเท็จ ด้วย เหตุนี้ การห้ามโฆษณาความคิดเห็นจึงเป็นโทษต่อสังคมเสมอไป
สตี芬	: ถ้าเข่นนั้นท่านก็ไม่ได้เน้นสิทธิของบุคคล ในการแสดงความเห็น ของเขาก็ตาม เป็นแต่ท่านเน้นสิทธิของสังคมที่ต้องรับฟังในสิ่งที่เขากล่าว ออกราก
มิลลี่	: เป็นเช่นนั้น สำหรับข้าพเจ้าแล้ว การปิดปากมนุษย์คนหนึ่ง ไม่แต่เป็นการกีด กันเขาจากสิทธิของเขาเท่านั้น โดยที่สำคัญของการไม่เปิดให้มีการแสดงทัศนะ นั้น เท่ากับเป็นการปล้นชาติพันธุ์มนุษย์ ทั้งคนรุ่นหลังและรุ่นปัจจุบัน โดย เนพาลก็คันที่มีความเห็นขัดแย้งกับทัศนะดังกล่าว ยิ่งกว่าคันที่ความคิดเห็นลง รอยด้วยเสียงอึก

สตี芬	: ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่ว่า เรายังรู้ถึงความแตกต่างระหว่างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการกระทำ แม้กระนั้น ก็จะปล่อยให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่ป้องกันเข้าจำกัดไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่คุณท่านจะต้องการใช้นั้นก็ตาม เราได้พูดถึงเรื่องการถูกกลั่นตัวมาแล้ว ยังบัญหาเรื่องคำหยาบและคำมึนประมาทอีกเล่า
มิลลี่	: หมืนประมาทเป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไปในทางที่ผิด เพราะทำร้ายผู้บริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อบังกันการหมืนประมาท
สตี芬	: ข้าพเจ้าคิดว่า การพูดคำหยาบมีความหมายใกล้เคียงกับการถูกกลั่นตัวมาแล้ว เป็นการใช้เสรีภาพไปในทางที่ทำให้สังคมเสียหาย โดยการถูกคุณค่าที่สังคมถือว่าสำคัญสิ้นเชิง
มิลลี่	: แต่การพูดแบบไหนก็จะถือว่าเป็นการถูกกลั่นตัวมา แบบไหนก็จะถือว่าเป็นการพูดคำหยาบ มีอะไรเป็นเครื่องทดสอบ ในบรรยายของโลกแห่งคนใจแคบ ที่เราอาศัยอยู่นี้ การพูดอะไรที่โง่มีลักษณะของคนส่วนมาก ก็ถือกันว่าเป็นการถูกกลั่นตัวมา แล้วก็จะมีรู้หรือกว่าตัวข้าพเจ้าเอง ครั้งหนึ่งเคยถูกจำคุกหนึ่งวัน ในข้อหาว่าเป็นคนเผยแพร่ร่องรอยที่ลามก กล่าวถือข้าพเจ้าที่พิมพ์จุลสารที่สนับสนุนวิธีการคุณกำเนิด เพื่อแก้บัญหาการเพิ่มประชากร
สตี芬	: สังคมยอมคิดว่าวิธีการคุณกำเนิดเป็นการผิดธรรมชาติ และทำให้ไม่มีการยับยั้งใจในเรื่องการผิดประเวณี เพราะถ้าผิดประเวณี ก็ควรได้รับโทษโดยประภูมิ ผลงานธรรมชาติติดตามมา
มิลลี่	: ท่านพูดถึงการลงโทษโดยธรรมชาติสำหรับการผิดประเวณี ก็ถ้าการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์นั้นมาเป็นการลงโทษแล้วล่ะก็ ท่านก็ต้องเห็นด้วยอย่างแน่นอนว่า วิธีลงโทษเช่นนี้ไม่เป็นการยุติธรรมอย่างยิ่ง เพราะผู้หญิงฝ่ายเดียวที่ตั้งครรภ์ หรือท่านคิดว่าผู้ชายไม่มีส่วนร่วมในความผิดนี้เท่า ๆ กับผู้หญิง
สตี芬	: กฎหมายของสังคมทั้งหลายประภูมิ ว่าผู้หญิงต้องรับกรรมจากผลอันชั่วร้ายของการผิดประเวณี และนี่ก็เป็นเหตุที่ทำให้สังคมต้องถือเอาความบริสุทธิ์ของผู้หญิงว่าสำคัญกว่าของผู้ชาย การผิดประเวณีไม่ใช่เป็นสิ่งซึ่งกฎหมายสามารถห้ามปราบและควบคุมได้อย่างทั่วถึง จึงเป็นหน้าที่ทางประชามติ ที่จะบังคับห้ามปราบเรื่องนี้ ประชามติไม่สามารถบังคับใช้กับผู้ชายได้ เพราะว่าผู้ชายไม่ต้องการความปกป้องแบบเดียวกับผู้หญิง

มีลักษณะ	: ในเรื่องนี้ ดูเหมือนสังคมจะมีมาตรการอยู่สองระดับ เพื่อตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูก
สตีเฟน	: ไม่ใช่ว่ามีมาตรการสองระดับ ที่จะตัดสินอะไรผิดอะไรถูก เป็นแต่สังคมยอมรับมาตรการสองระดับทางด้านชีวิทยา ผลทางชีวิทยาที่ตามมาจากการผิดประเวณีเม้มสำหรับผู้ชาย แต่มากสำหรับผู้หญิง
มีลักษณะ	: ท่านพูดเหมือนกับว่า เพราะผู้หญิงถูกลงโทษจากธรรมชาติแล้ว ก็ควรถูกลงโทษเพิ่มขึ้นอีกจากสังคม
สตีเฟน	: ข้าพเจ้าพูดว่าจุดประஸงค์ของคำสั่งทางศีลธรรม ที่แสดงออกโดยประชาชนที่นั้น ก็เพื่อจะสนับสนุนสถาบันชั้นพื้นฐานต่าง ๆ ของสังคม หนึ่งในสถาบันเหล่านั้นคือสถาบันทางครอบครัว เพื่อคงความเป็นครอบครัวไว้ มติมหาชนย่อมเป็นไปเพื่อให้เกิดความรักในความบริสุทธิ์ทางเพศ และเกลียดความไม่บริสุทธิ์ทางเพศ เดียวันพากชันชั้นกลางของอังกฤษมีความรู้สึกแพร่หลายไปทั่ว ที่ว่าความไม่บริสุทธิ์ของผู้ชายก็เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจมากพอ ๆ กับความไม่บริสุทธิ์ของผู้หญิง ดังนั้นมาตรการสองระดับที่ท่านพูดถึง จึงหายไปอย่างรวดเร็วแล้ว ถึงแม่ว่าในสังคมของชนชั้นสูงยังคิดอย่างเก่าอยู่ ในเรื่องผู้ชายมีสิทธิพิเศษทางด้านเพศ แต่ขอให้ข้าพเจ้าถอดท่านหน่อยเด็ด นายมิลล์ เพราะไหนๆ เราก็พูดกันถึงเรื่องการผิดประเวณีมา ในความเห็นของท่าน นี่เป็นตัวอย่างของการกระทำที่ผู้กระทำการชอบเอง หรือเป็นการกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนถึงผู้อื่น
มีลักษณะ	: ข้อแรก ข้อนี้ยังกับที่ว่า ผู้มีส่วนร่วมกระทำมีอายุที่ถึงบรรลุภาวะแห่งความรับผิดชอบแล้วหรือยัง และทั้งคู่สมยอมพร้อมใจกันหรือไม่
สตีเฟน	: ถ้าเป็นอย่างที่ท่านว่าละ แล้วการกระทำนี้ก่อให้เกิดการขั้นมาเล่า และโดยมากก็มักจะเป็นเช่นนั้น เด็กคนนี้จะถูกประณามไปตลอดชีวิตว่าเป็นเด็กนอกสมรส เพราะการกระทำที่เลวนี้
มีลักษณะ	: นั่นเป็นความผิดของสังคม ที่ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับทุกข์ โดยยัดเยียดการประณามให้เด็ก ซึ่งเกิดมาในเหตุการณ์เวลาล้มเหลวนี้
สตีเฟน	: ถ้าสังคมไม่เห็นความแตกต่างระหว่างถูกที่ผิดกฎหมาย หรือคนที่ผิดกฎหมาย ครอบครัวจะเป็นสถาบันอยู่ไม่ได้ สังคมจะต้องแตกสลายลง ข้าพเจ้ารู้สึกอย่างเดียวกับท่าน ที่ว่าเป็นความอยุติธรรมอย่างใหญ่หลวงสำหรับเด็กไร้เดียงสา ที่ต้องทนทรมานเพราะเกิดมาผิดกฎหมาย แต่วิธีเดียวที่จะทำให้ความอยุติธรรมลดลง ก็ตัวยการลดจำนวนของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออันนี้ วิธีที่จะลด

จำนวนผู้คนที่ร้ายก็คือ บังกันมิให้มีการผิดประเวณี สิ่งซึ่งข้อห้ามทางสังคมมีอยู่ ก็เพื่อจะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์นั้น แต่ท่านกลับเป็นปฏิบัติซึ่งต่อข้อห้ามนั้น โดยอ้างถึงสิ่งที่ทำนเรียกว่าเสรีภพ

- มีลักษณะ** : ข้าพเจ้าว่าข้อห้ามเหล่านี้รุนแรงเกินไป แล้วมันก็จะไม่บรรลุผลตามที่ต้องการ ความรู้ประจักษ์ค่ายคนเองคือว่าการบังคับ
- สตีเฟ่น** : ข้าพเจ้าไม่เชื่อในเรื่องการรู้แจ้งเห็นใจตามแบบของท่าน อย่างหนึ่งที่คัดแย้ง กระหนกคือ การผิดประเวณีเป็นของชอบของมนุษย์ทุกคนทุกแห่งในโลกนี้แลเป็นเหตุที่ทำให้คัดแย้งได้เน้นนัก เกี่ยวกับความต้องการที่จะปราบปราม แรงกระตุน ในการที่จะให้การเกิดหมอกุ่นในการก่อ แล้วก็คนให้รู้สึก รังเกียจการรุส ซึ่งอาจจะถึงมนุษย์ไปสู่ความหายจะได้จ่าย
- มีลักษณะ** : แต่ขอให้คิดถึงวิธีที่ลัทธิคัดแย้งใช้มาตรการลดแรงกระตุนในการก่ออย่างที่ท่านว่าคุ้สิ แม้แต่โรงละครก็เป็นช่องทางแห่งความเสื่อม โรงละครถูกปิด ตามเมืองต่าง ๆ ตามมหานครและแม้ในเมืองหลวงเองด้วยนี้ พากชนชั้นกลางที่มีความคิดอย่างถูกต้องต่างก็พากันหลีกเลี่ยงการไปคลังครรเป็นจำนวนมาก แล้วนี่มาเกิดขึ้นในประเทศของเชสเปีย ของเบน จอันสัน และมาโลร มีชาติใหม่บ้างใหม่ในยุโรปที่จะมีวรรณคดีที่ดีวิเศษเท่าของเราเอง แต่ก็เห็นอยู่ ชัด ๆ แล้วว่า ถ้าทุกสิ่งคำนิปปอย่างที่เป็นอยู่ในเวลา นี้ การละครก็อาจจะ ถลวยตัวไปได้
- สตีเฟ่น** : แต่ละ เสนับเบี่ร์จะว่าสิ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคม กับสิ่งซึ่งไม่เป็นการยอมรับนั้น พุดไม่ได้แน่อนลงไป ในส่วนของเชสเปีย สิ่งที่ทำให้เกิดความชุ่นเคืองในบ้าน เรายังเห็นจะเป็นอะไร และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่บ้านเราไม่ชอบอย่างมาก แต่สมัยก่อน คนไม่ถือสาอะไรก็ได้ ที่น่าเกร็งก็คือ กับเรื่องผลกระทบ อยู่ที่ว่ามันเสื่อมลงทางศีลธรรม จนกระทั่งชนชั้นกลางซึ่งมีความยังคิดได้ลังทั้งโรงละครไปเอง เมื่อโรงละครที่พากเพียรทันสั่งปิด หลังจากชัยชนะในสงครามกลางเมือง ได้รับอนุญาตให้เปิดขึ้นได้อีกรอบหนึ่ง ในปี ๒๖๐๓ นั้น คนดูเป็นพากที่หละหลวยทางกับพากทหาร นักประพันธ์เลี้ยงเรื่องสำหรับคนดูพากนี้ ท่านได้กล่าวถึงเชสเปีย จอันสัน และมาโลร แต่ก็มีแต่ชื่อย่าง วิชเชอลี และ เอเตอร์วิจ แล้วไกรเดนด้วย ที่งานของเขาราทำให้โรงละครของอังกฤษกลับเป็นแหล่งม้วสุภาษีเรื่องรามก และทำให้เห็นว่าการที่พากเพียรทันบีดีโรงละครเสียนั้น เข้าทำถูกแล้วอย่างยิ่ง
- มีลักษณะ** : ท่านเองก็ยอมรับ ว่าความเสื่อมลงของการละครเป็นผลสืบเนื่องมาจากความ

กอดคันของพวกรสี่วิทัน ความกดซึ่งของพวกรสี่วิทันนั้น ไม่สมความมุ่งหมาย เมื่อจะทำให้ความสนุกสนานทางจิตใจหมดไป คนก็ไม่ได้หันเข้าหาพระแท่นกับความสนุกอันไม่พึงประทาน ธรรมชาตินั้นเอชานะไม่ได้ง่าย ๆ คงในสมัยเชสเปียค่อนองค์กุษมีอิสรภาพและเป็นสุขมากกว่าที่เป็นอยู่เดียวในวันอาทิตย์ เขาเหล่านั้นดื่มเบียร์ซึ่งวัดทำเองและมีการลากเล่นต่าง ๆ เดียวทุก ๆ วันอาทิตย์ เขาเหล่านั้นถูกกดดันโดยตัวบทกฎหมาย ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้พวกรสี่สนุกสนานไม่ได้ ก็ได้แต่ก้าวไปสู่ความเครัวโศก และความเกียจคร้านที่ผิดศีลธรรมอันดี ท่านสามข้าพเจ้าถึงตัวอย่างเกี่ยวกับการกระทำซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อสังคม แต่สังคมก็ยังพยายามจะกดไว้ ท่านได้เห็นตัวอย่างเหล่านี้ในทุก ๆ ทาง ในข้อที่่าวาการหาความรื่นเริงในวันอาทิตย์ขัดคำสั่งพระเจ้า การตัดหญ้าที่สนามของเขาเองในวันอาทิตย์ หรือเล่นสนุกับลูก ๆ ในสวนสาธารณะ หรือเดินเล่นโดยใส่ชุดเดินเล่น แทนที่จะแต่งตัวชุดใหญ่ไปโบสถ์กลัวเป็นการขัดเทวองการทั้งสั้น ถ้าเข้าทำขัดคำสั่งจากเบื้องบน แล้วอะไรจะเกิดขึ้น เขายังถูกต้องอกจากสังคมโดยเพื่อนบ้านของเข้า ถ้าเขามีธุรกิจ เขายังจะเสียลูกค้า เขายังคงครอบครัวของเข้าจะถูกมองด้วยสายตาที่ทำหนนิ่มนิ่น เขายังถูกทำโทษในฐานหนักและฐานเบา แล้วท่านยังมีหน้ามานอกข้าพเจ้าว่าเสรีภาพนั้น ได้ชัยชนะแล้วในองค์กุษ

สำคัญ

- : เรอาศัยอยู่ในสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างใหญ่หลวง แนะนำลมล์ความก้าวหน้าซึ่งเราทำได้สำเร็จแล้วในองค์กุษ ออย่างที่ไม่เคยมีชาติใดเคยสำเร็จมาแล้วก็เป็นความก้าวหน้าทางอุดสาหกรรม และความก้าวหน้าที่เกี่ยวเนื่องมาจากการที่ชนชั้นกลางยอมตนความฟุ่มเฟือย เพื่อความบริสุทธิ์ในหน้าที่การทำงาน โดยยึดความตระหนี่ ยึดข้อควรจะเว้น และถือความซื่อตรงเป็นใหญ่ คนในสมัยพระนางเอลิชาเบทสามารถที่จะรื่นเริงกับการละเล่นและกับการกินเมียร์ในบริเวณวัด เพราะโลกปราชัยแล้วต่อนักผจญภัย และโจรสลัดชาวอังกฤษจำนวนน้อย ชาวอังกฤษสมัยนี้ต้องเอชานะโลกด้วยตัวของเข้าเอง เพื่อแสวงหาโชคด้วยตนเอง ผู้ที่ได้รับความสำเร็จ ก็พระยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช่ได้รับความสำเร็จเพราการตามใจตัวอังกฤษในสมัยพระนางวิคตอรี่ไม่ยิ่งใหญ่เท่าอังกฤษสมัยพระนางเอลิชาเบท แต่อังกฤษสมัยพระนางวิคตอรี่ก็มีสิ่งที่ยิ่งใหญ่ยูเมื่อนกัน สังคมอาจเข้มงวดกวดขันมากขึ้นกว่าก่อนคันที่ท่านว่า แต่นั่นเป็นสิ่งที่เราต้องประสบ เพราะรัฐไม่ได้เป็นบังคับเราดังแต่ก่อน พระนางเอลิชาเบททรงเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด

และสามารถถูบงการได้ตามพระทัย แต่พระนางวิคตอร์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ความแตกต่างนี้เองที่ทำให้เราได้เสรีภาพที่แท้จริงขึ้นมาอย่างมาก ปัจจัยอันสำคัญทำให้เกิดมีเสรีภาพเช่นนี้ได้ ก็ เพราะสังคมนั้นเองได้เรียนมาแล้วที่จะบังการทางด้านความเข้มงวดความขัดต่าง ๆ ต่อผู้ที่ทำผิดกฎหมาย คือธรรมของบ้านเมือง ทั้งนี้โดยไม่ต้องนำกฎหมายใช้เลยด้วยซ้ำ

นิลล์

: เมื่อท่านกล่าวถึงคือธรรมของบ้านเมือง ท่านทำให้ข้าพเจ้าหาดหัวใจยึดมั่นกับชาติบ้านเมืองไม่ใช่สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับกฎหมายที่ทางคือธรรม แม่ท่านเอง ในฐานะที่เป็นผู้ประกาศตนว่าเป็นคริสต์ศาสนิกชน ท่านก็คงไม่ยืนยันได้ตามที่ว่าตน จริยธรรมอาจจะอยู่ได้ในสามัญสำนึกของบุคคลแต่ละคน หรือในกฎหมายที่บังคับของความจริงที่ยอมรับกันว่าเป็นสากล แต่คือธรรมจะถูกผูกมัดอยู่ในอาณาเขตของชาติใด ๆ ไม่ได้ ถ้าสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งชั่วร้ายในประเทศ อังกฤษ มันก็จะต้องชั่วร้ายในสเปนและในรัสเซียด้วย ขณะประเพณีและชื่อห้ามของชาติต่าง ๆ อาจจะผิดแยกกัน เล่นกีฬาในวันอาทิตย์เป็นของห้ามในอังกฤษ และการกินเนื้อวัวก็ถูกห้ามในบอห์เมีย แต่พระว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ห้ามในท้องถิ่นเท่านั้น สิ่งเหล่านี้จึงไม่ใช้กฎหมายคือธรรมที่แท้จริง ถ้าข้าพเจ้าพูดว่าเป็นความผิดที่คนเราจะทำร้ายเพื่อนบ้าน ข้าพเจ้าไม่ได้หมายความว่าจะผิดสำหรับชาวอังกฤษเท่านั้นที่จะทำร้ายเพื่อนบ้าน แต่ย้อนกินความไปถึงไครกีตามที่ทำเข่นั้น สิ่งที่ไม่เป็นสากลถักกล่าวอย่างไม่ใช่คือธรรมที่แท้จริง แต่เป็นเพียงขนประเพณีของท้องถิ่น หรือเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ หรืออุดติ ซึ่งมักจะเข้าใจผิด เอามาไข้วยกับคือธรรม และถือเหมือนกับว่า นี้เป็นกฎหมายบังคับที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน ถ้าคนหนุ่มคนสาวได้รับการสั่งสอนมาว่าการเต้นรำ และการไปดูหมหรือสพในวันอาทิตย์ เป็นการกระทำอันชั่วร้าย เหมือนกับการโมยของ การกระทำการลักทรัพย์ และการโกรธ ความรู้สึกทางคือธรรมของเขาเหล่านั้นก็ยอมไข้วยไว้ ไม่ทราบว่าความรู้สึกผิดชอบของชาวอังกฤษจะเป็นไปในรูปใดในอนาคต แต่ข้าพเจ้าคิดว่าอาจจะเป็นไปได้ว่าเรากำลังเคลื่อนไปสู่สถานการณ์ ที่ว่าประชาชนจะไม่รู้จักความดีว่า ต่างไปจากความชั่วอย่างไร เพราะเสรีภาพของการมีสิทธิที่จะเลือก และที่จะคิดด้วยตัวเอง กำลังถูกดึงออกจากบุคคลเหล่านั้น

สตีเฟ่น

: ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาจะมุ่งมั่นกำจัดข้อแตกต่างระหว่างโลกภัยและความชั่วร้าย ทั้งสองนี้แตกต่างกันในเนื้อหาที่สำคัญบางประการ แต่ก็เหมือนกันในส่วนที่สำคัญหลายประการ ความชั่วติดต่อกันให้เข่นเดียวกับโรคร้าย แต่ไยนดีที่ความดีงามก็ติดต่อกันได้เข่นเดียวกัน เมื่อว่าความดีจะไม่เป็นเข่น

นั้นก็ตาม ถึงความดีและความชั่วเป็นสิ่งที่ส่งต่อไปยังผู้อื่นได้ และเป็นกรรมพันธุ์อีกด้วยมิใช่น้อย ความดีและความชั่วก็คือสุขภาพและโรคภัย ตรงที่ขึ้นอยู่กับสาเหตุโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเรียกว่าความสนใจจากเราว่าย่อมตลอดเวลา อาการบวมสูบหรือหัวใจบวม น้ำ蒼色 อาหารดี กำลังเป็นที่เพ่งเลึง กันว่าเป็นสภาพที่จำเป็นสำหรับการมีสุขภาพดี การดำรงรักษามาตรฐานทางศีลธรรมอันสูงส่ง การยกย่องให้เกียรติค่าแก่ความดีงามและการทำนิทาน ชั่ว ráy ก็เป็นสภาพที่ยังใหญ่สำหรับความดี สิ่งนี้นับได้ว่าเป็นประคุณโรงเรียน หรือกองทหารสำหรับศีลธรรมที่ดี ประเทศชาติก็ต้องการสิ่งนี้เข่นกัน แม้เมื่อข้าพเจ้ากล่าวถึงชาติ ข้าพเจ้าไม่ประณานที่จะปฏิเสธว่าพื้นฐานแห่งศีลธรรม เป็นสิ่งที่มอยู่โดย自然 เชนเดียวกับพื้นฐานทางลัทธิศาสนาเหมือนกัน

มิตต์

: สตีเฟนท์รัก ข้าพเจ้าไม่รู้สึกประหาดใจเลย ที่ท่านชอบแบบแผนของกองทหารหรือโรงเรียน พึงดูอย่างธรรมชาตแล้ว นี่เป็นสถาบันอันแสดงถึงอำนาจ ในกองทหารย่อมมีนายทหารผู้ออกคำสั่ง และมีพลทหารทำการ ในการเรียน ก็มีครุอยปักครองและนักเรียนซึ่งต้องเรื่องฟัง สังคมทางการเมืองหลายสังคม ก็เป็นอย่างนี้ แต่การได้แย้งทั้งหมดอยู่ที่ว่ามันไม่ควรจะเป็นเช่นนี้ ในชุมชนที่เจริญ ประชาชนไม่ควรตกอยู่ใต้คำสั่ง แต่ละคนควรจะปักครองทัวเรong นั่น คือสิ่งที่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นสังคมอิสรภาพ เป็นสังคมที่ไม่เหมือนกองทหารหรือโรงเรียน

สตีเฟน

: คนที่จะกล่าวถึงสิ่งที่ควรจะเป็นและสิ่งที่ไม่ควรจะเป็นนั้น ก็ต้องยกอก แต่อย่าลืมเสียว่าอะไรที่เป็นอยู่นั้นสำคัญกว่า ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าคนเราเป็นเหมือนเด็กมากกว่าเหมือนนักประชัญญ์ ท่านได้พูดมากเกี่ยวกับความฉลาดรอบรู้ และข้าพเจ้าก็ไม่ได้สนใจเรื่องความสำคัญของการศึกษา แต่อย่างไรเล่าคือการศึกษา นอกไปเสียจากว่าเป็นความพยายามที่ต้องใช้พลังอย่างเป็นระบบ ที่จะทำให้คนทั่วไปมีอุปนิสัยทั้งหมดเปลี่ยนไป และแปรอคติให้เป็นไปตามใจปราณາของผู้สอน ผู้ปกครองหรือครูจะต้องตัดสินใจว่าอะไรถูกอะไรผิด และสอนลูกหรือลูกศิษย์ไปตามนั้น จะปล่อยให้เด็กตัดสินใจเองว่าอะไรถูกอะไรผิด ไม่ได้ จะต้องบอกเด็กอย่างจริงจัง คนที่ออกกฎหมายและคนที่นำทางความคิด ที่มีความรับผิดชอบ ก็ต้องกระทำสิ่งเดียวกันนี้ ให้กับโลกส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าขอเรียนกับท่านตรงๆ ว่าเป็นความผิดนั้น ไร้สาระ ที่จะแสร้งทำเป็นว่า คนๆ หนึ่งในจำนวนพันคน สามารถเลือกได้เอง ว่าอะไรคือหลักในทางลัทธิศาสนาหรือในทางจิยธรรม สำหรับตัวเขา หากแต่เขาเชื่อในสิ่งที่เขาเรียนรู้มาจากผู้ปกครองหรือจากครู มากกว่า

- มิลลี่** : ถ้าประชาชนไม่เลือก็ เพราะว่าไม่เปิดโอกาสให้เข้าได้เลือกต่างหาก ถ้าเขามีคิดก็ เพราะว่าเขาก็ผิดให้ยอมรับความคิดเห็นชนิดที่ยอมรับกัน โดยไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ เพียงเท่าความคิดนั้น ๆ เคยเชื่อกันมาก่อน เป็นความเชื่อของสังคมส่วนใหญ่ พร้อมกันนั้นก็ถูกผิดให้ถูกและลงสัญความคิดหรือเริ่มที่แปลงใหม่ ในขณะนั้นก็เป็นจริงอย่างที่ท่านว่า คือประชาชนถูกปักกรองรวมกับเข้าเป็นเด็ก จนกว่าจะมีการทดสอบในเรื่องอิสรภาพ ท่านจะกล่าวได้อย่างไรว่าคนส่วนใหญ่จัดตั้งได้รับการปักกรองดังหนึ่งกับว่าเขายังเด็กเท่านั้น โดยทั่วไป ประชาชนไม่มีโอกาสจะพัฒนาตัวเองให้เลี้ยง แต่ก็ไม่มีเหตุผลพอที่จะกล่าวว่า ถ้าประชาชนมีโอกาส เขาจะไม่ได้รับคุณค่าจากโอกาสสนั่น
- สตี芬 มิลลี่** : เราเก็บเนื้อผลของการขาดระเบียบในแต่ละคนคืออยู่แล้ว
- นิลลี่** : ไม่เป็นเหตุผลทางตรรกที่ดี ที่จะยกกรณีหนึ่งๆ ซึ่งอาจเป็นข้อยกเว้นเป็นรายๆ ไป แล้วมาสรุปโดยทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับมนุษย์ทั้งหมด
- สตี芬** : ข้าพเจ้าไม่เสียงที่จะ ให้แบ่งในเรื่องผลกระทบกับนักประชญ์อาชีพอย่างท่าน หรือ นายมิลลี่
- นิลลี่** : สตี芬 ข้าพเจ้าสังเกตว่าท่านมักจะพูดถึงข้าพเจ้าว่าเป็นนักปรัชญา รวมกับว่า ข้าพเจ้ากำลังทำตัวให้แตกต่างไปจากคนอื่น ข้าพเจ้าไม่ได้ทำอะไรอย่างนั้นเลย และเชื่อว่าทุกคนเป็นเหมือนข้าพเจ้า ความจริงก็คือท่านนั้นแหละที่ทำตัวให้แตกต่างไปจากคนอื่น เพราะว่าเมื่อท่านซึ่งให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่นผู้นำที่มีความรับผิดชอบ กับคนธรรมด้า ท่านได้นับตัวเองในทางอ้อมว่าท่านอยู่ในพวกแรก จริง ๆ นะ จิตใจของท่านโน้มน้าวไปในทางของชนชั้นนำที่มีการศึกษา แต่ในขณะเดียวกัน ท่านก็เรียกร้องอภิสิทธิ์ ซึ่งรวมถึงอภิสิทธิ์ในการคิดด้วยตัวเอง แต่แล้วท่านกลับไม่ยอมให้ผู้อื่นเป็นเช่นท่านบ้าง
- สตี芬** : ถ้าข้าพเจ้าคิดด้วยตัวเอง ก็ไม่ใช่ด้วยความทะเยอทะยานที่จะเป็นนักคิดหรือเริ่มข้าพเจ้าไม่ได้ในเรื่องที่จะเอาสติบัญญาไปแข่งกับความรอบรู้ซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยนั้น และมีมาแล้วแต่อดีต ข้าพเจ้าพอยใจที่จะรับเอวิถีทางและสถาบันที่มีมาแล้วนอกเสียจากว่าข้าพเจ้าจะมีเหตุผลที่แน่นเพ็งมาก ในการที่จะปฏิเสธสิ่งเหล่านั้น
- นิลลี่** : เมื่อครู่นี้ ข้าพเจ้าพูดเกี่ยวกับความรอบรู้ที่มีมาแต่อดีต หรือลักษณะเด่น ถ้าท่านอย่างเรียกประเทศอังกฤษสมัยพระนางอลิซาเบทที่ว่ามีลักษณะเด่นแล้ว ท่านบอกว่าความคิดและความรู้สึกของคนเปลี่ยนไป ดังท่านได้สรุสรูป

ลักษณะเด่นแห่งยุคของเราในปัจจุบัน คือท่านพูดถึงองค์กรสมัยพระนางวิคตอเรีย น้ำபொறைமீயுமகกว่าท่านถึงเปรียญเพสเที่ยวนะ สตีเฟนที่รัก ข้าพเจ้ายังจำประเทศอย่างดี ถึงสมัยที่อยู่ภายใต้การปกครองของพระเจ้ายอชองค์หลัง ๆ และถึงสมัยพระเจ้าวิลเลียมที่三 ว่าแตกต่างไปจากที่เป็นอยู่เดียวในเพียงไร ข้าพเจ้าคิดว่าเปลี่ยนไปในทางที่สวยงามก็มี และในทางที่ดีขึ้นก็มี ส่วนที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ก็เป็นพระบางคน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจินตนาภาพเพื่อมนุษยธรรมและเพื่อจิตใจที่เป็นอิสระได้ต่อสู้คนงาน เพื่อปฏิรูปสังคม ถ้าปล่อยให้แต่ชนบทธรรมเนียมคงนำเรา ระบบสภาน้ำดีแทนของเราระบบ การค้าขายของเรายังจะไม่เปลี่ยนไปเลย และสิ่งต่าง ๆ คงจะสวยงามกว่าที่เป็นอยู่เดียวสักมากกว่า แหล่ง อคติมีสิ่งที่สั่งสอนเราได้มาก แต่การปล่อยให้อคติมาครอบคลุมเรา ก็จะเป็นอันตรายกว่า ความคิดเพื่อปรับปรุงและความคิดทางเสรีภาพ ย่อมไปด้วยกันเสมอ

สตีเฟน

: ไปด้วยกันแน่หรือนายมิลล์ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าผู้นำของการปฏิรูปสังคมในสมัยนี้ เป็นผู้ที่สนับสนุนอย่างแข็งขัน ให้รัฐบาลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับบ้านเรือนบุคคล ลักษณะนิยมและลักษณะนิยมมีความต้นแบบ ยกเว้นแล้ว นอกไปเสียจากว่าเป็นระบบสำหรับการขยายอำนาจของรัฐ โดยโยกย้ายแหล่งวัตถุจากบ้านไปอยู่ในความควบคุมของสาธารณชน ก็พวงนักสังคมนิยมเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้นำในการปฏิรูป ไม่ได้เป็นผู้นำชั้นแนวหน้า สำหรับการปรับปรุงสังคม คงหรือ

มิลล์

: ข้าพเจ้ายอมรับว่าลักษณะนิยมนี้มีอันตราย เมื่อฉันลักษณ์นิยม และข้าพเจ้าได้นำเสนอเรื่องเหล่านี้มากเท่ากับความคิดเรื่องอื่น ๆ เมื่อตอนที่เขียน Essay on Liberty แบบแผนของการปฏิรูปไม่อาจมีความเป็นไปเพื่อมนุษยธรรมอย่างแท้จริงได้ ถ้าไม่ยกให้เสรีภาพ ว่าเป็นคุณค่าที่มาก่อนสิ่งอื่นใด

สตีเฟน

: นายมิลล์ ปัญหาของข้าพเจ้านั้น ท่านยังไม่ได้แก้ให้ คือปัญหาอยู่ตรงที่ว่าเสรีภาพนั้นมีคุณค่าในตัวของมันเองจะหรือ ข้าพเจ้าไม่เห็นเลยว่าเสรีภาพบางชนิดจะมีคุณธรรมแต่อย่างใด แหล่งเป็นการคิดที่คนเราราชมีอิสระในการทำสิ่งที่ถูกต้อง แต่จะมีอะไรแล้ว ที่คนจะมีอิสระในการทำความผิด เสรีภาพในการทำคือตัวของตัวเอง ถ้าว่าคนที่ทำคือเพราะว่ามีคนอื่น ๆ มาบังให้ทำแต่แรงกระตุนที่แท้จริงซึ่งอยู่เบื้องหลังความประพฤติของคนนั้น เป็นสิ่งที่เราไม่เคยคันพบได้อย่างแท้จริงเลย เราไม่เคยห้ามอย่างแท้จริงเลยว่าทำไม่คน ๆ หนึ่งจึงทำสิ่งหนึ่งและไม่ทำอีกสิ่งหนึ่ง แต่เรารู้ว่าจะช่วยคนให้ทำสิ่งที่ถูกได้อย่างไร และถ้าเราสามารถช่วยเหลือให้ผู้คนทำสิ่งที่ถูกต้องโดยนำเข้าไป

ในทางหนึ่ง และบ่อองกันไม่ให้ไปในอีกทางหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกอย่างชัดเจ็บว่า เป็นหน้าที่ของเราว่าจะทำเช่นนั้น ความคิดเห็นของท่าน รู้สึกจะเป็นว่า ยิ่งเรา ปล่อยคนอื่นตามใจชอบมากเท่าไร ทุกสิ่งก็จะดีขึ้นเมื่อเท่านั้น ส่วนความเห็น ของข้าพเจ้านั้น เรายังจะทำทุกอย่างที่เราสามารถ เพื่อให้คนอื่นทำสิ่งที่ถูก ส่วนใหญ่โดยการซักชวน บางครั้งก็โดยการบังคับ และถ้าจำเป็น ก็ต้องใช้ กำลัง

มิลล์

: สตีเฟนที่รัก ข้าพเจ้าเห็นได้ว่าท่านไม่ใช่คนที่จะเชื่อหนังสือสักนึง ๆ อย่างเช่น Essay on Liberty ของข้าพเจ้าได้ หรือเชื่อโดยอาศัยการสนทนากันสักนึง ๆ อย่างที่เราทำกันอยู่ตอนเย็นนี้ ที่จริงแล้ว บางทีอาจไม่มีสิ่งใดเลยที่จะทำให้ ท่านเปลี่ยนใจได้ ถ้าท่านเชื่อว่าคุณธรรมเป็นสิ่งที่คนบางคนต้องสอน โดยที่ คนอื่น ๆ ต้องเรียนรู้ตาม และโลกจะเป็นโรงเรียนที่ควบคุมโดยครูและเพื่อ เลี้ยง ซึ่งเป็นบุรุษและศรีที่อยู่ในชนชั้นปักษร ที่คิดแต่สิ่งที่ถูกและครอบ งำโดยกฎหมายที่เคร่งครัด ที่บังชักลงไปว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ เป็น โรงเรียนที่คนที่มีความคิดของตนเองเกี่ยวกับชีวิต ควรจะถูกควบคุม ถูกเยาะ เย้ย และเมียนตี ภาพที่ท่านวาดไว้เกี่ยวกับคนที่จะเป็นครูหรือพี่เลี้ยงนั้น อาจ น่าพิศวง แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นภาพที่น่าเกลียดที่สุด อย่างน้อยข้าพเจ้าคิด ว่าภาพอย่างนั้นไม่ใช่ภาพที่ถูกต้อง จริงอยู่ รวมมีชนชั้นปักษรอยู่ในประเทศไทย นั้น แต่สามารถของชนชั้นนี้ไม่ใช่ว่าได้ทำแห่งมาเพราต้องการเป็นผู้นำทาง ด้านคุณธรรม แต่มีทำแห่งก็เนื่องมาจากข้อเท็จจริงอย่างธรรมชาติว่า คน พากันมีเงิน ทรัพย์สมบัติของพากเขานามาซึ่งอำนาจ และพากเขารักษา อำนาจไว้ได้ ก็ เพราะต้องการรักษาทรัพย์สมบัติของตนไว้ ข้าพเจ้าไม่คิดว่า ชนชั้นที่มีทรัพย์สมบัติ ที่ปักษรของประเทศไทยอยู่บ้านนี้ มีคุณธรรม เหนือกว่าชนชั้นกรรมการเหลืออย่างใด และถ้าข้าพเจ้าจะหาครูผู้สอนศีลธรรม ข้าพเจ้าจะหาครูในหมู่คนจน เพราะการกระทำเช่นนี้ ข้าพเจ้าดำเนินตามคำ สอนของพระเยซู Kristo เองด้วย

สตีเฟน

: ดังนั้น ข้อคิดค้านของท่านที่มีต่อการเป็นผู้นำทางจริยธรรมของชนชั้นปักษร ในบ้านนี้ ก็คือว่าชนชั้นปักษรของยังไม่มีคุณธรรมพอ

มิลล์

: สตีเฟนที่รัก ไม่มีชนชั้นปักษรของไทยที่มีคุณธรรมเพียงพอ ที่จริงแล้ว บางที ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้อโต้แย้งที่มีน้ำหนักมากที่สุด ที่มีต่อการเข้ามาแทรกแซงข้อ ปฏิบัติของเตะตะคนก็คือ คนที่เข้ามาแทรกแซงมักจะแทรกแซงอย่างผิด ๆ และอย่างผิดที่เกือบตลอดเวลา

บทสนทนากำไรเมืองเรื่องประชาธิปไตย

ระหว่าง เชอ เชนรี เมน แมทธิว อาร์โนลด์ และ جون มอลลีย์

แมทธิว อาร์โนลด์ (พ.ศ. ๒๕๖๔-๒๕๗๑) เป็นกวีผู้หนึ่งในจำนวนน้อยของปัญญาชนสมัยพระนางวิคตอเรีย ที่มองไปข้างหน้าอย่างกระหายที่จะให้มีประชาธิปไตยขึ้นในอังกฤษ เขายังเชื่อว่าประชาธิปไตยจะต้องมีขึ้นแน่ๆ และเขาต้อนรับประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นส่วนอันสำคัญทางธรรมชาติของมนุษย์ ในการที่จะทำด้วยใจเดียว ใจไม่เคยอยู่กับความคิดผืนอันเลื่อนลอย งานอาชีพของเขานั้นคือการสอนภาษาตามโรงเรียนต่างๆ การรู้เห็นของถึงระบบการศึกษาในฝรั่งเศส เยอรมัน และอเมริกา ได้เลี้ยงให้เขารู้เรื่องบัญญากฎหมายและบัญชาสังคม เขายังเชื่อว่าการปกครองในระบบเจ้าขุนมูลนายกำลังหมดกำลังลง และมีเด่นประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะทำให้ประเทศชาติดีขึ้นมาอีกได้ เชนรี เมน (พ.ศ. ๒๕๖๔-๒๕๖๑) เป็นนักภาษาอังกฤษ นักกฎหมาย นักประวัติศาสตร์ และนักการปกครอง มีความเห็นซึ่งแตกต่างไป เขายังเชื่อว่าระบบอังกฤษไม่จำจะต้องมีขึ้นและไม่เป็นสิ่งซึ่งควรจะให้มีขึ้นด้วย เมนเชื่อว่าโลกปัจจุบันต้องการผู้นำท้าทายการและมั่นสมองของชนชั้นสูง เขายังเห็นด้วยว่าประชาธิปไตยหมายถึงการปกครองชนิดที่หยาบช้าและโง่เขลา เขายังสามารถยกเวาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และหลักฐานอื่นๆ มาสนับสนุนคำใต้แย้งของเขามาได้

คนหัวสองนื้อยุ่ร่วมสมัยกัน (เกิดและตายปีเดียวกัน) ในบทสนทนานี้มีก็เขียนหนุ่มที่นิยมเสรีภาพอีกคน คือ ジョン มอลลีย์ (๒๕๖๓-๒๕๖๘) เขารู้ว่าด้วย เขายังน้อมประชาธิปไตยด้วยความชอบน้อยกว่าอาร์โนลด์และกลัวน้อยกว่าเมน

john molley : นายอาร์โนลด์ ข้าพเจ้าได้ยินว่าท่านเคยบรรยายถึงเรื่องประชาธิปไตย และ ข้าพเจ้าทราบว่าท่านเชอ เชนรี ก็กำลังเขียนหนังสือในหัวข้อเดียวกันนั้น

เชนรี เมน : มอลลีย์ที่รัก อาจเป็นหัวข้อเดียวกัน คุณจำนวนมากใช้คำว่า “ประชาธิปไตย” แต่ต่างก็ให้ความหมายของคำนี้ต่างกันออกไป

อาร์โนลด์ : ข้าพเจ้าใช้คำนี้คั่งที่กรีกเคยใช้ เพราะคำรูปศัพท์ภาษาเดิมเขา Demokratia ก็หมายความว่าประชาชนปกครองมิใช่หรือ

เชนรี เมน : เราเม้นิยามของอธิสโตเติล ที่ว่าคนจำนวนมากปกครอง ซึ่งต่างไปจากคนๆ เดียวปกครอง หรือคนส่วนน้อยปกครอง

john molley : แต่อธิสโตเติลไม่เห็นด้วยกับระบบอังกฤษ ใจนิยามคำนี้อย่างมีอคติ เขายังเห็นว่าการปกครองโดยมหานชนิดที่ดีกว่าประชาธิปไตยนั้นมีอยู่

อาร์โนลด์ : มีเหตุผลมากmanyที่ชวนไม่ให้เราใช้คำว่า “ประชาธิปไตย”

เชนรี เมน : ข้าพเจ้าเห็นด้วย อาร์โนลด์ อย่างที่มอลลีย์พูดนั้นแหล่ะ คือข้าพเจ้ากำลังเขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย แต่ข้าพเจ้าจะไม่เรียกว่าประชาธิปไตย (Democracy) ข้าพเจ้าจะเรียกว่ารัฐบาลแบบผู้ชน (Popular Government)

- جون โมเลย์** : นั่นเป็นเรื่องสืบที่ชวนให้น่าสนใจกว่า คนจำนวนมากทบทวนคำว่า “ประชาธิปไตย” ไม่ค่อยได้
- เยนรี่ เมน** : เป็นอย่างนั้นหรือ โมเลย์ที่ว่า ข้าพเจ้าไม่มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนทัศนคติของคน และข้าพเจ้าอย่างให้คนคนสิบห้าไม่ได้ ยังกว่าทันคำๆ นี้ไม่ได้
- ジョン โมเลย์** : แต่แน่ใจเถอะ เชอ เยนรี่ ว่าเดียวันนี้ประชาธิปไตยกำลังเป็นที่พึงประณานมากขึ้น กำลังต้องการกันมากขึ้น คำๆ นี้จะมีความหมายในทาง Lewyay อย่างไปทุกที่
- เยนรี่ เมน** : ข้าพเจ้ายอมรับว่าทั้งสองอย่างไปด้วยกัน แต่บางที่ท่านอาจจะจำได้ถึงจุดสารชี้唆อน ออสติน ผู้ยังใหญ่กันนั้น ได้เขียนขึ้นไว้ ในจูลสารนี้ เขาได้วิเคราะห์ความแตกต่างของศัพท์ต่าง ๆ ทางการเมือง ออสตินนี้ให้เห็นว่า ประชาธิปไตยเป็นคำซึ่งมีความหมายกำหนดยิ่งกว่าคำว่าอภิชานธิปไตยเสียอีก ไม่มีคำใดที่รวมภาษาอย่างหลวง ๆ ไว้เท่ากับคำนี้ ทั้งอุทุหารณ์ต่าง ๆ ที่นำมาอธิบายก็ใช้ไม่ได้ จริงอยู่ “ประชาธิปไตย” หมายถึงอะไรบางอย่างที่ตัดสินลงไว้ไม่ได้ชัด แต่ก็ไม่มีอะไรกำหนดเกี่ยวกับคำนี้ ดังที่ออสตินว่า คำนี้หมายถึง “รูปแบบของการปกครองอย่างหนึ่ง” เป็นแบบ “ที่ผู้ปกครองประกอบไปด้วยคนส่วนใหญ่ในทั้งประเทศ”
- อาร์โนลด์** : ข้าพเจ้ารู้สึกว่า ความยุ่งยากของออสตินก็คือ เขายังผู้เคร่งกฎหมายมากเกินไป ระบบประชาธิปไตยมิได้แตกต่างจากการปกครองระบบราชินีป้ำไทยหรือระบบอภิชานธิปไตย แต่เพียงในเรื่องรูปแบบของรัฐบาลเท่านั้น แต่รูปของสังคมก็จะแตกต่างกันไปด้วย ประชาชนก็แตกต่างกันออกไป เพราะว่าเขามาคนนี้เป็นบุคคลที่ปกครองทั่วของทั่วโลก
- ジョン โมเลย์** : ถูกละ เชอ เยนรี่ ท่านอ้างคำของออสติน แต่ท่านก็อาจจะอ้างคำของทอค维尔ได้ด้วย ในหนังสือเรื่อง Democracy in America ของเขานี้ ไม่ใช่เป็นเพียงภาพของรูปแบบรัฐบาลอีกแบบหนึ่งเท่านั้น หากเป็นภาพของอารยธรรมอีกแบบหนึ่งด้วย
- เยนรี่ เมน** : โมเลย์ที่ว่า ท่านไปเน้นถึงสิ่งซึ่งออกจะกำหนดในหนังสือของทอค维尔 และกำหนดอย่าง Lewyay เสียด้วย เพราะว่าเสนอเรื่องราวด้วยกับชีวิตในระบบประชาธิปไตยของเมริกาว่าเป็นอย่างไร แต่ว่าไม่สามารถทำให้เราเห็นความแตกต่างระหว่างรูปลักษณะประชาธิปไตย ในฐานะเป็นระบบการปกครอง กับรูปลักษณะที่เป็นอยู่จริงในเมริกา ในฐานะที่เป็นประเทศไทย หนึ่ง
- อาร์โนลด์** : การแบ่งแยกเช่นนั้นไม่มีความหมายอะไร ทอค维尔แสดงให้เห็นถึงประเทศไทย

ประชาธิปไตย อย่างที่เป็นอยู่ อย่างมีชีวิตชีวา โดยเต็มที่ ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่า ลักษณะบางอย่างเป็นสิ่งพิเศษสำหรับเมริกา ในฐานะเป็นประเทศหนึ่งเดียว โดยเฉพาะ แต่เมริกามิใช่เป็นแบบอย่างให้รวมองเห็นสังคมประชาธิปไตย เพียงประเทศเดียวเท่านั้น สวิสก์เป็นอีกประเทศหนึ่ง

เอนรี่ เมน : คือให้เราหันมาดูประเทศไทยสวิสสิ ว่ามีชีวิตอย่างเต็มที่เพียงไร ถ้าสามารถเรียกได้ว่าประเทศนี้มีอะไรอย่างเต็มที่ พวกรักสันสนุนระบอบประชาธิปไตยมาก ลืมกันง่าย ๆ ในข้อนี้ เวลามองไปที่เมริกา แล้วมักตื่นเต้นกัน เพราะว่าใน เป็นคืนแคนทึกว้างใหญ่และว่ารายด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และยังว่างเปล่า อุ่นมาก นั่นเป็นโลกใหม่ แต่สวิสเป็นคืนแคนอันเก่าแก่ เล็ก ยากจนและค่อนข้างลำหลัง ไม่มีใครเห็นว่าสวิสนำตื่นเต้น

جون มอลลี่ : แต่ก็ไม่มีความสามารถทำให้ประชาธิปไตยนำสันใจได้เท่ารัสโซ และรัสโซก็เป็น สวิสเสียจริง ๆ ทั้งประชาธิปไตยที่รัสโซพูดบนหากเป็นประชาธิปไตยแบบสวิส เสียด้วย เว้นแต่ว่าจะเป็นเรื่องพั่นโลภมากไปสักหน่อย

เอนรี่ เมน : ข้าพเจ้าว่าทำนพูดถูก ถ้าทำนหมายความว่ารัสโซทำให้ชาวฝรั่งเศสตื่นเต้น กระแสความคิดอันลึกซึ้งเกี่ยวกับประชาธิปไตยนั้น เกิดจากพวกรักหนังสือ พิมพ์และนักทฤษฎีฝรั่งเศสต่าง ๆ ที่เลียนแบบลักษณ์เพ้อฝันฟุ้งเพื่อของรัสโซ ไปบ่นเบนเอง

อาร์โนลด์ : ท่านกล่าวถึงความเพ้อฝัน รวมกับว่าเป็นขบวนการอันชั่ว ráy แท้ที่จริง สิ่งที่ผิดพลาดในประเทศองค์กร ในคริสตศวรรษที่ ๑๙ ก็คือการขาดความเพ้อฝัน นั่นเอง เลยก่อให้เกิดความคิด ทั้งทางการเมืองและการสังคม สำหรับข้าพเจ้านั้น ถูกว่าประชาธิปไตยกำลังก้าวเข้ามายังชั้นหน้าในรูปของอุดมคติ ที่จะกระตุ้น ประชาชนให้คิดถึงภาพของอนาคตที่ดีกว่า ที่กำลังจะทำให้เราก้าวพ้นจาก ลักษณะครัวเรือน อันปราศจากหลักในการจริยธรรม และกีบปล่อยให้ครัวครัว ค้าค้าอย่างเสรี ด้วยเหตุผลนี้เอง ที่ข้าพเจ้าต้องยอมรับว่าตนเองอาจเข็นรับ ประชาธิปไตยอย่างเต็มใจที่สุด

เอนรี่ เมน : อ้าแซนรับลักษณ์ ทั้ง ๆ ที่ยังหลับตาอยู่รัตน์หรือ อาร์โนลด์ ข้าพเจ้าจะจะ รู้สึกว่าประชาธิปไตยมักจะได้รับการต้อนรับด้วยวิธีนี้เสมอ

อาร์โนลด์ : ท่านอาจคาดภาพให้ข้าพเจ้าหลับตาอยู่รับก็ได้ ตามใจท่าน แต่ข้าพเจ้าก็ยืนยันได้ว่า ข้าพเจ้าสำนึกในอันตรายของประชาธิปไตยด้วย และก็รู้ด้วยว่าต้อง ทำอย่างไร ลักษณ์จะกล้ายเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับประเทศไทย มิใช่เป็นกัวทำลาย ประเทศไทย

พยายามที่จะประกาศสารัตถะของตัวเองออกมานา” ข้าพเจ้ายอมรับว่าทั้นคือ
ทางสังคมอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ในช่วงระยะเวลา ๕๐ กว่าปีมานี้ แต่นั่นก็
ไม่เห็นมีอะไรใหม่ ทั้นคือของประชาชนย้อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แม้
ข้าพเจ้าจะเชื่อว่าในคริสตศวรรษที่ ๑๗ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ
รุนแรงกว่าในคริสตศวรรษที่ ๑๙

جون โมเลย์ : ในคริสตศวรรษที่ ๑๗ เราได้เห็นการต่อต้านการปกครองระบอบสมบูรณ์
ญาติธิราช และที่เรามักจะประ深加工อยู่ในคริสตศวรรษที่ ๑๙นี้ ก็อย่างที่นาย
อาร์โนลด์กล่าวแล้วนั้นแล คือการต่อต้านการปกครองระบอบอภิชาธิปไตย
กระบวนการนี้กำลังก้าวไปสู่ขั้นตัดไป ในทิศทางของประชาธิปไตยนั่นเอง

เคนรี เมน : โมเลย์ ข้าพเจ้าไม่เข้าใจในเรื่องขั้น ๆ ของท่าน ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นหลักฐาน
ในประวัติศาสตร์ที่ซึ่งให้เห็นแนวทางที่จะคิดได้เลยว่า หลังจากที่ประชาชนชาว
อังกฤษได้ผลจากการบดบังสมบูรณ์ญาติธิราช อันเป็นการปกครองในระบบ
ที่รุนแรงที่สุดระบบหนึ่งมาแล้ว กลับจะมารับระบบประชาธิปไตยอันเป็น
การปกครองในระบบที่รุนแรงที่สุดอีกรอบหนึ่ง ลึกลับที่ได้เกิดขึ้นอันเห็นได้
ในอังกฤษรอบสองศตวรรษนี้ก็คือ ระบบการเมืองแบบกลาง ๆ ที่มีพระมหา
กษัตริย์ ปกครองตามรัฐธรรมนูญ โดยทางรัฐสภา ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยน
รูปไปอย่างไร ระบบนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่เรื่อยมา

ジョン โมเลย์ : ก็จะไร่เล่าเชอ เ肯รี คือหลักเกณฑ์ในการปกครองตามรัฐธรรมนูญโดยรัฐสภา
เคนรี เมน : หลักแห่งปี พ.ศ. ๒๔๓๑ คือเสรีภาพและการยอมรับ ดังว่าที่ใช้ในสมัยนั้นว่า
ผู้ปกครอง “มีทำแห่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย” เพราะ “ประชาชนยอมรับ¹
ทำแห่งนั้น”

ジョン โมเลย์ : เชอ เ肯รี จุดสำคัญของรัฐบาลในระบบประชาธิปไตยก็ไม่มีอะไรนอกไป
จากหลักเหตุผลอันนี้ หากขยายกว้างออกไป ว่าคนส่วนใหญ่ต้องเห็นชอบด้วย
กับรัฐบาล ต้องรักษาคำมั่นในเรื่องเสรีภาพตามที่ประชาชนต้องการ

เคนรี เมน : โมเลย์ที่รัก ถ้าท่านเชื่อว่าประชาธิปไตยคือการให้เสรีภาพตามที่ไฟหามาแล้วล่ะ
ก็ ท่านควรจะไปอ่านข้อเขียนของเพื่อนเก่าของท่านอีกร王 บุคคลผู้นี้คือ
จอห์น สจวรต มิลล์ ซึ่งล่วงลับไปแล้ว เขายังเขียนไว้ว่าไม่มีอะไรจะเป็น
อันตรายแก่เสรีภาพยิ่งไปกว่าอำนาจของมหาชน หรือการปกครองโดยชนส่วน
ใหญ่

อาร์โนลด์ : ไม่ว่ามิลล์จะพูดอะไรไว้ก็ตาม ข้าพเจ้ารู้สึกว่าไม่เป็นการมีเหตุผลเสียเลย ที่
จะยอมรับหลักสำคัญใน พ.ศ. ๒๔๓๑ ที่ว่ารัฐบาลต้องปกครองตามคำยินยอม

ของคนส่วนใหญ่ แล้วพอกมาถึง พ.ศ. ๒๔๙๘ กลับจะมาปฏิเสธการปกครอง
ตามแบบประชาธิปไตย

- เอนรี่ เมน** : แต่สองสิ่งนี้ต่างกันมาก ประชาธิปไตยมิใช่หลักการ หากแต่เป็นวิถีทางหรือ
รูปแบบของรัฐบาล และมีข้อแตกต่างกันอย่างใหญ่หลวง ระหว่างคำพูดที่ว่า
อำนาจของผู้ปกครองนั้น ในขั้นสุดท้าย ยอมจะต้องได้มาจากความยินยอม
ของประชาชน ໃນอันที่จะให้เข้าปกครอง กับที่ว่าปวงชนครับปกครองตนเอง
ถ้าเช่นว่าประชาชนครับการตัวเองได้ ก็ไม่จำต้องมีบัญหาในเรื่องความ
ยินยอม เพราะจะไม่มีใครอื่นมาขอความยินยอมไปปกครอง ด้วยปวงชน
ทั้งหมดปกครองตนเองอยู่แล้ว
- อาร์โนลด์** : จากการยินยอม เป็นการมีส่วนร่วมในรัฐบาลนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงตาม
ธรรมชาติ จากแบบอันมีความต้องการให้เห็นในประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๑
มาสู่ระบบที่เห็นได้ในอเมริกาและสวีเดน
- เอนรี่ เมน** : ข้าพเจ้ามองไม่เห็นความสัมพันธ์ทางเหตุผลหรือการปฏิบัติ หรือทางความ
สัมพันธ์ใด ๆ เลย ระหว่างแบบประชาธิปไตย กับหลักการที่ประชาชนยอม
ให้รัฐบาลปกครอง หรือระหว่างประชาธิปไตยกับเสรีภาพ
- جون โมเลร์** : แต่ท่านก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าอเมริกาเป็นทั้งประเทศประชาธิปไตยและประเทศ
เสรี
- เอนรี่ เมน** : ข้าพเจ้าไม่ประณะจะปฏิเสธทุกข้อที่เอ่ยมา แต่เมริกาไม่ใช่ประเทศที่เสรี
ที่สุดในโลก หากเป็นประเทศที่เสรี โดยที่มีประเทศอย่างนี้อยู่ในโลก ทำให้
ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปซึ่งซึ่งกับสถาบันอันเสรีต่าง ๆ เหล่านั้น จนไม่พยายาม
ยกย่องสถาบันต่าง ๆ ของอังกฤษเลย แต่ถ้าเสรีภาพมีในอเมริกา ก็เพริ่ง
สถาบันต่าง ๆ ของอเมริกากำหนดให้ดำเนินการเพื่อห้ามชั้ดแรงกระตุ้นทาง
ประชาธิปไตย มากกว่าที่จะให้ประชาธิปไตยมากกุบังเหียนการปกครอง ไม่มี
ที่ไหนที่มีการตรวจตราเพื่อความสมดุลอย่างละเอียดถ้วนเท่ากับประเทศนั้น
- อาร์โนลด์** : แต่ เมน ท่านก็รู้แล้ว ว่ามีเสรีภาพมากกว่าหนึ่งชนิด และข้าพเจ้าก็ยังคงสัญญ
เช่นเดียวกับท่าน ในข้อที่พวกรู้นี่ยังระบบของประชาธิปไตยมากกว่าประชาธิป
ไตยเป็นดังมาตรฐานของเสรีภาพทั่วโลก เสรีภาพทางการเมืองหรือเสรีภาพซึ่ง
เรามีในอังกฤษตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๑ นั้น เราเป็นหนึ่งพวกขุนนางมากกว่าที่จะว่า
ประชาธิปไตยนำมาให้เรา แต่ก็มีเสรีภาพชนิดอื่น ซึ่งประชาธิปไตยอย่างเดียว
เท่านั้นที่จะนำมาได้ นั่นก็คือเสรีภาพทางสังคม

- ເຫັນ໌ ແມ** : ຂ້າພເຈົ້າໄມ່ແນ່ໃຈວ່າຈະຮູ້ຄວາມໜາຍຂອງດຳວ່າເສົ່າກາພທາງສັກມ ແຕ່ຄ້າຈະດູທີ່
ອາເມຣິກາແລ້ວ ສຶງຊື່ຂ້າພເຈົ້າຈະພຸດໄດ້ກີ່ຄົວ ສັກມນັ້ນເອເບປີຍບຄນອ່ອນແອເອາ
ມາກ ທ່ານເພື່ອຄວາມສໍາເຮົາກັນນັກ ເລີຍເກີດຄວາມໄໝເສນອກາຄາກທຽບພໍ
ສົມບັດສົ່ວນຕົວ ແລະມີຄວາມພຸ່ງເພື່ອຟຸ່ມເພື່ອໜີ້ນ ປາຍໃນຮະຍະເວລາອັນສັ້ນ
- ອ້າຣ໌ ໂໂລດ໌** : ແແນ່ອນທີ່ເຖິງວ່າ ອາເມຣິກາມີຂະໜາດທກບາກພວ່ອງອູ່ມາກ ແລະເຮົາຄວາມຮູ້ນັ້ນ
ຈາກຄວາມລົ້ມໜ່ວຂອງໝາວເນີກັນໄດ້ທ່າງ ຖ້າຈາກຄວາມສໍາເຮົາຂອງເຂົາ ອັນທີ່
ຈົງ ບາງຄົງຂ້າພເຈົ້າຮູ້ສຶກວ່າເຮົາຄວາມຕັ້ງບໍ່ຢູ່ຫາຂອງເຮົາດັ່ງນີ້ ວ່າເຮົາຈະທຳໄຫ້ອັກຖຸ
ເປັນປະຊີບໄທຢູ່ໄດ້ອ່ອງໄວ ໂດຍໄນ້ກຳໄຫ້ເປັນອາເມຣິກັນ ເພຣະໄນ່ວ່າເຮົາຈະຫອບ
ຫ້ອມໄກຕາມ ອັກຖຸກີ່ຈະຕ້ອງເປັນປະຊີບໄທ ໄນໃນກາງໄດ້ກຳທາງໜຶ່ງ
- ເຫັນ໌ ແມ** : ຂ້າພເຈົ້າໄມ່ເຫັນເຫຼຸດທີ່ຈະຍອມຮັບສຶງທີ່ວ່ານີ້ ປະສບກາຮົນທີ່ແລ້ວມາໄໝໄດ້ຫຼືໃຫ້
ເຫັນວ່າຄຳພາກຮົນຂອງທ່ານຈະຕ້ອງເປັນຈົງ ໃນກາງທຽບກັນຂ້າມ ມັກລັບແສດງ
ວ່າປະຊີບໄທຢູ່ເປັນສຶງຍາຍິ່ງແລະເຈີ້ນໄປອ່ອງໄວ ໄນເຊັ່ງແຮງ ໃນປະວັດທີ່ສົກ
ທາງການເນື່ອງ ຝົງເສດຖາໄດ້ພາຍາມມາແລ້ວກັບການປົກປອງແບບນີ້ ແລ້ວກີ່ລົ້ມ
ໜ່ວຍ ທີ່ຍ່ອມນັ້ນແລະສປັນກີ່ພາຍາມແລະລົ້ມໜ່ວຍມາແລ້ວເຫັນກັນ ຂ້າພເຈົ້າຈະ
ໄນ່ປົງປັງເສຫວ່າໄດ້ຮັບຄວາມສໍາເຮົາອູ່ບ້າງໃນອາເມຣິກາເໜືອ ແຕ່ຜົດໄດ້ຈາກຄວາມສໍາເຮົາ
ອ່ອງໄວນີ້ນີ້ຍົມາກ ພ້ອມຕ້າມເປັນປະຊີບໄທຢື້ນ ກົດູກຳທຳລາຍລັ້ງໜົດ ດັ່ງ
ຈະເຫັນໄດ້ຈາກຈຳນວນສາຮາຣອັນຮູ້ທີ່ຕັ້ງຂຶ້ນອ່ອງໄວ່ນຳມາກນາຍທາງໝາຍແຄນດ້ານເນັກຊີໂກ
ແລະແໜລມເນັກເກເລັນ
- ຈອນ ມອເລີ່ມ** : ເຊື່ອ ເຫັນ໌ ໄນຢູ່ທີ່ຮູ້ມີຄຸນປະຊີບໄທ ໂດຍເຫຼັກວ່າຍ່າງຈາກຮູ້ນາລ
ປະຊີບໄທໃນອາເມຣິກາໄຕ້ມາພຸດ ເພຣະປະເທດພວກນັ້ນເປັນປະຊີບໄທ
ເພີ່ມໃນນາມ ເພີ່ງເພື່ອການໂອ້ວດທ່ານນີ້
- ເຫັນ໌ ແມ** : ມອເລີ່ມທີ່ວັກ ຂ້າພເຈົ້າໄດ້ສັງເກດມາແລ້ວວ່າ ພວກນິຍມປະຊີບໄທໄໝເຄຍສນິໃຈ
ກັບຕົວອ່ອງໄວ ຊື່ຈະແສດງໄຫ້ເຫັນວ່າຮູ້ນາລປະຊີບໄທໄໝມັ້ນຄົງເລຍ ແຕ່ນັກ
ທີ່ກຳຂາປະວັດທີ່ສົກຈົງ ທີ່ນັ້ນ ຈະຕ້ອງມອງໂລກຄາມທີ່ເປັນອູ່ ຈາກຂ້ອເທິງຈົງ
ທີ່ເປັນອູ່ ແລະໄໝມີຂ່າຍທີ່ຈະສັບສົນຄວາມຄົດເທິງໄດ້ເລີຍວ່າ ຮູ້ນາລໂດຍ
ນາຫະຈະຄົງອູ່ໄດ້ໃນອາຄັດ ແກ້ທີ່ຈົງ ຮູ້ນາລແບບນີ້ເຫັນທີ່ຈະມີອາຍຸອູ່ຢູ່ນ
ນານໄໝໄດ້ແນ່
- ຈອນ ມອເລີ່ມ** : ເຊື່ອ ເຫັນ໌ ຄວາມລົ້ມໜ່ວຂອງການປົກປອງຮະບອບປະຊີບໄທຢັນນີ້ ສາມາດ
ພຸດໄດ້ວ່າ ເນື່ອມາຈາກຄວາມໂທດເຫັນຂອງຝ່າຍທຽບກັນຂ້າມມາກວ່າມາຈາກຄວາມ
ອ່ອນແອງຍາຍໃນສາບັນ ແລະໄໝແຕ່ພວກຊຸ່ນນາງຫວ່າເກົ່າເທິນນີ້ທີ່ເປັນຄັດຮູ້ອງການ
ປົກປອງທີ່ມີຮາຍງວຽບເປັນແໜ່ງ ດ້ວຍຍັງມີເຜົ້າການທາງທຫາຮແບບຕ່າງ ທີ່ຈົ່ງຕ່ອ

ท่านระบอบประชาธิปไตยมากกว่าพวกรู้ดีเหล่านี้เสียอีก แม้แต่จากการพากนี้จะใช้ชื่อว่าเป็นสาธารณรัฐก็ตาม ภายใต้ระบบอภิชานธิปไตยยังมีเสรีภาพอยู่บ้าง ดังที่นายอาร์โนลด์กล่าวว่ามีเสรีภาพในการการเมือง แต่ภายใต้ระบบเผด็จการทางทหารที่เพิ่งตั้งขึ้นนั้น ไม่มีทั้งเสรีภาพและประชาธิปไตย ที่ข้าพเจ้าห่วนถึงอันตรายในขณะนี้ก็คือ เผด็จการจะเข้ามามีบทบาทในประวัติศาสตร์ของโลกตะวันตก ในขณะที่ชนชั้นปักษรของรุ่นเก่าไว้สมรรถภาพทางจริยธรรม

เอนริ เมน : ถ้าเกิดระบอบเผด็จการทางทหารขึ้น ก็มักจะเนื่องมาจากการผลเมืองต้องการเผด็จการทางทหาร นับเป็นการเลือกอย่างประชาธิปไตย ซึ่งที่จริงก็สมควรแล้ว เพราะเป็นทางเลือกแบบโน่นๆ ที่พึงหวังได้จากพวกรที่ไม่มีความคิดทึ่งหลาย ขอให้คุณวิธีที่ชาวฝรั่งเศสได้ใช้เครื่องมือทางประชาธิปไตย ในการลงคะแนนเสียงทั่วประเทศ เพียงเพื่อให้คำตอบตามที่เผด็จการทางทหารต้องการ และจะถูกผูกลัพธ์ของเครื่องมือแห่งประชาธิปไตยจากอีกด้านหนึ่ง ที่ประเทศสวิส ที่คนเลี้ยงวัวและคนตัดไม้อ่านไม่อุกเสียงไม่ได้ สามารถบังคับร่างพระราชบัญญัติอันชayนุญาติให้ได้ ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่อะไรอื่น คือการเกิดทุนความโน้ะเข้าว่าสูงส่งนั่นเอง ถ้าองค์กรใช้วิธีปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คงจะไม่มีการปฏิรูปทางลัทธิศาสนา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในทางพระราชนคร ไม่มีการยอมรับฟังทัศนะของคนส่วนน้อยที่คัดค้าน และไม่มีกระแสทั้งปฏิทินที่ถูกต้อง เครื่องน้ำดื่มน้ำ เครื่องหยอดน้ำ เครื่องจักร เครื่องปืนผ้าย และเครื่องจักรไอน้ำ ก็อาจจะถูกห้ามเสียได้ ข้าพเจ้าอาจกล่าวได้โดยทั่วๆ ไปว่า การยอมให้มหาชนมีอำนาจ จะเป็นกลางมีดีที่สุดสำหรับการออกกฎหมาย ที่มีรากฐานบนความคิดเห็นทางวิทยาการ ซึ่งต้องการทั้งความเพ่งพินิจทางปัญญา และความไม่เห็นแก่ตัวประกอบกัน

อาร์โนลด์ : เมนที่รัก ท่านพูดได้ถูกใจความเพ่งพินิจทางปัญญาและความไม่เห็นแก่ตัวคุณสมบัติทั้งสองนี้จำเป็นอย่างที่สุดสำหรับรัฐบาลที่ทำการได้ผล แต่คุณสมบัติคั้งกล่าวว่าสิ่งใดที่ไม่พบอีกแล้วในชนชั้นสูงขององค์กรนี้ โครงสร้างปัจจุบันที่อ่อนประวัติศาสตร์ ในสมัยที่ลัทธิอภิชานธิปไตยกำลังรุ่งเรืองอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๑๙ แล้วมาดูชนชั้นสูงในปัจจุบันนี้แล้ว จะไม่รู้สึกสะกิดใจบ้างหรือ บางที่อาจวิจารณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเสียด้วยซ้ำ ข้าพเจ้าไม่ได้นึกถึงความดีส่วนตัวแบบชาบ้าน ในด้านศีลธรรมและกิริยามารยาท บางที่ในข้อนี้ คุณจะดีขึ้นด้วยซ้ำ หากข้าพเจ้าคิดถึงความดีที่เห็นได้ชัดว่าเป็นคุณต่อสาธารณะนั้น ที่จำเป็นในการชักจูงใจและนำประชาชน เช่น จิตใจที่สูงส่ง บุคลิกแห่งการเป็นผู้นำ

วัฒนธรรมที่เลือกเลิก ทั้งหมดนี้ได้สูญไปแล้ว ข้าพเจ้ายอมรับว่าเศษจากอดีต เช่นตัวอย่างเกี่ยวกับการกิริยาที่ส่งงาม และวัฒนธรรมที่อีมตัว ยังมีเหลือตกค้างอยู่บ้าง แต่นี่ก็หมดไปทีละอย่าง โดยไม่มีอะไรทำนองนี้เข้ามาแทนที่

เห็นรู้ เมน : ท่านพูดว่าไม่มีอะไรทำนองนี้สักอย่างเข้ามาแทนที่ แต่เป็นที่แน่ว่า ถ้าชนชั้นสูงขององค์กรชาติได้มีบทบาทลดน้อยลงในเรื่องการเมือง ในระยะไม่กี่สิบปีมานี้ สุภาพชนชาวอังกฤษก็ได้ก้าวเข้ามาแทนที่อย่างไม่เคยมาก่อน แต่ওจะจะเปลก ที่ข้าพเจ้าต้องมาพูดเรื่องนี้กับท่าน ซึ่งเป็นบุตรของผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา การอันยิ่งใหญ่ ซึ่งคงโรงเรียนรักบี้ชั้น ก็เพื่อฝึกสุภาพชนมิใช่หรือ สุภาพชนเหล่านี้ได้รับการฝึกให้เหมาะสมที่จะเป็นชนชั้นปกครอง เพื่อเป็นแรงหนุน หรือในบางกรณี อาจเป็นการทดสอบพวากชนชนชั้นสูงสมัยเก่า ในด้านการปกครองประเทศ

สอน โนโลจี้ : ที่ว่าสุภาพชนนั้น ท่านหมายถึงอะไร หมายถึงโครงสร้างหนึ่งที่เก็บจะใช้ แต่ไม่ใช่ชนชั้นสูงที่มีสกุล ภรรนั้นหรือ ต้องเดินตามแบบชนชั้นสูงอย่างนั้น หรือ หรือเรามาถึงพวากชนชนชั้นกลางของอังกฤษทั้งหมด ผู้ซึ่งมีทัศนคติ ต่อชีวิตและวิถีทางแห่งชีวิต แตกต่างไปจากพวากชนนาง อย่างน้อยชนชั้นกลางก็เริ่งครั้งในทางจริยธรรมอยู่มาก

อาร์โนลด์ : ออกจะเคร่งครัดไปสักหน่อย แต่แม้จะมีความผิดๆ พวากชนชั้นกลางก็ยัง คงเป็นเนื้อแท้ที่ดีที่สุดของประเทศ บางคนเกลียดชังและลงโทษพวากชนี้ หลาย คนก็หัวเราะเยาะเยา

เห็นรู้ เมน : ไม่มีการทำมากไปกว่าตัวท่านเอง อาร์โนลด์ ท่านให้ชื่อชนชั้นกลางของ อังกฤษว่าเป็นพวากมิลกัญ โดยข้อหาที่ว่าพวากนี้ปราศจากวัฒนธรรม

อาร์โนลด์ : จะอย่างไรก็ตามล่ะ ข้าพเจ้าเชื่อถือในพวากเขามีเสมอ พวากเขาไม่เพียงแต่จะ เป็นเนื้อแท้ที่ดีที่สุดของชาติเท่านั้น หากยังเป็นความหวังดีที่สุดสำหรับอนาคต อีกด้วย แต่ถ้าจะเป็นผลสำเร็จลักษณะ พวากชนชนชั้นกลางซึ่งคลังจริยธรรม จะต้อง เปลี่ยนแปลงไปในวิถีทางของประชาธิปไตย แนะนำ พวากชนชนชั้นกลางไม่ต้อง การรับรู้ในเรื่องนี้ พวากนี้พอกใจกับคำเทศนา กับความมีชัยชนะ กับความมี ศีลธรรมอย่างเคร่งครัด กับการควบคุม การทำตัวเป็นผู้บริสุทธิ์ ยึดมั่นอยู่ เพื่อขอที่ว่าตนทำอะไร ถูกอยู่เสมอ จนไม่ชอบความคิดในเรื่องการเปลี่ยนแปลง แต่ความจริงก้าวหน้าของมนุษย์นั้นต้องการความเปลี่ยนแปลง

เห็นรู้ เมน : ถ้าท่านต้องการความจริงก้าวหน้า สถาบันทางประชาธิปไตยก็จะให้ผลใน ด้านนี้ อย่างน้อยที่สุด รัฐบาลประชาธิปไตยอาจพยายามที่จะภาคล้างสิ่งซึ่ง

เพชรบุญหน้าหง้าหงอกก่อน ตอนที่กำลังขยันขันแข็ง แต่ในไม่ช้าก็จะปักหลักลงโดยไม่ทำอะไรเลย ไม่เป็นความจริงเลยที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยเป็นไปเพื่อความก้าวหน้าหรือเพื่อปฏิรูปนิติบัญญัติ ท่านแห่งสองก็เป็นผู้คงแก่เรียน จึงไม่จำเป็นที่จะต้องบอกหัวเรื่องว่า สาธารณรัฐในสมัยโบราณนั้นเกือบจะไม่ได้ออกกฎหมายเอเลย امرิกันก็เข่นเดียวกัน ชาวสวิสก็เป็นคนหัวโบราณที่สุดในยุโรป

جون โมเลย์ : เชอ เยนรี ท่านสามารถพูดได้ว่าชาวสวิสเป็นคนหัวโบราณที่สุดในยุโรป แต่ พวkn ก็ต้องทำสิ่งครามกลางเมืองมาเก็บอบตลอดเวลา ตั้งแต่นั้นไปเลียนได้ชัยชนะ พวkn เขามีรัฐธรรมนูญถึงสามฉบับแล้ว และฉบับสุดท้ายทำท่าไว้จะมั่นคงพอสมควร แต่ก็มีความขัดแย้งกันอยู่่เสมอ ระหว่างผู้ซึ่งต้องการได้รัฐบาลกลางที่มีอำนาจอย่างเข้มแข็ง กับผู้ที่ต้องการรักษาความเป็นอิสระของแต่ละนักรัฐไว้

เยนรี เมน : ใช่ละ ความขัดแย้งกันตลอดเวลา้นั้น จะสังเกตเห็นได้ว่าเป็นไปในระหว่างฝ่ายที่ต้องการจะรักษาสถาบันทางประชาริปปไตยแบบเก่าไว้ และฝ่ายที่ต้องการออกกฎหมายแบบที่ก้าวหน้ามาใช้ ท่านได้พูดในสิ่งที่ข้าพเจ้าพยายามจะทำให้อาร์โนลด์เข้าใจ คือประชาริปปไตยและการปฏิรูปแบบลัทธิเสรีนิยมไปด้วยกันไม่ได้ ตามความเป็นจริงแล้ว ทั้งสองนี้เป็นภัยต่อกันและกัน ชาวสวิสที่อยู่ในเมืองท้องการปฏิรูปอย่างเสรีนั้น หวังผลได้จากสังคมสมัยใหม่ วัฒนธรรมสมัยใหม่ และการอุตสาหกรรม แต่ก็ต้องเผชิญกับสถาบันทางประชาริปปไตยแบบเก่า ๆ ที่เคยขัดขวาง อีกนัยหนึ่งก็คือความก้าวหน้าเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้โดยระบบการปกครองแบบประชาริปปไตย

ジョン モロエイ : อ้า แต่ท่านกล่าวถึงเฉพาะราย พูดอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ที่ท่านว่ามานั้น มันเรื่องเฉพาะของสวิสเท่านั้น

เยนรี เมน : นั่นเป็นเพราะอาร์โนลด์ตั่งหาก ที่ซักชวนให้เรามองดูไปที่สวิส ตามความเป็นจริงแล้ว ไม่มีอะไรที่จะถูกใจท่านในเรื่องของตัวอย่างต่าง ๆ ทางด้านประชาริปปไตยเลย โมโลย์

ジョン モロエイ : สิ่งที่ข้าพเจ้าอยากรู้ก็คือ ในโลกนี้จุบันสวิสเป็นกรณีพิเศษ ในการที่ยังคงมีธรรมเนียมระบบการปกครองแบบประชาริปปไตย โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง ประชาริปปไตยที่เราห่วงกันในอังกฤษเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากนี้ และสมัยใหม่กว่า ผลกระทบต่าง ๆ ของสวิสคล้ายกับครรภ์ของพวงกรริกในคันขานดาลเล็ก และระเบียบวิธีก็คล้ายกัน คือการออกกฎหมาย ก็โดยประชาริปปไตยที่เป็นชายทั้ง

หมวด และคนพวคนี้ต่างก็มีภารกิจทางด้านพลเรือนและด้านทหาร เป็นทันแต่ประชาธิปไตยของเรานา ควรจะเป็นประชาธิปไตยแบบผู้แทนราษฎร จะต้องเป็นอย่างนั้น เพราะว่าประชากรของเรามีมากกว่าลัจูหนึ่ง ๆ ของสวิตซ์ หรือของนอร์เวย์ก็รักทั้งพันเท่า บานคนคิดว่าเราใหญ่มากเกินไปเสียช้า แต่อย่างน้อยที่สุด การเป็นประชาธิปไตย โดยใช้ระบบรัฐสภา เรายังจะได้รับประโยชน์ทั้งหมดจากสถาบันต่าง ๆ ทางรัฐสภา

เงินรั่ว เมน : บัญหาเรื่องประชาธิปไตยในชนหมู่มาก หรือชนกลุ่มเล็กนั้น ไม่ตรงกับประเดิมที่ข้าพเจ้ากำลังพูดถึง ความจริงเรื่องนั้นก็เป็นเรื่องง่าย ๆ คืออุดติในกลุ่มน้ำใหญ่ ๆ นั้นแน่นฝั่งแน่น และไว้เหตุผลยิ่งกว่าในชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีการศึกษามาแล้ว คนที่ไม่ไปไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ข้าพเจ้ากลับได้เลย ว่าท่านอาจซักจุ่งหรืออยุ่งส่งเสริม ให้พวคนสามัญชนคิดไปว่าพวคนเข้าท้องการเปลี่ยนแปลง แต่ครั้นความตื่นตัวนั้นสงบลง หมอดความตื่นต้น ไม่เป็นบัญหาอะไรแล้ว ของใหม่ก็จะปรากฏให้เห็นเป็นรายละเอียดต่าง ๆ โดยตลอด พวคนสามัญเหล่านี้ก็จะพบว่าสิ่งใหม่ ๆ ที่ได้มานั้น ล้วนแต่ขัดกับนิสัย ความคิด ความกลัว และความสนใจต่าง ๆ ของเข้า แล้วในระยะยาว พวคนเขาก็จะออกเสียงปฏิเสธข้อเสนอทุกอันไป จึงมีคนพิเศษจำนวนน้อยเท่านั้นที่ต้องการความเปลี่ยนแปลง การที่ประเทศองค์กรทุกมีนามระบุ และสิ่งที่ทำให้พวคนเรา มั่งคั่ง ก็ล้วนมาจากการของชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีเพียงไม่เท่าไรเลย

อาร์โนลด์ : ถูก มันเป็นอย่างนั้นจริง เมน คงไม่มีใครปฏิเสธความข้ออ้างนี้ได้ แต่สมัยอันรุ่งโรจน์ของคนกลุ่มน้อยเหล่านั้น มันผ่านพ้นไปแล้ว ข้าพเจ้าเองก็ชอบระบบขนานสืบสกุล คือหมายความว่า ชอบความคิดเรื่องการปกครองโดยคนที่ดีที่สุดและเก่งที่สุด และข้าพเจ้าก็ไม่ปฏิเสธด้วยว่า ชาติที่มีการแบ่งชั้นหมายถึงชาติที่มีความไม่เสมอภาคทางด้านตำแหน่งและทรัพย์สิน ก็อาจเป็นชาติที่มีความสุขได้ ถ้าจินตนาดูแล้ว ชาติที่มีการแบ่งแยกแบบนี้ ออกจากกีก่าวและสายงานกว่าชาติที่ถืออาเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ ต้องแข่งไปข้างหน้าอยู่เสมอ ต้องตื่นเต้น ปวดหัวและพยายามทำให้ได้เหนือผู้ที่ดีกว่าตน ระเบียบของสังคมแบบโบราณที่ว่าวนั้น บัดนี้มีอยู่แต่ในจินตนาการเท่านั้น ไม่ได้เป็นพลังที่แท้ทันสังคมจะตั้งมั่นอยู่ได้อีกแล้ว แก่นของประชาธิปไตย สูงส่งยิ่งกว่า เมน ท่านบอกพวคนเข้าพเจ้าว่าประชาชนมักมีอุดติ แต่ข้าพเจ้าขอແยังว่าพวคนเข้าพเจ้าก็มีอุดติ มีความคิดขัดแย้งกับอะไรใหม่ ๆ มาจนเป็นธรรมเนียม พวคนเขามองประชาชนแบบเดียวกับท่าน คือเห็นเป็นหมู่เป็นฝูง นี่ไม่ใช่วิธีที่ข้าพเจ้ามอง และประชาชนก็ไม่เป็นเช่นนี้ เขายังเป็นคน

สีงผลักดันส่วนลึกที่สุดในตัวเขา ทำให้เข้าต้องการแสดงความเป็นคน ต้องการมีส่วนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อกำหนดอนาคตให้พากษาด้วย

- เห็นรึ เมน** : อาร์โนลด์ที่รัก ท่านเป็นกวี และแม่ท่านจะมีประสบการณ์ในด้านการบริหาร และในด้านการศึกษาของชาติมาแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าท่านยังคงมองโลก ในแง่ของกวี ดังนั้นเมื่อท่านเห็นประชาชนที่พว่บ่นไปค่ายความชุมชนนั่น และอิจฉาตรา沃้นในเรื่องอภิสิทธิ์ของคนอื่น ท่านกลับเห็นว่าพวคนมีความรู้สึกอย่างสูงส่งและแกร่งกล้าที่จะเรียกร้องความเสมอภาค
- อาร์โนลด์** : เมนที่รัก นั่นออกจะเป็นคำวารณ์ที่ไม่สู้จะยุติธรรมนัก ข้าพเจ้าไม่เดียงท่านในเรื่องความเป็นกวีของข้าพเจ้า แต่ที่ว่าคุณต้องการความเสมอภาค เป็นผลเนื่องมาจากความอิจฉาตรา沃้นและธรรมชาติอันไฟต้านี้ ไม่ถูกแน่ๆ
- เห็นรึ เมน** : เอ็คเม้นด์ เป๊ค ก็มีความเห็นเช่นนี้ คนที่เรียกร้องความเสมอภาคเมื่อสมัยการปฏิวัติในฝรั่งเศสนั้น มีความต้องการที่จะแยกอภิสิทธิ์มาเป็นของตน มากกว่าจะคิดกำจัดอภิสิทธิ์ให้หมดไป และเหตุการณ์ในฝรั่งเศสพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าเป็นคุณถูก
- อาร์โนลด์** : ในหมู่คนที่เรียกร้องความเสมอภาค อาจมีคนที่มีใจหยาบและอิจฉาร่วมอยู่ด้วย แต่นั่นเป็นผลพลอยได้จากประชาริปไทยจริงๆ หรือเป็นลูกน้องของคนอันออกมากจากมารดาที่เป็นประชานิปไทยกันแน่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าเป็นอย่างหลังมากกว่า จะอย่างไรก็ตาม แม้อารมณ์ไฟต้านี้ควรแก่การดำเนินการตามที่เข้ามาข้องเวลาด้วยกับการเรียกร้องต้องการความเสมอภาค แรงกระตุ้นทางประชาริปไทยก็ไม่ควรได้รับคำดำเนิน เพราะอารมณ์ดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญทางธรรมชาติโดยมีอ่อนกัน มนุษยชาติย่อมต้องการปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น ขยายให้กว้างขึ้น และให้ถึงชีวิตแบบใหม่ที่ดีกว่าเดิม
- เห็นรึ เมน** : ท่านคงจะให้อภัยข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้าจะไม่เห็นคล้อยตามท่านในเรื่องการพูดอย่างกว้างๆ การพูดอย่างกว้างๆ เป็นผลมาจากการสรุป การสรุปนั้นทำให้ข้อเท็จจริงบางอย่างหายไป และสร้างสูตรขึ้น เพื่อจะรวมข้อเท็จจริงที่เหลืออยู่ไว้ด้วยกัน ข้าพเจ้าคิดว่าศิลปะของการพูดอย่างกว้างๆ น่าจะเป็นวิธีที่มีค่ายิ่งสำหรับนักประชาริปไทย ประชานนั้นนั่น อาร์โนลด์ ท่านย่อมจะสังเกตได้ว่าข้าพเจ้าใช้คำประชาน ดังที่ท่านใช้ในข้อเขียนของท่าน เพราะท่านรังเกียจคำว่า “ผุ่งชน” มาก ประชานนั้นย่อมเห็นพ้องต้องด้วยกับถ้อยคำที่กล่าวอย่างกว้างๆ ได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อถ้อยคำนั้นเคลื่อนไถ่ภาษาที่ทำให้คนใจ แม้จะไม่ใช้ข้อความที่เป็นจริง หรือไม่อ่าจะเป็นจริง ได้ก็ตาม ด้วยวิธีนั้น

แหล่งที่จะสร้างการหลอกหลวง หรือมารยาความคิดให้เห็นพ้องท้องกันเป็นเอกฉันท์ได้ เมื่อมีการยินยอมให้มีข้อความหลวง ๆ ที่คุณครู่ได้แล้วก็ว่า นั้นเป็นสิ่งของประชาชน ซึ่งเป็นทั้งสิ่งของพระเจ้าฯ ข้าพเจ้าเห็นว่า การไม่จริงจังของการยอมรับดังว่านี้ ทำให้นิสัยสันดานประจำชาติหย่อนสมรรถภาพลงอย่างยิ่ง สติปัญญาของชาวฝรั่งเศสเสื่อมลงก็ เพราะเหตุนี้ และกำลังเริ่มเพาพลามความคิดอ่านของชนเชื้อชาติอังกฤษเข้ามาทุกที่ด้วยแล้ว

ขอน โมเลย์ : เชือ เยนรี่ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคำค้านของท่านเกี่ยวกับเรื่องประชาริปไทยนั้น เหมือนกับความคิดของเปลโตและอริสโตเติล เพราะเนื่องจากว่าประชาชนส่วนใหญ่นั้นโง่ รู้สูบາลโดยประชาน จึงเป็นรู้สูบາลที่โง่เขลา มิใช่นั้นแล้ว ก็เป็นรู้สูบາลที่ตรวจสอบอย่างจริงจังເຕາເລີຍ

ເອນ່ວ່ມ່ນ : เราได้เปรียบเปลโตและอริสโตเติล ในแง่ที่ว่าเรามีชีวิตอยู่ในสมัยต่อมา และสามารถจะໄລ່ເລື່ອງความจริงจากประสบการณ์ของสมัยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ ได้เป็นเวลานาน และກໍຈະຍົງຍ່າຍທີ່ທ່ານວ່າ ຄືອ ข้าพเจ้าຈາຈະໄມ່ໄດ້ກ່າວລ່ວມື່ອໄວ່ທີ່ແກ່ປະກວາວສຶກສົງທີ່ນັກປະກວາວທີ່ສອນນັ້ນໄດ້ກ່າວໄວ່ແລ້ວ ເປັນແຕ່ຂ້າພເຈົ້າ ໄດ້ເສັນອໜັກສູງພົມເຕີມ ເພື່ອທີ່ຈະສັນສົນຄວາມຄິດນີ້

ขอน โมเลย์ : เชือ เยนรี่ ท่านคงจะจำได้ว่า ຄືນແມ່ປෙລໂທຈະໄຟພບຂ້ອດີ່ຍ່າງໄຣເລຍໃນເວັງຂອງประชารີປີໄຕຍົກຕາມ ແຕ່ອຣິສຕົຕິລິຄັນພບຂ້ອດີ່ປະກາຮນີ້ຄືອ ประชาน นັ້ນ ຄືນຈະໄຟຈຸດກີ່ຈົງ ແຕ່ພວກເຂົກມີສາມັກສູນສຳນັກນາມປະກາຮ ซົ່ງມີຄ່ານາກໃນການເມື່ອງ ປະກາຮນີ້ໄມ່ມີຄວາມເລີ່ມຈາລາດທີ່ຈະກາງກູ້ຫາມຍ ແຕ່ກໍສາມາດຈະທັດສິນຄວາມສຳເວົ້າຂອງກູ້ຫາມຍຊື່ຄົນອື່ນເປັນຜູ້ຕ່າງ ແລະມີປັບປຸງພອກທີ່ຈະເລືອກເອົາຍ່າຍໄດ້ຍ່າງໜຶ່ງ ເມື່ອມີໂຄກສະເໜີເລືອກ ປະກາຮນີ້ຈະຈິຍຮຽມສ່ວນຮວມຍ່າງພອສນາວ ຈະໂກນປະກາຮທີ່ໜີໄດ້ຍ່າງ ເພວະຕົ້ງໃຊ້ເງິນຈໍານວນນາກເກີນໄປ ທີ່ຈະຕາມໄປຕິດສິນບັນຫຼຸກ ຖ້າ

ເອນ່ວ່ມ່ນ : ມອເລຍ໌ທີ່ວັກ ເຮົາຕ້ອງໄມ່ລື່ມວ່າການໂກນນັ້ນມີຫລາຍໜິດ ຊົ່ງຈາຈະດຳເນີນໄປໃນຮູບຂອງກາສັງຄູາ ບໍ່ຮູບໃຫ້ແກ່ໄໝທີ່ຈະເປັນພວກ ບໍ່ຮູບໄດ້ມາດ້ວຍກາເອາເງິນຫລວງຈ່າຍ ອ້ອງຈາຈະກະທຳດ້ວຍກະບວນກາຮໂດຍຕຽງກວ່ານີ້ ດ້ວຍກາຮອກກູ້ຫາມຍຢືດກວັບພົມບັດຂອງໜັ້ນໜຶ່ງ ແລ້ວໂອນໄປໄຫ້ອົກໜັ້ນໜຶ່ງ ອ່າງໜັ້ນໜຶ່ງຕ່າງທາກຄ້ອກການໂກນອັນນີ້ກາງທີ່ຈະເກີດຈາກລັກປີປະຈົບປັບປຸງຫຼຸກໃຫຍ່

ອາຮົມໄນດົດ : ເປັນກາຍາກສຳຫັບຂ້າພເຈົ້າ ທີ່ຈະນີ່ກວ່າປෙລໂທຈະຄັດຄັນກາຮອກກູ້ຫາມຍໃນເວັງຍືດກວັບພົມບັດ ແກ້່ຈົງ ປෙລໂທກລັບຄົດວ່າກວັບພົມບັດນີ້ເອງແລ່ລ ທີ່ເປັນແໜ່ງອັນຈະກ່ອໄຫ້ເກີດການອ້ອນລ

- ເຂົ້າ ແນ** : ຂ້າພເຈົ້າມີໄດ້ຕັ້ງໃຈທີ່ຈະບໍ່ອັນກັນແປລໂຕແລຍ ຂ້າພເຈົ້າອອກຈະນິຍົມໝາຍຫອບອຣິສໂຕເຕີລ ແລະ ຂໍ້ອ່ອຣິສໂຕເຕີລຄົດຄ້ານແປລໂຕອ່ອຍ່າງໄດ້ພລຍິ່ງ ກົດວາງທີ່ແສດງໃຫ້ເໜື່ນວ່າ ທີ່ແປລໂຕຈະໄຫ້ສັນບັດເປັນຂອງກລາງນັ້ນ ຂັດກັບຫລັກຮຽນໝາດ ແລະ ເປັນໄປໄນໄດ້ ແຕ່ກົງຈົງອ່ອຍ່າງທີ່ມີເລີຍຝູດ ຄື່ອ ທັ້ງແປລໂຕແລະ ອຣິສໂຕເຕີລ ຕ່າງກີ່ມີຄວາມເຫັນ ສອດຄລັ້ງທົ່ວງກັນ ໃນການວິພາກໝົງວິຈາຮຸນົດທີ່ປະຊິບໄຕຍອ່ອຍ່າງເລວແລກ ຄວາມຈົງແລ້ວ ນັກປະໜູກວິກັນເຢີມ ແລະ ນັກປະວັດທິກາສົກຮັກໜ່າຍ ກົດເໜື່ນ ດ້ວຍກັບຄວາມຄົດທີ່ວ່າປະຊິບໄຕຍເປັນຮະບບຮູບາລທີ່ເລວຮະບບໜຶ່ງ ພວກນີ້ມີ ປະສບກາຮຸນົດໃນເຮືອນ້ມາແລ້ວທີ່ກຽງຂະແໜນສ
- ຈອນ ມອເລີ່ມ** : ສໍາຫັບຂ້າພເຈົ້າ ຄວາມຢູ່ຢາກເກີຍກັບອະເໜັນສັນ ເນື່ອຈາກນັກປະວັດທິກາສົກຮັກທີ່ ເຮົາມີລຳວັນເປັນປັບປຸງທີ່ອ່ອປະຊິບໄຕຍ ໄນມີຜູ້ໄດ້ມອງເຫຼຸດກາຮຸນົດວ່າຍາດ ເປັນກລາງ ແຕ່ກີ່ເໜີໃດໆໜັກທີ່ມີປັບປຸງເລີດໃນຄວາມຮັບຮັບທີ່ ດ້ວຍກົດໝາຍສົກຮັກ ຈະຕ້ອງເຫັນດ້ວຍກັບຮະບບນີ້ ຄ້າໄນ້ມີຫລັກສູານອື່ນ ພລົງນາທາງດ້ານວັດທິກາສົກຮັກ ຂອງອະເໜັນສັນ ກາຍໃຫ້ຮະບບປະຊິບໄຕຍ ກົດຫາວ່າໄມ້ໄດ້ໃນປະວັດທິກາສົກຮັກ ນອກຈາກນີ້ ຍັກລ່າວໄມ້ໄດ້ ວ່າພວກນັກປະໜູກທີ່ເລີດໃນສົມຍັນນີ້ ເໜີ ວ່າຮະບບປະຊິບໄຕຍໄໝເປັນຮະບບທີ່ເລີດ ຮະບບນີ້ກີ່ຈະເລວຈົງ ຖ້າຮະບບນີ້ຈະເລວຈົງ ຖ້າຮະບບນີ້ຈະເລວຈົງ ຢັງກັນວ່າມີກົດໝາຍສົກຮັກໃນສົມຍັນນີ້ ເໜີ ວ່າປະຊິບໄຕຍແລ້ວ ສິ່ງທີ່ນີ້ຊື່ຜົ່ງໃຈນັກປະໜູກພວກນີ້ ກົດກົງທີ່ປະຊິບໄຕຍຈະຕ້ອງມີຄວາມເສມອກາກ ແລະ ພວກນີ້ໄໝ່ສົບຄວາມເສມອກາກ ໂດຍອ້າງ ວ່າປະຊິບໄຕຍ “ແຈກຢ່າງຄວາມເສມອກາກແກ່ຜູ້ທີ່ຄວາມຮັບຮັບຄວາມເສມອກາກແລະ ຜູ້ທີ່ໄໝ່ຄວາມຮັບຮັບຄວາມເສມອກາກ” ທຳໄໝ່ຄົງຮັງເກີຍຈາກວ່າ ທີ່ກົດກົງທີ່ປະຊິບໄຕຍ ທີ່ກົດກົງທີ່ຈົງແລ້ວ ຂ້າພເຈົ້າຕ້ອງຢູ່ອຳນວຍວ່າ ຂ້າພເຈົ້າຈັບໃຈໃນອຸດົມຄົດແໜ່ງຄວາມເສມອກາກເປັນຍ່າງຍິ່ງ
- ອົບໂນລດ** : ເມນ ທີ່ວັກ ຕຽນນີ້ແລລະທີ່ເຮົາຕ້ອງຍອນຮັບເສີຍແກ່ອນາຄົດ ເສີຍແກ່ງຄວາມໜ້ວງ ຄວາມກຳລັງ ແລະ ຄວາມປະກາດທີ່ຈະໄປໄໝ້ ທຳໄໝ່ເຮົາຈີ່ຈະຮັງເກີຍຈະປະຊິບໄຕຍ ເພຣະຄນ່ວນເກົ່າງເກົ່າງຈາກກ່ອນ ຂ້າພເຈົ້າຄົດວ່າເຮົາຈະຍອນຮັບວ່າ ການ ເຮົາກົງເພື່ອຄວາມເສມອກາກນີ້ ເປັນຄວາມທັງການຕາມຮຽນໝາດ ແລະ ເປັນໄປ ໂດຍສັງຫຼາຍພື້ນຖານທີ່ມີຄວາມຮັບຮັບຄວາມຮັບຮັບ ນີ້ຄົດວ່າ ເມນ ເຈົ້າຈະຈົງ ແຕ່ປ່າຈັກຊັ້ນ ອ້ວຍສັງຄມທີ່ຈຳກັດຊັ້ນຫັນເກົ່າງນັ້ນ ທາກເປັນອຸດົມກາຮຸນົດທີ່ກະຕຸນ ປະຊາຄນ່ວນທີ່ມີຄວາມຮັບຮັບ ໃຫ້ພົມນາຄນເອງ ໄປສູ່ຄວາມອຸດົມສົມບູຮຸນ ແລະ ໄປສູ່ເສົ່າງພົມ ເກົ່າທີ່ຈະເປັນໄປໄດ້
- ເຂົ້າ ແນ** : ອົບໂນລດທີ່ວັກ ຄຳກົດໝາຍສົກຮັກ ຄຳກົດແຮງກະຕຸນຈູ່ໃຈ ສັງຫຼາຍພື້ນຖານ ຄວາມອຸດົມ

การขยายตัว คำเหล่านี้ล้วนเป็นหลักกว้าง ๆ ที่ทำให้ข้าพเจ้าหัวหมุนไปหมดแล้ว

อาร์โนลด์

: เมน เม้มแต่ท่านเอง ก็จะต้องยอมรับว่า การอยู่ในสังคมที่มีความเสมอภาคนั้น ย่อมเปิดโอกาสให้มนุษย์มีสิทธิบัญญากว้างขวาง และมีอินทรีย์แคล่วคล่องว่องไวในการทำงานต่าง ๆ แต่การอยู่ในสังคมที่มีแนวโน้มกว้าง ใบบางโอกาส ก็อาจจะเป็นการวางแผนเบี่ยงเบนแผน แต่โดยทั่วไปแล้วเป็นการทำให้บัญญาก่อตัวลง และอินทรีย์ต่าง ๆ ก็จะมีกำลังแรงอ่อนลง ทั้งความว่องไวเกิดด้วยด้วย ท่านจะปฏิเสธได้หรือว่า การถูกกดและการปราศจากความสำคัญจะไม่มีผลร้ายต่อลักษณะนิสัยของบุคคล จนทำให้เขามีเบิกบานและเลือยชา

เอนรี่ เมน

: ได้ ข้าพเจ้าปฏิเสธได้ การเกิดมาอย่างต่ำต้อย ในหมู่ผู้ที่เหนือกว่า ย่อมจะเป็นแรงกระตุนให้มนุษย์พยายามที่จะทำงานเองให้ดีขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง พยายามที่จะทำงานและดีนรัน เพื่อที่จะได้อยู่ในตำแหน่งที่ดีกว่าเดิม ถ้าหากไม่มีที่สำหรับมนุษย์จะก้าวขึ้นสูง ก็จะไม่มีแรงกระตุนให้เพียรพยายาม

อาร์โนลด์

: ข้าพเจ้ารู้อยู่ว่าบุนคนได้ต่อสู้สิ่งที่มาขัดขวางอย่างที่สุด และความสำเร็จของเขาก็เกิดจากความพยายามอย่างยิ่งยวดนี้ แต่บัญชีไม่ได้เกี่ยวกับคนที่สามารถทำได้เช่นนี้ หากเป็นบัญชาเกี่ยวกับมนุษย์ธรรมชาติ ฯ ส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ได้มีพรสวรรค์พิเศษหรือพลังแรงเป็นพิเศษ หากเป็นบุคคลที่ต้องการกำลังใจ และสภาพแวดล้อมที่เป็นใจให้เขาได้การทำกรือย่างดีที่สุด ท่านจะต้องยอมรับว่าคนส่วนใหญ่ที่เป็นแต่เพียงผู้ดู ความยิ่งใหญ่ ความโโพธรีกและความเจริญทางวัฒนธรรม โดยที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงนั้น ย่อมทำให้สิทธิบัญญากของเขาน่าเลือยชาลง และผลักดันให้เขามองอยู่กับสภาพเดิมของตนเท่านั้น

جون โมเลียร์

: นายอาร์โนลด์ครับ ทอควีลก็คิดเช่นนั้น เม้มเขาเก็บจะไม่ชอบประชาธปตไทย เลยก็ตาม เขายังคงสังเกตว่า เมื่อไรก็ตาม ที่มีความไม่เสมอภาค “พวกคนชั้นต่ำและคนยากจนจะรู้สึกต้นว่าถูกปมต้อของคนเองกดไว้ อายุมากที่จะไปขึ้น”

อาร์โนลด์

: ทอควีลคิดด้วยว่ามีสิ่งที่เป็นอารมณ์อันชอบธรรมของมนุษย์ ที่เรียกว่าต้องการความเสมอภาค อันเป็นสิ่งที่เขาว่า นี่คือสิ่งซึ่ง “มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะมีส่วนร่วม และทุกคนต้องการใช้อำนาจและการตัดสินดำเนินการ”

เอนรี่ เมน

: ก็อย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วแต่ต้นนั้นเอง ข้าพเจ้าสนใจในข้อเท็จจริงที่ทอควีลรวมเอาไว้ ในฐานะผู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับสังคมการเมือง มากกว่าจะสนใจในความคิดของเข้า เกี่ยวกับความเป็นไปภายใต้ของมนุษย์

- อาร์โนลด์** : ถ้าเข่นนักข้อให้มาดูข้อเท็จจริงกัน ขอให้ดูที่ประเทศไทย ท่านสามารถปฏิเสธได้หรือ ว่าความเสมอภาคซึ่งท่านประณาม ไม่มีผลอย่างใหญ่หลวง ต่อประชาชนสามัญที่นั่น ความเสมอภาคยกที่จะปรับปรุงชนชั้นสูงในสังคม ฝรั่งเศส แต่ชนชั้นที่ 3 อันเป็นชนสามัญส่วนใหญ่ ได้เกิดการเคารพตัวเองขึ้น มีความคิดที่กว้างขวางขึ้น มีความรู้สึกร่วมกันขึ้น สำหรับการกระทำเพื่อประเทศของเข้า และความรู้สึกเช่นนี้ทำให้เขามีความเป็นมนุษย์มากขึ้น ประชาชนสามัญของฝรั่งเศสได้มานำสิ่งที่เขาได้เป็นส่วนที่สำคัญมากที่สุดของชาติฝรั่งเศส เข้าได้รับความเป็นไท ให้พ้นจากความทารุณโหตัวร้ายและการเป็นข้าเข้าได้รับสิ่งซึ่งในสังคมอื่นมีจำเพาะแก่แต่ชนชั้นที่เรียกว่ามีวัฒนธรรมเท่านั้นในประเทศอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้ารู้จัก ชนชั้นที่มีแต่สิ่งที่เรียบง่ายเท่านั้นเอง ในประเทศฝรั่งเศส เจ้าของที่ดินและลูกจ้างที่ทำไร่ให้ สามารถจะพูดคุยกันได้ แต่ในประเทศอังกฤษ เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมและการกรรมการในโรงงานไม่สามารถจะพบปะกันได้ โดยไม่มีการผนิจ จากรหงส์สองฝ่าย
- เยนรี่ เมน** : อาร์โนลด์ที่รัก ข้าพเจ้ายกย่องสรรเสริญคุณความดีของประชาชนสามัญฝรั่งเศสเหมือนกับท่าน และข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้ายกย่องสรรเสริญคุณความดีของสามัญชนชาวอังกฤษมากกว่าท่าน แต่คุณความดีนี้ยากที่จะมีอะไรรีบันธ์กับหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐบาล รัสโซเชียมองเห็นในเรื่องนี้ เขายกย่องศีลธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนสามัญ แต่เขาไม่คิดว่าคนสามัญเป็นคนฉลาดโดยตลอด เขาว่าประชาชนมีความหวังดีเสมอ แต่ไม่อาจตัดสินใจได้ เขายังคงความสัมภัยอย่างมหันต์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสภานิติบัญญัติในระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย ดังนั้นเขายังมีความเชื่อว่าต้องมีผู้ที่ประเสริฐประสาทกฎหมายให้รู้สึก รัสโซเชียก่อให้เกิดเรื่องเหลวไหลมาก ให้ก่อให้เกิดอันตรายอย่างมาก แต่เขายังเป็นนักคิดที่ลึกซึ้ง และเรามักไม่ได้ให้เกียรติแก่เข้าเท่าที่ควร
- อนอมอดี้** : เชอ เยนรี่ ข้าพเจ้าไม่เปลกใจเลย ที่รัสโซเชียได้รับความเคารพนับถือจากท่านถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเขามีเสน่ห์พิเศษสำหรับคนที่ไม่ชอบการปกครองระบบทุนประชาธิปไตย อย่างน้อยก็ เพราะเขานิยามคำว่าประชาธิปไตย ในระดับที่เป็นจริงไปไม่ได้อย่างเด็ดขาด เพราะเป็นอุดมการซึ่งไม่สามารถบรรลุถึงได้ นี้แล ก็อเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เราจะต้องเห็นข้อแตกต่าง ระหว่างระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของคนอังกฤษสมัยใหม่ หรือของคนอเมริกัน กับสิ่งซึ่งเป็นอุดมการที่มีอยู่ในความคิดของรัสโซเชีย แท้ที่จริงนั้น รัสโซเชียไม่ใช่คนที่สนใจทางการเมือง เขายังเป็นนักปรัชญา สนใจอยู่แต่กับบัญชาชีวิ

เป็นอาหารทางสมองของนักปรัชญาและศัลยศาสตร์รวมแล้ว ปัญหาของเขานั้นอยู่ในเรื่องที่ว่าทำอย่างไรมนุษย์จะเป็นอิสระ และในเวลาเดียวกัน ก็เป็นผลเมืองซึ่งขึ้นกับรัฐ เขาสนใจแต่ในเรื่องทฤษฎี และหากให้แต่คําตอบในทางทฤษฎี กันเลยเรียกรูสโซว่าเป็นนักผู้นั้น แต่วิธีการของเขามาได้ให้เหตุผลไว้อย่างเหลือเพื่อ เขาว่าประชาชนสามารถเป็นอิสระ และในเวลาเดียวกันก็เป็นสมาชิกของรัฐได้ เพียงแต่ประชาชนต้องรู้จักปกครองตัวเอง เพราะการเป็นอิสระก็คือการไม่ขึ้นกับใครนอกจากตัวเอง รูสโซกล่าวว่าไปว่า รัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน ก็อยู่นอกขอบข่ายของทฤษฎีนี้ เพราะว่าไม่มีใครสามารถเป็นตัวแทนของใครได้ กันส่วนใหญ่ก็อยู่นอกทฤษฎีนี้อีก เพราะในกรณีนี้ กันส่วนน้อยไม่ได้ปกครองตัวเองอีก จะพูดอีกอย่างก็คือ สถาบันประชาธิปไตยสมัยใหม่ทั้งหมดเข้าอยู่ในข่ายแห่งระบบการปกครองของรูสโซไม่ได้เลย

เยนรี่ เมน : แต่นั้นไม่ได้ห้ามโรปสบีแเอกสารแซงต์ จุสต์ ที่จะพยายามปรับปรุงคำสอนของรูสโซ มาใช้กับชาติที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้ายอมรับ ที่ว่าสองคนนี้อาจจะไม่ได้อ่านหนังสือของรูสโซอย่างลึกซึ้งเข่นกับท่าน

อาร์โนลด์ : มอเลย์ที่รัก ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าท่านได้ให้ความยุติธรรมแก่รูสโซ ดูเหมือนท่านจะคิดว่าประชาธิปไตยนั้น เป็นเพียงเรื่องของการปรับปรุงสถาบันทางรัฐสภาที่เรามีอยู่ และขยายการออกเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ทุกคนมีสิทธิ ข้าพเจ้ารู้สึกว่ารูสโซเข้าไปไกลจุดสำคัญของเรื่องนี้มากกว่า เมื่อเขารู้ด้ว� ประชาชนต้องรวมกัน โดยความตั้งใจทางคือธรรมร่วมกัน ถ้าหากต้องการรักษาอำนาจ อธิปไตยให้เนื้อตัวเขาเอง

เยนรี่ เมน : รูสโซไม่ได้ผ่านเกินความเป็นจริงดังที่ท่านว่าคอก มอเลย์ แท้ที่จริง เขายังคงคิดอย่างแจ่มแจ้งในเรื่องที่ว่าทำอย่างไรจึงจะให้ทุกๆ คนไปในทิศทางเดียวกันได้ โดยพลังจิตที่มีคือธรรมจรรยาร่วมกัน จะเป็นเช่นนี้ได้ก็ เพราะรัฐไม่จำต้องรังเกียจคำนี้ รัฐที่ว่านี้คือ รัฐของปวงชน นับว่ารัฐมีอานุภาพทุกประการ รัฐดังกล่าวอยู่ย่อมบังคับทั้งทางจริยธรรมและทางความเสมอภาค โดยออกกฎหมายให้ราษฎร และกำหนดว่าราษฎรจะกินอะไรต้มอะไร และจะใช้เงินที่หามาได้นั้นอย่างไร รัฐอย่างนี้สามารถจะรับที่คืนของประชาชน และสามารถจะบังคับให้คนทำงานได้ ในเมื่อเครื่องกระตุนกำลังใจในการทำงานหมวดไปประชาธิปไตยแบบมีอานุภาพนี้ คือการมีพระราชอำนาจทั้งที่เป็นเจ้าของสรรพสิ่งนั้นเอง พระองค์ย่อมเป็นใหญ่เหนือโภคชาติและร่วงกาภัยของปวงชน ความคิดที่ว่านี้น่าหาดีเสียเพียงไร ข้าพเจ้าเข้าใจดีว่าทำไมท่านจึงถอย

หนึ่งจากความคิดที่ว่า “นี่ แต่ที่ข้าพเจ้าไม่เข้าใจก็คือว่า ทำไมท่านจึงพูดว่าท่าน
ยินดีที่ต้อนรับประชาธิปไตย ในเมื่อท่านต่อต้านสิ่งซึ่งประชาธิปไตยย้อมนำมายัง

ขอน มองเลี้ยง

: ข้าพเจ้าปฏิเสธว่าประชาธิปไตยจะนำมาซึ่งสิ่งที่ท่านพูดถึง ในอังกฤษ ประชา
ธิปไตยจะทำงานได้สำเร็จผล โดยไม่ขยายอำนาจของรัฐบาลอย่างไร สิ่งที่
จำเป็นทั้งมี คือว่ารัฐจะห้องปรับปรุงใหม่อีกมาก many เพื่อจะให้กลับมา
เป็นเครื่องมือของประเทศชาติทั้งหมด โดยไม่เป็นแต่เครื่องมือของชนชั้นที่
มีทรัพย์สมบัติเท่านั้น คนอังกฤษนั้นรู้ว่าเป็นศัตรูต่อรัฐ และสัญชาติ
ในด้านนี้มาก จิตใจที่เป็นประชาธิปไตย มักจะต่อต้านการก้าวไวยของรัฐ
นี้ก็เช่นเดียวกับจิตใจที่รักเสรีภาพนั้นแล แท้ที่จริง หนึ่งในเหตุผลต่างๆ ที่ว่า
ทำไมเราจึงพยายามให้มีการขยายสิทธิในการออกเสียง ก็เพื่อให้ฝ่ายบริหาร
กลัวเกรงประชาชนทั้งมวล

อาร์โนลด์

: มองเลี้ยงที่รัก ท่านทำให้ข้าพเจ้าต้องผิดหวัง ข้าพเจ้าต้องการบางอย่างน้อยกว่า
ที่ท่านว่ามา จะพูดอย่างไรดี คือข้าพเจ้าไม่ต้องการแบบเสรีอย่างหัวโบราณ
ไม่ต้องการวิธีการแบบพระคริสต์ ไม่ต้องการลัทธิคลังตุณ尼ยม คนที่นิยมประ^น
ชาธิปไตยแบบใหม่ไม่ควรหวังได้ในสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานั้นกันนัก จินตนาการ
ของข้าพเจ้าค่อนไปทางข้างภาพจนของรุสโซ ทั้งท่านและเมนดูรังเกียจ
คำว่ารัฐมากเกินไป คุณจะรับธรรมเนียมเดิมกันง่ายๆ เกินไป ข้าพเจ้าเข้าใจว่า
ทำไมท่านจึงรู้สึกเช่นนั้น อันริยาพของชนชั้นที่อัตต้องกฤตนั้น แสดงออก
ในความเป็นตัวของตัวเอง และในการพึงตัวเอง คุณสมบัตินี้เข้ากันไม่ได้กับ
ประชาธิปไตย ซึ่งต้องการให้ประชาชนทำงานร่วมกัน และคิดร่วมกัน มาก
กว่าต่างคนต่างคิด แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าทัศนะของชาวเรากำลังเปลี่ยนแปลงไป
แม่จะคงบ่เจอกภาพไว้ก็ตาม เขาเริ่มเป็นคนที่มีความยอมรับในเรื่องความคิด
ทางประชาธิปไตยมากขึ้น และยอมรับการเปลี่ยนแปลงเท่าที่อนาคตจะะบง
การ

เอนริ เมน

: อาร์โนลด์ อย่างน้อยท่านกับข้าพเจ้าก็เห็นพ้องต้องกัน ว่าบ่เจอกภาพกับ
ประชาธิปไตยไปด้วยกันไม่ได้

ขอน มองเลี้ยง

: และข้าพเจ้าเห็นແย়ท่านทั้งคู่ ข้าพเจ้าเชื่อว่าความนิยมบ่เจอกภาพของชาว
เราต่างหากที่นำพวกเรามาสู่ประชาธิปไตย คนงานอังกฤษทั้ๆ ไปรู้ตัวมาก
ขึ้นแล้ว ว่าเข้าต้องเป็นคนที่รับผิดชอบ มีจิตใจเป็นตัวของตัวเอง และต้อง^น
ประสงค์จะแสดงทัศนะจากจิตใจของเข้า เท่ากับพวกที่มีทรัพย์สมบัติ ซึ่ง
อาท อ้างว่าพวกเขามีสิทธิที่จะแสดงทัศนะ

- ເຮັດວຽກ** : ຂ້າພເຈົ້າລ້າພຸດໄດ້ວ່າຄົນນຳອັກຖຸທົ່ວໆ ໄປຮັດວຽກຂຶ້ນແລ້ວ ວ່າເຂົາຕັ້ງເປັນຄົນທີ່ຮັບຜິດຫອບ ດັ່ງທີ່ຄືດວ່າຕົນເປັນຄົນທີ່ມີຄວາມຮູ້ ແຕ່ບໍ່ຢູ່ຫາສຳຄັນມັນອຸ່ຍ່ທີ່ວ່າຄົນພວກນີ້ເປັນເຊັນໜ້າຫົວເປົ່າ
- ອາຮົາໂນລດ໌** : ຈົງ ໂດຍເນື່ອຍ່ ມານຸ່ຍົດສມັນໜີໄມ່ເປັນເຊັນໜີ້ ໜຸ່ຫຼັນຍັງໄໝເຂົາລາອຸ່ຍ່ ແຕ່ນີ້ເປັນບາງສິ່ງສາມາດຈະແກ່ໄດ້ ເຮົາສາມາດຈະນຳປະຈາບຸໃດໆ ເຮົາສາມາດຈະສອນເຂົາໄດ້ ກວນນີ້ແລະຄື່ອນໜ້າທີ່ຂອງຮູ້ລະ ຂ່ອງວ່າງທາງຈົງຮຽນ ອັນເກີດຈາກການຂາດຫາຍໄປຂອງພວກຫຼັນໜີ້ນີ້ ເຮົາເບົນຮູ້ຮູ້ລົງໄປກົດແທນໄດ້ ດັ່ງທີ່ຂ້າພເຈົ້າລ້າພຸດແລ້ວເມື່ອກື້ນໜີ້ເອງ ຊັນໜີ້ນີ້ນຳນັກຈະຮັງເກີຍຈັກບົວຮ່າຍທາງການເມື່ອງ ເພຣະພວກນີ້ນຳນັກເປັນເກົ່າງເມື່ອອັນພຣະພຣາຊ ຊັນໜີ້ລາງກົ້ວັງເກີຍຈົງຮູ້ ເພຣະຮູ້ບາລັກເປັນເຄື່ອງມືອໜາກລົດໄດ້ໃຫ້ແກ່ພວກພຣະໜີ້ສູງ ແລະພວກພຣຄທອ່ ໃນຈົດໃຈຂອງຄົນອັກຖຸໜີ້ລາງ ພັນ ກາຣກະທຳຂອງຮູ້ ອ່າງນ້ອຍກີ່ໃນດ້ານໂຍບາຍກາຍໃນປະເທດ ຖາງດ້ານສັຄນ ຍ່ອມເກີຍວ່າຂັ້ນອຸ່ຍ່ກັບກາຮອກພຣະພຣບໍ່ຢູ່ກີ່ຕ່ອັກຄົນທີ່ເຂັ້ມງວດທາງຈົງຮຽນ ແລະນັບຖືອິນິກາຍທີ່ປົກສົງກາຣມີພຣະໜີ້ສູງ ກັບພຣະພຣບໍ່ຢູ່ກີ່ທີ່ຫັນກາຣຄ້າຍ່າງເສີ່ ເມື່ອໜີ້ນີ້ ກລາງແລະໜີ້ນີ້ທ່ານີ້ແກ່ລືດກາຮອກກະທຳຂອງຮູ້ເຊັນໜີ້ແລ້ວ ເລີພາລເກີຍດກາຮອກກະທຳຂອງຮູ້ໄປເສີ່ໜົດ ໂດຍທີ່ໄມ້ຮູ້ເລີຍວ່າອໍານາຈຂອງຮູ້ກີ່ມີຄວາມດີອຸ່ຍ່ເໜື່ອນກັນ ພວກນີ້ເລີຍຮັງເກີຍຈະໄໝໄໝໄວ້ໃຈອໍານາຈຂອງຮູ້ໄປເສີ່ໜົດ ເຮົາຕັ້ງໃຫ້ພວກນີ້ເຂົ້າໃຈວ່າໄໝຈຳຕົວກົວຮູ້ ໃນເມື່ອເຮົາໃຫ້ຮູ້ເປັນເຮົາແລ້ວ
- ເຮັດວຽກ** : ອາຮົາໂນລດ໌ທີ່ຮັກ ທ່ານໄດ້ຂອໃຫ້ເຮົາເລີກສານະຄວາມເປັນໜາວອັກຖຸ ໂດຍໃຫ້ທັນໄປຮັບສານະຄວາມເປັນໜາວິໄລ່ເກສ ໜາວສົວສ ແລະເມົກັນແທນ ແລ້ວຍັງໄໝ່ພອບັດນີ້ເໜື່ອນວ່າທ່ານຕົ້ນຕົ້ນກ່າວກ່າວ ຮູ້ສາມາດທີ່ຈະອໍານວຍພລປະໂຍ່ນທີ່ຕ່ອງຮັບສ່ວນຮວມຍ່າງກວ້າງ ແລະສິ່ງແລ່ວໜີ້ ມີຄວາມໝາຍແກ່ຄົນຈຳນວນນັກ ຍ່ອມຈະໄໝອໍານວຍພລເທິ່ງເຄຍ ສຳຮັບຄົນຈຳນວນນ້ອຍເທົ່ານີ້ ຂ້າພເຈົ້າຂອໃຫ້ເຫັນຄຸນຄ່າໃນຮະດັບທີ່ແຕກຕ່າງກັນອັກໄປ ໃນອັນທີ່ຈະໃຫ້ຄວາມເຫັນໃຈກັບສິ່ງທີ່ຂ້າພເຈົ້າກຳລັງຄືດື່ອຢູ່ນີ້ ເຮົາຕັ້ງມີນັ້າໃຈກັບຄົນສາມັນພູກບັນນຸ່ຍ່ຫຼັນຄົນຮຽນຄາສ່ວນໃໝ່ ຮູ້ທີ່ມີອຸປະກົດຄຸນອາຈ່າຍ່ຄວາມເປັນອຸ່ຍ່ຂອງປະຊາຊົນໃຫ້ຮັດພັນຈາກຄວາມໄໝເຂົາ ຈາກຄວາມຍາກຈົນ ແລະຄວາມມີປົມຄ້ອຍ

เพื่อให้มีศักดิ์ศรีอย่างใหม่ แม้ว่าศักดิ์ศรีเหล่านั้นจะไม่มากไปกว่าสิ่งซึ่งเขา
ความมีให้หมายกับความเป็นมนุษย์ของเข้า

เยนรี่ เมน : อาร์โนลด์ ข้าพเจ้าคิดว่าเข้าใจข้อโต้แย้งของท่าน คือรัฐแบบประชาธิปไตย
เป็นรัฐของประชาชน เมื่อรัฐมีอำนาจมากขึ้นเท่าใด ประชาชนก็มีอำนาจ
มากขึ้นเท่านั้น รัฐมีศักดิ์ศรีมากเท่าใด ประชาชนก็มีศักดิ์ศรีมากขึ้นเท่านั้น
ท่านเพียงแต่ต้องเพิ่มคำสรุปที่ยังใหญ่ลงไป เพื่อให้เห็นความขัดแย้งอย่างชัด
แจ้ง นั่นก็คือ เมื่อรัฐมีการกระทำการตัดขาดมากขึ้นเพียงไร เสื่อภาพอัน
สมบูรณ์ของประชาชนก็จะมีมากขึ้นด้วยสิโนะ

อาร์โนลด์ : เมน คำสรุปที่ท่านทำให้เห็นว่าขัดแย้งนั้น ในกรณีหนึ่งก็จริงอย่างที่ท่านว่า แต่
รัฐไม่จำต้องเป็นเครื่องมือของความคิด รัฐอาจจะกลایเป็นอุดมคติของเหตุ
ผลที่ถูกต้อง และความรู้สึกที่ถูกต้องก็ได้ รัฐอาจจะเป็นตัวแทนที่แสดงถึง
ส่วนที่ดีที่สุดของประชาชาติ รัฐสามารถจะก่อรูปสำหรับความเฉลียวฉลาด
และสัญชาตญาณที่มีค่าที่สุดของประชาคม เป็นพันธะแห่งความสามัคคี

جون มอลลีย์ : นายอาร์โนลด์ ข้าพเจ้าต้องสารภาพว่าข้าพเจ้าสะทุกใจ ต่อการซึ่งชอบของ
ท่าน ที่มีต่อรัฐ แต่ถ้าท่านบอกให้เรารู้ในสิ่งที่ท่านคิดว่ารัฐควรจะทำอะไร รัฐ
อาจไม่ใช่สิ่งที่น่าหาดกลัวอีกต่อไปก็ได้

อาร์โนลด์ : ที่ข้าพเจ้าไม่พูดถึงข้อนั้น เพราะจะใจ เวลานี้ข้าพเจ้ากำลังเอ้าใจใส่อยู่罢了 ใน
เรื่องของความคิด ข้าพเจ้าต้องการที่จะแยกความคิดนั้นให้ออกมาจากบัญชา
ที่ควรปรับโ梁แห่งความจริงให้เข้ากับโ梁แห่งความคิด แต่ข้าพเจ้าจะกล่าว
ถึงสถาบันหนึ่ง ซึ่งยกที่จะกล่าวถึง เพราะเข้ามาเกี่ยวข้องกับอาชีพของ
ข้าพเจ้า คือการที่รัฐเข้ายุ่งเกี่ยวกับการศึกษาของประชาชน ไม่มีสิ่งใดที่จะ
เร่งด่วนมากไปกว่านี้ เพื่อที่จะเป็นการเตรียมทางไปสู่ประชาธิปไตย และ
จะทำให้ประชาธิปไตยมีผลในทางปฏิบัติได้ ในเมื่อระบบของการปกครองนั้น
มาถึงแล้ว

เยนรี่ เมน : ท่านมีข้อเสนอที่เห็นได้ชัดบ้างไหม

อาร์โนลด์ : ข้าพเจ้าคิดว่ารัฐควรจะตั้งโรงเรียนมัธยมระดับชาติขึ้น ตามแบบอย่างโรงเรียน
มัธยมของฝรั่งเศส ท่านได้ยกข้อคัดค้านต่อประชาธิปไตยมาหลายข้อ แต่มี
ข้อเดียวเท่านั้นที่คุณเมื่อนรู้ว่าจะมีน้ำหนัก คือข้อที่ว่าชาวอังกฤษส่วนมากไม่
ได้รับการศึกษาสำหรับประชาธิปไตย โรงเรียนมัธยมของฝรั่งเศสอาจจะไม่ได้
เท่าอีกัน แต่เรื่องนี้ไม่ได้เท่า แม้แต่กับโรงเรียนรักนักความที่ แต่ก็เป็น
โรงเรียนที่ดีกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ที่ชนชั้นกลางและชนชั้นที่สามของอังกฤษได้เรียน

กันจนบัดนี้ โรงเรียนมัธยมของฝรั่งเศสแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ที่ทำให้พวากษามัญชนชาวฝรั่งเศสมีวัฒนธรรมอย่างที่เป็นอยู่ ซึ่งนับว่าพวากชนนี้มีวัฒนธรรมมากกว่าสามัญชนชาวอังกฤษยิ่งนัก และสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมฝรั่งเศสก็คือว่า เป็นวัฒนธรรมระดับชาติ ส่วนวัฒนธรรมอังกฤษที่เราอื้ออุ่นได้นั้น ทั้งๆ ที่มีน้อยอยู่เต็มที่แล้ว ก็เป็นเพียงวัฒนธรรมของชนชั้นเท่านั้น วัฒนธรรมที่มีอยู่ในกรอบแห่งชนชั้น กับระบบประชารัฐไทย ไปถัดวันกันไม่ได้

ขอน โนเลย์ : นายอาร์โนลด์ สิงที่ท่านพูด ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงสิ่งที่جون สดจัต มิลล์ เคยพูดไว้ว่าเขาเป็นนักประชารัฐไทย เพียงแต่เขายืนยันว่าการที่จะให้คนทุกคนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น คนพวากชนควรจะเป็นประชาชนที่ได้รับการศึกษาโดยทั่วไปเสียก่อน

เชนรี่ เมน : โนเลย์ที่รัก ท่านรู้จักมิลล์ดีกว่าข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าไม่คิดว่าท่านจะได้พูดหลักฐานในข้อเรียนของเข้า ที่พ่อจะคิดได้ว่าเขายอมรับหลักของอาร์โนลด์ ในเรื่องรัฐอันยิ่งใหญ่ หรือเห็นด้วยกับความคิดของอาร์โนลด์ ในเรื่องความเสมอภาค ที่แท้แล้ว มิลล์เน้นหนักไปในเรื่องที่ว่าการลงคะแนนเสียงควรจะจำกัดอยู่แต่กับคนที่เสียภาษีเท่านั้น เพราะเขาว่าเป็นการผิดศีลธรรม ที่ผู้ซึ่งไม่เสียภาษี แล้วจะยังมายัดกระเบียบการเงินของคนอื่น ๆ อีก ข้าพเจ้าจำได้ว่าเขาวิพากษ์วิจารณ์ประชารัฐไทยแบบเมริกันอย่างแรง เพราะที่อเมริกาปล่อยให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น มีประโยชน์นี้ที่ขาดอกว่า “ประชาชนควรจะเป็นนาย แต่นายจะต้องจ้างถูกจ้างที่มีความสามารถกว่าตัวเอง” และท่านย่อมาจากรู้จักแผนงานอันละเอียดที่เขาวางไว้ ให้เป็นหลักค้าประกัน ว่าประชาชนธรรมชาติ จะต้องถูกบ่มรงกัน ให้พ้นจากการเข้าไปบุ่งเกี่ยวกับอำนาจ นิติบัญญัติ ซึ่งเขายังต้องการให้จำกัดอยู่แต่กับข้าราชการชั้นสูงที่มีความชำนาญ พิเศษในทางนี้เท่านั้น ข้าพเจ้าจำคำพูดของมิลล์ได้อีกประโยชน์นึง ที่ว่าประชาชนธรรมชาติ “ไม่ได้ต้องการสิทธิทางการเมือง เพื่อเอาไว้ปักครอง แต่เพื่อบ่มรงนิให้เขากูกปักครองอย่างผิดๆ” ถ้าการที่คิดอย่างนั้นเรียกตัวเองว่าประชารัฐไทย ข้าพเจ้าก็เพียงแต่พูดได้ว่า เขายังเข้าใจคำว่าประชารัฐไทย

ขอน โนเลย์ : เชอ เชนรี่ ข้าพเจ้าไม่คิดว่าท่านจะยุติธรรมต่อมิลล์ จริงอยู่ ที่เขายังคงต้องการให้ใช้วิธีการ ของการเก็บภาษีเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เพื่อทำให้ประชากรผู้ใหญ่ทุกคนกล้ายเป็นผู้เสียภาษีทั้งหมด จะได้เป็นชาวเมืองที่มีความรับผิดชอบได้ และมิลล์ก็เหมือนกับนายอาร์โนลด์ ที่เสนอว่ารัฐบาลควรจะเตรียมทางให้กับการมีสิทธิ

ออกเสียงเลือกทิ้งทั่วไป ด้วยการให้มีการศึกษาโดยทั่วไป เข้าวิพากษ์วิจารณ์ พวกรชั้นกรรมชีพ เท่าที่เข้าพบพวกรนี้มา แต่เข้าเชื่อว่าชั้นกรรมชีพ ที่มีการศึกษา จะแตกต่างจากชั้นกรรมชีพที่เขายกยูจัก อย่างไรก็ตาม เช่นว่า มิลล์เชื่อในสิ่งที่ท่านไม่เชื่อ ในข้อที่ว่าประชาธิปไตยกำลังจะมา และเราจะต้องเตรียมตัวเอาไว้ให้พร้อมเพื่อรับระบบการปกครองนี้

เงนรี่ เมน

: มอเลย์ ที่ข้าพเจ้าจะพูดให้ก็คือว่าอย่างให้มิลล์มีชีวิตอยู่ และมาอยู่กับเรา ที่นี่ในเย็นวันนี้ ข้าพเจ้าอย่างได้ยินว่าเขาจะพูดว่าอย่างไรเกี่ยวกับความเสมอภาค ข้าพเจ้าจำได้ว่าเขาก่อนข้างคุ้มกันประชานที่เรียกร้องความเสมอภาค ให้สูงกว่าเสรีภาพ ที่จริงข้าพเจ้ายังสั่ยอยู่ อาร์โนลด์ที่รัก ว่าเขาราชาจักร ชักจูงให้ท่านเห็นว่า ท่านเองก็ไม่เชื่อในความเสมอภาคเช่นเดียวกับเขานั้นเอง ข้าพเจ้าพร้อมที่จะเชื่อว่าไม่อาจทัดทานสภาพความไม่เสมอภาคนี้ ໄว้ได้ แต่สิ่งที่ท่านพยายามคลำหาอยู่ตลอดเวลานั้น ข้าพเจ้าคงสั่ยว่าไม่ใช่ความเสมอภาค แต่เป็นอีกແง່ໜີของความไม่เสมอภาค คือระบบการปกครองที่มีการเรียงลำดับลดหลั่นกัน โดยขึ้นอยู่กับความฉลาดและความเพียร แทนการลดหลั่นกันทางคำแห่งยศและชาติกระดูก “รัฐที่ทรงไว้แต่คุณความดี” ดังที่ท่านพูดถึงนั้น ถ้าไม่ได้เห็นสิ่งอื่นอกเหนือไปจากข้อสรุป ดังที่มีในปรัชญาของเซเกล ก็ต้องเป็นรัฐที่เต็มไปด้วยระบบราชการที่มิลล์ คำนึงถึงนั้นเอง คือรัฐที่ถูกปกครองโดยพวคนบัญชาชน ซึ่งรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับประชาชน และให้แต่สิ่งที่ดีกับประชาชน แต่อย่างน้อย ในข้อเสนอของมิลล์ รัฐก็ถูกเชื่อมงล้อมไว้อย่างละเอียดรอบคอบ ทั้งในด้านหน้าที่และด้านหลัง กล่าวคือ โดยอารมณ์อันรุนแรงของมิลล์ในเรื่องอิสราภาพ สำหรับปัจเจกชน ยอมควบคุมอำนาจของรัฐไว้เสมอ แต่สำหรับท่านนั้น อาร์โนลด์ที่รัก ท่านจะต้องรับรู้ในอันที่จะให้รัฐเป็นองค์กรรวม เลยໄວ่ได้ทำให้รัฐมีจุดจำกัด

อาร์โนลด์

: เมนที่รัก ข้าพเจ้ารู้สึกว่าท่านรู้เรื่องมากเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐได้เป็นไปแล้ว แต่รู้ไม่เพียงพอ กับสิ่งที่รัฐอาจจะเป็นไปได้ รัฐสามารถจะเป็นตัวตนที่ดีที่สุดของประชาชาติ สิ่งที่ต้องการ ก็คือความตั้งใจจริงที่จะทำให้เป็นจริงขึ้นมาเวลา นั้น ทงนั้นอยู่กับพวกรชั้นกลาง ถ้าชนชั้นกลางไม่แสวงหารัฐไว้ให้เป็นพื้นเพื่อความสูงส่งของคนเอง ถ้าหากยังยืนกรานในความอิจฉาต่อการกระทำ ของรัฐบาล และยังคงให้ความสำคัญมากเกินไปแก่ความเป็นปัจเจกชน นั้น แหลกคืออันตรายที่จะทำให้เกิดความบันปวนอย่างปราศจากข้อແປ

جون โนเลย์ : นายอาร์โนล์ด์ ท่านพูดถึงชนชั้นกลางที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงตัวเอง ท่านคิดว่าสมาชิกในชนชั้นนี้จะเปลี่ยนไปในวิธีใด

อาร์โนล์ด์ : เขาจะต้องขึ้นพื้นจากวิญญาณและวัฒนธรรมอันค่อนข้างแข็งกระด้าง ไม่คลาด และไม่น่าพิศมัย มีเช่นนั้น จะไม่อาจรวมกับฝูงชนได้ เพราะความเห็นอกเห็นใจของชนกรรมชาชีพในขณะนี้ค่อนข้างกว้างขวาง และมีอิสระมากกว่าชนชั้นชีวะอยู่เหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง และฝูงชนนี้กระตือรือร้นที่จะเข้าครอบครองโลก มีความรู้สึกรวดเร็ว ในเชิงตัวและการกระทำของเข้า แต่ความกระตือรือร้นนี้อาจจะเปลี่ยนไปเป็นบทบาทที่มีอำนาจมาทำลาย ถ้าชนชั้นกลางคิดกำจัดไม่ให้รู้เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจของประชาธิปไตยที่ต้องปกคล้องตัวเอง

ジョン โนเลย์ : ถ้าอย่างนั้น ท่านคิดว่าชนชั้นกลางควรเปลี่ยนแปลงตัวเองนะซิ นายอาร์โนล์ด เพื่อเป็นไปแก่ผลประโยชน์ของตนเอง และทำให้เกิดความสุขในการนำระบบประชาธิปไตยเข้ามา

อาร์โนล์ด์ : ถูกต้อง ประชาธิปไตยต้องการผู้นำ เมื่อ Онกับสังคมอื่น ๆ นั้นเอง เป็นแต่เพียงต้องการผู้นำในด้านสติปัญญา และส่วนใหญ่อาจจะหาได้ในกลุ่มชนชั้นกลาง แต่ในอังกฤษ ชนชั้นกลางยังไม่พร้อมที่จะเป็นผู้นำ ชนชั้นนี้จะต้องมีวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ถ้าจะแสดงบทบาทแห่งความเป็นผู้นำ ได้ในประวัติศาสตร์ช่วงนี้

เอนรี แมน : ถ้าอย่างนั้น ท่านต้องการชนชั้นกลางที่ชาญฉลาด ซึ่งชนชั้นกรรมชาชีพจะยอมรับหันที่ กับทั้งยกย่องและติดตามเชือกือ กรณีนี้หรือ

อาร์โนล์ด์ : ถ้าไม่หันที่ ก็ต้องค่อยเป็นค่อยไป มันขึ้นอยู่กับว่าการศึกษาระดับใหม่จะมีได้เร็วแค่ไหน

เอนรี แมน : แม้ข้าพเจ้าจะไม่ชำนาญทางด้านการศึกษาเพื่อมหาชนมาตั้งท่าน แต่ก็เคยมาอยู่บ้างที่อินเดีย ข้าพเจ้ายอมจะไม่ลดหย่อนความสำคัญของการศึกษา ซึ่งสามารถทำอะไรต่ออะไรได้มาก แต่ถ้าเร公寓ถึงการศึกษาระดับชาติ ปัญหาข้อแรกที่ต้องทำก่อนอื่นก็คือ.....

ジョン โนเลย์ : ท่านหมายความว่า ควรจะเป็นคนจ่ายเงินเพื่อการนี้ ใช่ไหม

เอนรี แมน : เปล่า ข้าพเจ้าหมายถึงบัญหาที่ว่าจะสอนอะไรต่างหาก

อาร์โนล์ด์ : ข้าพเจ้าว่าเยาวชนควรได้รับการสั่งสอนให้รู้ และให้รัก สิ่งที่คิดว่าสุด ที่เคยกล่าว และเคยกระทำมาแล้ว

เอนรี่ เมน : ใช่แล้ว เรายังให้เยาวชนได้รู้ถึงบัญญาก้อนมีนาแต่อีก สอนให้รู้ถึงบทเรียนจากประสบการณ์ และบทเรียนประสบการณ์จากประสบการณ์ก็คือ อังกฤษได้เข้าถึงสิ่งซึ่งมีค่าและหาได้ยากมากในเรื่องของรัฐบาล ชาวต่างประเทศที่มีวิจารณญาณ เช่น มองเตสกิເອົວ และชาโตໄປບอรันດ์ และแม้จนวอลเตเร옹 ต่างก็เห็นว่าอังกฤษเป็นประเทศที่ทุกๆ คนเป็นอิสระ โดยที่มีภูมายามเป็นใหญ่ อำนาจของพระราชาและของรัฐสภาสมดุลย์กันดี และการจับคนโดยผลการ ก็เป็นไปไม่ได้ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่น่าอินดี บรรพบุรุษของเราได้ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ด้วยความยากลำบาก หน้าที่ประการสำคัญของเราก็คือต้องรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ ศิลปะของการเมืองนั้น ข้าพเจ้าว่าอยู่ตรงที่สามารถอนุรักษ์กับการปฏิรูปให้พอดีๆ กันนั่นเอง เราจำต้องเข้าใจว่าอะไรที่ควรรักษาไว้และอะไรที่ควรแก้ไข ความคิดที่จะให้โอนมรดกทั้งหมดของอังกฤษไปเพื่อรับประชาธิปไตย และล้มเลิกระบบการปกครองแบบมีพระธรรมนูญซึ่งทดลองมาแล้วอย่างสมดุลย์ เพื่อรับอำนาจจากชาติไทยของมหาชน ยังเป็นแบบอย่างของการปกครองที่รุนแรงเกินขอบเขตนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นข้อเสนอที่ไม่เข้าและวิปริศนอย่างที่สุด

جون โนลีย์ : ข้าพเจ้าไม่คิดว่าถ้าดำเนินการประชาธิปไตยเข้ามาที่ลิขั้นๆ โดยไม่เร่งรีบจนเกิดอาการรุนแรง ก็ไม่จำต้องกระบวนการ治理体系ในการปกครองแบบมีรัฐธรรมนูญอย่างสมดุลย์ของเรา ปัญหาอยู่ตรงที่ต้องปฏิรูปสิ่งต่างๆ เท่านั้น ไม่จำต้องคิดปฏิวัติ

อาร์โนลด์ : โนลีย์ที่รัก จำต้องเปลี่ยนแปลงมากกว่าที่ท่านคาดภาพไว้ ประชาธิปไตยจะอาศัยลักษณะเดื่นร่วมอย่างแอบๆ ตามแบบของพระคยาเสวินิยมของท่าน ไม่ได้ดอก เพราพระคยาของท่านใช้ระบบไคร่ค้าค้า และปล่อยให้ต่างคนต่างอยู่ ประชาธิปไตยจำต้องค้นพบคุณค่าอย่างใหม่ในทางศิลธรรม

เอนรี่ เมน : ถ้าเข่นนั้น ท่านก็มองหาการเปลี่ยนแปลงทางศิลธรรมอย่างขนาดใหญ่ในหมู่มนุษย์

อาร์โนลด์ : ประชาธิปไตยนั้นแลที่เรียกร้องในข้อนี้

เอนรี่ เมน : แต่ข้าพเจ้าก็หวังว่าท่านจะพอใจ ที่จะให้เกิดมีประชาธิปไตย ต่อเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางศิลธรรมแล้ว

อาร์โนลด์ : เมนที่รัก มีคำกล่าวอันน่าฟังว่า “ทำกับมนุษย์ดังหนึ่งว่าเขาติ่งกว่าที่เข้าเป็นอยู่ แล้วเขาก็จะดีขึ้นกว่าที่เข้าเป็นอยู่”

- جون โนเลย์** : คุณท่านจะเล่นงานลักษณะนิยมของพาร์คันมากเกินไป นายอาร์โนลด์ ท่านต้องไม่ลืมว่าพาร์คเซ็นนิยมนี่ ก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านของการกฎหมายเพื่อช่วยคนงาน และคนที่ต้องการความช่วยเหลือ
- อาร์โนลด์** : การออกแบบใหม่ให้การอุปกรณ์อย่างเด็กน้อยนั้น หาเพียงพอไม่ ประชาธิปไตยจะเรียกว่าองค์กรที่สังคมนิยมที่เดียว
- เอนริค เมน** : ข้อนี้ข้าพเจ้าเห็นพ้องต้องด้วยกับท่านโดยตลอดเลย อาร์โนลด์ ถ้าเรามีประชาธิปไตย เราก็ต้องมีสังคมนิยม สองลักษณะนี้เป็นด้วยกัน ข้าพเจ้าก็ได้แต่สวัสดิ์อ่อนน้อม อย่าให้เรามีอย่างใดอย่างหนึ่งเลย
- ジョン โนเลย์** : ส่วนข้าพเจ้านั้นจะสอดอ่อนน้อมขอให้ได้แต่ประชาธิปไตย โดยไม่จำต้องมีสังคมนิยม
- อาร์โนลด์** : และข้าพเจ้าจะอธิษฐาน ขอให้เรามีทั้งสองอย่าง

**หนังสือของโครงการต่อรากสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ที่พิมพ์เป็นเล่มแล้ว**

ภูมิศาสตร์ประเทศไทย	๓๕.๐๐	บาท
ประวัติศาสตร์ยุโรป พิมพ์ครั้งที่ ๒	๔๕.๐๐	บาท
ทฤษฎีสื่อสารมวลชน	๒๐.๐๐	บาท
ปรัชญากรีก	๒๕.๐๐	บาท
ปรัชญา	๒๐.๐๐	บาท
เศรษฐศาสตร์มหภาค เล่ม ๑	๓๕.๐๐	บาท
เศรษฐศาสตร์มหภาค เล่ม ๒	๒๐.๐๐	บาท
วรรณไวยากร เล่ม ๑—๒ ปกอ่อน	๑๗๕.๐๐	บาท
วรรณไวยากร เล่ม ๑—๒ ปกแข็ง	๒๗๕.๐๐	บาท

วรรณไวยากร แยกพิมพ์เป็นเล่มย่อยแต่ละสาขาวิชา

พุทธธรรม	๒๕.๐๐	บาท
วรรณคดี	๒๕.๐๐	บาท
ภาษาศาสตร์	๒๕.๐๐	บาท
เศรษฐศาสตร์	๒๕.๐๐	บาท
การศึกษา	๒๐.๐๐	บาท
รัฐศาสตร์	๒๐.๐๐	บาท
ปรัชญา	๑๘.๐๐	บาท
วารสารศาสตร์	๑๘.๐๐	บาท
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	๑๘.๐๐	บาท
นิติศาสตร์และการต่างประเทศ	๑๘.๐๐	บาท

พิมพ์ที่ บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิช จำกัด
๙๗๑ ถนนพระราม ๑ พระนคร นางบุญพรีง ต. สุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๔